

ภาษีอากร

สำหรับ

การทำธุรกรรม**ตราสารหนี้**

สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย

The Thai Bond Market Association (ThaiBMA)

ภาษีอากร

สำหรับ
การทำธุรกรรม**ตราสารหนี้**

ภาษีอากรสำหรับการทำธุรกรรมตราสารหนี้

ผู้เขียน รศ.ดร. สุเมธ ศิริคุณโชติ

อำนาจการผลิต สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย
29 อาคารวานิสสา ชั้น 21 ซอยชิดลม ถนนเพลินจิต แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ
10330 โทร. 0-2252-3336 โทรสาร.0-2252-2763
<http://www.thaibma.or.th> , www.thaibond.com
Email: regulation@thaibma.or.th

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2550 จำนวน 1,000 เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย

ภาษีอากรสำหรับการทำธุรกรรมตราสารหนี้.- กรุงเทพฯ: บริษัท ไฮ-ควอน มัลติมีเดีย จำกัด, 2550.
208 หน้า.

1. ภาษีอากร I. ชื่อเรื่อง

ISBN 798 - 974 - 8388 - 91 - 5

ออกแบบและพิมพ์ที่ บริษัท ไฮ-ควอน มัลติมีเดีย จำกัด
โทร.0-2631-6819 , Fax : 0-2233-9529
<http://www.hi-quan.com>

ลิขสิทธิ์ของสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย

สงวนลิขสิทธิ์ ห้ามลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือ นอกจากจะได้รับอนุญาตจากสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทยเท่านั้น

ทัศนะและข้อคิดเห็นต่างๆที่ปรากฏในหนังสือ เป็นความเห็นส่วนตัวของผู้เขียน ซึ่งสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย
หรือผู้จัดพิมพ์ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

คำนำ

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ตลาดตราสารหนี้ไทยขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งในด้านขนาดของตลาดและในด้านมูลค่าการซื้อขาย มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการทำธุรกรรมตราสารหนี้ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมทางการเงินกันอย่างหลากหลาย ผู้ปฏิบัติงานในตลาดจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการทำธุรกรรมประเภทต่าง ๆ ในตลาดตราสารหนี้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หนังสือภาชีอากรสำหรับการทำธุรกรรมตราสารหนี้ สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทยได้จัดทำขึ้นโดยมีความมุ่งหมายให้ผู้เกี่ยวข้องกับธุรกรรมตราสารหนี้ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งผู้สนใจ ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาชีอากรที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมดังกล่าว โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่หนึ่ง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตราสารหนี้ และปัญหาพื้นฐานทางภาชีอากร จะประกอบด้วย ลักษณะทั่วไปของตราสารหนี้ พัฒนาการที่สำคัญของตราสารหนี้ การแบ่งประเภทตราสารหนี้ ลักษณะตราสารหนี้บางชนิด รวมทั้งปัญหาพื้นฐานทางภาชีอากรเกี่ยวกับตราสารหนี้

บทที่สอง ภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากรเกี่ยวกับตราสารหนี้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล และภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย

บทที่สาม ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะและอากรแสตมป์เกี่ยวกับตราสารหนี้ โดยจะกล่าวถึงหลักการและปัญหาในการจัดเก็บภาษีประเภทต่าง ๆ รวมทั้งแนววินิจฉัยปัญหาภาชีอากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตราสารหนี้

บทที่สี่ สิทธิประโยชน์และปัญหาทางภาชีอากรเกี่ยวกับธุรกรรมตราสารหนี้ โดยจะกล่าวถึง ธุรกรรมตราสารหนี้ประเภทต่าง ๆ รวมทั้งสิทธิประโยชน์และปัญหาทางภาชีอากรที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมตราสารหนี้

บทที่ห้า ปัญหาภาชีอากรธุรกรรมตราสารหนี้ระหว่างประเทศ ซึ่งจะกล่าวถึงธุรกรรมการโอนระหว่างประเทศ เป็นธุรกรรมที่ข้ามอาณาเขตรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมตราสารหนี้

สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านในอันที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาชีอากรที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมตราสารหนี้ รวมทั้งการนำไปใช้จริงในทางปฏิบัติของการทำธุรกรรมในตลาดตราสารหนี้ไทย

การจัดพิมพ์หนังสือนี้ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ กระทรวงการคลัง ซึ่งสมาคมฯ ใคร่ขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ และหากท่านผู้อ่านมีข้อเสนอแนะใดๆ สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทยขออ้อมรับเพื่อการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย

ผู้จัดทำ

ประวัติผู้เขียน

ประวัติและผลงานที่สำคัญ

ชื่อ รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ ศิริคุณโชติ

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตร์บัณฑิต(เกียรตินิยมอันดับสอง)(จุฬาฯ)

นิติศาสตร์มหาบัณฑิต(จุฬาฯ)

เนติบัณฑิตไทย

นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต(LL.D., KEIO UNIVERSITY, JAPAN)

ประวัติการทำงาน

รับราชการกรมสรรพากร 2521-2532

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2532-ปัจจุบัน (ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ตั้งแต่ 3 พฤษภาคม 2543)

รับผิดชอบสอนวิชากฎหมายการคลังและภาษีอากร กฎหมายภาษีอากร กฎหมายภาษีอากรชั้นสูง กฎหมายและการวางแผนภาษีอากร และกฎหมายภาษีอากรระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หัวหน้าสาขาวิชากฎหมายภาษี หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2544-2547, 2550-2551

ประธานสาขากฎหมายภาษีอากรธุรกิจ หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตทางกฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2548, 2550

ผลงานที่สำคัญ

กฎหมายภาษีอากรระหว่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่สอง. วิญญูชน, 2550.

ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร. เรือนแก้วการพิมพ์, 2550. (ผลงานร่วมในชื่อกลุ่มนักวิชาการภาษีอากร)

อากรแสตมป์. พิมพ์ครั้งที่สอง. โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2550.

Gensenchoushuu shotoku zeihou no kenkyu (ปัญหากฎหมายภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย). Seibundou, 2541. (ภาษาญี่ปุ่น) .

คู่มือศึกษากฎหมายภาษีอากร(ถามตอบ 80 ปัญหา). วิญญูชน, 2534.

“ภาษีเงินได้จากการซื้อทรัพย์สิน.” รวมบทความงานวิชาการประจำปี ครั้งที่สอง พ.ศ.2549. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550. 249-279.

“การยกเว้นและการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มเกี่ยวกับธุรกิจน้ำมันปาล์ม.” งานวิจัยโดยการมอบหมายของ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เสนอต่อบริษัทหุุมพรอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน จำกัด (มหาชน), 2550. 34 หน้า (ไม่รวมภาคผนวก, ผลงานร่วมสุเมธ ศิริคุณโชติและกัทร สิริชูติวงศ์).

“ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรที่ดินของรัฐ : มุมมองทางกฎหมาย.” งานวิจัยเสนอกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย, 2543. (ผลงานร่วมภิรมย์ จันทวาร และคณะ).

“ผลการบังคับใช้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ.2542.” งานวิจัยโดยการมอบหมายของสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เสนอต่อกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2548. 212 หน้า (ไม่รวมภาคผนวก, ผลงานร่วมประสิทธิ์ เอกบุตรและคณะ).

“การให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการจัดหาประโยชน์ในที่ราชพัสดุ.” งานวิจัยโดยการมอบหมายของสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เสนอต่อกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง, 2545. 109 หน้า (ไม่รวมภาคผนวก, ผลงานร่วมสุเมธ ศิริคุณโชติและคณะ).

“มาตรการภาษีอากรสำหรับตราสารทางการเงิน.” วารสารภาษี บัญชีและกฎหมายธุรกิจ (กุมภาพันธ์ 2545) 52-55, (กรกฎาคม 2545) 57-63

“คลื่นกระทบของภาษีมูลค่าเพิ่ม: ปัจจัยลดหรือเพิ่มต้นทุนการประกอบธุรกิจ.” จุฬาลงกรณ์วารสาร 1:2 (มกราคม-มีนาคม 2532) 48-69.(ผลงานร่วมพล ธีรคุปต์และสุเมธ ศิริคุณโชติ).

“เงินได้จากแหล่งนอกประเทศกับการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา.” สรรพากรสารสิน (กันยายน 2536) 117-156.

“ภาษีเงินได้กับมูลนิธิ ข้อคิดเห็นบางประการ.” สรรพากรสารสิน(กรกฎาคม-สิงหาคม 2528) 79-93 .

“การคืนค่าภาษีการค้าตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ.” สรรพากรสารสิน(พฤษภาคม 2529) 11-22.

“ขายสินค้านอกบัญชี เสียภาษีการค้าอัตราใด.” สรรพากรสารสิน(กรกฎาคม 2529) 23-36.

“การยกเลิกการประเมินภาษีอากรโดยกรมสรรพากร.” สรรพากรสารสิน(พฤศจิกายน 2529) 35-39.

“บิลเสียดกับภาษีการค้า.” สรรพากรสารสิน(ธันวาคม 2530) 43-49.

“ปัญหาภาษีการค้าของสหกรณ์แท็กซี่.” สรรพากรสารสิน(เมษายน 2531) 29-40.

“รายได้อันมีลักษณะเป็นการลงทุน.” สรรพการสาส์น(สิงหาคม 2531) 13-20.

“เบี้ยประกันชีวิตแบบตลอดชีพลดหย่อนได้หรือไม่.” สรรพการสาส์น (กรกฎาคม 2532) 45-54.

“การคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหัก ณ ที่จ่ายตามมาตรา40(4) แห่งประมวลรัษฎากร.” สรรพการสาส์น (มิถุนายน 2531) 37-46.

“ความหมายและผลทางกฎหมายของคำว่าภาษีอากร.” รพี’33.สมาคมนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2533) 15-22.

“ขายหรือค้าอสังหาริมทรัพย์” สรรพการสาส์น(ตุลาคม 2533) 23-35.

“ขายอสังหาริมทรัพย์เพื่อหากำไร.” สรรพการสาส์น(ธันวาคม 2533) 9-16.

“แรงงานไทยในต่างประเทศเสียภาษีเงินได้ในประเทศไทยอย่างไร.” วารสารธรรมนิติ เอกสารภาษีอากร 9:100(มกราคม 2533) 40-45.

“ซื้อที่ดินราคาสูงเพื่อเลี่ยงภาษี.” วารสารสมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 1:1 (กรกฎาคม- สิงหาคม 2533) 27-29.

“การปรับปรุงโครงสร้างกรมสรรพากร:ข้อสังเกตบางประการ.” สรรพการสาส์น (สิงหาคม 2540) 83-95.

“ภาษีเงินได้ครึ่งปีของสามีภริยา.” วารสารภาษี บัญชีและกฎหมายธุรกิจ 3:35 (สิงหาคม 2540) 22-30.

“สถาบันงานวิจัยและวรรณกรรมทางภาษีอากรในประเทศไทยญี่ปุ่น.” วารสารภาษี บัญชีและกฎหมายธุรกิจ (ธันวาคม 2542) 45-49. ฯลฯ

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1.	
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตราสารหนี้ และปัญหาพื้นฐานทางภาษีอากร	9
1. ลักษณะทั่วไปของตราสารหนี้	10
2. พัฒนาการที่สำคัญของตราสารหนี้	12
3. การแบ่งประเภทตราสารหนี้	16
4. ตัวอย่างลักษณะตราสารหนี้บางชนิด	19
5. ปัญหาพื้นฐานทางภาษีอากรเกี่ยวกับตราสารหนี้	26
บทที่ 2.	
ภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากรเกี่ยวกับตราสารหนี้	44
1. ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	45
2. ภาษีเงินได้นิติบุคคล	60
3. ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย	76
บทที่ 3.	
ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์เกี่ยวกับตราสารหนี้	91
1. ภาษีมูลค่าเพิ่ม	92
2. ภาษีธุรกิจเฉพาะ	98
3. อากรแสตมป์	107
4. ตัวอย่างแนววินิจฉัยเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์	119

บทที่ 4.

สิทธิประโยชน์และปัญหาทางภาษีอากรเกี่ยวกับธุรกรรมตราสารหนี้

หน้า

1. ธุรกรรมซื้อคืน (REPO)	122
2. ธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ (Securities Borrowing and Lending: SBL)	134
3. การแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Securitization)	143
4. ตราสารอนุพันธ์ (Derivatives)	152

บทที่ 5.

สิทธิประโยชน์และปัญหาทางภาษีอากรธุรกรรมตราสารหนี้ระหว่างประเทศ

164

1. ข้อพิจารณาทางภาษีอากรที่เกี่ยวกับธุรกรรมตราสารหนี้ระหว่างประเทศ	165
2. ระบบการจัดเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศ	166
3. รัฐแหล่งเงินได้กับรัฐถิ่นที่อยู่	167
4. เงื่อนไขการใช้อำนาจเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศตามประมวลรัษฎากร	169
5. เงื่อนไขการใช้อำนาจเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศโดยทั่วไป	175
6. มาตรการจูงใจทางภาษีอากร	176
7. ปัญหาภาษีอากรระหว่างประเทศบางประการ	179
8. อนุสัญญาภาษีซ้อนแบบ OECD และ แบบ UN เปรียบเทียบกับแบบไทย	180

บทที่ 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตราสารหนี้ และปัญหาพื้นฐานทางภาษีอากร

ตราสารหนี้ประเภทที่คนทั่วไปคุ้นเคยที่สุดได้แก่พันธบัตรรัฐบาล¹ เพราะมีมานานแล้ว รองลงมาได้แก่หุ้นกู้ที่ออกขายโดยภาคเอกชนเพื่อระดมทุนไปใช้ในกิจการด้านต่างๆ ตราสารหนี้เหล่านี้มีการขยายตัวอย่างมากในปัจจุบันทั้งในด้านผลิตภัณฑ์และธุรกรรมที่เกี่ยวข้อง และคงยากที่จะปฏิเสธว่ากฎหมายภาษีอากรมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของตราสารหนี้อย่างมาก เพราะธุรกรรมแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์กิติ ธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์กิติ ธุรกรรมขายและซื้อคืนหลักทรัพย์กิติ(ดังจะได้อีกกล่าวต่อไป) คงเกิดและพัฒนาไปไม่ได้ถ้าไม่มีการแก้ไขเยียวยาทางภาษีอากรอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การแก้ไขกฎหมายภาษีอากรให้ชัดเจน เป็นธรรมเหมาะสมและทันการณ์กับความเปลี่ยนแปลงในตลาดตราสารทางการเงินยิ่งขึ้น ก็เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายเรียกร้องต้องการมาโดยตลอด และเป็นที่น่าสังเกตว่า ภาษีประเภทต่างๆ ตามประมวลรัษฎากรมีการใช้คำว่าหุ้น หลักทรัพย์ ตัวเงิน พันธบัตร หุ้นกู้ หน่วยลงทุน และตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใดๆ แต่ไม่ปรากฏคำว่าตราสารหนี้ แต่อย่างไรก็ตาม คำว่าตราสารแสดงสิทธิในหนี้หมายความว่าอย่างไร กว้างแคบเพียงใด เป็นอย่างเดียวกับตราสารหนี้หรือไม่จึงเป็นปัญหาสำคัญ เพราะแนวความคิดทางกฎหมายภาษีอากรสำหรับตราสารหนี้และตราสารอื่นที่เป็นตราสารทางการเงินเช่นกัน คือตราสารทุน มีความแตกต่างกันอยู่มาก เช่น ผลตอบแทนตราสารหนี้ที่เป็นดอกเบี้ยนั้น สามารถหักเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้ได้ แต่ผลตอบแทนตราสารทุน ที่เป็นเงินปันผลจ่ายให้ผู้ถือหุ้นกลับหักไม่ได้ ทั้งนี้ยังไม่ต้องพิจารณาถึงตราสารอนุพันธ์(ดังจะได้อีกกล่าวต่อไป)ที่เป็นตราสารทางการเงินประเภทหนึ่งที่มีความสดใหม่ มีที่ไขกว้างขวางโดยนำมาใช้เชื่อมโยงหรืออิงกับตราสารหนี้ได้ เช่น หุ้นกู้อนุพันธ์² แต่ก็มีข้อดีข้อเสียที่ยังถกเถียงกันอยู่ รวมทั้งมีความไม่ชัดเจนในสถานะทางกฎหมายทั่วไปและกฎหมายภาษีอากรดำรงอยู่

¹ ผู้สนใจรายละเอียดเกี่ยวกับพันธบัตรรัฐบาล ดู กวี วงศ์พุดม, พันธบัตรรัฐบาล(สถาบันพัฒนาวิสัยทัศน์นักบริหาร, 2549)
² มีการปรับปรุงเนื้อหางานเขียนในบทที่เกี่ยวกับหุ้นกู้อนุพันธ์ใหม่ให้ทันสมัย ใน อัญญา ชันทวีทย์ และสุลักษณ์ ภัทรธรรมมาศ, กลไกของตลาดการเงินในระบบเศรษฐกิจไทย, พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขปรับปรุง (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2549)

1. ลักษณะทั่วไปของตราสารหนี้

ตราสารหนี้(Debt Instruments) เป็นเครื่องมือทางการเงินประเภทหนึ่งที่ใช้ในการระดมเงิน ผู้ออกตราสารที่เป็นผู้กู้หรือลูกหนี้สัญญาว่าจะชำระคืนเงินต้น (Principle) ของการกู้ยืมพร้อมทั้งดอกเบี้ย (Coupon) ให้กับผู้ซื้อที่เป็นผู้ให้กู้หรือเจ้าหนี้เมื่อครบกำหนดชำระ โดยการยืมนั้นมีการกำหนดเงื่อนไขภายใต้สัญญาของการกู้ยืม (I.O.U. หรือ I owe You Contract) ที่ออกโดยผู้กู้ ซึ่งอาจจะเป็นรัฐบาล หน่วยงานของรัฐหรือบริษัทเอกชนโดยการระดมเงินของผู้กู้ในรูปของตราสารหนี้นั้น คู่สัญญาต้องยินยอมปฏิบัติตามสัญญา ซึ่งได้กำหนดเงื่อนไขต่างๆ ไว้ อาทิ จำนวนเงินของการกู้ยืม วันครบกำหนด อัตราดอกเบี้ยที่จ่าย และวันจ่ายดอกเบี้ย เป็นต้น นอกจากนี้ ตราสารหนี้จะแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยๆ ที่เท่ากัน โดยแต่ละหน่วย จะมีผลประโยชน์หรืออัตราผลตอบแทนเท่ากันทุกหน่วย และสามารถซื้อขายเปลี่ยนมือ(Transferrable) ได้จนกว่าจะถึงวันครบกำหนดของตราสารหนี้ นั้น ๆ กล่าวคือ หากผู้ถือตราสารหนี้ต้องการได้เงินที่ลงทุนไปคืนก่อนครบกำหนดอายุของตราสารหนี้ ก็สามารถขายต่อให้กับบุคคลอื่น ๆ ได้โดยไม่มีข้อจำกัด ยกเว้นแต่ตราสารหนี้รุ่นนั้นมีการจำกัดกลุ่มผู้ถือครองตราสารหนี้ไว้แต่ต้น ทำให้การซื้อขายหรือเปลี่ยนมืออยู่ในขอบเขตที่จำกัด³

วัตถุประสงค์สำคัญในการออกตราสารหนี้อาจจำแนกได้เป็น 3 ประการคือ 1.วัตถุประสงค์เพื่อระดมทุน โดยอาจนำไปใช้จ่าย ลงทุน หรือใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน ทั้งของภาครัฐหรือภาคเอกชน 2. เพื่อลดต้นทุนในการระดมทุน คือแทนที่จะระดมทุนผ่านตัวกลาง เช่น กู้จากธนาคารหรือสถาบันการเงินต่างๆ ก็ระดมทุนโดยการออกตราสารหนี้ขายแก่นักลงทุน หรือผู้มีเงินเหลือโดยตรง ทำให้ต้นทุนการระดมทุนลดลง 3. เพื่อขยายผู้มีส่วนร่วมในตลาด เพราะสามารถระดมทุนจากวงกว้างต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ผิดกับการกู้เงินในลักษณะอื่นที่อาจมีข้อจำกัดในทางกฎหมายและระเบียบ⁴

การลงทุนในตราสารหนี้ ย่อมทำให้นักลงทุนได้ผลตอบแทนจากการลงทุน ซึ่งอาจอยู่ในรูป

³ดู รัชฎาพร เลิศโกธานนท์ และ รานี อีรูร์ตัน, 100 ปี พันธบัตรไทย (สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ กระทรวงการคลัง, 2548) หน้า 7

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 18 อนึ่งพึงสังเกตด้วยว่าตัวกลางในการให้บริการทางการเงินเช่นธนาคารพาณิชย์ได้ลงทุนในหุ้นกู้ทั้งที่ออกในประเทศและที่ออกในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ข่าวเกี่ยวกับการเข้าไปลงทุนในตราสารที่มีสินเชื่อคุณภาพต่ำเป็นหลักประกัน (CDO) รวมทั้ง วิกฤตการณ์ซับไพรม์(สินเชื่อคุณภาพต่ำ)ในสหรัฐอเมริกาที่กระทบมาถึงธนาคารไทยหลายแห่งก็เกี่ยวพันโดยตรงกับการลงทุนในตราสารหนี้

ดอกเบี้ย ส่วนลด กำไรจากการโอน และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เช่น ค่าธรรมเนียมจากการให้ยืมไปขายชอร์ต รวมทั้งสามารถนำไปใช้เป็นสินทรัพย์สภาพคล่องตามกฎหมายสำหรับธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงิน หรือใช้เพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่น เช่น เป็นหลักประกันต่างๆ ได้ เมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในตราสารทุน เช่น หุ้นสามัญต่างๆ ที่ได้รับผลตอบแทนในรูปแบบเงินปันผล กำไรจากการโอน และค่าธรรมเนียมต่างๆ แล้ว เห็นได้ว่าการลงทุนในตราสารหนี้ นั้นแม้ว่าจะอาจจะขาดทุนได้ เช่น ช้อในขณะที่ยอดตราดอกเบี้ยมีอัตราต่ำ และขายในขณะที่ยอดตราดอกเบี้ยมีอัตราสูง หรือมีความเสี่ยงและมีความเป็นไปได้ที่จะสูญเสียเงินลงทุนไปทั้งหมด ไม่ผิดกับการลงทุนในตราสารทุน เช่น กิจการที่ออกตราสารขายประสบความล้มเหลวจนล้มละลาย แต่นักลงทุนในตราสารหนี้มักมีความเสี่ยงต่ำกว่า เพราะมีสิทธิได้รับชำระหนี้ในฐานะเจ้าหนี้ก่อนผู้ถือหุ้นสามัญ นอกจากนี้ นักลงทุนในตราสารหนี้มีสิทธิได้รับดอกเบี้ยที่ค่อนข้างแน่นอนกว่า สม่ำเสมอกว่า และโอนเปลี่ยนมือตราสารได้ง่ายกว่า แต่การลงทุนในตราสารหนี้ นักลงทุนมักไม่มีสิทธิเข้าไปร่วมบริหารกิจการของลูกหนี้แม้ว่าอาจมีการตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้ ผิดกับการลงทุนในตราสารทุนโดยทั่วไปที่ผู้ถือหุ้นอาจเข้าร่วมออกเสียงลงมติเกี่ยวกับผู้บริหาร หรือการบริหารกิจการที่ออกตราสารทุนขาย

องค์ประกอบหลักของตราสารหนี้¹ ที่นักลงทุนควรต้องทราบเพื่อใช้ในการตัดสินใจลงทุน ได้แก่

- (1) ชื่อผู้ออกตราสารหนี้ (Issuer Name) ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ รัฐบาล รัฐวิสาหกิจ สถาบันเหนือชาติต่างๆ เช่น ธนาคารโลก และบริษัทต่างๆ โดยประเภทของผู้ออกตราสารหนี้จะผลต่อความน่าเชื่อถือและความเสี่ยงของตราสารหนี้ในสายตานักลงทุน
- (2) มูลค่าที่ตราไว้ (Par Value) - จำนวนเงินที่ผู้ออกตราสารหนี้ตกลงที่จะจ่ายเงินให้แก่ผู้ซื้อหรือผู้ถือในวันที่ครบกำหนดไถ่ถอน โดยอาจเรียกได้ทั้ง ราคาหน้าตั๋ว ราคาพาร์ หรือราคาไถ่ถอนเป็นต้น
- (3) อัตราดอกเบี้ย (Coupon Rate or Nominal Yield) - อัตราค่าตอบแทนการกู้ยืมที่ผู้ออกตราสารหนี้ตกลงที่จะจ่ายให้กับผู้ถือตามงวดที่ตกลงกัน โดยการกำหนดอัตราดอกเบี้ยอาจกำหนดเป็นอัตราคงที่ที่จ่ายดอกเบี้ยเท่ากันทุกงวด หรืออัตราลอยตัวโดยอ้างอิงกับสิ่งชี้วัดอื่นๆ ก็ได้ เช่น อัตราดอกเบี้ยอ้างอิงระยะสั้น หรือดัชนีบางอย่าง เป็นต้น

¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 20 นอกจากนี้ อันดับความน่าเชื่อถือของตราสารหนี้ (Issue Rating) คืออันดับเครดิตที่สถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือประกาศเพื่อสะท้อนความสามารถของการชำระหนี้หรือความเสี่ยงมากน้อย ที่จะไม่ได้รับชำระหนี้ตามกำหนดของตราสารหนี้ นั้น ๆ ก็อาจจัดเป็นองค์ประกอบหลักประการหนึ่งได้

- (4) งวดการจ่ายดอกเบี้ย (Coupon Frequency) - จำนวนครั้งในการจ่ายดอกเบี้ยต่อปีซึ่งมีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ย กล่าวคือ หากกำหนดว่าจ่ายดอกเบี้ย 10% ต่อปี โดยจ่ายปีละสองครั้ง นั่นหมายความว่าในแต่ละงวดการจ่ายดอกเบี้ย ผู้ออกจะจ่ายดอกเบี้ยครึ่งหนึ่งของ 10% ต่อปี
- (5) วันครบกำหนดไถ่ถอน (Maturity Date) - ตราสารหนี้ทุกชนิดจะมีวันครบกำหนดไถ่ถอน ซึ่งเมื่อครบกำหนดแล้วผู้ออกตราสารหนี้จะต้องจ่ายเงินต้นและดอกเบี้ยงวดสุดท้าย (ถ้ามี) ให้กับผู้ซื้อหรือผู้ถือ โดยระยะเวลาของตราสารหนี้จะแบ่งเป็น 3 ช่วงคือ ระยะสั้น (ไม่เกิน 1 ปี) ระยะปานกลาง (ไม่เกิน 5 ปี) และระยะยาว (ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป)
- (6) คุณสมบัติสำคัญ (Characteristics) เช่น ลำดับของสิทธิเรียกร้อง เป็นหุ้นกู้ด้อยสิทธิหรือไม่ มีหลักประกันหรือไม่ มีการให้สิทธิแปลงสภาพเป็นหุ้นสามัญหรือไม่
- (7) เงื่อนไขหรือข้อสัญญาอื่น (Covenants) เป็นข้อตกลงที่ผู้ออกและผู้ซื้อตราสารหนี้ตกลงกัน เช่น มีการจำกัดการจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น หรือมีข้อห้ามควบรวมกิจการ เป็นต้น

2. พัฒนาการที่สำคัญของตราสารหนี้

การกู้ยืมในลักษณะของการออกตราสารหนี้เสนอขายนั้น สันนิษฐานกันว่ามีมาแล้วไม่ต่ำกว่าสองถึงสามร้อยปีหรือราวพุทธศตวรรษที่ 22 และไม่น่าจะมีก่อนการสร้างเครื่องพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในพุทธศตวรรษที่ 20 และเป็นตราสารหนี้ที่ออกโดยพ่อค้า นอกจากนั้น รัฐบาลของประเทศมหาอำนาจหลายประเทศได้ระดมเงินด้วยการออกตราสารหนี้ เพื่อนำไปใช้ในการทำสงครามและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ⁶ ทุกวันนี้ การออกตราสารหนี้เป็นที่นิยมอย่างมาก ข้อมูล ณ เดือน พฤศจิกายน 2547 ปรากฏว่ามูลค่าตราสารหนี้คงค้าง (Outstanding Value) ทั่วโลกรวมกันมีจำนวนสูงถึง 41 ล้าน ๆ เทรียสหรัฐอเมริก (ประมาณ 1,650 ล้าน ๆ บาท) โดยตราสารหนี้ภาครัฐมีสัดส่วนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 48 ในขณะที่สถาบันการเงินและภาคเอกชนมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 39 และ 13 ตามลำดับ⁷

⁶ระหว่าง พ.ศ. 1459-1668 พ่อค้าชาวจีนได้เริ่มใช้ตัวเงินโดยนำเหรียญทองแดงไปฝากไว้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอาไปรับฝากหรือตัวเงินมาถือแทน ซึ่งตัวเงินเหล่านั้นสามารถโอนเปลี่ยนมือให้ผู้อื่นถือไว้แทน แต่ตัวเงินนี้ยังไม่ใช่ตราสารหนี้ เพราะเป็นเพียงเอกสารในการรับฝากทรัพย์สินมีค่า ตราสารหนี้ฉบับที่เก่าที่สุดที่พบนั้น เป็นตราสารหนี้ที่ออกโดยบริษัทอีสต์อินเดียซึ่งเป็นบริษัทการค้าของประเทศเนเธอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2166 มูลค่า 2,400 ฟลอรินส์(สกุลเงินของเนเธอร์แลนด์) ดู รัชฎาพร เลิศโกศานนท์ และ รานี อีจอร์ตัน, อ้างแล้ว, หน้า 8, 10 และ 11

⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 16 และ 17

สำหรับในประเทศไทย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการออกพันธบัตรจำหน่ายครั้งแรกในตลาดทุนยุโรป เมื่อ พ.ศ.2448 วงเงิน 1 ล้านปอนด์สเตอร์ลิง เพื่อนำเงินมาลงทุนสร้างทางรถไฟสายแรกของประเทศไทย คือ สายลพบุรี-อุตรดิตถ์ ประเทศไทยได้มีการออกพันธบัตรอีกหลายครั้ง เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายทั้งในด้านการฟื้นฟู บูรณะและพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและประเทศต้องประสบความเสียหายจากสงครามโลก

เมื่อได้เริ่มนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้เป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาตั้งแต่ พ.ศ.2504 กระทรวงการคลังได้มีการออกพันธบัตรเงินกู้ พันธบัตรลงทุน พันธบัตรออมทรัพย์ และพันธบัตรเงินกู้ทั่วไป เพื่อนำเงินไปใช้จ่ายตามโครงการและแผนงานที่กำหนดไว้ เช่น การลงทุนพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านคมนาคม ด้านการชลประทาน นอกจากนี้ยังมีการออกพันธบัตรเพื่อชดเชยการขาดดุลงบประมาณอันเกิดจากวิกฤตการณ์ราคาน้ำมัน มีการออกพันธบัตรก่อหนี้ใหม่ไปชำระหนี้เดิมเพื่อให้ประหยัดรายจ่ายดอกเบี้ย หรือขยายระยะเวลาชำระคืนเงินกู้และชะลอเงินทุนไหลออกจากประเทศไทย

การออกพันธบัตรรัฐบาลเป็นจำนวนมากเพื่อระดมทุนมาใช้แก้ไขปัญหาภาคการเงินระดับเศรษฐกิจ รักษาอัตราความเจริญเติบโตและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่ พ.ศ.2540 เป็นต้นมา นั้น กล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นยุคสำคัญของการพัฒนาพันธบัตรไทย เพราะจากการที่มีการออกพันธบัตรรัฐบาลเป็นจำนวนมากนี้เอง กระทรวงการคลังได้ใช้โอกาสนี้พัฒนาพันธบัตรเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้ระบบการเงินของประเทศ โดยเริ่มจากการเพิ่มประสิทธิภาพของภาครัฐในการออกพันธบัตร ตามมาด้วยการจัดทำแผนพัฒนาตลาดตราสารหนี้ไทยฉบับแรก พ.ศ.2543-2547 และฉบับต่อมา ทำให้ภาพรวมตลาดตราสารหนี้ของประเทศไทยมีการพัฒนาไปอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน รูปแบบและการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบการซื้อขายตราสารหนี้แบบไร้ใบตราสาร (Scripless) ระบบผู้ค้าตราสารหนี้หลัก (Primary Dealer) ระบบประมูลพันธบัตรในตลาดแรก (Primary Market)^๑ การพัฒนาตลาดซื้อคืนภาคเอกชน (Private Repo) การพัฒนา

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้า 33

^๒ตลาดแรก หมายถึงตลาดแรกของการซื้อขายหลักทรัพย์ โดยผู้ออกหลักทรัพย์ขายตราสารทุนและ/หรือตราสารหนี้ให้แก่ผู้ซื้อหลักทรัพย์โดยตรง ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ก่อนการเสนอขายหลักทรัพย์

ตลาดรอง (Secondary Market)¹⁰ เป็นต้น ผลของการพัฒนาดังกล่าวเห็นได้จากมูลค่าตลาดตราสารหนี้ที่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด โดยมูลค่าคงค้างของตราสารหนี้ภายในประเทศ ปี 2540 อยู่ที่ 546.80 ล้านบาท ใน พ.ศ.2541 มูลค่าคงค้างได้เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 70 เมื่อเทียบกับปี 2540 เป็น 941 พันล้านบาท และ ณ สิ้นปี 2548 มูลค่าคงค้างได้เพิ่มเป็น 3,366.8 พันล้านบาท ขณะเดียวกันมูลค่าซื้อขายเฉลี่ยต่อวัน ได้เพิ่มจาก 430 ล้านบาทใน พ.ศ.2540 เป็น 15,856 ล้านบาทใน พ.ศ. 2548¹¹

มูลค่าคงค้างของตราสารหนี้ที่ขึ้นทะเบียนในสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย ณ สิ้นปี 2549 มีปริมาณทั้งสิ้น 3,951.31 พันล้านบาท ปรับตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.56 เมื่อเทียบกับปีก่อน โดยประกอบด้วยพันธบัตรรัฐบาล จำนวน 1,469.26 พันล้านบาท พันธบัตรองค์กรภาครัฐ จำนวน 896.70 พันล้านบาท ส่วนหุ้นกู้ภาคเอกชน (ไม่รวมตราสารหนี้ระยะสั้น) มีจำนวน 608.91 พันล้านบาท¹²

มาตรการทางการเงินและมาตรการทางการคลังนั้น มีผลกระทบอย่างสำคัญกับพัฒนาการของตราสารหนี้ อุดหนุน ตลาดและผู้เกี่ยวข้องกับตราสารหนี้¹³ ดังมีการแก้ไขกฎหมายภาษีอากรหลายครั้งในช่วงที่ผ่านมา

¹⁰ ตลาดรองหมายถึงตลาดที่ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถทำการซื้อขายตราสารหนี้หลังจากที่ได้มีการซื้อขายในตลาดแรกแล้วโดยส่วนใหญ่ การซื้อขายในตลาดรองจะเป็นแบบ OTC (Over The Counter) ผู้ขายจะไม่ใช่ผู้ออกตราสารเพื่อระดมทุน แต่เป็นนักลงทุนที่ถือครองตราสารอยู่และต้องการขายตราสารออกไปเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินสด โดยองค์กรที่มีบทบาทสำคัญมากในตลาดรอง ได้แก่ สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย(Thai Bond Market Association/ ThaiBMA)ซึ่งแปรสถานะมาจากศูนย์ซื้อขายตราสารหนี้ไทย (Thai Bond Dealing Centre / ThaiBDC) เมื่อ 12 ตุลาคม 2548 เพราะนอกจากทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางอำนวยความสะดวกแก่การซื้อขายตราสารหนี้ในตลาดรองแล้ว ยังทำหน้าที่รวบรวมเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับราคาและปริมาณการซื้อขายตราสารหนี้ที่ขึ้นทะเบียนรวมถึงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับธุรกรรมในตลาดตราสารหนี้ของประเทศไทยด้วย ผู้สนใจความเป็นมาและรายละเอียดของสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย โปรดดูข้อมูลใน <http://www.thaibma.or.th> หรือ <http://www.thaibond.com>

¹¹ อนึ่ง ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาตลาดตราสารหนี้ไทย โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.2547 เพื่อให้ตลาดตราสารหนี้ไทยเป็นแกนหลักของระบบการเงินของประเทศ ควบคู่กันไปกับ สถาบันการเงินและตลาดตราสารทุน มีคุณภาพของระบบ เป็นแหล่งระดมทุน และสร้างเสถียรภาพในตลาดการเงินและระบบเศรษฐกิจของภูมิภาค

¹² ดู “สรุปภาวะความเคลื่อนไหวตลาดตราสารหนี้ไทยปี 2549,” <http://www.thaibma.or.th> (เข้าเยี่ยมชม 9/7/50)

¹³ ภาษีเงินได้สำหรับดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลมีการแก้ไขมาอย่างต่อเนื่อง คือเดิมเคยยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตั้งแต่ พ.ศ. 2494 และยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตั้งแต่ พ.ศ.2500 ต่อมายกเลิกการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลดังกล่าวตามพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 30) พ.ศ.2512 และยกเลิกการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาดังกล่าวตามกฎกระทรวง(ฉบับที่ 169)ฯ พ.ศ. 2529 และกฎกระทรวง(ฉบับที่ 187)ฯ พ.ศ.2534 ในปัจจุบัน ผู้มีเงินได้จากดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลโดยทั่วไปจึงต้องเสียภาษีเงินได้ตามปกติ เพียงแต่มีการยกเว้นภาษีเงินได้ให้แก่นักลงทุนต่างประเทศในบางกรณี

เพื่อส่งเสริมและขจัดอุปสรรคในการซื้อขายตราสารหนี้ และเมื่อไม่นานมานี้ ก็มีข่าวเรื่อง ตลาดตราสารหนี้ เจาทุนต่างชาติขายทิ้งไปแล้ว 8.2 หมื่นล้านบาท หลังเจอสำรองเงิน 30% ผลตอบแทนไม่จูงใจ¹⁴ ข่าวนี้ชี้ให้เห็นว่ามาตรการทางการเงินมีผลกระทบอย่างมากต่อตลาดตราสารหนี้ ในเนื้อหาข่าวได้ระบุข้อมูลที่ได้จากการสอบถามนายณัฐพล ขวลิขิตวีน กรรมการผู้จัดการสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย(ThaiBMA) มีใจความว่า แม้จะมีเงินทุนต่างชาติไหลเข้ามาลงทุนหุ้นไทยอย่างคึกคัก แต่ตลาดตราสารหนี้ไม่ได้ฮอตดังที่คิด และยังคงพบว่ามีนักลงทุนต่างชาติขายต่อเนื่อง นับแต่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ออกมาตรการกันสำรองเงินทุนไหลเข้า 30% โดยขายเฉลี่ยวันละ 3-4 พันล้านบาท ทำให้ยอดคงค้างในตราสารหนี้ของนักลงทุนต่างชาติ ณ สิ้นเดือนมิถุนายน 2550 เหลือเพียง 4.8 หมื่นล้านบาท จากสิ้นปี 2549 อยู่ที่ 1.3 แสนล้านบาท หรือขายไปแล้ว 8.2 หมื่นล้านบาท ไม่เห็นเม็ดเงินใหม่ของนักลงทุนต่างชาติเข้ามาในตราสารหนี้เลย สำหรับยอดเงินลงทุนของนักลงทุนต่างชาติที่เหลือ คิดเป็นเพียง 1% ของมูลค่ารวมของตราสารหนี้ ต่างจากสหรัฐอเมริกาซึ่งอยู่ที่สัดส่วน 25% และญี่ปุ่นอยู่ที่ 5% การผ่อนคลายให้มีการป้องกันความเสี่ยง 100%แทนได้นั้น ได้ทำให้กับนักลงทุนเหล่านี้มีต้นทุนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณ 0.25% ขณะเดียวกันอัตราผลตอบแทนดอกเบี้ยก็ลดลงเช่นกัน โดยมีความเป็นไปได้ว่าเงินส่วนหนึ่งที่นักลงทุนต่างชาติได้ขายออกมานั้นย้ายไปลงทุนในตลาดหุ้นแทน อย่างไรก็ตาม เชื่อว่าขนาดตลาดทุนมีการเข้าถึงมากเกินไปทางการอาจออกมาตรการอีกก็ได้ ส่วนการหารือกับ ธปท.ถึงผลของมาตรการ 30% ที่พยายามชี้แจงให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น แต่ก็ไม่น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเพราะตราบิตที่ธปท.มีการกิจสำคัญที่ต้องคอยดูแลเงินทุนไหลเข้าออกและอัตราแลกเปลี่ยน รวมถึง ธปท.ไม่มีความมั่นใจมากพอคงจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายนี้ สำหรับปริมาณการออกตราสารหนี้ช่วงครึ่งแรกปีนี้มีทั้งสิ้น 2.89 ล้านล้านบาท โต 114% จากช่วงเดียวกันที่ผ่านมาที่มีเพียง 1.35 ล้านล้านบาท เพราะ ธปท.ออกพันธบัตรมากถึง 1.82 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้น 309% จากช่วงเดียวกันของปี 2549 ที่มีจำนวนเพียง 4.4 แสนล้านบาท เพื่อคอยดูแลเสถียรภาพค่าเงินบาท สำหรับครึ่งหลังของปีนี้มีแผนจะออกอีก 1.5 ล้านล้านบาท ขณะที่พันธบัตรรัฐบาลออกจำนวน 1.78 แสนล้านบาท รัฐวิสาหกิจเองออกพันธบัตร 6 หมื่นล้านบาท และตราสารหนี้ระยะสั้น 4.32 แสนล้านบาท ด้านหุ้นกู้เอกชน มีการออกเพียง 6.7 หมื่นล้านบาท ต่ำกว่าเป้าหมายมาก จากเดิมคาดว่าจะออกมูลค่า 9 หมื่นล้านบาท และ เพิ่มเล็กน้อยจากงวดปีก่อน ที่ออก 6.3 หมื่นล้านบาท แต่ก็หวังว่าทั้งปีจะได้ตามเป้าหมาย 1.8 แสนล้านบาท เพราะครึ่งหลังของปีนี้มีความชัดเจนว่า ดอกเบี้ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นซึ่งจะช่วยหนุนให้เอกชนหันมาออกหุ้นกู้เพื่อทำให้ต้นทุนคงที่ สำหรับสถานการณ์ตลาดรอง ในช่วงครึ่งปีที่ผ่านมามีมูลค่าการซื้อขายเฉลี่ยวันละ 4 หมื่นล้านบาท เพิ่มขึ้นกว่า 200% เมื่อเทียบกับงวดเดียวกันปีก่อน เฉลี่ยวันละประมาณ 1.2 หมื่นล้านบาท โดยรับผลจากกรณี ธปท.ออกพันธบัตรจำนวนมาก

¹⁴หนังสือพิมพ์ โพลสตูเดย์, วันศุกร์ที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2550

3. การแบ่งประเภทตราสารหนี้

พัฒนาการของประเภทตราสารหนี้มีเหตุเกิดจากความจำเป็นทางธุรกิจและการตลาด เพื่อให้นักลงทุนสนใจซื้อ รวมทั้งการวางแผนทางภาษีอากรโดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายภาษีอากรที่ยังมีความไม่คงเส้นคงวา ความไม่เป็นกลางและความไม่ชัดเจน ในหลายๆ จุด ทำให้ตราสารหนี้พัฒนาเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบที่เรียบง่าย กลายเป็นรูปแบบที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ

ตราสารหนี้สามารถแบ่งได้เป็นหลายประเภทตามลักษณะหรือวัตถุประสงค์ต่างๆ คืออาจแบ่งประเภทตามลักษณะของผู้ออกตราสารหนี้ สิทธิในการเรียกร้อง การใช้สิทธิพดชำระคืน ลักษณะการถือกรรมสิทธิ์ ชนิดของอัตราดอกเบี้ย และชนิดของสิทธิแฝง

(1) แบ่งตามผู้ออกตราสารหนี้

- 1) **ตราสารหนี้ภาครัฐ** เป็นตราสารหนี้ที่เป็นที่นิยมมากที่สุด เนื่องจากตราสารหนี้ที่รัฐบาลเป็นผู้ออก จะมีความน่าเชื่อถือสูงโดยอาจออกโดยรัฐบาลเอง หรือมีรัฐบาลเป็นผู้ค้ำประกันและมีความเสี่ยงที่ผู้ออกจะผิดนัดต่ำหรือไม่มีเลย ตัวอย่างเช่น พันธบัตรรัฐบาล, พันธบัตรรัฐวิสาหกิจ, ตั๋วเงินคลัง, และพันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทยและพันธบัตรกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน
- 2) **ตราสารหนี้ภาคเอกชนหรือหุ้นกู้** เป็นตราสารหนี้ที่ออกโดยภาคธุรกิจเอกชนเพื่อระดมทุนไปใช้ในการดำเนินกิจการ โดยความเสี่ยงการที่ผู้ออกจะผิดนัดจะสูงกว่าตราสารหนี้ภาครัฐ แต่จะถูกชดเชยด้วยอัตราผลตอบแทนที่สูงกว่า

(2) แบ่งตามสิทธิในการเรียกร้อง (Priority Claim)

- 1) **หุ้นกู้ไม่ด้อยสิทธิ (Senior Bond)** เป็นหุ้นกู้ที่ผู้ถือมีสิทธิในการได้รับชำระหนี้ในลำดับที่สูงกว่าผู้ถือหุ้นกู้ด้อยสิทธิ ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิและผู้ถือหุ้นสามัญ แต่ด้อยกว่าเจ้าหนี้บุริมสิทธิโดยทั่วไป
- 2) **หุ้นกู้ด้อยสิทธิ (Subordinated Bond หรือ Junior Bond)** เป็นหุ้นกู้ที่ผู้ถือมีสิทธิในการได้รับชำระหนี้ด้อยกว่าเจ้าหนี้สามัญรายอื่นๆ แต่จะสูงกว่าผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิหรือผู้ถือหุ้นสามัญ ดังนั้นหุ้นกู้ชนิดนี้จึงมีความเสี่ยงสูงที่สุดเมื่อเทียบกับหุ้นกู้ชนิดอื่นๆ แต่ในทางกลับกันก็ให้ผลตอบแทนที่สูงด้วยเช่นกัน

(3) แบ่งตามการใช้สินทรัพย์ค้ำประกัน

- 1) **หุ้นกู้มีประกัน (Secured Bond)** หมายถึง หุ้นกู้ที่ผู้ออกจัดให้มีสินทรัพย์มาค้ำประกันการออกหุ้นกุนั้น โดยผู้ถือจะมีบุริมสิทธิในสินทรัพย์ที่วางเป็นประกัน สามารถใช้สิทธิเรียกร้องในตัวสินทรัพย์นั้นได้ก่อนเจ้าหนี้สามัญ
- 2) **หุ้นกู้ไม่มีประกัน (Unsecured Bond)** หมายถึง หุ้นกู้ที่ไม่มีการจัดสินทรัพย์ใดๆ มาวางเป็นประกันในการออกหุ้นกู้ ผู้ถือหุ้นกุนั้นจะมีลำดับบุริมสิทธิเทียบเท่าเจ้าหนี้สามัญทุกๆ ไป ซึ่งหากผู้ออกล้มละลายต้องทำการแบ่งสินทรัพย์กับเจ้าหนี้รายอื่นตามสิทธิและสัดส่วน

(4) แบ่งตามลักษณะการถือกรรมสิทธิ์

- 1) **ตราสารหนี้ชนิดจ่ายเงินแก่ผู้ถือ (Bearer bond)** เป็นตราสารหนี้ที่สามารถโอนกรรมสิทธิ์ได้โดยการส่งมอบ โดยตามธรรมเนียมปฏิบัติตราสารหนี้ประเภทนี้จะแนบมากับบัตรดอกเบี้ยเท่ากับจำนวนงวดการจ่ายดอกเบี้ยเพื่อเป็นหลักฐานในการรับชำระดอกเบี้ย
- 2) **ตราสารหนี้ชนิดจดทะเบียน (Registered bond)** เป็นตราสารหนี้ที่จะต้องมีการจดทะเบียนผู้ถือกรรมสิทธิ์ เมื่อทำการโอนกรรมสิทธิ์ จะต้องจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงด้วย โดยดอกเบี้ยจะจ่ายให้แก่ผู้ถือซึ่งมีชื่ออยู่ในทะเบียนเท่านั้น
- 3) **ตราสารหนี้ชนิดจดบัญชี (Inscribed bond)** เป็นตราสารหนี้ที่เจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่ได้ครอบครองแต่จะฝากไว้กับนายทะเบียนซึ่งจะออกใบรับให้แก่ผู้จดบัญชี โดยดอกเบี้ยจะจ่ายโดยนำเงินเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารตามที่ได้กำหนดเอาไว้

(5) แบ่งตามชนิดของอัตราดอกเบี้ย

- 1) **หุ้นกู้ที่ไม่มีการจ่ายดอกเบี้ย (Zero-Coupon Bond)** เป็นหุ้นกู้ที่ไม่มีการกำหนดให้ผู้ถือต้องจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ถือ แต่จะกำหนดราคาขายตราสารต่ำกว่าราคาหน้าตั๋ว และเมื่อครบกำหนดไถ่ถอน ผู้ถือก็จะได้รับจะส่วนต่างระหว่างราคาขายกับราคาหน้าตั๋ว
- 2) **หุ้นกู้ที่จ่ายดอกเบี้ยคงที่ (Fixed Rate Bond)** เป็นหุ้นกู้ที่จ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่เท่ากันทุกๆ งวดตามที่กำหนด
- 3) **หุ้นกู้จ่ายดอกเบี้ยแบบลอยตัว (Floating Rate Bond)** เป็นหุ้นกู้ที่อัตราดอกเบี้ยเปลี่ยนแปลงไปตามอัตราอ้างอิงต่างๆ เช่น อัตราดอกเบี้ย MLR หรือ LIBOR โดยอาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยขั้นสูง (Cap) หรือขั้นต่ำ (Floor) ไว้ในตราสารหนี้ด้วยก็ได้

(6) แบ่งตามชนิดของสิทธิแฝง (Embedded Option) ที่ติดมาพร้อมกับตราสารหนี้

- 1) **หุ้นกู้ปกติ (Straight and Option Free Bond)** เป็นหุ้นกู้ที่ปราศจากสิทธิแฝงใด
- 2) **หุ้นกู้แปลงสภาพ (Convertible Bond)** เป็นหุ้นกู้ประเภทตราสารกึ่งหนี้กึ่งทุนที่ให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้นกู้ในการแปลงสภาพหุ้นกู้ที่ถือเป็นตราสารประเภทอื่น ตามวันและราคาที่ตกลงกันซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นการแปลงสภาพเป็นหุ้นสามัญ และเมื่อใช้สิทธิเลือกในการแปลงสภาพแล้วจะไม่สามารถแปลงกลับมาเป็นหุ้นกู้ได้อีก
- 3) **หุ้นกู้ประเภททยอยจ่ายคืนเงินต้น (Amortizing Bond)** โดยปกติเงินต้นของดอกเบี้ยจะถูกจ่ายคืนเมื่อครบกำหนดไถ่ถอน แต่สำหรับหุ้นกู้ประเภทนี้ ผู้ออกจะทยอยจ่ายคืนเงินต้นแก่ผู้ถือโดยจะจ่ายเงินต้นและดอกเบี้ยรวมกันตามงวดๆ ตามที่กำหนดเช่น ทุก 3 เดือน หรือ 6 เดือน
- 4) **หุ้นกู้ที่ผู้ออกมีสิทธิขอไถ่ถอนก่อนครบกำหนด (Callable Bond)** เป็นหุ้นกู้ที่ให้สิทธิแก่ผู้ออกในการไถ่ถอนหุ้นกู้ทั้งหมดหรือบางส่วนก่อนครบกำหนดไถ่ถอน โดยปกติผู้ออกจะขอไถ่ถอนหุ้นกู้ก่อนกำหนดในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยในตลาดลดลงหรือการที่อันดับความน่าเชื่อถือของผู้ออกเพิ่มขึ้น เพื่อให้ตนสามารถออกหุ้นกู้ใหม่ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่า
- 5) **หุ้นกู้ที่ผู้ถือมีสิทธิเรียกคืนเงินกู้อ่อนครบกำหนด (Puttable Bond)** หมายถึง หุ้นกู้ที่ผู้ออกให้สิทธิแก่ผู้ถือในการไถ่ถอนหุ้นกู้อ่อนครบกำหนด ซึ่งผู้ออกอาจเลือกใช้สิทธิเมื่อผู้ถือเห็นว่าอันดับความน่าเชื่อถือของผู้ออกลดลง หรืออัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดเพิ่มสูงขึ้น อันทำให้มูลค่าของหุ้นกู้ที่ถืออยู่ต่ำลง ผู้ถืออาจเลือกใช้สิทธิในการขอให้ผู้ออกไถ่ถอนหุ้นกู้ชนิดนี้ เพื่อนำเงินไปลงทุนในหุ้นกู้ที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าหรือให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า
- 6) **หุ้นกู้ที่เกิดจากการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Asset-backed Securities)** หมายถึง หุ้นกู้ที่เกิดจากการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นการที่เจ้าของทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดกระแสเงินสดหรือรายได้ ทำการขายทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการซื้อทรัพย์สิน และผู้ซื้อจะออกตราสารขายให้แก่บุคคลภายนอกนำเงินมาชำระผู้ขาย ผู้ถือตราสารประเภทนี้จะได้รับกระแสเงินสดจากตัวสินทรัพย์ที่นำมาแปลงนั้น วิธีการนี้จึงมีลักษณะเป็นการนำทรัพย์สินที่มีสภาพคล่องต่ำมาเปลี่ยนเป็นตราสารที่มีสภาพคล่องสูงและสามารถซื้อขายกันได้ง่ายในตลาดรอง ตราสารเหล่านี้จะมีกระแสเงินสดที่เกิดจากทรัพย์สินที่ซื้อมาหมุนหลังเป็นหลักประกัน ส่งผลให้หุ้นกู้ประเภทนี้มีอันดับความน่าเชื่อถือสูง ในช่วงแรกๆ วิธีการนี้ถูกใช้เพื่อหาเงินทุนให้กับธนาคารผู้รับจ้างของประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ต่อมาได้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวาง เช่น การชำระหนี้บัตรเครดิต หรือค่าเช่าที่ได้รับเป็นต้น โดยกระบวนการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์

4. ตัวอย่างลักษณะตราสารหนี้บางชนิด¹⁵

1) ตราสารหนี้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนครบกำหนด (Callable Bond)

เป็นตราสารหนี้ที่ผู้ออกสามารถไถ่ถอนก่อนครบกำหนดได้ โดยตราสารหนี้ประเภทนี้จะให้ผลตอบแทนที่สูงเนื่องจากผู้ออกมีความเสี่ยงสูงเนื่องจากหากดอกเบี้ยตามราคาตลาดต่ำกว่าดอกเบี้ยของตราสารหนี้ หรือผู้ออกมีระดับความน่าเชื่อถือสูงขึ้นจนทำให้ผู้ออกสามารถออกตราสารหนี้ที่ให้ออกเบี้ยต่ำกว่าได้ ผู้ออกย่อมใช้สิทธิไถ่ถอนก่อนครบกำหนด และออกตราสารหนี้ตัวใหม่ที่ให้ออกเบี้ยที่ต่ำกว่า

ผู้ออกตราสารประเภทนี้จะมีข้อเสียเปรียบอยู่สองประการคือ ผู้ออกมีความเสี่ยงที่ตราสารหนี้จะถูกไถ่ถอนหากดอกเบี้ยตามราคาตลาดลดต่ำกว่าดอกเบี้ยตราสารหนี้ที่ถืออยู่ และราคาขายตราสารที่ค่อนข้างต่ำเนื่องจากราคาขายจะใกล้เคียงกับราคาที่ผู้ออกจะให้สิทธิไถ่ถอน ราคาขายจะไม่ขึ้นสูงไปกว่านี้เพราะความเสี่ยงที่จะถูกไถ่ถอนก่อนกำหนดนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามตราสารหนี้ชนิดนี้จะกำหนดช่วงเวลาที่ยกเว้นให้สิทธิไถ่ถอนไว้ (Call Protection) เพื่อเป็นการจูงใจให้มีผู้ซื้อตราสารหนี้ชนิดนี้

2) ตราสารหนี้ที่ผู้ถือมีสิทธิไถ่ถอนก่อนครบกำหนด (Puttable Bond)

คล้ายคลึงกับกรณีตราสารหนี้ที่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนก่อนกำหนด หากแต่ต่างกันที่ผู้มีสิทธิไถ่ถอนในกรณีนี้คือผู้ถือ กล่าวคือหากผู้ถือเห็นว่าดอกเบี้ยตามราคาตลาดสูงกว่าดอกเบี้ยของตราสารหนี้ ผู้ถืออาจไถ่ถอนตราสารหนี้ที่ถืออยู่ก่อนครบกำหนดได้ เพื่อนำเงินไปลงทุนในตราสารหนี้อื่นที่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าก็ได้ ทั้งนี้ตราสารหนี้ประเภทนี้ก็จะให้ผลตอบแทนที่ต่ำกว่าตราสารหนี้ทั่วไปเนื่องจากผู้ออกมีความเสี่ยงด้วยนั่นเอง

¹⁵ดูรายละเอียดตราสารชนิดต่างๆ รวมทั้งการคำนวณมูลค่า เพิ่มเติมใน Moorad Choudhry, Corporate Bond Markets: Instruments and Applications (Singapore: Wiley, 2006)

3) ตราสารหนี้ที่จ่ายดอกเบี้ยอัตราลอยตัว (Floating rate notes : FRNs)

เป็นตราสารหนี้ที่มีอัตราดอกเบี้ยเปลี่ยนแปลงไปตามอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงต่างๆ โดยอาจจะมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำ (floor) หรืออัตราดอกเบี้ยขั้นสูง (cap) ที่อัตราดอกเบี้ยจะสามารถแปรผันไปด้วยก็ได้ โดยส่วนใหญ่ตราสารประเภทนี้จะกำหนดส่วนต่างกับดอกเบี้ยอ้างอิงไว้อย่างชัดเจนในอัตราคงที่ เช่น จ่ายดอกเบี้ยสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ 6 เดือนของธนาคาร 0.5% เป็นต้น แต่ถ้าอัตราส่วนต่างกับดอกเบี้ยอ้างอิงถูกกำหนดไว้ไม่คงที่ ตราสารหนี้ประเภทนี้จะถูกเรียกว่าตราสารหนี้ที่จ่ายดอกเบี้ยอัตราแปรผัน (variable rate note)

4) ตราสารหนี้ที่จ่ายดอกเบี้ยอัตราลอยตัวผกผัน (Inverse/Reverse floating-rate bonds)

เป็นตราสารหนี้ที่มีอัตราดอกเบี้ยที่แปรผกผันกับอัตราดอกเบี้ยอ้างอิง กล่าวคือ หากอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงเพิ่มขึ้น อัตราดอกเบี้ยของตราสารประเภทนี้จะลดลง และในทางตรงกันข้าม หากอัตราดอกเบี้ยลดลง อัตราดอกเบี้ยของตราสารประเภทนี้ก็จะเพิ่มขึ้น โดยอัตราดอกเบี้ยของตราสารหนี้ประเภทนี้จะกำหนดเป็นอัตราคงที่ลบด้วยอัตราดอกเบี้ยลอยตัวอ้างอิง และเช่นเดียวกันกับตราสารหนี้ที่จ่ายดอกเบี้ยอัตราลอยตัว ตราสารหนี้ประเภทนี้จะมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยขั้นสูง และอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำไว้

5) Sinking fund

เป็นตราสารที่มีการจ่ายเงินต้นก่อนครบกำหนดไถ่ถอนเมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น ตราสารหนี้ราคา 20 ล้านบาท ครบกำหนดไถ่ถอนในอีก 20 ปี และผู้จ่ายจะไถ่ถอนก่อนกำหนดเป็นจำนวน 5 ล้านบาท นับแต่ปีที่ 10 จนถึงปีที่ 18 เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้ออกตราสารจะจ่ายเงินตามจำนวนที่ตนต้องการไถ่ถอน และให้ผู้ดูแลผลประโยชน์ (trustee) จับฉลากหุ้ญที่จะได้รับไถ่ถอนก่อนกำหนด แล้วจึงประกาศให้ผู้ถือมารับไถ่ถอน ส่วนอีกวิธีการหนึ่งก็คือ ผู้ออกจะซื้อคืนหุ้ญของตนตามจำนวนที่ต้องการไถ่ถอนแล้วส่งต่อให้ผู้ดูแลผลประโยชน์ทำการยกเลิกหุ้ญนั้นต่อไป โดยการไถ่ถอนในแต่ละงวดอาจไถ่ถอนในอัตราที่เท่ากันทุกงวด เช่น 5% หรือเป็นอัตราก้าวหน้าเช่น เพิ่มขึ้น 1% ทุกๆปีก็ได้ ข้อดีของตราสารหนี้ประเภทนี้ก็คือ เป็นการลดความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับเงินต้นคืน แต่ก็มีข้อเสียคือทำให้จำนวนเงินต้นที่นำมาคำนวณดอกเบี้ยลดลง อันส่งผลให้ผู้ถือได้รับดอกเบี้ยน้อยลงไปด้วย

6) Mortgage Bonds

เป็นหุ้นที่ผู้ออกใช้ทรัพย์สินของตนไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นประกัน โดยผู้ออกหุ้นประเภทนี้จะมีสิทธินำทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันออกขายเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ในกรณีที่ผู้ออกไม่สามารถชำระหนี้ได้ โดยตัวอย่างที่ชัดเจนของการออกหุ้นประเภทนี้ก็คือกรณี Annington Finance ซึ่งเป็นบริษัทมหาชนที่จัดตั้งตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ ถือหุ้นโดยบริษัท Annington Finance Limited ซึ่งเป็นบริษัทลูกของบริษัท Annington Holding plc. โดย บริษัท Annington Holding plc. ตั้งขึ้นมาเพื่อซื้อหุ้นจากกระทรวงกลาโหมของอังกฤษ (MoD) ในการจัดสรรที่อยู่อาศัยให้กับทหารและครอบครัว (MQE) โดยได้เข้าซื้อหุ้นในบ้านเหล่านั้นแล้วจึงให้กระทรวงกลาโหมเช่าคืนกลับไป ซึ่งในการซื้อขายครั้งนั้น บริษัท Annington Holding plc. ได้ออกหุ้นกู้โดยใช้บ้านที่ซื้อมาเหล่านั้นเป็นหลักประกัน โดยมีการออก

- หุ้นกู้ที่ไม่มีการจ่ายดอกเบี้ย class A 1.24 พันล้านปอนด์ ครบกำหนดไถ่ถอนเดือนธันวาคม 2022
- หุ้นกู้ที่ไม่มีการจ่ายดอกเบี้ย class B 1 พันล้านปอนด์ ครบกำหนดไถ่ถอนเดือนมกราคม 2023
- หุ้นกู้ที่จ่ายอัตราดอกเบี้ยลอยตัว 900 ล้านปอนด์ ครบกำหนดไถ่ถอนเดือนมกราคม 2023

โดยหุ้นกู้ที่จ่ายดอกเบี้ยลอยตัวจะจ่ายดอกเบี้ยโดยอ้างอิงกับ LIBOR + 0.40% จนถึงปี 2008 และหลังจากนั้นจะเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเป็น LIBOR + 1.00% แต่ผู้ออกมีสิทธิไถ่ถอนได้ก่อนกำหนดนับแต่ปี 2008 เป็นต้นไป ซึ่งหลักประกันของหุ้นกู้ก็คือหุ้นในโครงการ MQE ซึ่งประกอบขึ้นด้วยโครงการทั้งหมด 760 โครงการ และบ้านจำนวน 55,000 หลัง กระแสเงินสดที่ใช้ในการชำระหนี้ของหุ้นกู้ก็คือค่าเช่าที่ บริษัท Annington Holding plc. ได้รับจากกระทรวงกลาโหม รวมทั้งจากการขายทรัพย์สินในบางครั้งด้วย

7) Commercial Paper (CP)

เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของบริษัทที่มีระดับความน่าเชื่อถือดีในการหาเงินทุนที่นอกเหนือจากการออกหุ้นกู้หรือกู้เงินจากธนาคาร โดย CP เป็นตราสารหนี้ระยะสั้นโดยจะมีอายุประมาณ 30-90 วันเท่านั้น และเป็นตราสารที่ไม่มีประกัน ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา CP จะออกมาโดยไม่มีการจ่ายดอกเบี้ย แต่จะออกขายในราคาขายลด

8) Medium-term Notes (MTNs)

เป็นหุ้นกู้ที่อาจมีอายุได้ตั้งแต่ 9 เดือนจนถึง 30 ปี แต่โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ออกจะกำหนดอายุไว้ไม่เกิน 5 ปี ซึ่งในช่วงแรกนั้นหุ้นกู้ประเภทนี้ถูกออกแบบมาเพื่อปิดช่องว่างระหว่าง Commercial Paper กับหุ้นกู้ระยะยาว และเนื่องจาก MTNs เป็นหุ้นกู้ไม่มีประกันแต่มีอายุที่ยาว ผู้ออกหุ้นกู้ประเภทนี้จึงต้องมีระดับความน่าเชื่อถือที่ค่อนข้างสูง MTNs คล้ายกับหุ้นกู้โดยทั่วไป แต่แตกต่างกันตรงที่ MTNs จะเสนอออกขายในตลาดแรกในลักษณะที่ต่อเนื่องกันเป็นโปรแกรม โดยการเสนอขายในแต่ละครั้งจะเป็นจำนวนเงินที่ต่ำกว่าหุ้นกู้ทั่วไป

9) High-yield security

หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Junk Bond เนื่องจากเป็นหุ้นกู้ที่ออกโดยบริษัทที่มีระดับความน่าเชื่อถือต่ำกว่า กล่าวคือต่ำกว่าระดับ BBB หุ้นกู้ประเภทนี้จึงให้ผลตอบแทนที่ค่อนข้างสูง เพื่อชดเชยกับความเสี่ยงที่นักลงทุนได้รับจากการซื้อหุ้นกู้ประเภทนี้ โดยหุ้นกู้ประเภทนี้ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในช่วงทศวรรษที่ 1980 ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในสมัยก่อนนั้นหุ้นกู้ประเภทนี้ถูกมองว่าเป็นหุ้นกู้ที่ไม่น่าลงทุน แต่ในปัจจุบันหุ้นกู้ประเภทนี้เป็นหุ้นกู้ที่มีสภาพคล่องสูง และหุ้นกู้ส่วนใหญ่กลับถูกจัดเป็น Junk Bond ทั้งสิ้น โดยหุ้นกู้ที่มีการซื้อขายอยู่ในตลาดมีดังนี้

- **หุ้นกู้ทั่วไป**

ในปี 1997 หุ้นกู้ที่จ่ายดอกเบี้ยคงที่ที่ออกขายภายในประเทศประมาณ 90% ถูกจัดเป็น Junk Bond ซึ่งหุ้นกู้เหล่านี้จะมีอายุประมาณ 7-12 ปี หุ้นกู้ประเภทนี้จะให้สิทธิแก่ผู้ออกในการไถ่ถอนก่อนกำหนด ได้สิทธิไถ่ถอนกำหนดมีความสำคัญต่อการออก Junk Bond เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ออกสามารถไถ่ถอนและออกหุ้นกู้ตัวใหม่ที่จ่ายดอกเบี้ยต่ำกว่าได้ เมื่อระดับความน่าเชื่อถือของตนสูงขึ้น

- **Split-coupon security**

หุ้นกู้ชนิดนี้ถูกออกแบบมาเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ออกมีช่วงเวลาในการฟื้นฟูสภาพทางการเงินของตนก่อนที่จะเกิดหน้าที่ในการชำระหนี้ของหุ้นกู้ เนื่องจากแบ่งการจ่ายดอกเบี้ยออกเป็นสองแบบคือ

ในช่วงปีแรกๆ หุ้นกู้ชนิดนี้จะเป็นหุ้นกู้ที่ไม่มีการจ่ายดอกเบี้ย แล้วจึงเปลี่ยนประเภทเป็นหุ้นกู้ที่จ่ายดอกเบี้ย ในอัตราคงที่ในภายหลังตามเวลาที่กำหนดจนกว่าจะมีการไถ่ถอนหุ้นกู้ นั้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่ระยะเวลาที่ไม่มีการจ่ายดอกเบี้ยจะอยู่ที่ประมาณ 2-7 ปี และจะเสนอขายในราคาที่มีส่วนลด โดยใช้อัตราดอกเบี้ยที่จะจ่ายในภายหลังเป็นอัตราส่วนลด

อีกวิธีการหนึ่งในพื้นฟูสภาพทางการเงินของบริษัทที่อาจทำได้ก็คือ บริษัทจะออกหุ้นกู้เกินกว่าความต้องการเงินทุนของตนแล้วใช้เงินส่วนที่เกินนั้นชำระหนี้ในช่วงปีแรกๆ ของการออกหุ้นกู้ ตัวอย่างเช่น บริษัทมีความต้องการเงินทุน 60 ล้านบาท แต่อาจออกหุ้นกู้จำนวน 100 ล้านบาท อัตราดอกเบี้ย 9% ต่อปี แล้วใช้เงินที่เกินกว่าที่ต้องการจำนวน 40 ล้านบาทมาจ่ายดอกเบี้ยหุ้นกู้ในช่วง 4 ปีแรก เป็นต้น โดยวิธีการออกหุ้นกู้แบบนี้ถูกออกแบบมาเพื่อดึงดูดนักลงทุนที่ต้องการซื้อ High-yield security แต่ไม่ต้องการซื้อหุ้นกู้ที่ไม่มีการจ่ายดอกเบี้ย

- **Payment-in-kind security (PIK)**

PIK เป็นหุ้นกู้ที่ให้สิทธิแก่ผู้ออกในการเลือกที่จะจ่ายดอกเบี้ยเป็นเงินสดหรือจ่ายเป็นตราสารในราคาเท่ากัน ซึ่งสิทธินี้จะมีระยะเวลาในการใช้สิทธิที่สั้น (ประมาณ 3-5 ปี) หากผู้ออกเลือกที่จะจ่ายดอกเบี้ยเป็นตราสาร ก็จะส่งผลให้จำนวนเงินต้นของหนี้เพิ่มสูงขึ้น อันเป็นการเพิ่มหนี้ให้แก่ผู้ออกภายหลังจากสิทธินี้หมดไป

เมื่อผู้ออกเลือกที่จะใช้สิทธิจ่ายดอกเบี้ยเป็นตราสาร การซื้อขาย PIK จะแตกต่างจากการซื้อขาย High-yield security ทั่วไป เนื่องจากจะไม่มีการจ่ายดอกเบี้ย ดังนั้นเมื่อหุ้นกู้ประเภทนี้ถูกขายออกไป จึงไม่มีดอกเบี้ยค้างอยู่เลย แต่ดอกเบี้ยจะสะท้อนออกมาในรูปของราคาที่หุ้นกู้ที่เพิ่มขึ้น

- **Step-up coupon security**

หุ้นกู้ประเภทนี้ถูกออกแบบมาเพื่อเพิ่มความน่าสนใจในหุ้นกู้ต่อนักลงทุน หรือเพื่อขยายกลุ่มนักลงทุน เป้าหมายออกไปในวงกว้างมากขึ้น โดยจะมีลักษณะและเหตุผลในการออกเหมือนกับ Split-coupon แต่จะแตกต่างกันที่หุ้นกู้ประเภทนี้มีการจ่ายดอกเบี้ยในทั้งสองช่วง โดยในช่วงแรกซึ่งมีระยะเวลาประมาณ 5 ปี จะจ่ายดอกเบี้ยในอัตราหนึ่ง แล้วจึงเพิ่มอัตราดอกเบี้ยขึ้นในช่วงหลัง นับแต่วันที่กำหนดไปจนถึงวันที่มีการไถ่ถอนหุ้นกู้

- **Exchangeable variable-rate notes**

เป็นหุ้นกู้ด้อยสิทธิที่มีระยะเวลาปานกลาง ซึ่งจ่ายดอกเบี้ยในอัตราลอยตัวทุกๆ 3 เดือน โดยอัตราดอกเบี้ยในช่วงแรกๆ จะเป็นอัตราคงที่ในระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งเรียกว่า “teaser” period แต่หลังจากนั้นจะเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยเป็นแบบลอยตัวโดยอ้างอิงกับอัตราดอกเบี้ยลูกค้ำขั้นดีของธนาคารหรืออัตราดอกเบี้ยพันธบัตร 90 วันของรัฐบาล โดยส่วนใหญ่หุ้นกู้ประเภทนี้จะมีอายุประมาณ 5 ปี และให้สิทธิแก่ผู้ออกในการเลือกที่จะแลกเปลี่ยนหุ้นกู้กับหุ้นกู้ที่จ่ายดอกเบี้ยคงที่ที่อาจมีวันครบกำหนดไถ่ถอนคงที่หรือที่ให้สิทธิผู้ออกไถ่ถอนก่อนกำหนดก็ได้

- **Bond and stock units**

บางบริษัทที่มีการเจริญเติบโตสูง (และ/หรือมีความเสี่ยงสูงด้วย) อาจออกหุ้นกู้ที่เป็นการผสมผสานกันระหว่างหุ้นกู้และหุ้นสามัญเพื่อเป็นการดึงดูดนักลงทุนที่ต้องการได้รับเงินปันผลเพื่อชดเชยกับความเสี่ยงที่เกิดจากหุ้นกู้ โดยจะออกหุ้นกู้ออกพร้อมกับหุ้นสามัญหรือ warrant

- **Springing issues**

บริษัทตั้งใหม่ซึ่งประกอบธุรกิจที่มีการแข่งขันสูงอาจออกตราสารที่สามารถเปลี่ยนลักษณะได้เมื่อเกิดเหตุการณ์บางอย่างที่กำหนดไว้ขึ้น ตัวอย่างเช่น warrant ที่ผู้ถือจะสามารถใช้สิทธิได้ต่อเมื่อคู่สัญญาพยายามที่จะซื้อกิจการของผู้ออก หรืออีกกรณีหนึ่งคือหุ้นกู้ที่ออกมาตอนแรกเป็นหุ้นกู้ด้อยสิทธิ แต่ต่อมาเปลี่ยนเป็นหุ้นกู้ไม่ด้อยสิทธิเมื่อผู้ออกได้ชำระหนี้หุ้นกู้ที่ค้างชำระครั้งก่อนแล้ว ซึ่งในการวิเคราะห์ราคาของตราสารประเภทนี้จะต้องนำความเป็นไปได้ที่ตราสารจะเปลี่ยนสภาพไปมาพิจารณาด้วย

- **Extendible/re-set securities**

เป็นหุ้นกู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ออกกำหนดอัตราดอกเบี้ยใหม่ หรือขยายอายุของหุ้นกู้ออกไปในวันที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งตามวิธีการโดยทั่วไปสำหรับ re-set securities นั้นอัตราดอกเบี้ยจะต้องถูกกำหนดใหม่สู่ระดับที่เป็นไปตามราคาตลาด วิธีการนี้เป็นวิธีการสำหรับการออกหุ้นกู้ที่จ่ายอัตราดอกเบี้ยลอยตัวที่มี

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำและ/หรือขั้นสูงเอาไว้ เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ผู้ออกสามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยใหม่ได้เมื่อดอกเบี้ยตามราคาตลาดลดลง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์สำหรับนักลงทุนด้วยเช่นกันเมื่ออัตราดอกเบี้ยตามราคาตลาดเพิ่มสูงขึ้น

ผู้ออกหุ้นกู้ประเภท Extendible bond อาจเลือกที่จะขยายระยะกำหนดไถ่ถอนออกไปภายในช่วงระยะเวลาภายหลังจากครบกำหนดไถ่ถอนแล้วก็ได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วภายในช่วงระยะเวลานี้ผู้ออกจะให้สิทธิแก่ผู้ถือหุ้นกู้ในการไถ่ถอนก่อนที่จะถึงกำหนดที่ขยายออกไปก็ได้

10) Inflation-indexed bonds

เป็นตราสารหนี้ที่มีอัตราผลตอบแทนอ้างอิงกับดัชนีชี้วัดต่างๆ เช่น ดัชนีชี้วัดอัตราเงินเฟ้อ โดยผลตอบแทนที่อ้างอิงกับดัชนีดังกล่าว ในบางประเทศอาจรวมถึงราคาไถ่ถอนด้วย ซึ่งเหตุผลที่ทำให้มีการออกแบบตราสารประเภทนี้ขึ้นเนื่องจากนักลงทุนเกรงว่าระดับเงินเฟ้อระยะยาวจะส่งผลให้มูลค่าที่แท้จริงของการลงทุนของตนลดลงไปอย่างมาก เนื่องจากหากอัตราผลตอบแทนที่นักลงทุนได้รับเท่าเดิม แต่อัตราเงินเฟ้อกลับเพิ่มสูงขึ้น จะส่งผลให้อัตราผลตอบแทนที่แท้จริงที่นักลงทุนได้รับลดน้อยลงไป ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาที่ผู้ต้องการออกตราสารระยะยาวได้ จะต้องจ่ายผลตอบแทนที่มีกระแสเงินสดอ้างอิงกับดัชนีอัตราเงินเฟ้อ ซึ่งจะส่งผลให้กระแสเงินสดที่จ่ายเปลี่ยนแปลงไปตามอัตราเงินเฟ้อ ในขณะที่อัตราผลตอบแทนที่แท้จริงยังคงเท่าเดิม

เมื่อพิจารณาจากประเภทตราสารหนี้ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์ของตราสารหนี้ได้เปลี่ยนโฉมหน้าและมีความสลับซับซ้อนต่างไปจากตราสารหนี้ในอดีตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการนำตราสารหนี้ไปผสมกับตราสารทุนและตราสารอนุพันธ์ทำให้เกิดตราสารประเภทใหม่ ๆ ที่ยากจะชี้ชัดว่าเป็นตราสารประเภทใด เกิดปัญหาตามมาว่ารายได้รายจ่ายที่เกี่ยวกับการลงทุนควรจัดเป็นดอกเบี้ย เงินปันผล หรือกำไรขาดทุนจากการโอน มีภาระภาษีอากรอย่างไรบ้าง และ ควรนำมาตราใดในกฎหมายภาษีอากรมาปรับใช้บังคับ เป็นต้น

5. ปัญหาพื้นฐานทางภาษีอากรเกี่ยวกับตราสารหนี้

ปัญหาเบื้องต้นในทางภาษีอากรเกี่ยวกับตราสารหนี้ซึ่งเป็นตราสารทางการเงินประเภทหนึ่งนั้น แม้แต่ในประเทศที่พัฒนาแล้วก็มีปัญหาอยู่มาก ดังจะเห็นได้จากบทสรุปเกี่ยวกับมาตรการภาษีอากรสำหรับตราสารทางการเงินในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ดังนี้

ก. จุดร่วมกันในประเทศต่างๆ เกี่ยวกับตราสารทางการเงินที่บริษัทห้างร้านใช้กันอยู่

1) จุดร่วมที่ 1: การรวมตลาดทุนเป็นตลาดเดียว

รูปแบบและท่าทีในประเทศต่างๆ ยังต่างกันมากขึ้นกับทั้งประเพณีและสถานการณ์พิเศษในแต่ละประเทศ (โครงสร้างของระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือความเป็นสากล, การกระจายรายได้, ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดหรือแบบรัฐวางแผน) การรวมตลาดทุนทำให้เกิดผล 3 ประการ ดังนี้

a) มีการลดกฎระเบียบเกี่ยวกับตลาดการเงินและวิชาชีพ

เศรษฐกิจอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ก็ล้วนแต่มีการลดกฎระเบียบลง ซึ่งมีผลทำให้ลดการควบคุมของรัฐเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย ตลาดหลักทรัพย์ หรือถอนบริการการเงินที่เคยได้สิทธิพิเศษบางอย่าง ลดการควบคุมเกี่ยวกับการให้สินเชื่อ และอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา การลดกฎระเบียบมักถูกแทนที่ด้วยระเบียบที่ยืดหยุ่นยิ่งขึ้น เช่น แนวปฏิบัติเกี่ยวกับสินทรัพย์ทุน ระเบียบจริยธรรม

b) มีการลดคนกลาง

การจำหน่ายจ่ายโอนเงินทุนแก่ผู้ต้องการเงินทุนทำได้โดยไม่ต้องโอนผ่านธนาคารหรือสถาบันการเงิน นอกจากนี้เพื่อให้นักลงทุนยังคงมีสภาพคล่องหนี้เงินกู้ยืมมักจะมีการแปลงเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ในตลาด หนังสือรับรองดังกล่าวคาดว่าจะลดต้นทุนการระดมเงินทุน โดยยกกำไรหรือรายได้ขั้นต้นของธนาคารลง และทำให้เงินทุนเคลื่อนไหว ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ธุรกิจมีแหล่งเงินทุนที่พอเพียงแต่วิธีดังกล่าวอาจยังมีอุปสรรคสำหรับธุรกิจหรือบริษัทห้างร้านบางแห่งที่มีฐานะไม่มั่นคง ทำให้ระดมเงินทุนจากตลาดไม่ได้

พัฒนาการเรื่องนี้ในประเทศต่าง ๆ ยังเหลื่อมล้ำกันอยู่ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา พัฒนาไปมากแล้ว ฝรั่งเศสและอิตาลีกำลังพัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่เยอรมันยังมีไม่มาก

- c) การพัฒนาตลาดทุนให้มีลักษณะเป็นสากล
ตั้งแต่ 1960 ความเป็นสากลของธุรกิจเกิดขึ้นพร้อมกับกลุ่มบริษัทข้ามชาติ ตั้งแต่ 1963 พัฒนาการขยายตัวในลักษณะเก็งกำไร ตลาดเงินทุนระหว่างประเทศนี้มีผู้ดำเนินการน้อยราย ไม่ค่อยมีเสถียรภาพ และจำแนกตามประเภททรัพย์สินเป็นทุนระยะสั้น (หรือตลาดหนี้) ตลาดพันธบัตร และตลาดหุ้น
- การพัฒนาตลาดทุนสากลทำให้เกิดผลสำคัญ 2 ประการ คือ
- ประการแรก กิจกรรมสำคัญในการโอนจะเกิดในสถานที่ห่างไกลจากที่ที่มีการอ้างถึงแต่แรก (เช่น ประเทศที่มีการออกตราสาร)
 - ประการที่สอง มีการจำกัดเสรีภาพรัฐบาลประเทศต่างๆ กล่าวคือ เพื่อให้เกิดการแข่งขันประเทศต่าง ๆ ต้องใส่ใจว่าได้เสนอแรงจูงใจที่เพียงพอหรือไม่สำหรับตราสาร ค่าใช้จ่ายในการโอน และกฎระเบียบทางภาษีอากร

2) จุดร่วมที่ 2 : ความหลากหลายของตราสารทางการเงินที่ใช้ในธุรกิจ

a) การจำแนกประเภทตราสารทางการเงินในประเทศสมาชิกต่าง ๆ มี 2 แบบ

i) หนี้หรือทุน ไม่เป็นเพียงมุมมองทางภาษีอากร แต่เป็นมุมมองทางกฎหมาย หรือทางการเงินด้วย ข้อแตกต่างขึ้นกับองค์ประกอบหลายประการ แต่หลายประเทศก็กำหนดต่างกันทำให้ตราสารที่ถือเป็นหนี้ในประเทศหนึ่ง ถูกถือเป็นทุนในอีกประเทศหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่เป็นมุมมองของทางภาษีอากรและทางกฎหมาย ความไม่ชัดเจนในระดับสากลนี้อาจทำให้ผู้เสียภาษีอากรใช้เป็นทางฉวยประโยชน์โดยไม่ชอบได้

ii) เปลี่ยนมือหรือห้ามเปลี่ยนมือ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนหนี้ให้เป็นตราสารเปลี่ยนมือได้ เพื่อให้จำหน่ายจ่ายโอนได้ง่ายขึ้น

การโอนเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมาย และปัญหาทางการเงิน นอกจากปัญหาทางภาษีอากรโดยเฉพาะเมื่อมีการโอนก่อนมีการจ่ายดอกเบี้ย หรือก่อนมีการคืนเงินต้น ในอีกด้านหนึ่ง การโอนอาจมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับธรรมชาติของตราสาร สิ่งนี้ชักนำไปสู่เงื่อนไขทางกฎหมายที่แตกต่างกัน และกฎระเบียบทางภาษีอากรที่ต่างกัน ประการสุดท้ายการแปลงหนี้เป็นตราสารเปลี่ยนมือหรือหลักทรัพย์ก่อให้เกิดปัญหากฎหมายที่ยากเย็น (เช่น ฝรั่งเศส) สิ่งนี้อาจชักนำไปสู่เทคนิคต่างประเทศ เช่น ทรัสต์ของอังกฤษ หรือ ตัวแทน (fiducie) ของเยอรมันมาใช้

b) มีตราสารการเงินใหม่ๆ พัฒนาขึ้นโดยวิธีการต่างๆ กันในประเทศสมาชิก รูปแบบสำคัญของตราสารการเงินใหม่มี 3 แบบ

i) ตราสารผสมระหว่างหนี้และทุน ธรรมชาติและผลที่ผสมกันไม่ใช่เป็นที่ยอมรับในทุกที่ (ภายใต้เงื่อนไขที่เหมือนกัน) ข้อแตกต่างอาจขึ้นกับว่าเป็นปัญหาทางการเงิน กฎหมาย หรือภาษีอากร

ii) ตราสารหน่วยลงทุน ได้รับการยอมรับโดยข้อชี้แนะของประชาคมยุโรปฉบับที่ 85/611 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 1985 ประเทศสมาชิกต่างมีตราสารนี้ใช้ แต่สาระสำคัญยังคงต่างกันในแต่ละประเทศ ขึ้นกับรูปแบบทางกฎหมายและสถานะทางภาษีอากร

iii) ตราสารป้องกันความเสี่ยงบางอย่างของธุรกิจ (อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา ความเสี่ยงเกี่ยวกับมูลค่าทรัพย์สิน) ตราสารเหล่านี้มีใช้ในประเทศสมาชิกในรูปของสัญญาฟิวเจอร์ หรือสัญญาออพชั่น แต่พัฒนาการยังไม่เท่าเทียมกัน ตราสารบางกรณีโอนได้ในตลาดที่จัดตั้งขึ้น ในขณะที่ตราสารบางกรณีแม้จะมีความสำคัญทางการเงิน (เช่น สัญญาฟิวเจอร์สำหรับอัตรา/สวอป) กลับโอนไม่ได้

หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ใช้กับตราสารเหล่านี้ คือ หลักเกณฑ์ทั่วไปของเรื่องสัญญา ซึ่งทำให้สัญญาแต่ละชนิดมีผลทางกฎหมายต่างกันไปตามธรรมชาติของสัญญานั้น สิ่งนี้นำไปสู่ความไม่แน่นอน และก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหที่ต่างกันไปในแต่ละประเทศที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ภายใต้อาณัติของสัญญาเฉพาะที่ธนาคารจัดทำขึ้น หรือกฎระเบียบพิเศษเมื่อมีการโอนกันในตลาดที่จัดตั้งขึ้น ได้ช่วยทำให้ความไม่แน่นอน และความแตกต่างเหล่านี้ลดลงไป

สิ่งที่ทุกคนต้องรับทราบในท้ายสุดนี้ก็คือ สิ่งที่เหมาะสมกันอาจจะมีทางแก้หรือผลแตกต่างกันได้ ตราสารทางการเงินบางอย่างที่มีอยู่ในทุกประเทศสมาชิก และมีจุดร่วมที่เหมือนกันนั้น อาจจะมีผลไม่เหมือนกันเลยก็ได้ในบางกรณี ข้อสังเกตนี้ได้มาจากข้อเท็จจริงที่ว่าตราสารที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายและการเงิน ซึ่งย่อมจำเป็นต้องได้รับผลกระทบในสถานการณ์ที่ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปยังไม่ได้ประสานกฎหมายการเงินของประเทศสมาชิกให้คล้ายๆ กัน จุดที่เหมือนกัน ข้างต้นรวมถึงข้อแตกต่างบางประการด้วย

ข. ข้อแตกต่างที่สำคัญจำนวนมากเกี่ยวกับตราสารที่บริษัทห้างร้านใช้กัน

การใช้ตราสารทางการเงินโดยบริษัทห้างร้านในประเทศสมาชิกล้วนอาจสังเกตเห็นข้อแตกต่างจำนวนมาก การเสนอภาพทั่วไปเกี่ยวกับข้อแตกต่างดังกล่าวคงไม่จำเป็น เพราะคงทำได้ไม่สมบูรณ์อย่างแน่นอน ในที่นี้จะได้กล่าวถึงข้อแตกต่าง 2 แบบที่สำคัญ

1) แบบที่ 1 : ข้อแตกต่างในด้านการใช้ตราสาร

a) ใช้เป็นตราสารทางการเงิน : ธุรกิจอาจจะต้องใช้เงินในรูปแบบต่างๆ ที่สำคัญมี 3 ทางด้วยกัน คือ โดยการใช้เงินตนเอง โดยการเพิ่มทุนของผู้ถือหุ้น หรือโดยการเพิ่มหนี้ (เช่น ยืมจากธนาคารคู่สัญญา หรือมหาชน) ข้อมูลเปรียบเทียบเกี่ยวกับจุดนี้เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน ชี้ให้เห็นว่าวิธีต่างๆ ในการจัดหาเงินแตกต่างกันไปโดยปัจจัยหลายประการอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนเกี่ยวกับประเทศที่มีการจัดตั้งบริษัทห้างร้านขึ้น ธุรกิจฝรั่งเศสมีการใช้เงินตนเองค่อนข้างน้อย ในขณะที่เยอรมันมีมาก และอังกฤษกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนแปลง ธุรกิจฝรั่งเศสมักใช้วิธีกู้ยืมเงิน และมีแบบวิธีแปลกๆ (ธนาคารมีบทบาทมากเกี่ยวกับเรื่องวันครบกำหนดชำระเงินกู้ หรือบุคคลผู้กู้ยืม หนี้เงินกู้มักจะมีการแปลงเป็นหลักทรัพย์ สำหรับการให้กู้ยืมโดยบริษัทห้างร้านนั้น โดยทั่วไปลูกค้าหรือผู้ส่งสินค้ามีความสำคัญอย่างมากในฝรั่งเศสยิ่งกว่าประเทศอื่นๆ ในประชาคมเศรษฐกิจยุโรป หนี้เงินกู้มีความสำคัญน้อยกว่าสำหรับธุรกิจเยอรมัน (ปกติมักกู้ยืมจากธนาคาร) ทุนเริ่มมีมากขึ้น และมีการพัฒนาในฝรั่งเศสช่วง 2-3 ปีนี้ แต่สภาพในประเทศสมาชิกอื่นๆ ดูจะต่างๆ กันไป

b) ใช้เป็นตราสารการลงทุนทางการเงิน : ปกติการใช้ลักษณะนี้มีลักษณะเป็นการชั่วคราวสำหรับอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรม ซึ่งขอลงทุนในสินทรัพย์ที่ไม่ใช่สินทรัพย์ทางการเงิน (ทุนหลักทรัพย์ต่างๆ เป็นสินทรัพย์ทางการเงิน) แต่ใคร ๆ ก็อาจสังเกตเห็นบรรยากาศทางการเงินที่กำลังพัฒนาในบริษัทห้างร้านเหล่านั้น (โดยเฉพาะการลงทุนระยะสั้น) ดัชนีที่ละเอียดลออของการลงทุนเหล่านี้ยากจะทราบได้โดยเฉพาะในระดับนานาชาติ

2) แบบที่ 2 : แตกต่างกันในทางเทคนิคกฎหมาย

ตราสารทางการเงินใน 4 ประเทศสมาชิก ซึ่งได้ทำการสำรวจตรวจสอบนั้นอยู่ภายใต้บังคับของกฎระเบียบ ทั้งที่เป็นกฎระเบียบทั่วไปและกฎระเบียบเฉพาะ แม้ว่าตราสารเหล่านี้มีธรรมชาติและจุดหมายที่คล้ายๆ กัน แต่กลับอยู่ภายใต้บังคับของกฎระเบียบที่มีลักษณะแตกต่างกันตามแต่ที่แต่ละประเทศกำหนด ในที่นี้จะยกตัวอย่าง 3 ประการเกี่ยวกับผลในทางกฎหมายของตราสารเหล่านั้นก่อนที่จะสรุปความ

o) ตัวอย่างแรก : ลีสซิ่ง เป็นเทคนิคที่มีใช้อยู่ในทุกประเทศสมาชิกที่ได้สำรวจ ธุรกิจอาจจะจัดหาสินค้ามาใช้โดยอาศัยการลีสซิ่ง ซึ่งมักได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร ในมุมมองทางกฎหมายแล้วเทคนิคนี้อยู่ภายใต้กฎระเบียบที่แตกต่างกันอย่างมากรวมถึงว่าเป็นกฎระเบียบของประเทศใด กล่าวคือในฝรั่งเศส ลีสซิ่งเป็นเทคนิคทางการเงิน (อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายพิเศษ ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 1966) ผู้ให้เช่าจะต้องเป็นสถาบันทางการเงิน และต้องให้เช่าเฉพาะสินค้าบางอย่าง (ที่ผู้ให้เช่าเป็นเจ้าของ และระบุชนิดสินค้าอย่างเคร่งครัด) แก่ผู้เช่าซึ่งจะต้องมีสิทธิเลือกซื้อได้ ในทางตรงข้ามลีสซิ่งในเยอรมันไม่จำเป็นต้องจำกัดให้ดำเนินการอยู่แต่สถาบันทางการเงิน และไม่จำเป็นต้องมีนัยของการให้สิทธิเลือกซื้อแก่ผู้เช่า และท้ายสุดมักถือว่าผู้เช่าเป็นผู้ที่เป็นเจ้าของในเชิงเศรษฐกิจของสินค้านั้นตั้งแต่เริ่มทำสัญญา ในเนเธอร์แลนด์ ลีสซิ่งไม่ได้อยู่ภายใต้กฎระเบียบพิเศษ กล่าวคือ คู่สัญญาามีเสรีภาพมากในการกำหนดสาระของสัญญา ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 แบบ (คือ operational lease หรือ financial lease) ทั้งสองแบบนี้ไม่ได้อยู่ภายใต้กฎระเบียบเดียวกัน

b) ตัวอย่างที่ 2 : ตราสารแบบผสมซึ่งมีรูปแบบหลากหลายและมีใช้อยู่ในแต่ละประเทศนั้นมีความสำคัญด้วยเหตุผล 2 ประการ ประการแรกคือ เกี่ยวกับระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (เช่น ฝรั่งเศส อิตาลี เนเธอร์แลนด์ หรืออังกฤษ) การออกตราสารใหม่ๆ ที่ไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎระเบียบพิเศษนั้นอาจเป็นธรรมเนียมที่ค่อนข้างยอมรับกันอย่างเสรีมากกว่า โดยเฉพาะเมื่อหลักทรัพย์มีการเสนอขายต่อประชาชน (เมื่อทำการเปรียบเทียบท่าทีระหว่างฝรั่งเศส เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ หรืออังกฤษ) เรื่องของการลดกฎระเบียบและการทำให้เป็นตลาดสากลนี้ แม้ประเทศสมาชิกยังมีท่าทีต่างกันอยู่บ้าง แต่น่าจะนำไปสู่จุดร่วมกันได้(เพียงแต่ว่าจะเป็นอย่างเมื่อไร) ประการที่สองคือ ตราสารแบบผสมที่มีต่างกันไปในประเทศต่าง ๆ เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงที่ว่า ตราสารเหล่านี้โดยทั่วไปสรรสร้างขึ้นโดยนักปฏิบัติ เพื่อที่จะสนองความต้องการทางการเงินของบริษัทที่ทำงาน แต่ความต้องการเหล่านี้แตกต่างกันไปตามปัจจัย

นานาประการ รวมทั้งปัจจัยเกี่ยวกับสัญชาติ หรือถิ่นที่อยู่ของบริษัทห้างร้านใด ๆ ก็อธิบายได้ว่า มาตรการผสมแบบใหม่ๆ สำคัญเป็นพิเศษในประเทศแองโกล-อเมริกัน แม้ว่าฝรั่งเศสจะเห็นด้วย อย่างค่อนข้างเร็วเมื่อเทียบกับอิตาลีหรือเยอรมัน

c) ตัวอย่างที่ 3 : มาตรการทางการเงินเพื่อป้องกันความเสี่ยง หรือเพื่อจัดการกับความเสี่ยง เช่น สวอป สัญญาอัตราดอกเบี้ยในอนาคต (FRA) สัญญาฟิวเจอร์ หรือสัญญาออปชันที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน ก็ยังไม่ได้อยู่ภายใต้บังคับของกฎระเบียบพิเศษใดๆ ในประเทศต่างๆ เลย เพียงแต่อยู่ภายใต้หลักกฎหมายทั่วไปเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงเรื่องระบบกฎหมาย การปรับข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเข้ากับตราสาร อย่างหนึ่งหรือแบบหนึ่งจึงมีความเสี่ยงที่จะนำไปสู่ผลทางภาษีอากรที่แตกต่างกัน ซึ่งเห็นได้จากรายงาน รายประเทศ

กล่าวโดยสรุป มาตรการทางการเงินในประเทศต่าง ๆ ที่ได้มีการพิจารณานั้นมีจุดร่วมกันหลาย ประการ รวมทั้งมีจุดต่างกันด้วย จุดเหล่านี้มักจะมีความสำคัญต่อมุมมองทางกฎหมายหรือทางการเงิน ปรากฏการณ์ความขัดแย้งนี้อาจอธิบายว่าเกิดจากการสร้างลักษณะเฉพาะ และความจำเป็นรวมตลอดทั้ง ประสบการณ์ทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเงิน หรือระบบกฎหมายของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ ถ้าให้ ระบบภาษีอากรต่าง ๆ มีลักษณะเฉพาะ (ซึ่งมักเป็นเช่นนั้น เพราะระบบภาษีอากรเป็นกระจกสะท้อน สภาพของแต่ละสังคมได้) ก็ดูเหมือนว่าความแตกต่างกันของประเทศต่าง ๆ ยิ่งจะเน้นให้เห็นชัดในเรื่อง ภาษีอากร และโดยเฉพาะกฎทางภาษีอากรที่บังคับใช้ต่อตราสารทางการเงินเหล่านั้น

ค. กฎทางภาษีอากรที่ใช้กับตราสารทางการเงินเหล่านี้

จากมุมมองทางภาษีอากร ประเด็นสำคัญคือความหลากหลายในระบบภาษีอากรของประเทศสมาชิก ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปแต่ละประเทศ ดึงเห็นหลักฐานได้ชัดจากความแตกต่างของระดับภาษีอากรโดยรวม และ ส่วนประกอบของโครงสร้างภาษีอากรในประเทศสมาชิกหลายประเทศ สิ่งนี้เกิดจากความจริงที่ว่าระบบภาษีอากร เป็นสิ่งที่สะท้อนเงื่อนไขและสภาพการณ์ทั่วไปทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ และแม้แต่ในปัจจุบันสภาพการณ์ด้านต่างๆ ก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่มาก ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ กฎทางภาษีอากรที่ใช้กับตราสารทางการเงินในทางธุรกิจยังมีความแตกต่างกันดำรงอยู่ ข้อแตกต่างทางภาษีอากร สะท้อนให้เห็นทั้งระบบกฎหมายและโครงสร้างทางการเงินที่แตกต่างกัน (1.2) ข้อแตกต่างก็มีหลายอย่าง หลายประการเช่นเดียวกับเทคนิคทางแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม (2.2) อย่างไรก็ตาม กฎทางภาษีอากรเหล่านี้ก็มี

ลักษณะทั่วไป (2.1) ซึ่งอาจจะช่วยลดความหลากหลายของบรรดาทางแก้ไขต่าง ๆ ในอนาคตได้ การลดความหลากหลายดังกล่าวถือว่าเป็นต่อพัฒนาการของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป

ได้กล่าวถึงในตอนต้นว่าความแตกต่างอาจแยกเป็นด้านภาษีทางตรง และภาษีทางอ้อม การทำภาษีทางตรงให้คล้ายกันนั้นยังไม่ถือเป็นงานเร่งด่วนของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป แม้แต่ในปัจจุบัน ส่วนการทำภาษีทางอ้อมให้คล้ายกันนั้นกลับถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ข้อแตกต่างนี้อาจรักษาไว้สำหรับการจัดเก็บภาษีอากรจากตราสารทางการเงินที่ธุรกิจและบริษัทห้างร้านใช้อยู่ แต่เรื่องนี้ควรมีการพิจารณาทบทวนใหม่หรือไม่ในเมื่อเกิดมีกระแสให้เปิดเสรีแก่การเคลื่อนย้ายเงินทุนแล้วเมื่อเร็ว ๆ นี้

(1) หลักการทั่วไปทางภาษีอากรในประเทศสมาชิก

1) หลักการทางภาษีอากรบางประการมีกฎทั่วไปในการใช้ และย่อมจะใช้กับตราสารทางการเงินที่มีใช้อยู่ในวงการธุรกิจเช่นเดียวกับวงการอื่น

a) หลักทั่วไป ข้อ 1 กฎภาษีอากรจะต้องมีลักษณะเป็นกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นตราสารใหม่ ๆ ที่ไม่มีกฎหมายบังคับเก็บภาษีอากรย่อมไม่ต้องเสียภาษีอากร แต่ฝ่ายบริหารภาษีอากรมีอำนาจควบคุมให้การใช้ตราสารเป็นไปในลักษณะปกติและไม่เป็นไปในทางใช้สิทธิโดยไม่ชอบเพื่อหลีกเลี่ยงภาษีอากร

b) หลักทั่วไป ข้อ 2 กฎหมายภาษีอากร และกฎทางบัญชี หรือกฎหมายเอกชน จะต้องสัมพันธ์กัน มีหลักทั่วไปอยู่ว่า กฎหมายภาษีอากรนั้นจะต้องยอมรับนับถือหลักทั่วไปและเจตนารมณ์ของกฎหมายเอกชน และจะต้องมีการตอบสนองระหว่างกฎทางภาษีอากรและกฎทางบัญชี แต่หลักย่อยของกฎหมายภาษีอากรข้อนี้มักจะไม่พ่วงตามไปในทุกหนแห่ง โดยเฉพาะเมื่อต้องการปราบปรามการหลีกเลี่ยงภาษีอากร ในกฎหมายภาษีอากรจึงมักให้อำนาจเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีอากรจากตราสารทางการเงินตามที่พิจารณาว่ามีความสมควร ประเทศสมาชิกทุกประเทศยอมรับกฎนี้ แต่อาจมีระดับไม่เท่ากันในบางกรณี

c) หลักทั่วไป ข้อ 3 การเก็บภาษีอากรจากชาวบ้าน แตกต่างจากการเก็บภาษีอากรจากบริษัทห้างร้านโดยเฉพาะภาษีทางตรง สิ่งนี้ทำให้เกิดผลอย่างอื่นทางภาษีอากรตามมาหลายประการ เช่น ถ้าใครหรือผลได้ส่วนตนจะต้องมีลักษณะอย่างไรจึงจะต้องเสียภาษีอากร วันที่เก็บภาษีอากรจะตัดผลขาดทุน หรือถ่ายผลขาดทุนข้ามประเทศได้หรือไม่ ทางปฏิบัติประเด็นนี้ในประเทศต่างๆ ที่ได้สำรวจยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะมักจะมีข้อแตกต่างระหว่างการเก็บภาษีอากรจากชาวบ้านหรือบริษัทห้างร้านธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ยิ่งกว่านั้นประเทศสมาชิกทุกประเทศยังแยกปฏิบัติแตกต่างกัน

ระหว่างกลุ่มที่โดยตัวเองมีความรับผิดชอบทางภาษีอากร (บริษัท ห้างร้าน) กับกลุ่มที่โดยตัวเองไม่ต้องรับผิดชอบทางภาษีอากร (เป็นตัวกลางหรือเป็นตัวส่งผ่านซึ่งสมาชิกของกลุ่มต่างหากที่มีความรับผิดชอบทางภาษีอากร)

d) หลักทั่วไป ข้อ 4 มีความแตกต่างระหว่างรายได้ทั่วไปกับผลได้ส่วนทุน ประเทศสมาชิกทุกประเทศมีข้อแตกต่างนี้ดำรงอยู่ สิ่งนี้นำไปสู่ผลที่แตกต่างระหว่างการเก็บภาษีอากรจากชาวบ้านและบริษัทห้างร้าน นอกจากนี้ยังทำให้ตราสารทางการเงินอยู่ภายใต้บทบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับผลได้หรือผลเสียหายส่วนทุนที่เกิดจากการโอนตราสาร, ฟรีเมียม หรือกำไรจากการแปลงสินทรัพย์เป็นหุ้น หรือหน่วยลงทุน รูปแบบที่หลากหลายนี้ขึ้นอยู่กับตราสารทางการเงิน และประเทศที่เกี่ยวข้อง

2) หลักการทั่วไปทางภาษีอากรเกี่ยวกับตราสารทางการเงินโดยเฉพาะ

a) กฎทางภาษีอากรทั่วไปข้อแรกคือ การปฏิบัติต่างกันระหว่างผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศกับผู้ที่ไม่ใช่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศ กฎข้อนี้ยังขึ้นกับกฎพิเศษเกี่ยวกับธรรมชาติของหลักทรัพย์ (เกี่ยวกับหนี้หรือหุ้น) และประเทศที่เกี่ยวข้อง

b) กฎทางภาษีอากรทั่วไปข้อสองคือ ข้อแตกต่างระหว่างหนี้และหุ้น ทุกประเทศมีข้อแตกต่างนี้ สิ่งนี้มีผลกระทบที่สำคัญ 2 ประการ

i) ดอกเบี้ยที่เกิดจากการเป็นหนี้หักเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรได้ ในขณะที่เงินปันผลที่เกิดจากการเป็นเจ้าของหุ้นหักเป็นรายจ่ายไม่ได้ ดังนั้น การกู้เงินมาซื้อทรัพย์สินทุกประเทศจึงมีการยอมรับ แต่ก็มีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดทั้งนั้น ยิ่งกว่านั้น ข้อดีของการไม่ให้หักเงินปันผลเป็นรายจ่ายก็ทำให้เกิดปัญหาว่าปรับไขยาก และผลทางภาษีอากรมีบทบาทลดลง ตัวอย่างเช่น การจ่ายเงินปันผลอาจหักจากกำไรธุรกิจได้สำหรับในประเทศสเปน หรืออาจหักออกจากรายได้ที่เกิดจากตราสารแบบผสมหลายชนิด ซึ่งธรรมชาติของตราสารนั้นค่อนข้างจะไม่แน่นอน

ii) การจัดเก็บภาษีอากรจากรายได้ของผู้ถือตราสารมักจะต่างกัน (ทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ) ขึ้นกับว่าเป็นตราสารหนี้หรือหุ้น ในประเด็นนี้ประเทศสมาชิกมีวิธีปฏิบัติที่หลากหลายแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าผู้รับประโยชน์เป็นใคร (เป็นชาวบ้าน ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทห้างร้าน) หรือเป็นตราสารอะไร

การเสนอให้รักษารูปแบบที่ต่างกันอย่างมากเอาไว้เป็นที่น่าสนใจ เพราะการรักษาไว้ย่อมนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ และมักจะไม่เข้ากันกับตลาดทุนที่เป็นตลาดเดียว บ่อยครั้งยังกระตุ้นให้เกิดโครงสร้างที่เป็นปัญหาอีกด้วย ยิ่งกว่านั้น ความหลากหลายนี้ส่วนใหญ่เกิดจากกฎหมายในอดีต และไม่ค่อยเข้ากันกับแนวโน้มของการปฏิบัติให้เป็นตลาดทุนตลาดเดียวเมื่อเร็วๆ นี้ วิธีปฏิบัติทางภาษีอากรที่ต่างกันระหว่าง

ตราสารหนี้และตราสารทุนเป็นไปได้อย่างมากว่าจะต้องมีการทบทวนอย่างจริงจัง และนำวิธีทั่วไปมาใช้ แม้ว่าประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ยังคงมีการแบ่งแยกวิธีปฏิบัติต่อหนี้และทุนต่างกันอยู่ แต่ก็มักจะเห็นว่าการแบ่งแยกดังกล่าวปฏิเสธหลักความเป็นกลางของภาษีอากรและความแตกต่างทางเทคนิคส่วนใหญ่ มักจะไม่ค่อยสำคัญเท่าใดเลย

(2) ข้อแตกต่างทางเทคนิคของทางแก้ต่าง ๆ

ข้อแตกต่างทางเทคนิคระหว่างประเทศสมาชิกในการเก็บภาษีอากรจากตราสารทางการเงินที่ใช้กันในทางธุรกิจ เป็นเพียงสิ่งสะท้อนความแตกต่างของระบบภาษีอากร ทั้งนี้เพราะว่ากฎหมายภาษีอากรที่ใช้กับตราสารทางการเงินโดยทั่วไปมักไม่ต่างจากกฎหมายภาษีอากรทั่วไป ข้อแตกต่างมีหลายประการ จะได้ชี้ให้เห็นเพียง 6 จุดด้วยกัน

1) ความแตกต่างเกี่ยวกับภาษีทางอ้อมที่บังคับกับตราสารทางการเงิน ข้อที่ชัดเจนอาจแบ่งเป็น 3 ส่วน

- ภาษีทางอ้อมเก็บจากการลงทุน (อากรแสตมป์) แม้ว่าจะมีข้อบังคับของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC Directive) และคำวินิจฉัยของศาลประชาคมเศรษฐกิจยุโรปในเรื่องนี้อยู่แล้วก็ตาม การทำให้วิธีปฏิบัติของสมาชิกมีความคล้ายกันนั้นยังไม่สมบูรณ์

- สำหรับภาษีทางอ้อมเก็บจากการจำหน่ายจ่ายโอนหุ้น (ภาษีโอนหุ้น, อากรแสตมป์, ภาษีตลาดหลักทรัพย์) ปัจจุบันยังห่างไกลจากความคล้ายกัน ความคืบหน้าเป็นไปได้ยาก เพราะข้อบังคับของประชาคมเศรษฐกิจยุโรปลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 1987 ซึ่งเสนอให้ลดภาษีอากรเหล่านี้ยังไม่ได้มีการรับไปปฏิบัติตาม

- สำหรับภาษีมูลค่าเพิ่มใช้บังคับกับตราสารทางการเงิน ข้อบังคับของประชาคมยุโรป (EC Directive) ฉบับที่ 6 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 1977 มาตรา 13 - B มีการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มสำหรับการโอนหลายๆ กรณีอย่างแจ่มชัด แต่การทำให้คล้ายกันในประเทศสมาชิกชักนำไปเกิดปัญหาบางประการ และยังไม่จบสิ้นเพราะมาตรา 13 - C ยอมให้ประเทศสมาชิกเสนอทางเลือกสำหรับภาษีมูลค่าเพิ่มเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการโอนที่กำหนดในมาตรา 13 - B-D

2) ข้อแตกต่างประการที่สอง เกี่ยวกับกฎหมายภาษีทางตรงที่ใช้กับหุ้นมีปัญหาเกิด 4 ข้อ และยังไม่ได้ในประเทศสมาชิก

- ปัญหาที่หนึ่ง ภาษีซ้อนทางเศรษฐกิจสำหรับเงินปันผลจ่ายอาจจะมีการปรับปรุงจัดภาษีซ้อนนั้นทั้งหมด (เนเธอร์แลนด์) หรือมีการปรับปรุงอย่างสมบูรณ์ (ฝรั่งเศส อิตาลี หรือเยอรมัน) หรือมีการปรับปรุงเพียงบางส่วน (สเปน อังกฤษ)

- ปัญหาที่สอง การจ่ายปันผลระหว่างกลุ่มบริษัท ประเทศสมาชิกมีวิธีปฏิบัติที่ต่างกัน ทั้งในการกำหนดเงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างกัน (เช่น เนเธอร์แลนด์ กำหนด 5% สเปน กำหนด 25% ฝรั่งเศส กำหนด 10% และมีข้อยกเว้น อังกฤษ กำหนด 51%) และทั้งการกำหนดผลทางภาษี (เช่น ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มบริษัท และการควบบริษัทในประเทศสมาชิกทุกประเทศ แต่ข้อบังคับของประชาคมยุโรปฉบับที่ 90/435 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 1990 จะลดความแตกต่างที่สำคัญข้อนี้ลงอย่างมาก)

- ปัญหาที่สาม (ครอบคลุมทั้งเรื่องหนี้และทุน) การควบคุมกรณีตั้งทุนต่ำ ดูเหมือนว่าจะไม่มีการปฏิบัติอย่างทั่วไปในประเทศสมาชิก และเงื่อนไขก็ต่างกันด้วย

- ปัญหาที่สี่ (ครอบคลุมทั้งเรื่องหนี้และทุน) การเก็บภาษีอากรจากผลได้ หรือผลเสียหาย ส่วนทุน และการขายหลักทรัพย์ ดูเหมือนว่าทุกประเทศสมาชิกต่างยอมรับหลักการทางภาษีอากรสำหรับกรณีบริษัทห้างร้านจำหน่ายจ่ายโอนหลักทรัพย์ ตรงกันข้ามกับกรณีชาวบ้านจำหน่ายจ่ายโอนหลักทรัพย์ แต่รูปแบบการจัดเก็บภาษีอากรยังไม่เป็นแบบเดียวกันในทุกประเทศสมาชิก ทั้งนี้เพราะภาษีเก็บจากกำไร มีกฎต่างกัน และบางครั้งมีกฎภาษีอากรพิเศษ วางเงื่อนไขการเก็บภาษีจากผลได้หรือผลเสียหายส่วนทุน

3) ข้อแตกต่างประการที่สาม เกี่ยวกับภาษีอากรเก็บจากหนี้

ในประเทศสมาชิกทุกประเทศมีภาษีอากรเก็บจากหนี้ แต่ไม่ใช่ว่าจะสำคัญเท่าๆ กันทุกประเทศ และรูปแบบก็ต่างกันอย่างมากขึ้นกับว่าใครเป็นผู้ให้ยืม (เอกชนหรือมหาชน คนชาติหรือคนต่างชาติ) กำหนดเวลาให้ยืม (ระยะสั้น ปานกลางหรือยาว) รูปแบบการนำเงินเข้ามาหรือการจ่ายเงินออกไป ตราสารเปลี่ยนมือได้ หรือเปลี่ยนมือในตลาดไม่ได้ เป็นต้น

- กฎทางภาษีอากรได้นำปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ไปพิจารณาด้วย แต่มักจะมีวิธีการที่ต่างกันไป อันนำไปสู่ความแตกต่างที่สำคัญอันเกิดจากปัญหาว่าตราสารหนี้ออกในประเทศใด การได้รับชำระหนี้ หรือธรรมชาติของหนี้หรือการชำระหนี้เป็นอย่างไร

- กฎพิเศษทางภาษีอากรเกี่ยวกับรายได้จากการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์มีความแตกต่างกันมาก บางประเทศจะยกเว้นภาษีอากรจนกว่าจะมีการจ่ายรายได้ เช่น สเปน บางประเทศจะเก็บภาษีอากรเต็มที่ได้โดยถือว่ามีการจ่ายรายได้แล้ว เช่น อังกฤษ บางประเทศก็ผสมผสานกัน ความหลากหลายดังกล่าวยังเป็นประเด็นสำคัญในปัจจุบัน สิ่งนี้ควรลดระดับและจำนวนลง แต่การลดความหลากหลายดังกล่าว ดูเหมือนว่ายังทำให้เป็นจริงได้ยากในปัจจุบัน เพราะเหตุผลทางการเมือง

- ปัญหาสำคัญอีกข้อหนึ่งคือว่า การหักดอกเบี้ยเป็นรายจ่ายต้องทำภายในกำหนดเวลาใด ดูเหมือนว่าที่จริงทุกประเทศสมาชิกจะยอมรับว่ามีขอบเขตของกำหนดเวลาอยู่ แต่รายละเอียดเนื้อหาและผลที่แน่ชัด ยังคงมีความหลากหลายมาก

- ปัญหาสุดท้าย (ซึ่งไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับธุรกิจ) คือ ปัญหาในการวินิจฉัยว่าผู้รับประโยชน์จากกำไร (ดอกเบี้ยขั้นต่ำ หรือ ผลได้ส่วนทุน) จะอยู่ภายใต้บังคับของอัตราภาษีแบบก้าวหน้า ถ้าเป็นชาวบ้าน หรือได้ประโยชน์ (ลักษณะบังคับหรือให้เลือก) จากภาษีอัตราคงที่ที่นำมาบังคับใช้แทนภาษีอัตราก้าวหน้า ซึ่งภาษีอัตราคงที่มักจะได้เปรียบกว่า มีทางเลือกที่หลากหลายสำหรับปัญหานี้ใน 4 ประเทศสมาชิก ซึ่งดูประหนึ่งจะไม่เข้ากันกับตลาดทุนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียว

4) ข้อแตกต่างประการที่สี่ เกี่ยวกับกฎทางภาษีอากรที่ใช้บังคับกับตราสารลักษณะผสมระหว่างหนี้และทุน ตราสารแบบนี้มีใช้อยู่ในประเทศสมาชิกทุกประเทศ แต่ระดับพัฒนาการและความหลากหลายยังมีความแตกต่างกัน

- ข้อสังเกตเกี่ยวกับประเทศสมาชิกแต่ละประเทศอาจทำได้ยาก เช่น พันธบัตรบางอย่าง (indexed bonds) อาจถือเป็นตราสารหนี้ในบางประเทศ แต่ถือเป็นตราสารลักษณะผสมในบางประเทศ หนี้ที่ไม่กำหนดเวลาสิ้นสุดของสัญญา ก็มีลักษณะในทำนองเดียวกัน

- กฎทางภาษีอากรมักจะไม่ค่อยแน่นอนและยังแตกต่างกันไป เนื่องจากลักษณะของตราสารและประเทศที่เกี่ยวข้อง การปฏิรูปในประเทศนี้น่าจะมีประโยชน์ เพราะตราสารลักษณะผสมมักใช้กันมากในทุกวันนี้โดยเฉพาะเวลาโอนหรือปรับโครงสร้างหนี้ การปฏิรูปควรจะต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานทางภาษีอากร เช่น หลักความเป็นกลาง หลักความเป็นธรรม ซึ่งตราสารลักษณะผสมเหล่านี้มักจะได้รับผลกระทบ ตราสารเหล่านี้ควรมีการปฏิรูปโดยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างหนี้และทุน

5) ข้อแตกต่างประการที่ห้า เกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากรที่ใช้กับตราสารหน่วยลงทุน OPCVM (Organisme de Placement Collectif en Valeurs Mobilières)

จากการสำรวจกฎหมายอันหลากหลายในประเทศสมาชิกในเรื่องนี้ ข้อบังคับของประชาคมยุโรป ฉบับที่ 85/611 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 1985 ได้กำหนดหลักทั่วไปบางประการในเรื่องหน่วยงาน คือต้องเป็น หน่วยงานที่เปิดเผย ชื่อขายและชื่อคืนหลักทรัพย์กับสาธารณชนในสหภาพยุโรป และโดยมีวัตถุประสงค์ เฉพาะด้าน คือการลงทุนในหลักทรัพย์ แต่เอกสารฉบับนี้ไม่ได้กล่าวในเรื่องภาษีอากรไว้เลย กฎหมายภาษีอากร ย่อมแตกต่างกันไปตามสถานะทางกฎหมายของหน่วยงานในประเทศที่จัดตั้งหน่วยงานนั้นขึ้น หรือในประเทศ ถิ่นที่อยู่ของสมาชิก หรือตามโครงสร้างของการลงทุน หรือตามนโยบายกระจาย (ถ้าเลือกได้ว่าจะกระจาย หรือแปลงสินทรัพย์) ดังนั้น ข้อแตกต่างทางภาษีอากรอาจเกิดจากลักษณะของหน่วยงานนั่นเองและสมาชิกหลัก ของหน่วยงานนั้น (ว่าเป็นชาวบ้านหรือบริษัทห้างร้าน) ตามที่กฎหมายของประเทศนั้นกำหนดสถานการณ์ เช่นนี้ทำให้ประเทศสมาชิกบางประเทศต้องปฏิรูปกฎหมายภาษีอากรในส่วนเกี่ยวกับหน่วยงาน เพื่อหลีกเลี่ยงการ ตื่นกลัวจนวนักลงทุนพากันถอนการลงทุนออกจากประเทศไปหมด

6) ข้อแตกต่างประการที่หก เกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากรที่บังคับกับตราสารจัดการความเสี่ยง บางอย่าง

สัญญาฟิวเจอร์หรือออปชั่นมีสถานะทางกฎหมายไม่ค่อยแน่ชัด และมีลักษณะหลากหลายเหตุ ที่เป็นเช่นนี้เกี่ยวข้องกับกฎหมายภาษีอากรที่ไม่แน่นอน และแตกต่างกันอย่างมาก ในที่นี้ไม่ได้นำรายละเอียดอันซับซ้อน ของบทบัญญัติต่าง ๆ มาพิจารณา แต่จะตั้งประเด็นสำคัญ 2 ประการ เท่านั้นในที่นี้ เพราะเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิด ปัญหาสำคัญอื่น ๆ

- เมื่อตราสารมีการเปลี่ยนมือในตลาดที่จัดตั้ง มีคำแนะนำแต่แรกในเรื่องกฎหมายทั่วไปและ กฎหมายภาษีอากรหรือไม่ว่าเหมือนหรือต่างกับการเปลี่ยนมือในกรณีอื่นหรือไม่อย่างไร ในประเทศต่าง ๆ ที่ทำการสำรวจไม่พบว่ามีความตอบทั่วไปสำหรับปัญหานี้ ประเทศฝรั่งเศสมีกฎ 2 ชุด แต่เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษมีกฎชุดเดียว

- จะต้องมีมีการพิจารณาด้วยหรือไม่ว่าสัญญาฟิวเจอร์หรือออปชั่นเกี่ยวข้องกับกรณารายใด รายหนึ่งโดยเฉพาะ (กรณีเป็นสัญญาป้องกันความเสี่ยง) และโดยเหตุนี้ก็จะพิจารณาโดยถือเป็นส่วนประกอบ ของการโอนรายใดรายหนึ่ง และตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายทั่วไปและกฎหมายภาษีอากรชุดเดียวกัน ในทางตรงกันข้ามควรจะพิจารณาว่าเป็นส่วนที่แยกออกไปต่างหาก และอยู่ใต้บังคับของกฎอีกชุดหนึ่ง

หรือไม่ ปัญหานี้ก็เช่นเดียวกัน ฝรั่งเศสจะมีคำตอบที่แตกต่างจากอังกฤษหรือเยอรมัน ซึ่งน่าจะ
ทำให้มีคำตอบคล้ายกันได้ เพราะตราสารเหล่านี้มักจะมีลักษณะสากล

ข้อสรุปที่ทุกคนสังเกตเห็นได้คือว่ามีข้อแตกต่างอย่างสำคัญเกี่ยวกับเทคนิคทางภาษีอากรที่
ดำรงอยู่ในประเทศสมาชิกที่มีการสำรวจนั้น แม้ว่าหลักการทั่วไปยังคงดำรงอยู่ด้วยกันก็ตาม ข้อแตกต่างนี้
ไม่ใช่สิ่งที่น่าประหลาดใจ เพราะเกิดจากลักษณะเฉพาะของชาติต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลสำคัญต่อระบบภาษี
อากร และลักษณะตราสารทางการเงิน ถึงแม้ว่าปัจจุบันภาษีอากรและตราสารทางการเงินจะมีลักษณะที่เป็น
สากลแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ทุกคนคงสังเกตเห็นว่าการดำรงอยู่ของตลาดทุนที่เป็นตลาดเดียวกัน และทั้ง
ความต้องการจะมีภาษีอากรที่เป็นกลาง อันเป็นกฎพื้นฐานนั้นแทบจะไม่เข้ากันกับข้อแตกต่างที่ดำรงอยู่
เหล่านี้ ดังนั้น บางทีการคาดหวังให้มีกฎระเบียบทางภาษีอากรสำหรับตราสารทางการเงินที่สมบูรณ์ และ
เป็นแบบเดียวกันอย่างทันทีทันควันในประเทศที่ต่างกัน จึงเป็นเรื่องเพ้อฝัน แต่คงเป็นการดี หากหวังให้
ทุกประเทศมีความต้องการระบบที่คล้าย ๆ กันและทำให้เกิดผลเป็นจริง ซึ่งจะพัฒนาไปพร้อมกับการรวม
ยุโรป พวกเขายึดมั่นในชาตินิยมจะมีความพร้อมเช่นนั้นหรือไม่ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ¹⁶

การศึกษาแก้ไขปัญหาดังกล่าว เกี่ยวกับภาษีอากรตราสารหนี้และตราสารทางการเงินยังคง
ดำเนินการอยู่ และเป็นปัญหาในระดับโลก ซึ่งอาจเห็นได้จากข้อเขียนที่ ดร.ลักษมน วรงค์สุภสวัสดิ์ ได้เขียนไว้
ดังนี้¹⁷

การปฏิบัติทางภาษีต่อเครื่องมือทางการเงินรุ่นใหม่ ๆ เป็นเรื่องที่หลายประเทศกำลังประสบปัญหาอยู่
เนื่องมาจากเหตุผลหลัก 2 ประการคือ ประการแรก เครื่องมือทางการเงินเหล่านี้ มีลักษณะซับซ้อน คือ มี
ลักษณะทางกฎหมายอย่างหนึ่ง แต่มีลักษณะทางเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่ง และประการที่สอง กฎหมายภาษีได้
เขียนขึ้นก่อนที่จะมีนวัตกรรมเหล่านี้เกิดขึ้น จึงไม่สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงของเครื่องมือทาง

¹⁶แปลจาก Geerten Michiels (Ed.), *Tax Treatment of Financial Instruments* (Kluwer Law International, 1996), pp. 1-19. อนึ่ง เนื่องจากต้นฉบับงานเขียนนี้มีเชิงอรรถเป็นจำนวนมาก และ ส่วนใหญ่อ้างอิงถึงเนื้อเรื่องรายละเอียดที่ได้กล่าวไว้ ต่อจากงานเขียนนี้ ดังนั้นในขั้นนี้ ผู้แปลจึงได้ตัดเชิงอรรถทั้งหมดออกไม่ได้ทำการแปลไว้

¹⁷ลักษมน วรงค์สุภสวัสดิ์, "ปัญหาภาษีของเครื่องมือทางการเงินในยุคโลกาภิวัตน์," *สรรพากรสาร* 47:10(ตุลาคม 2543) หน้า 81-84.

การเงินได้ในทันที จำเป็นจะต้องมีการตีความใหม่ หรือแก้ไขกฎหมายใหม่ ในการประชุมสัมมนา 54 Congress of the International Fiscal Association คณะกรรมการของ IFA จึงได้เลือก 2 หัวข้อดังกล่าวข้างต้นมาเป็นหัวข้อหลักในการสัมมนา เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจถึงลักษณะของเครื่องทางการเงินรูปแบบใหม่ๆ และความตระหนักถึงปัญหาทางภาษีที่เกิดขึ้น รวมทั้งแนวทางด้านภาษีของประเทศต่างๆ ต่อเครื่องมือทางการเงินเหล่านี้

Tax Treatment of Hybrid Financial Instruments in Cross-Border Transaction

Hybrid Instrument คือ เครื่องมือทางการเงินที่มีลักษณะของตราสารหนี้และตราสารทุนอยู่ในตราสารเดียวกัน ตราสารแบบ Hybrid นั้น โดยปกติแล้วจะไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับภาษี อย่างไรก็ตามตราสารเหล่านี้สามารถก่อให้เกิดข้อขัดแย้งทางภาษีได้ ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างเร่งด่วนจากหน่วยงานจัดเก็บภาษีต่างๆ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการใช้ตราสารเหล่านี้ในการหลบเลี่ยงภาษี

ตัวอย่างของตราสารแบบ Hybrid ที่ก่อให้เกิดปัญหาทางภาษีอยู่ในปัจจุบัน เช่น

1. Convertible debt obligations ตราสารประเภทนี้มีลักษณะเป็นตราสารหนี้ที่ผู้ถือสามารถหรือถูกวางเงื่อนไข ให้ได้รับหุ้นเป็นผลตอบแทนแทนตัวเงิน ตัวอย่างของตราสารประเภทนี้ เช่นหุ้นกู้แปลงสภาพ
2. Bank capital products ตราสารประเภทนี้จะถูกออกโดยธนาคารหรือสถาบันการเงินโดยมีลักษณะเป็นตราสารทุนเพื่อวัตถุประสงค์ทางกฎระเบียบ แต่มีลักษณะเป็นตราสารหนี้เพื่อวัตถุประสงค์ทางภาษี ตราสารประเภทนี้ก่อให้เกิดคำถามว่าการปฏิบัติทางภาษีต่อตราสารประเภท hybrid ควรจะเป็นไปตามรูปแบบทางบัญชี ตามกฎหมาย หรือผลทางเศรษฐกิจ
3. Indexed securities ตราสารประเภทนี้ครอบคลุมถึงตราสารทางการเงินหลายประเภทมาก ตราสารประเภทนี้บางตัวก็สร้างขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงกฎระเบียบ หรือเพื่อเหตุผลทางธุรกิจที่จะไม่ต้องลงทุนในสินทรัพย์อ้างอิงโดยตรง ตราสารประเภท indexed นี้ส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นมาเพื่อให้ผลตอบแทนเหมือนหรือใกล้เคียงกับสินทรัพย์หรือดัชนีอ้างอิง ลักษณะเด่นของตราสารประเภทนี้คือจะมีลักษณะของตราสารหนี้หรือตราสารทุนผนวกกับ option หรือ forward contract
4. Tax-advantaged financing and investment ตราสารประเภทนี้รวมถึงตราสาร hybrid ที่จ่ายผลตอบแทนเป็นงวดๆ และมีลักษณะที่หักเป็นดอกเบี้ยจ่ายได้ในประเทศผู้ออกตราสารและมีลักษณะเป็นเงินปันผลในประเทศผู้รับ

การที่ตราสารประเภท hybrid ก่อให้เกิดปัญหาทางภาษีก็เพราะ

- 1) ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ปฏิบัติทางภาษีต่อตราสารหนี้และตราสารทุนแตกต่างกันมาก
- 2) ยังไม่มีการตกลงร่วมกันว่า ลักษณะใดที่ควรใช้เป็นตัวตัดสินความแตกต่างระหว่างตราสารหนี้กับตราสารทุน

ดังนั้นด้วยปัญหาที่มีอยู่นี้ทำให้ประเทศผู้ออกตราสารและประเทศผู้ถือครองตราสารสามารถจัดประเภทของเงินได้ที่เกิดจากตราสารตัวเดียวกันต่างกัน ถึงแม้ว่าระบบภาษีของประเทศนั้นจะคล้ายคลึงกันมากก็ตาม

สำหรับในเชิงนโยบายภาษีแล้ว สิ่งที่จะต้องมีการพิจารณามีดังนี้

- 1) Form of substance (รูปแบบ หรือ สาระ)

โดยปรกติแล้วตราสาร hybrid จะถูกปฏิบัติทางภาษีตามลักษณะหรือรูปแบบทางบัญชีหรือทางกฎหมาย แต่บางประเทศก็ดูที่ผลทางเศรษฐกิจหรือสาระของธุรกรรมด้วย ปัญหาก็คือควรจะทำปฏิบัติทางภาษีต่อตราสารแบบ hybrid ตามสาระหรือรูปแบบ

Form มักจะหมายถึงรูปแบบ ลักษณะ หรือคุณสมบัติทางกฎหมายของตราสาร ตาม Form แล้วตราสารหนี้จะมีลักษณะของภาระการจ่ายเงินที่ผูกพันกับสิทธิเรียกร้องบางประการ ในขณะที่ตราสารทุนจะเป็นตราสารประเภทที่ผู้ถือจะต้องมีส่วนรับภาระความเสี่ยงและผลประโยชน์ของธุรกิจ

Substance คือสาระทางเศรษฐกิจของตราสาร ถ้ามองจากมุมมองของ Substance ตราสารตัวหนึ่งจะถือเป็นตราสารทุน ก็ต่อเมื่อมีลักษณะสำคัญดังนี้

- ไม่มีกำหนดเวลาการจ่ายเงินที่แน่นอน
- สิทธิในการได้รับเงินลงทุนคืนจะอยู่ลำดับหลังจากหนี้ประเภทที่มีหลักประกัน
- ผลตอบแทนที่ได้รับขึ้นอยู่กับผลประกอบการของกิจการ
- มีสิทธิในการออกเสียง
- บางครั้งสามารถตัดสินความเป็นตราสารทุนได้จากวิธีการคำนวณราคา

ในระบบของยุโรปนั้นมักจะปฏิบัติทางภาษีต่อตราสารแบบ hybrid ตามรูปแบบของตราสารมากกว่าสาระของธุรกรรม (Form over substance) ส่วนระบบของอเมริกานั้นจะปฏิบัติทางภาษีต่อตราสารแบบ hybrid ตามสาระของธุรกรรมมากกว่ารูปแบบ (Substance over form)

2) Bifurcation and Integration (แยกส่วน หรือ โดยรวม)

การปฏิบัติแบบแยกส่วน (bifurcation) คือการแยกองค์ประกอบของตราสารเป็นส่วนๆ และปฏิบัติทางภาษีต่อส่วนต่างๆ ตามลักษณะที่เป็น

การปฏิบัติแบบโดยรวม (integration) คือการนำส่วนต่างๆ ของตราสารมารวมกันแล้วปฏิบัติทางภาษีต่อผลรวมนั้นว่า โดยภาพรวมแล้วควรได้รับการปฏิบัติแบบตราสารหนี้หรือตราสารทุนในระบบของยุโรปนั้น การปฏิบัติทางภาษีต่อตราสารแบบ hybrid มักไม่อนุญาตให้แยกเก็บภาษีตามส่วนประกอบของตราสาร ในขณะที่ระบบของอเมริกานั้นอนุญาตให้แยกเก็บภาษีตามส่วนประกอบของตราสารได้ (Bifurcation authorized)

ประเทศต่างๆ ที่เข้าร่วมสัมมนาได้ยกตัวอย่างตราสารประเภท hybrid และวิธีปฏิบัติทางภาษีของประเทศของตน เช่น

Perpetual Debt

เป็นตราสารที่มีการจ่ายดอกเบี้ยเมื่อมีการจ่ายเงินปันผล หากไม่มีการจ่ายเงินปันผล ดอกเบี้ยก็จะถูกทบต้นไปเรื่อยๆ เงินต้นของตราสารประเภทนี้จะมีการจ่ายคืนก็ต่อเมื่อเกิดการเลิกกิจการ ดอกเบี้ยของ perpetual debt โดยส่วนมากสามารถหักเป็นค่าใช้จ่ายได้

ประเทศอังกฤษมีตราสารที่ชื่อว่า perpetual bond ซึ่งมีลักษณะเหมือน perpetual debt ทั่วไป แต่มีลักษณะพิเศษคือ มี option ที่สามารถจะจ่ายดอกเบี้ยเป็นเงินสดหรือหุ้นของบริษัทก็ได้ ดอกเบี้ยจ่ายนี้บริษัทสามารถหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ ทั้งที่ผลทางเศรษฐกิจของดอกเบี้ยดังกล่าวเหมือนกับการจ่ายเงินปันผลของ preferred stock

Convertible Bond

ประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่า convertible bond นั้น สามารถแยกมองได้หลายรูปแบบ เช่น

$$\begin{aligned}\text{Convertible Bond} &= \text{debt instrument} + \text{option} \\ &= \text{debt instrument} + \text{warrant} \\ &= \text{debt instrument} + \text{equity swap} + \text{put option} \\ &= \text{forward contract on equity at premium}\end{aligned}$$

ซึ่งสหรัฐฯ จะปฏิบัติทางภาษีต่อ convertible bond แบบแยกส่วนโดยคำนวณส่วนของความเป็นตราสารหนี้และตราสารทุน และจัดเก็บภาษีตามส่วน

ประเทศฝรั่งเศสมีตราสารที่เรียกว่า ORA มีลักษณะคล้าย convertible bond ซึ่งจะต้องเปลี่ยนเป็นหุ้นเมื่อถึงกำหนดเวลาโดยไม่มีสิทธิเลือก (หรือไม่มี option นั้นเอง) ฝรั่งเศสถือว่า ORA เป็นตราสารหนี้ และผลตอบแทนที่จ่ายสามารถหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ทั้งหมด แต่เมื่อเปลี่ยนเป็นหุ้นแล้วก็จะถือว่าเป็นตราสารทุน ผลตอบแทนที่จ่ายก็จะถือเป็นเหมือนเงินปันผล

Silent Partnership

ตราสาร hybrid อีกประเภทหนึ่งที่เป็นประเด็นปัญหาทางถกเถียงในด้านภาษี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาภาษีซ้อน คือ หุ้นที่ไม่มีสิทธิออกเสียง (silent partnership) ใน OECD Model ไม่มีข้อที่ว่าด้วย silent partnership โดยตรง แต่ความเห็นโดยทั่วไปถือว่าเป็นตราสารหนี้ ดังนั้นผลตอบแทนจาก silent partnership จะถูกจัดเก็บภาษีในประเทศผู้รับและหักเป็นค่าใช้จ่ายในประเทศผู้จ่าย ประเทศฝรั่งเศสได้ยกตัวอย่างของ Jouissance Share ซึ่งมีลักษณะคล้าย silent partnership อย่างหนึ่ง ซึ่งหากมีลักษณะที่รับเฉพาะผลกำไรแต่ไม่ร่วมรับผิดชอบในตลาดทุน ก็จะถูกถือว่าเป็นตราสารหนี้ อย่างไรก็ตาม OECD Model ถือว่าเป็นเงินปันผล Article 10 (3)

มีผู้สรุปไว้เป็นอย่างดีว่า ปัญหาพื้นฐานทางภาษีอากรเกี่ยวกับตราสารหนี้และตราสารทางการเงินต่างๆ ในปัจจุบัน เกิดจากปัจจัย 3 ประการคือ ประการที่หนึ่ง สภาพที่ตลาดการเงินเติบโตอย่างมากจนทำให้ความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินต่างๆ และความเสี่ยงต่างๆ สามารถสร้างขึ้นให้อยู่ในรูปของตราสารทางการเงินได้ และยังสามารถเคลื่อนย้ายไปสู่ทุกที่ในโลก ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายภาษีใด ประการที่สอง มาตรการทางภาษีอากรขาดความสมบูรณ์ไม่เชื่อมโยงกัน มีการแก้ไขปัญหเป็นส่วน ๆ เพื่อก้าวสู่ความทันสมัย ประการที่สาม ผู้เสียภาษีอากรนิยมแสวงหาประโยชน์จากช่องโหว่ของกฎหมายภาษีอากรมากขึ้น สภาพดังกล่าวทำให้มีปัญหาคำคัญสามประการเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีจากตราสารทางการเงิน โดยปัญหาแรกเป็นปัญหาความไม่สม่ำเสมอ (Inconsistency) ได้แก่การเก็บภาษีในลักษณะต่างกันเพราะรูปแบบธุรกรรมต่างกัน ทั้ง ๆ ที่มีเนื้อหาทางเศรษฐกิจอย่างเดียวกัน หรือมีเนื้อหาทางเศรษฐกิจคล้ายกัน เช่น ทำสัญญาขายทรัพย์สิน และทำสัญญาจะซื้อทรัพย์สินคืน ในราคาที่เป็นจำนวนเท่าดอกเบี๋ย แทนการกู้ยืมเงิน ทำให้แปลงดอกเบี๋ยเป็นกำไรจากการขายทรัพย์สินแทนสาเหตุเป็นเพราะกฎหมายภาษีมีมาตรการหลายแบบต่างๆ กัน เช่น การรับรู้กำไรขาดทุนจะต่างกับการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าทรัพย์สิน เงินได้จากกิจการปกติจะต่างกับผลได้จากทุน ตราสารหนี้จะต่างกับตราสารทุน

เงินได้จากแหล่งในประเทศจะต่างจากเงินได้จากแหล่งนอกประเทศ เป็นต้น ปัญหาประการที่สองคือความอสมมาตร (Asymmetry) ได้แก่ในบางธุรกรรม ผู้เกี่ยวข้องจะเสียภาษีบนฐานต่างกัน เช่นฝ่ายหนึ่งยืมเงินจากบริษัท 100 และสัญญาจะคืน 110 ในหนึ่งปี พร้อมกับขายหุ้นให้บริษัท 100 และสัญญาซื้อคืน 110 ในหนึ่งปี ฝ่ายแรกไม่มีกำไรขาดทุน แต่บริษัทฝ่ายหลังมีรายจ่ายดอกเบี้ยเกิดขึ้น อาจสรุปเป็นประเด็นหลัก 3 ประการดังที่ผู้เชี่ยวชาญ ปัญหาประการที่สามคือ ความคลุมเครือ (Indeterminacy) ไม่ทราบว่าจะเก็บภาษีกับตราสารใหม่ๆ อย่างไร เพราะตราสารที่คล้ายกันอาจมีมาตรการภาษีต่างกัน โดยมักมีตราสารอนุพันธ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับตราสารหนี้ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ผู้เสียภาษีอาจสามารถใช้ช่องโหว่ในกฎหมายภาษีเลี่ยงภาษีโดยความช่วยเหลือของสถาบันการเงิน ตราสารทางการเงินไม่มีข้อจำกัดทางปริมาณหรือขนาด เพราะไม่มีตัวตนให้จับต้องได้จึงทำให้การเลี่ยงภาษีง่ายขึ้นไปอีก และมีข้อเท็จจริงว่าการเลี่ยงภาษีต่างๆ มักมีปัญหากับการเก็บภาษีจากตราสารทางการเงิน ปัญหาเหล่านี้แก้ยาก เพราะจำเป็นต้องแก้ไขนิยามของกฎหมายและแนวคิดพื้นฐานทางภาษีอากรเพื่อลดความไม่สม่ำเสมอและความอสมมาตร แนวทางที่ดูเหมือนจะทำได้ง่ายคือการทำให้ผู้เสียภาษีบางกลุ่มหรือตราสารบางอย่างต้องประเมินค่าตามราคาตลาดทุกวัน รวมทั้งอาจต้องไม่ให้ความสนใจกับธุรกรรมทางการเงินและประเมินเงินได้จากธุรกรรมที่แท้จริงเท่านั้น¹⁸

¹⁸แปลสรุปความจาก David A.Weisbach and Walter J.Blum, "Problems with the Taxation of Financial Instrument," <http://www.taxreformpanel.gov/meetings/doc/weisbach%20presentation.ppt>. (Updated, March 16, 2005)

บทที่ 2

ภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากรเกี่ยวกับตราสารหนี้

ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากรได้แก่ ภาษีเงินได้ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์ ภาษีเหล่านี้เป็นรายได้หลักของประเทศไทย เพราะงบประมาณรายจ่ายในแต่ละปีอาศัยรายได้จากการจัดเก็บ ภาษีเหล่านี้ คิดเป็นสัดส่วนเกินกึ่งหนึ่งของรายได้ภาษีอากรทุกประเภท

ภาษีเงินได้ซึ่งแบ่งเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีเงินได้นิติบุคคล ขึ้นกับว่าผู้มีเงินได้เป็นใครนั้น จัดเป็นภาษีทางตรงที่เก็บจากการมีรายได้ ผู้เสียภาษีประเภทนี้ต้องเสียภาษีจากกระแสรายได้ในปีภาษีหรือในรอบระยะเวลาบัญชี ฐานภาษีคือเงินได้สุทธิหรือกำไรสุทธิของผู้มีเงินได้ โดยทั่วไปถ้าไม่มีเงินได้สุทธิหรือกำไรสุทธิ ในปีภาษีหรือในรอบระยะเวลาบัญชี ก็จะไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ การผลักภาระภาษีประเภทนี้ทำได้ยาก เพราะ จำนวนภาษีจะเป็นเท่าไรนั้น ไม่ทราบทันทีขณะทำธุรกรรมหรือมีเงินได้ ต้องรอจนสิ้นปีภาษีหรือสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี จึงทราบแน่นอนว่ามีฐานภาษีหรือไม่ มากน้อยเพียงไร จำนวนภาษีเท่าไร ผู้มีหน้าที่เสียภาษีนี้จึงมักเป็นผู้รับภาระภาษีเอง

ส่วนภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์จัดเป็นภาษีทางอ้อมที่เก็บจากการบริโภค ผู้เสีย ภาษีประเภทนี้ทำหน้าที่ที่คล้ายช่วยรัฐเก็บภาษีจากผู้บริโภค ผู้กิน ผู้ใช้จ่ายต่าง ๆ แล้วนำไปเสียให้กับรัฐทุกครั้งที่มี การบริโภคหรือใช้จ่ายต่าง ๆ โดยทั่วไปฐานภาษีคือมูลค่าสินค้าที่ขายหรือบริการ การผลักภาระภาษีประเภทนี้ จึงทำได้ง่าย เพราะคำนวณภาษีง่ายและทราบจำนวนภาษีที่ต้องเสียได้อย่างแน่นอนก่อนหรือทันทีขณะที่มีการทำ ธุรกรรมที่ทำให้ต้องเสียภาษี ผู้มีหน้าที่เสียภาษีนี้จึงมักไม่ต้องรับภาระภาษีเอง

การเก็บภาษีอากรเกี่ยวกับตราสารหนี้จากฐานความเป็นเจ้าของตราสารหนี้ นั้นจัดเป็นภาษีทรัพย์สิน และความมั่งคั่งชนิดหนึ่งได้ และจัดได้ว่าเป็นภาษีทางตรง แต่การเก็บภาษีชนิดนี้ ย่อมจะมีผลกระทบโดยตรง กับการออมและตลาดการเงินเป็นอย่างมาก จึงไม่มีการเก็บภาษีอากรชนิดนี้ในประเทศไทย ไม่ว่าจะในระดับภาษี ส่วนกลางหรือภาษีส่วนท้องถิ่น

ประเด็นปัญหาในทางภาษีเงินได้ที่เกี่ยวกับตราสารหนี้ นั้น อาจแยกพิจารณาเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ ส่วน ที่หนึ่ง ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหรือภาษีเงินได้ที่เก็บจากบุคคลธรรมดา ส่วนที่สอง ภาษีเงินได้นิติบุคคลหรือ ภาษีเงินได้ที่เก็บจากบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล และส่วนที่สาม การหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย ซึ่งมีปัญหา ค่อนข้างมากเป็นพิเศษ อนึ่ง ในที่นี้จะเน้นปัญหาในทางกฎหมายสาระบัญญัติทางภาษีอากรเป็นสำคัญ เช่น ผู้มี หน้าที่เสียภาษี ฐานภาษี อัตราภาษี การคำนวณภาษี สำหรับปัญหาภาษีเงินได้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมตราสาร หนี้ เช่น การซื้อคืน การยืม การแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ ตราสารอนุพันธ์ รวมทั้งปัญหาภาษีเงินได้ระหว่างประเทศ และสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อน นั้น จะได้ยกไปกล่าวในบทอื่นต่อไป

ส่วนที่ 1 ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากรเป็นภาษีทางตรงประเภทหนึ่งที่สำคัญมากเพราะเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐบาล และเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการกระจายรายได้

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอาจกล่าวได้ว่าเป็นภาษีที่เก็บจากเงินได้ของบุคคลธรรมดาตนเอง บุคคลธรรมดาผู้มีเงินได้ไม่ว่าประเภทใดชนิดใด ถ้าไม่มีกฎหมายยกเว้นให้แล้วมักอยู่ในข่ายต้องเสียภาษีนี้นี้ด้วย

ฐานภาษีของภาษีนี้นี้ เรียกว่าเงินได้สุทธิ ซึ่งคำนวณได้จากการนำเงินได้พึงประเมินตลอดทั้งปีภาษี (ปีปฏิทิน) ไปหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนต่างๆ ที่กฎหมายให้หัก เมื่อได้จำนวนเงินได้สุทธิเท่าใดแล้ว จึงคำนวณภาษีจากเงินได้สุทธิตามอัตราและวิธีการที่กฎหมายกำหนด ถ้ามีเงินได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่มีเงินได้สุทธิเหลือ ก็ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ทั้งนี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายกำหนดเป็นอย่างอื่น

สำหรับวิธีการเสียภาษี โดยทั่วไปกฎหมายให้ผู้มีเงินได้ในปีภาษี (ปีปฏิทิน) ที่ล่วงมาแล้วมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประเมินตนเอง ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือสถานที่อื่นที่กฎหมายกำหนด ภายในวันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 31 มีนาคม ของปีถัดจากปีที่มีเงินได้ (ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสิ้นปี) นอกจากนี้ผู้มีเงินได้จะต้องยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นรายปีแล้ว บางกรณีกฎหมายยังกำหนดให้ผู้มีเงินได้ต้องชำระภาษีก่อนถึงกำหนดเวลาด้วยการยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาครึ่งปี บางกรณีก็กำหนดให้ผู้จ่ายเงินได้ทำการหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ณ ที่จ่าย นำส่งต่อกรมสรรพากร และบางกรณีก็กำหนดให้เจ้าพนักงานประเมินมีอำนาจประเมินเรียกเก็บภาษีก่อนถึงกำหนดเวลาได้ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาครึ่งปี ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหัก ณ ที่จ่าย ตลอดจนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ประเมินให้ชำระล่วงหน้า ถือเป็นเครดิตในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสิ้นปี ดังนั้น ในการยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแต่ละปี จึงอาจมีกรณีเสียภาษีเพิ่มเติม หรือบางกรณีอาจได้รับคืนก็ได้ เช่น ถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายเกินกว่าที่จะต้องเสียเป็นต้น ผู้ฝ่าฝืนไม่เสียภาษีอาจถูกประเมินให้เสียภาษีพร้อมด้วยเบี้ยปรับและหรือเงินเพิ่ม ซึ่งอาจถูกดำเนินการอายัดหรือยึดทรัพย์สินขายทอดตลาดนำเงินไปชำระภาษี ตลอดจนอาจถูกดำเนินคดีอาญาได้

1. ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

คำว่า “ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา” ต่างจากคำว่า “ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการยื่นแบบแสดงรายการ” และต่างจากคำว่า “ผู้ต้องรับผิดชอบเสียภาษีอากร”

ผู้มีเงินได้ที่อยู่ในข่ายเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้น แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ ประเภทที่หนึ่ง บุคคลธรรมดา ประเภทที่สอง ผู้ถึงแก่ความตาย ประเภทที่สาม กองมรดกที่ยังไม่ได้แบ่ง และประเภทที่สี่ ห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือคณะบุคคลที่มีโชันติบุคคล

2. เงินได้พึงประเมิน

ปัญหาว่าผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหรือไม่ เป็นจำนวนเท่าใดนั้น ก่อนอื่นต้องพิจารณาว่าผู้นั้นมีเงินได้พึงประเมินเกิดขึ้นหรือไม่

ประมวลรัษฎากร มาตรา 39 ได้กำหนดให้เงินได้พึงประเมินหมายถึง

- (1) เงิน
- (2) ททรัพย์สินซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน
- (3) ประโยชน์ซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงินที่ได้รับ (เกณฑ์เงินสด)
- (4) เงินค่าภาษีอากรที่ผู้จ่ายเงินหรือผู้อื่นออกแทนให้
- (5) เครดิตภาษีตามที่กฎหมายกำหนด

ข้อสังเกต

1. เงิน หมายถึง เงินตราไทยหรือเงินตราต่างประเทศที่ได้รับ ถ้าได้รับเป็นเงินตราต่างประเทศให้คำนวณค่าเป็นเงินตราไทย โดยใช้

- (1) อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของธนาคารพาณิชย์ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ที่ได้ประกาศไว้ในการคำนวณเงินตราต่างประเทศเป็นเงินตราไทยในแต่ละวัน หรือ
- (2) อัตราอ้างอิงประจำวันที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศไว้เป็นอัตราแลกเปลี่ยนในการคำนวณเงินตราต่างประเทศเป็นเงินตราไทยในแต่ละวัน

เมื่อเลือกใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราตามวิธีการหนึ่งวิธีการใดข้างต้นแล้ว ต้องใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราตามวิธีการนั้นตลอดไป เว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพากร จึงจะเปลี่ยนแปลงวิธีการได้ (มาตรา 9 และประกาศกระทรวงการคลังฯ ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548)

2. ทรัพย์สินซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน หมายถึง ทรัพย์สินตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งซึ่งอาจมีรูปร่างและไม่มีรูปร่างก็ได้ แต่ต้องเป็นสิ่งที่ได้รับและสามารถคิดคำนวณได้เป็นเงิน ตัวอย่างเช่น ให้อู่คนสามัญตอบแทนผู้ถือหุ้นกู้ เป็นต้น

3. ประโยชน์ที่อาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน หมายถึง สิ่งที่ได้รับมาที่ไม่ใช่เงิน ไม่ใช่ทรัพย์สิน แต่เป็นประโยชน์อย่างอื่นที่สามารถคิดคำนวณได้เป็นเงิน ตัวอย่างเช่น นายจ้างให้ลูกจ้างซื้อหุ้นกู้ในราคาต่ำกว่าปกติ เป็นต้น

4. เงินค่าภาษีอากรที่ผู้จ่ายเงินหรือผู้อื่นออกแทนให้ นั้นมีหลักสำคัญที่เกี่ยวกับการคำนวณภาษี ดังนี้
ก. ภาษีที่ออกให้ถือเป็นเงินได้ด้วย (เพราะผู้มีเงินได้ที่ไม่ต้องเสียค่าภาษีเองย่อมมีเงินได้เหลืออยู่มากกว่าผู้มีเงินได้ที่ต้องเสียภาษีอากรเอง แม้ว่าจะได้รับเงินได้เท่ากันก็ตาม)

ข. ภาษีที่ออกให้ทุกทอดให้ถือเป็นเงินได้ด้วย

ค. ภาษีที่ออกให้สำหรับเงินได้ประเภทใด ถือเป็นเงินได้ประเภทนั้นด้วย

ง. ภาษีที่ออกให้สำหรับเงินได้ของปีภาษีใด ถือเป็นเงินได้ของปีภาษีนั้นด้วย

5. เครดิตภาษีเงินปันผลเป็นมาตรการที่เกิดขึ้นมาเพื่อขจัดหรือบรรเทาภาษีซ้ำซ้อนของเงินปันผล การจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อนจากเงินปันผลถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อนในเชิงเศรษฐกิจกล่าวคือ หมายถึง กรณีที่ประเทศหนึ่งทำการจัดเก็บภาษีจากฐานเดียวกันมากกว่าหนึ่งครั้ง ในกรณีนี้เงินปันผลซึ่งเป็นฐานภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เคยเป็นส่วนหนึ่งของกำไรสุทธิซึ่งได้เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลแล้ว จึงมีผลทำให้เงินปันผลต้องเสียภาษีซ้ำซ้อนกันถึงสองครั้ง

3. การยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ประมวลรัษฎากรและกฎหมายอื่นบางฉบับได้มีบทบัญญัติให้บุคคลและเงินได้พึงประเมินบางประเภทหรือบางกรณีได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การยกเว้นภาษีอาจมีผลทำให้การจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาไม่เป็นไปตามหลักความสามารถในการเสียภาษี อย่างไรก็ตามการยกเว้นดังกล่าวจะมีเหตุผลที่สำคัญบางอย่างประกอบอยู่ เช่น ยกเว้นโดยเหตุผลทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการบริหารการจัดเก็บ

3.1 บุคคลที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

(1) บุคคลตามข้อผูกพันที่ประเทศไทยมีอยู่ตามสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ หรือทางเทคนิคระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลต่างประเทศ (พ.ร.ฎ. (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2499)

(2) องค์การสหประชาชาติ ทบวงการชำนัญพิเศษของสหประชาชาติ และเจ้าหน้าที่หรือผู้เชี่ยวชาญขององค์การ หรือทบวงการดังกล่าว ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในประเทศไทยในเมื่อประเทศไทยมีข้อผูกพันให้ยกเว้นตามอนุสัญญาหรือความตกลง (พ.ร.ฎ. (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500)

(3) สถานเอกอัครราชทูต สถานทูต สถานกงสุลใหญ่ สถานกงสุล บุคคลในคณะทูต บุคคลในคณะกงสุล และบุคคลที่ถือว่าอยู่ในคณะทูตตามความตกลง ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักก้อยที่ก้อยปฏิบัติต่อกัน (พ.ร.ฎ. (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500)

(4) บุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่ตกลงทำอนุสัญญาว่าด้วยการเว้นการเก็บภาษีซ้อนกับรัฐบาลไทย ปัจจุบันมี 52 ฉบับ (ข้อมูล ณ วันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2550) คือ 1. สวีเดน 2. นอร์เวย์ 3. เดนมาร์ก 4. ญี่ปุ่น 5. เยอรมัน 6. ฝรั่งเศส 7. เนเธอร์แลนด์ 8. สิงคโปร์ 9. เกาหลี 10. อิตาลี 11. อังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ 12. ปากีสถาน 13. เบลเยียม 14. อินโดนีเซีย 15. มาเลเซีย 16. ฟิลิปปินส์ 17. ไอร์แลนด์ 18. แคนาดา 19. ฟินแลนด์ 20. อินเดีย 21. ออสเตรเลีย 22. จีน 23. ออสเตรเลีย 24. ศรีลังกา 25. ฮังการี 26. เวียดนาม 27. เชค 28. สวิสเซอร์แลนด์ 29. อิสราเอล 30. แอฟริกาใต้ 31. โรมาเนีย 32. อเมริกา 33. ลาว 34. มอริเชียส 35. ลักเซมเบิร์ก 36. บังคลาเทศ 37. เนปาล 38. สเปน 39. นิวซีแลนด์ 40. ออสเตรเลีย 41. เอมิเรตส์ 42. ไชปรัส 43. บัลแกเรีย 44. อาเมเนีย 45. บาเรนห์ 46. โอมาน 47. สโลวีเนีย 48. ยูเครน 49. ตุรกี 50. ฮองกง 51. เซเชลส์ 52. คูเวต ทั้งนี้ การยกเว้นหรือลดภาษีเงินได้ย่อมเป็นไปตามข้อตกลงดังกล่าว

(5) ยกเว้นให้แก่บุคคลตามที่กำหนดไว้ในความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกี่ยวกับสำนักงานใหญ่ขององค์การรัฐมนตรีแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในประเทศไทย (ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 ลงวันที่ 12 ม.ค. 2515) ซึ่งได้แก่

(5.1) ผู้อำนวยการซีเมส หรือพนักงานใดๆ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ทำการแทนผู้อำนวยการซีเมส

(5.2) พนักงานระหว่างประเทศซึ่งมีชื่อส่งไป และได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ของไทยที่เหมาะสมแล้ว โดยได้รับยกเว้นจากภาษีทางตรงทั้งปวงสำหรับเงินเดือนและรายได้ซึ่งองค์การได้จ่ายให้

(5.3) ผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาจากพนักงานของซีเมส ผู้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อซีเมส

(6) เงินได้ที่ผู้ว่าการ ผู้ว่าการสำรอง กรรมการ กรรมการสำรอง พนักงาน ลูกจ้าง รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งปฏิบัติงานของธนาคารพัฒนาเอเชีย ได้รับจากธนาคารดังกล่าว (พ.ร.บ. ให้อำนาจปฏิบัติการเกี่ยวกับธนาคารพัฒนาเอเชีย พ.ศ. 2509)

(7) บุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติอเมริกันซึ่งเป็นลูกจ้างหรือพนักงานของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ตามโครงการและเงื่อนไขที่รัฐบาลไทยเห็นชอบ (คำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติที่ 79/2515 ลงวันที่ 8 ธันวาคม 2515)

3.2 เงินได้ที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

การยกเว้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตราสารหนี้ ตามมาตรา 42 แห่งประมวลรัษฎากร และกฎหมายลำดับรอง มีดังนี้

(1) การขายอสังหาริมทรัพย์อันเป็นมรดก หรือสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาโดยมิได้มุ่งในทางการค้าหรือหากำไร แต่ไม่รวมถึงเรือกำปั่น เรือที่มีระวางตั้งแต่หกพันตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์ที่มีระวางตั้งแต่ห้าพันตันขึ้นไปหรือแพ

(2) เงินได้ที่รับจากการอุปการะโดยหน้าที่ธรรมจรรยา เงินที่ได้รับจากการรับมรดก หรือจากการให้โดยเสนหาเนื่องในพิธี หรือตามโอกาสแห่งขนบธรรมเนียมประเพณี

ข้อสังเกต การได้รับมรดกที่เป็นพันธบัตรหรือหุ้นกู้ ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตาม (2) ส่วนการขายทรัพย์สินมรดกดังกล่าว ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตาม (1)

(3) เงินได้ที่ยกเว้นโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 126 ดังนี้

(3.1) (ก) ดอกเบี้ยพันธบัตรหรือดอกเบี้ยหุ้นกู้

(ข) ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายพันธบัตรหรือหุ้นกู้ที่ออกจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน

(ค) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนพันธบัตรหรือหุ้นกู้

ทั้งนี้ เฉพาะพันธบัตรหรือหุ้นกู้ของรัฐบาล องค์การของรัฐบาล หรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรมหรืออุตสาหกรรม และผู้มีเงินได้นั้นมิได้เป็นผู้อยู่ในประเทศไทย (กฎกระทรวง ฉบับที่ 249 ไขบังคับ 20 มกราคม 2548)

(3.2) เงินได้จากการขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยแต่ไม่รวมถึงเงินได้จากการขายหลักทรัพย์ที่เป็นหุ้นกู้หรือพันธบัตร

(3.3) เงินได้พึงประเมินดังต่อไปนี้

(ก) ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาซื้อตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใด ๆ ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออกและมีการจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน แต่ไม่รวมถึงกรณีที่มีผู้มีเงินได้ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นผู้ทรงคนแรก

(ข) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใด ๆ ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ทั้งนี้เฉพาะตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ไม่มีดอกเบี้ย

ในกรณีที่เงินได้พึงประเมินตามวรรคหนึ่งเกิดจากตั๋วเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่มีการจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน จะต้องเป็นกรณีที่ได้มีการหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายจากเงินได้ของบุคคลธรรมดาที่เป็นผู้ทรงคนแรกไว้แล้วตาม มาตรา 50 (2)(ค) แห่งประมวลรัษฎากร และผู้จ่ายเงินได้ได้ประทับตราว่าได้หักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายบนตราสารแล้วเท่านั้น

(ค) ดอกเบี้ยที่ได้จากตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใด ๆ ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก เฉพาะส่วนที่เกิดขึ้นก่อนการเป็นผู้ทรงตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ของผู้มีเงินได้ ทั้งนี้ ต้องมีการหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย ตามมาตรา 50(2) แห่งประมวลรัษฎากร จากดอกเบี้ยดังกล่าวทั้งจำนวนไว้แล้ว

ข้อสังเกต

จากบริบทนี้ ทำให้เห็นได้ว่าตราสารแสดงสิทธิในหนี้ หมายถึงสิ่งที่คล้ายตั๋วเงินเป็นอย่างมาก และควรมีความหมายในทำนองเดียวกับตราสารหนี้ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

(6.9) เงินได้จากการขายข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า แห่งประเทศไทย เฉพาะกรณีที่ไม่มีการส่งมอบสินค้าเกษตร

(11) เงินได้จากการขายหน่วยลงทุนในกองทุนรวม

(12) เงินได้ของกองทุนรวม

(13) ยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับเงินได้สุทธิจากการคำนวณภาษีเงินได้ตามมาตรา 48(1) เฉพาะส่วนที่ไม่เกิน 100,000 บาทแรก สำหรับปีภาษีนั้น (พ.ร.ฎ. (ฉบับที่ 430) พ.ศ. 2548 ใช้บังคับ 1 มกราคม 2547) หมายเหตุ มีการยกเว้นในกรณีอื่นๆ อีก

4. ประเภทของเงินได้พึงประเมินและการหักค่าใช้จ่าย

เงินได้พึงประเมินที่ต้องนำมาคำนวณภาษีเงินบุคคลธรรมดา แบ่งได้ 8 ประเภท ตามลักษณะของการได้เงินมา (มาตรา 40 (1)-(8)) ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายกำหนดให้เงินได้แต่ละประเภทสามารถหักค่าใช้จ่าย (ต้นทุน) ออกก่อน (มาตรา 42 ทวิถึงมาตรา 46) แล้วจึงนำเงินได้ที่หักค่าใช้จ่ายทั้งหมดไปหักค่าลดหย่อน เพื่อให้ได้เงินได้สุทธิไปคิดภาษีตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต่อไป

การที่แบ่งเงินได้เป็น 8 ประเภท ก็เพื่อประโยชน์ในการคำนวณภาษีและกำหนดหน้าที่ในการยื่นแบบแสดงรายการต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อกำหนดค่าใช้จ่าย ที่จะหักค่าใช้จ่ายอย่างไรเป็นจำนวนเท่าไร
- 2) เพื่อกำหนดวิธีการคำนวณภาษีตามข้อ 6 ว่าจะต้องคำนวณวิธีที่ 1 หรือวิธีที่ 2 เพราะเงินได้ทุกประเภทต้องคำนวณภาษีตามวิธีที่ 1 แต่เงินได้ประเภทที่ 2 ถึง 8 ต้องคำนวณโดยวิธีที่ 2 โดยเปรียบเทียบกับถ้ามีเงินได้พึงประเมินตั้งแต่ 60,000 บาทขึ้นไป
- 3) เพื่อกำหนดหน้าที่ในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาครั้งปีตามข้อ 7 ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เฉพาะเงินได้ประเภทที่ 5 (ไม่รวมเงินกินเปล่า ค่าอาคาร ฯลฯ) ถึง 8 เท่านั้น ที่ต้องเสียภาษีเงินได้ครั้งปี
- 4) เพื่อกำหนดวิธีการคำนวณและกำหนดหน้าที่ในการเสียภาษี ของผู้มีเงินได้ที่มีคู่สมรส คือ กรณีสามีและภริยาที่อยู่ร่วมกันตลอดปีภาษีและต่างฝ่ายต่างมีเงินได้ ให้ถือว่าเงินได้ของภริยาเป็นเงินได้ของสามี และให้สามีมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการยื่นรายการและเสียภาษี แต่สำหรับเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 1 ภริยาแยกคำนวณต่างหากได้ หรือจะนำไปรวมคำนวณเป็นเงินได้ของสามีก็ได้
- 5) เพื่อกำหนดแบบแสดงรายการที่ใช้ยื่น คือ กรณีการยื่นแบบ ภ.ง.ด. 90 หรือ ภ.ง.ด. 91 ถ้ามีเงินได้ประเภทที่ 1 อย่างเดียวให้ยื่นแบบภ.ง.ด. 91 แต่ถ้ามีเงินได้ประเภทที่ 1 และประเภทอื่นอยู่ด้วย ให้ยื่นแบบ ภ.ง.ด. 90 เป็นต้น

นอกจากนี้ยังนำไปใช้ในเรื่องการหักภาษี ณ ที่จ่าย และเรื่องภาษีเงินได้นิติบุคคลหลายๆ กรณีด้วย ซึ่งเงินได้ประเภทที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมตราสารหนี้ ได้แก่ เงินได้ตามมาตรา 40 (4) และ (8)

4.1 เงินได้พึงประเมินประเภทที่ 4 ได้แก่

- (ก) ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตั๋วเงิน ดอกเบี้ยเงินกู้ยืม ไม่ว่าจะมีส่วนหักประกันหรือไม่ ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมาย

ว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียมเฉพาะส่วนที่เหลือจากถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าว หรือ ผลต่างระหว่างราคาได้ถอนกับราคาจำหน่ายตัวหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัท หรือห้างหุ้นส่วน นิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออกและจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาได้ถอน รวมทั้งเงินได้ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่นๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือจาก สิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำว่า “ตราสารแสดงสิทธิในหนี้”

ความหมายโดยทั่วไปของคำว่า “ตราสาร” คือหนังสือสำคัญที่เป็นเอกสารแสดงสิทธิต่างๆ เช่น โฉนดที่ดิน ตัวเงิน¹ อยู่ยงไรก็ดี คำๆ นี้เมื่อใช้ในทางกฎหมาย อาจมีความหมายพิเศษต่างจากความหมายทั่วไปก็ได้ เช่น ในประมวลรัษฎากร หมวด 6 อากรแสดมภ์ มาตรา 103 มีคำนิยามพิเศษสำหรับคำว่า “ตราสาร” ไว้เป็นการเฉพาะ ว่าหมายถึง “เอกสารที่ต้องเสียอากรตามหมวดนี้” และได้กำหนดตราสารรวม 28 ลักษณะขึ้น บัญญัติไว้ในบัญชี อัตราอากรแสดมภ์ เช่น ตราสารจ้างทำของ ตราสารตัวแลกเงิน ตราสารเช็ค ตราสารตัวสัญญาใช้เงินตราสารใบหุ้น หรือใบหุ้นกู้ ตราสารใบรับ เป็นต้น ความหมายตามคำนิยามพิเศษดังกล่าวข้างต้นจึงมีที่ใช้จำกัด คือใช้เฉพาะ เมื่อมีการกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับอากรแสดมภ์เท่านั้น

ปัจจุบันมีกฎหมายหลายฉบับที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับคำว่า “ตราสารหนี้” และมักใช้ในความหมาย โกล่เคียงกับตัวเงิน หรือใช้ควบคู่กันไปกับคำว่า “ตราสารทุน” ที่ให้ความหมายของตราสารหนี้ไว้เป็นพิเศษก็มี ตัวอย่าง เช่น

“ตราสารหนี้” หมายความว่า ตัวเงินคลัง ตัวสัญญาใช้เงิน พันธบัตรและตราสารอื่นที่มีผลก่อให้เกิดหนี้ ตามที่คณะกรรมการกำหนด และให้หมายความรวมถึงตราสารหนี้ที่ออกในระบบไร้ใบตราสารด้วย²

¹ดู พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, 2546) หน้า 429 อนึ่ง มีการอธิบายคำว่าตราสาร จัดตั้งว่า (ในทางกฎหมาย) หมายถึงหนังสือสำคัญก่อตั้งนิติบุคคลที่กำหนดขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ของ นิติบุคคลนั้น

²ดู มาตรา 4 ตามพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติการบริหารหนี้สาธารณะ พ.ศ. 2548 เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ฉบับนี้ คือ เนื่องจากในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ส่งผลให้หนี้ สาธารณะของประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องบริหารหนี้สาธารณะทั้งที่เกิดขึ้นแล้วและที่กำลังจะเกิดขึ้นให้มีประสิทธิภาพ แต่โดยที่บทบัญญัติเกี่ยวกับการก่อหนี้ การค้าประกันและการปรับโครงสร้างหนี้ในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อการบริหารหนี้สาธารณะ ของประเทศและกระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ สมควรปรับปรุงกฎหมายเหล่านั้นให้เป็นระบบและมีเอกภาพยิ่งขึ้น และโดยที่เป็นการสมควรพัฒนาตลาดตราสารหนี้ให้มีความกว้างขวาง มั่นคงและมีความต่อเนื่องอันจะเป็นช่องทางในการ ระดมเงินทุนแก่ภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งเป็นประโยชน์ในการสร้างอัตราดอกเบี้ยอ้างอิง อีกทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ รับผิดชอบในการบริหารหนี้สาธารณะให้เป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพและควบคุมดูแลการก่อหนี้โดยรวมเพื่อให้ ภาระหนี้สาธารณะอยู่ในระดับที่สอดคล้องกับฐานะการเงินการคลังของประเทศ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ในประมวลรัษฎากรไม่มีคำว่าตราสารหนี้บัญญัติไว้เลย แต่มีคำที่คล้ายกัน เช่น ใบรับรองหนี้ ตั๋วสัญญาใช้เงิน ตั๋วแลกเงิน เช็ค (ในบัญชีอัตราดอกเบี้ย) พันธบัตร หุ้นกู้ ตั๋วเงิน ตราสารแสดงสิทธิในหนี้ เป็นต้น คำว่าตราสารแสดงสิทธิในหนี้ นี้ เป็นคำที่คล้ายคลึงกับตราสารหนี้มากที่สุด และมักใช้ตามหลังคำว่า ตั๋วเงิน เช่นใน มาตรา 40(4)(ก)และ(ข) แห่งประมวลรัษฎากร และในมาตรา 91/5(1)(ก) และ (ข) แห่งประมวลรัษฎากร จึงเห็นว่าเป็นคำที่อาจตีความว่ามีความหมายในทำนองเดียวกันกับตราสารหนี้ได้ เพราะตามหลักการตีความกฎหมายนั้นมีหลักการข้อหนึ่งระบุว่า ข้อความทั่วไปที่อยู่ท้ายคำอื่น³ ต้องหมายความว่า เป็นข้อความที่มีความหมายในทำนองเดียวกับเรื่องที่ระบุไว้ก่อนนั้น เว้นแต่จะมีถ้อยคำให้เห็นเป็นอย่างอื่น ตัวอย่างตราสารแสดงสิทธิในหนี้ จึงเห็นว่าได้แก่ หลักฐานทำนองเดียวกับตั๋วเงินแต่มีรายการไม่ครบเข้าลักษณะเป็นตั๋วเงิน บัตรเงินฝาก รวมทั้งหุ้นกู้ พันธบัตร เป็นต้น ไม่สามารถตีความว่ารวมถึงตัวภาพยนตร์ สลากรางวัลต่าง ๆ ตราสารหุ้นสามัญ ตราสารหน่วยลงทุนในกองทุนรวม หรือตราสารอนุพันธ์ใดที่ไม่มีเรื่องหนี้เงินต้น ดอกเบี้ยหรือส่วนลดเข้าไปเกี่ยวข้อง

(ข) เงินปันผล เงินส่วนแบ่งกำไร หรือประโยชน์อื่นใดที่ได้จากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล กองทุนรวม หรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายไทยให้จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะสำหรับให้กู้ยืมเงิน ฯลฯ

ข้อสังเกต

1. ในกรณีที่บุตรขอด้วยกฎหมายที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะเป็นผู้มีเงินได้ตาม (ข) นี้ และความเป็นสามีภริยาของบิดาและมารดาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี ให้ถือว่าเงินได้ของบุตรดังกล่าวเป็นเงินได้ของบิดา แต่ถ้าความเป็นสามีภริยาของบิดาและมารดาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี ให้ถือว่าเงินได้ของบุตรดังกล่าวเป็นเงินได้ของบิดาหรือมารดาผู้ใช้อำนาจปกครองหรือของบิดาในกรณีบิดามารดาใช้อำนาจปกครองร่วมกัน (เท่ากับบุตรไม่มีเงินได้) หลักนี้ให้อนุโลมใช้กับบุตรบุญธรรมที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วย

2. เงินได้ตาม (ข) ซึ่งได้รับจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยจะได้รับเครดิตภาษี = อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล หาดด้วย (100 - อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล) คูณด้วย เงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับ

ทั้งนี้ เฉพาะผู้มีเงินได้ที่มิภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย หรือเป็นผู้อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น อนึ่งเครดิต

³ดู อานินทร์ กรัยวิเชียร และ วิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523) หน้า 196, 201-202 เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยตีความกฎหมายได้เรียกว่าหลัก ejusdem generic: Of the same kind or nature

ภาษีนี้จะนำมาใช้ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนสิ้นปีภาษีเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับการคำนวณภาษีหัก ณ ที่จ่าย และในการคำนวณภาษีเงินได้ต้องนำเครดิตภาษีเงินปันผลดังกล่าวมารวมคำนวณภาษีโดยถือเป็นเงินได้พึงประเมินด้วย

3. กรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยประกอบกิจการที่ต้องเสียภาษีเงินได้หลายอัตรา เมื่อจ่ายเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรให้แก่ผู้รับซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาและผู้จ่ายเงินได้ทราบโดยชัดแจ้งว่าจ่ายจากเงินกำไรหลังจากเสียภาษีในอัตราใด ผู้จ่ายเงินได้จะต้องใช้หนังสือรับรองการหักภาษี ณ ที่จ่ายให้ชัดเจนว่าเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรที่จ่ายนั้นจำนวนใดได้มาจากกิจการที่ต้องเสียภาษีเงินได้อัตราใด

กรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามวรรคหนึ่ง จ่ายเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรให้แก่ผู้รับซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา และผู้จ่ายเงินได้ไม่สามารถทราบโดยชัดแจ้งว่าจ่ายจากเงินกำไรหลังจากเสียภาษีในอัตราใด ผู้จ่ายเงินได้ต้องเฉลี่ยเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรตามส่วนของกำไรหลังจากเสียภาษีในแต่ละอัตรา และจะต้องระบุในหนังสือรับรองการหักภาษี ณ ที่จ่ายให้ชัดเจนว่าเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรที่จ่ายนั้นจำนวนใดได้มาจากกิจการที่ต้องเสียภาษีเงินได้ในอัตราใด

(ค) เงินโบนัสที่จ่ายแก่ผู้ถือหุ้น หรือผู้เป็นหุ้นส่วนในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

(ง) เงินลงทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเฉพาะส่วนที่จ่ายไม่เกินกว่ากำไรและเงินที่กันไว้รวมกัน

(จ) เงินเพิ่มทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือรับช่วงกันไว้รวมกัน

(ฉ) ผลประโยชน์ที่ได้จากการที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลควบเข้ากันหรือรับช่วงกันไว้รวมกัน

(ช) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนการเป็นหุ้นส่วนหรือโอนหุ้น หุ้นกู้ พันธบัตร หรือตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ทั้งนี้เฉพาะซึ่งตราความเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน

ข้อสังเกต

1. สำหรับเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 4 ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายไม่ยอมให้หักค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น

2. เงินได้ประเภทที่ 4 ในหลายๆ กรณี กฎหมายให้สิทธิที่จะเลือกเสียภาษีโดยวิธีหักภาษี ณ ที่จ่าย แทนการนำไปรวมคำนวณเงินได้อื่นตามหลักทั่วไป ซึ่งจะทำให้ผู้มีเงินได้ที่ต้องเสียภาษีตามบัญชีอัตราภาษีใน อัตราที่สูงกว่าอัตราภาษี หัก ณ ที่จ่าย สามารถประหยัดภาษีได้

4.2 เงินได้พึงประเมินประเภทที่ 8 เงินได้จากการธุรกิจ การพาณิชย์ การเกษตร การอุตสาหกรรม การขนส่ง การขายอสังหาริมทรัพย์ หรือการอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในประเภทที่ 1 ถึงประเภทที่ 7 แล้ว สำหรับเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 8 ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กฎหมายยอมให้เลือก หักค่าใช้จ่ายวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังนี้

- ก. หักตามความจำเป็นและสมควร หรือ
- ข. หักเป็นการเหมาในอัตราร้อยละ ดังต่อไปนี้

ข้อสังเกต

1. การขอหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควร สำหรับเงินได้ประเภทที่ 5, 6, 7 และ 8 ดังกล่าว มาข้างต้น รายจ่ายที่จะนำมาหักเป็นค่าใช้จ่ายต้องมีลักษณะดังนี้

- (1) เป็นค่าใช้จ่ายตามปกติ มีความเกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการประกอบธุรกิจแต่ละประเภทหรือ ต่อเงินได้แต่ละชนิด
- (2) เป็นจำนวนที่สมควรและเหมาะสมแก่กิจการ
- (3) ไม่เป็นรายจ่ายที่กฎหมายต้องห้ามมิให้หักเป็นรายจ่าย
- (4) ผู้มีเงินได้ต้องมีหลักฐานการหักค่าใช้จ่ายพร้อม ที่จะให้พนักงานตรวจสอบได้

2. การเลือกขอหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควรนี้ ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ผู้มีเงินได้มีสิทธิเลือกปฏิบัติได้ว่า ปีใดจะหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา หรือปีใดจะหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควรได้ นอกจากนี้ในปีภาษีเดียวกันเองผู้มีเงินได้ยังอาจหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาสำหรับเงินได้ประเภทหนึ่ง และหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควรสำหรับเงินได้อีกประเภทหนึ่งด้วยแต่เงินได้ประเภทและชนิดเดียวกัน หากเลือกหักค่าใช้จ่ายตามวิธีใดแล้วจะต้องใช้วิธีเดียวกันสำหรับเงินได้ประเภทนั้นทั้งประเภท

5. การหักลดหย่อน

เงินได้พึงประเมิน เมื่อได้หักค่าใช้จ่าย เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษี ให้หักลดหย่อนได้อีก ตามมาตรา 47 แห่งประมวลรัษฎากร เช่นหักลดหย่อนผู้มีเงินได้ สามีหรือภริยา บุตรชอบด้วยกฎหมายตามหลักเกณฑ์ เบี้ยประกันชีวิต เงินบริจาค ฯลฯ ก่อนนำเงินได้ที่เหลือซึ่งเรียกว่าเงินได้สุทธิไปคำนวณภาษีตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

6. การคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสิ้นปี

โดยทั่วไปผู้มีเงินได้ต้องนำเงินได้พึงประเมินทุกประเภทของตน ตลอดปีภาษี (ไม่รวมเงินได้ที่กฎหมายยกเว้นภาษี หรือที่ไม่ต้องเสียภาษี) ไปคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสิ้นปี ตามมาตรา 48 แห่งประมวลรัษฎากร พร้อมกับยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษีภายในเดือนมีนาคมของปีถัดจากปีที่มีเงินได้ การคำนวณภาษีให้ทำเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่หนึ่ง คำนวณหาจำนวนภาษีตาม **วิธีที่ 1** เสียก่อน

การคำนวณภาษีตามวิธีที่ 1

เงินได้พึงประเมินทุกประเภทรวมกันตลอดปีภาษี	xxxx.....(1)
หัก ค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด	xxxx.....(2)
(1)-(2) เหลือเงินได้หลังจากหักค่าใช้จ่าย	xxxx.....(3)
หัก ค่าลดหย่อนต่างๆ (ไม่รวมค่าลดหย่อนเงินบริจาค) ตามที่กฎหมายกำหนด	xxxx.....(4)
(3)-(4) เหลือเงินได้หลังหักค่าลดหย่อนต่างๆ	xxxx.....(5)
หัก ค่าลดหย่อนเงินบริจาค ไม่เกินจำนวนที่กฎหมายกำหนด	xxxx.....(6)
(5)-(6) เหลือเงินได้สุทธิ	xxxx.....(7)
นำเงินได้สุทธิตาม (7) ไปคำนวณภาษีตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	
จำนวนภาษีตามการคำนวณภาษีวิธีที่ 1	xxxx.....(8)

บัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สำหรับปีภาษี 2535 เป็นต้นไป

หน่วย : บาท

เงินได้สุทธิ	ช่วงเงินได้สุทธิ	อัตราภาษี %	ภาษีในแต่ละชั้นเงินได้สุทธิ	ภาษีสะสม
ส่วนที่เกิน 0 ถึง 100,000	100,000	5	5,000	5,000
ส่วนที่เกิน 100,000 - 500,000	400,000	10	40,000	45,000
ส่วนที่เกิน 500,000 - 1,000,000	500,000	20	100,000	145,000
ส่วนที่เกิน 1,000,000 - 4,000,000	3,000,000	30	900,000	1,045,000
ส่วนที่เกิน 4,000,000 ขึ้นไป	?	37	?	?

ข้อสังเกต

1. เนื่องจากมีพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 430) พ.ศ. 2548 ใ้บังคับตั้งแต่ 1 มกราคม 2547 ให้การยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สำหรับเงินได้สุทธิจากการคำนวณภาษีเงินได้ ตามมาตรา 48(1) เฉพาะส่วนที่ไม่เกิน 100,000 บาทแรก สำหรับปีภาษีนั้น ดังนั้นจึงทำให้เงินได้สุทธิ 100,000 บาทแรกไม่ต้องคำนวณเสียภาษีในอัตราร้อยละ 5 แต่อย่างใด

2. การยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้สุทธิ 100,000 บาทแรกนี้ใช้กับการคำนวณภาษีเงินได้ตามมาตรา 48(1) คือการคำนวณภาษีโดยวิธีที่นำเงินได้พึงประเมินมาหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนออกจนเหลือเงินได้สุทธิเท่าใด จึงนำเงินได้สุทธิไปคิดภาษีตามอัตราภาษีเงินได้ ดังนั้นการคำนวณภาษีเงินได้ครึ่งปี (วิธีที่ 1) ภาษีเงินได้สิ้นปี (วิธีที่ 1) รวมทั้งการคำนวณภาษีหัก ณ ที่จ่าย จากเงินเดือน ค่าจ้างที่คำนวณภาษีตามเกณฑ์ในมาตรา 48 จึงได้รับประโยชน์จากการยกเว้นภาษีเงินได้คือ ทำให้เงินได้สุทธิ 100,000 บาทแรกในปีภาษีนั้นได้รับยกเว้นภาษีส่วนการคำนวณภาษีหัก ณ ที่จ่ายในกรณีอื่นเช่น จ่ายค่าลิขสิทธิ์ ค่าอสังหาริมทรัพย์ เงินที่นายจ้างจ่ายให้ครั้งเดียว เพราะเหตุออกจางานหลังจากทำงานครบ 5 ปี ฯลฯ จะไม่ได้รับประโยชน์จากการยกเว้นภาษีเงินได้ดังกล่าว

ขั้นที่สอง ให้พิจารณาว่าจะต้องคำนวณภาษีตาม **วิธีที่ 2** หรือไม่ ถ้าเข้าเงื่อนไขที่จะต้องคำนวณภาษีตามวิธีที่ 2 จึงคำนวณภาษีตามวิธีที่ 2 อีกวิธีหนึ่ง

กรณีที่ต้องคำนวณภาษีตามวิธีที่ 2 ได้แก่ กรณีที่เงินได้พึงประเมินทุกประเภทในปีภาษี **แต่ไม่รวมเงินได้พึงประเมินตามประเภทที่ 1** มีจำนวนรวมกันตั้งแต่ 60,000 บาทขึ้นไป การคำนวณภาษีตามวิธีที่ 2 นี้ ให้คำนวณในอัตราร้อยละ 0.5 ของยอดเงินได้พึงประเมิน (= เงินได้พึงประเมินทุกประเภทลบเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 1) ดังกล่าวนั้น

การคำนวณภาษีตามวิธีที่ 2

ยอดเงินได้พึงประเมินทุกประเภทลบเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 1 = xxxx.....(9)

จำนวนภาษีตามการคำนวณภาษีวิธีที่ 2 = จำนวนตาม (9) x เศษ5ส่วน1,000

ขั้นที่สาม สรุปจำนวนภาษีที่ต้องเสีย

ในกรณีที่ไม่ต้องคำนวณภาษีตามวิธีที่ 2 (เช่น มีเงินได้ประเภทเงินเดือนเท่านั้น) จำนวนภาษีที่ต้องเสีย ได้แก่ จำนวนภาษีตามการคำนวณภาษีวิธีที่ 1 คือ (8) แต่ถ้าเป็นกรณีที่ต้องคำนวณภาษีตามวิธีที่ 2 ด้วยนั้น หลังจากได้จำนวนภาษีตามการคำนวณภาษีวิธีที่ 2 คือ (10) แล้วให้นำจำนวนภาษี ตาม (8) หรือ (10) ที่คำนวณได้จากวิธีทั้ง 2 มาเปรียบเทียบกัน ถ้าเท่ากันให้ถือจำนวนภาษีที่เท่ากันนั้นเป็นจำนวนที่ต้องเสียสำหรับปีภาษีนั้น แต่ถ้าไม่เท่ากัน จำนวนภาษีที่คำนวณได้ตาม (8) หรือ (10) วิธีใดมีจำนวนสูงกว่า ให้ถือจำนวนภาษีนั้นเป็นจำนวนภาษีที่ต้องเสียสำหรับปีภาษีนั้น และเศษของบาทจากการคำนวณภาษีให้ยกเว้นเสีย อนึ่งจำนวนภาษีหัก ณ ที่จ่าย ภาษีเงินได้ครึ่งปี ภาษีเงินได้ชำระล่วงหน้า และเครดิตภาษีเงินปันผลให้นำมาเครดิตหักออกจากจำนวนภาษีเงินได้สิ้นปีที่ต้องเสียในขั้นตอนนี้ได้

สรุป จำนวนภาษีเงินได้สิ้นปีที่ต้องเสีย เทียบ (8) และ (10) จำนวนที่สูงกว่า

= xxxx.....(11)

หัก ภาษีที่ถูกหัก ณ ที่จ่าย แล้ว xx

ภาษีเงินได้ครึ่งปีที่ชำระไว้แล้ว xx

ภาษีเงินได้ชำระล่วงหน้า xx

เครดิตภาษีเงินปันผล xx = xxxx.....(12)

(11)-(12) เหลือ ภาษีเงินได้ที่ต้องชำระ (หรือถ้าเสียไว้เกินขอคืนได้) = xx

7. เงินได้ที่สามารถแยกคำนวณต่างหากจากเงินได้อื่น

เงินได้บางประเภทและบางกรณี หากผู้มีเงินได้ได้มีการคำนวณและถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตามหลักเกณฑ์ในเรื่องภาษีหัก ณ ที่จ่ายแล้ว ก็สามารถเสียภาษีเงินได้ตามจำนวนที่ถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายไว้โดยไม่ต้องนำไปรวมกับเงินได้อื่นเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสิ้นปีอีกแต่อย่างใด แต่ถ้าผู้มีเงินได้เห็นว่าควรนำไปรวมกับเงินได้อื่นเพื่อคำนวณภาษีตามหลักทั่วไปจะเสียภาษีน้อยกว่าหรือทำให้ได้คืนภาษี ก็ขอที่จะนำไปรวมกับเงินได้อื่นเพื่อคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสิ้นปีตามหลักทั่วไปได้ โดยเป็นสิทธิของผู้มีเงินได้ที่จะเลือกปฏิบัติได้ ดังที่มีตัวอย่างบัญญัติอยู่ในมาตรา 48 (3) แห่งประมวลรัษฎากร เป็นต้น เงินได้เหล่านี้ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับตราสารหนี้ ได้แก่

(1) ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารในราชอาณาจักร ดอกเบี้ยเงินฝากสหกรณ์ ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตัวเงินที่ได้จากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่ได้จากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น ดอกเบี้ยที่ได้จากสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทย จัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรืออุตสาหกรรม

(2) ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก

(3) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนพันธบัตร หุ้นกู้ หรือตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ทั้งนี้เฉพาะที่ตราความเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน

เงินได้ตาม (1), (2) และ (3) ผู้มีเงินได้จะเลือกเสียภาษีในอัตราร้อยละ 15 ของเงินได้ซึ่งเป็นอัตราเดียวกันกับภาษีหัก ณ ที่จ่าย โดยไม่นำไปรวมคำนวณภาษีตามปกติได้

(4) เงินได้ตามมาตรา 40(4)(ข) ที่ได้รับจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย กองทุนรวม หรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรืออุตสาหกรรม ถ้าผู้มีเงินได้เป็นผู้อยู่ในประเทศไทย ผู้มีเงินได้จะเลือกเสียภาษีในอัตราร้อยละ 10 ของเงินได้ ซึ่งเป็นอัตราเดียวกับภาษีหัก ณ ที่จ่าย โดยไม่นำไปรวมคำนวณภาษีตามปกติ

(5) ผู้มีเงินได้ซึ่งอยู่ในประเทศไทยและได้รับเงินส่วนแบ่งของกำไรจากกองทุนรวมตามที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และยอมให้ผู้จ่ายเงินได้หักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 10 ของเงินได้ ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำเงินได้ดังกล่าวไปรวมคำนวณภาษีเงินได้ (พระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 262) พ.ศ. 2536)

(6) ให้คนต่างด้าวซึ่งถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายไว้แล้วในอัตราร้อยละ 15.0 ของเงินได้พึงประเมิน เมื่อ

ถึงกำหนดยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมิน ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำเงินได้พึงประเมินนั้น มารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ ทั้งนี้ เฉพาะกรณีที่คนต่างด้าวไม่ขอรับเงินภาษีที่ถูกหักไว้ในวันคืน หรือไม่ขอเครดิตเงินภาษีที่ถูกหักไว้ในวันคืน ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

ในกรณีที่คนต่างด้าวมีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4) และ (8) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตามมาตรา 50 แห่งประมวลรัษฎากรไว้แล้ว และมีสิทธิเลือกเสียภาษีตามมาตรา 48(3) และ (4) แห่งประมวลรัษฎากร คนต่างด้าวจะมีสิทธิได้รับการยกเว้นตามวรรคหนึ่ง เมื่อปรากฏว่า ในการยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมิน คนต่างด้าวมิได้นำเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4) และ (8) แห่งประมวลรัษฎากร ดังกล่าว และเงินได้พึงประเมินที่ถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายตามมาตรา 4 มารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ โดยต้องไม่ขอรับเงินภาษีที่ถูกหักไว้ในวันคืนหรือไม่ขอเครดิตเงินภาษีที่ถูกหักไว้ในวันคืน ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

ในการได้รับยกเว้นตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง คนต่างด้าวต้องยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินที่ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ด้วย

คนต่างด้าวที่จะได้รับสิทธิดังกล่าวต้องเป็นคนต่างด้าวซึ่งทำงานประจำสำนักงานปฏิบัติการภูมิภาคที่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด โดยให้ได้รับสิทธิดังกล่าวในระหว่างการทำงานเป็นระยะเวลาติดต่อกันไม่เกินสี่ปี ไม่ว่าในระหว่างเวลานั้นจะได้เดินทางออกจากประเทศไทยเป็นครั้งคราวหรือไม่ก็ตาม (พระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 405) พ.ศ. 2545)

ส่วนที่ 2 ภาษีเงินได้นิติบุคคล

ภาษีเงินได้นิติบุคคล ตามประมวลรัษฎากรเป็นภาษีทางตรงประเภทหนึ่งเช่นเดียวกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ภาษีเงินได้ คือภาษีที่เก็บจากการมีเงินได้ ผู้มีเงินได้ที่เป็นบุคคลธรรมดาต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่ถ้าผู้มีเงินได้เป็น “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” ซึ่งมีบทนิยามเป็นพิเศษ ก็ต้องเสียภาษีเงินได้ที่นิยมเรียกกันว่า ภาษีเงินได้นิติบุคคลแทน หลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับความหมายของเงินได้พึงประเมิน และประเภทเงินได้พึงประเมิน ในเรื่องภาษีเงินได้บุคคลธรรมดานำมาใช้กับภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วย แต่หลักเกณฑ์เรื่องอื่นๆ เช่น แหล่งเงินได้ การยกเว้นภาษี วิธีคำนวณภาษี ฯลฯ ในเรื่องภาษีเงินได้บุคคลธรรมดานั้นโดยทั่วไปไม่นำมาใช้กับภาษีเงินได้นิติบุคคล อนึ่งหลักเกณฑ์ในเรื่องภาษีเงินได้นิติบุคคล ที่ให้อนุโลมนำไปใช้กับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาก็มีเช่นกัน ได้แก่ การคำนวณหากำไรสุทธิ หรือที่เรียกว่าการหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็น และสมควรในเรื่องภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ฐานภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยทั่วไปได้แก่ฐานกำไรสุทธิ (มีฐานอื่นอีก) ซึ่งคำนวณได้จากรายได้ และรายจ่ายของกิจการ หรือเนื่องจากการที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชี (ปกติเท่ากับ 12 เดือน) ถ้าขาดทุนก็ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้แต่อย่างใด ดังนั้นเพื่อให้การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล เป็นไปตามนโยบายของรัฐ และเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษี กฎหมายจึงมีข้อกำหนดบางประการเกี่ยวกับการคำนวณหากำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ทำให้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงกำไรสุทธิตามหลักการบัญชีให้เป็นกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ก่อนนำกำไรสุทธิดังกล่าวไปคำนวณภาษีตามอัตราที่กำหนดไว้

สำหรับวิธีการเสียภาษี กฎหมายกำหนดให้บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลทั่วไป ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นรายรอบระยะเวลาบัญชี และเพื่อป้องกันปัญหาภาษีอากรค้าง กฎหมายยังกำหนดให้บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่เสียภาษีเงินได้จากฐานกำไรสุทธิ ต้องเสียภาษีก่อนถึงกำหนดเวลา เรียกว่าภาษีเงินได้ครึ่งรอบระยะเวลาบัญชี นอกจากนี้ยังกำหนดให้ผู้จ่ายเงินให้แก่บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในบางกรณีมีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้นิติบุคคล ณ ที่จ่ายนำส่งต่อกรมสรรพากรอีกด้วย ภาษีครึ่งรอบระยะเวลาบัญชี และภาษีหัก ณ ที่จ่าย โดยทั่วไปถือเป็นเครดิตของผู้มีเงินได้ในกรณีคำนวณภาษีสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี ดังนั้นในการยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้นิติบุคคลสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี จึงอาจมีกรณีที่ต้องเสียภาษีเพิ่มเติม หรือบางกรณีอาจได้รับภาษีคืนก็ได้ ผู้ฝ่าฝืนไม่ยื่นแบบแสดงรายการภายในกำหนดเวลาอาจถูกบังคับให้ชำระหนี้ และถูกลงโทษในทำนองเดียวกับเรื่องภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

1. ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

1.1 “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” ตามคำนิยามในมาตรา 39

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ได้แก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล โดยประมวลรัษฎากรได้บัญญัติให้คำว่า “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” มีความหมายพิเศษ กล่าวคือนอกจากจะหมายถึงบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังหมายความรวมถึงหน่วยอื่นที่กฎหมายบัญญัติให้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วย

บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ได้แก่

- (1) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ได้แก่
 - (ก) บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด
 - (ข) ห้างหุ้นส่วนจำกัด
 - (ค) ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

(2) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่

(ก) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และกระทำการใน
ในที่อื่นๆ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย (มาตรา 66 วรรค 2)

(ข) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และกระทำการในที่
อื่น ๆ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย และกิจการที่ทำนั้น เป็นกิจการประเภทการขนส่งผ่านประเทศ
ต่างๆ (มาตรา 67)

(ค) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ มิได้ประกอบกิจการ
ในประเทศไทย แต่ได้รับเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 2,3,4,5 หรือ 6 ที่จ่ายจาก หรือในประเทศไทย
(มาตรา 70)

(ง) บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ มีลูกจ้าง หรือ
ผู้ทำการแทน หรือผู้ทำการติดต่อในการประกอบกิจการในประเทศไทย ซึ่งเป็นเหตุให้ได้รับเงินได้
หรือผลกำไรในประเทศไทย (มาตรา 76 ทวิ)

(3) กิจการซึ่งดำเนินการเป็นทางการค้า หรือหากำไร โดย

(ก) รัฐบาลต่างประเทศ หรือ

(ข) องค์การของรัฐบาลต่างประเทศ หรือ

(ค) นิติบุคคลอื่นที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ

(4) กิจการร่วมค้า

(ก) บริษัท กับบริษัท

(ข) บริษัท กับห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

(ค) ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล กับห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

(ง) บริษัท และ/หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล กับบุคคลธรรมดา คณะบุคคลที่มีใช่นิติบุคคล
ห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือนิติบุคคลอื่น

(5) มูลนิธิหรือสมาคมซึ่งประกอบกิจการซึ่งมีรายได้ แต่ไม่รวมถึงมูลนิธิ หรือสมาคมที่รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการคลังประกาศกำหนดให้เป็นองค์การสาธารณกุศล

(6) นิติบุคคลอื่นที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนด โดยอนุมติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ปัจจุบันยังไม่มีประกาศกำหนด)

1.2 นิติบุคคลที่ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ และนิติบุคคลที่ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ ได้แก่

(1) นิติบุคคลอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวใน 1.1 เช่น กระทรวง ทบวง กรม องค์การของรัฐบาล (เช่น การทางพิเศษแห่งประเทศไทย การประปานครหลวง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค) วัด หอการค้าจังหวัด พรรคการเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ สหกรณ์ สหภาพแรงงาน และสภาองค์การนายจ้าง/ลูกจ้างตามกฎหมายแรงงาน ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้

(2) มูลนิธิ หรือสมาคม ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ประกาศกำหนดให้เป็นองค์การสาธารณกุศล รวมทั้งสมาคมที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายพิเศษ เช่น สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์ฯ ไม่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้เช่นเดียวกับ (1) เหตุที่นิติบุคคลตาม (1) และ (2) ไม่มีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลนั้น เป็นเพราะไม่เข้าลักษณะเป็นบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร

(3) นิติบุคคลบางประเภทแม้เข้าลักษณะเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่อาจได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากร หรือบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ เช่น

(ก) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามข้อผูกพันที่ประเทศไทยมีอยู่ตามสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ หรือทางเทคนิคระหว่างรัฐบาลไทย กับรัฐบาลต่างประเทศ

(ข) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ได้รับการยกเว้น หรือลดอัตราภาษีเงินได้ ตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน

(ค) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่ตกลงทำอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย นั้น จะได้รับการยกเว้นหรือลดอัตราภาษีเงินได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดในอนุสัญญาฯ

นอกจากนี้ ยังมีการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลอีกหลายกรณี การวินิจฉัยปัญหาว่าผู้มีเงินได้เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลหรือไม่นั้น เป็นเรื่องสำคัญ เพราะผู้มีเงินได้ที่ไม่ใช่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลย่อมไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ และไม่ต้องมีการยกเว้นภาษีเงินได้ให้ด้วย นอกจากนี้ ผู้จ่ายเงินได้ให้ผู้ที่ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ โดยปกติย่อมไม่มีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่ายแต่อย่างใด

2. ฐานภาษี และอัตราภาษี

ประมวลรัษฎากรได้กำหนดให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยทั่วไปคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลจากฐานภาษีที่เรียกว่ากำไรสุทธิ แต่ในบางกรณีอาจให้เสียจากฐานอื่นเพื่อความสะดวกและเหมาะสม ดังนั้นจึงอาจแยกเป็นฐานภาษีและอัตราภาษี รวม 4 แบบที่แตกต่างกัน ดังนี้

- (1) กำไรสุทธิ (มาตรา 65) อัตราภาษีปกติคือร้อยละ 30 แต่มีการลดอัตราในบางกรณี
- (2) รายได้ก่อนหักรายจ่าย (มาตรา 67 และบัญชีอัตราภาษีเงินได้) ได้แก่กรณีดังนี้

(2.1) ในกรณีที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศและกระทำการกิจการในที่อื่น ๆ รวมทั้งประเทศไทย(ตามมาตรา 66 วรรคสอง)กระทำการขนส่งผ่านประเทศต่าง ๆ ให้เสียภาษีเฉพาะกิจการขนส่งตามเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- 1) ในกรณีรับขนคนโดยสาร ให้เสียภาษีในอัตราร้อยละ 3 ของค่าโดยสารค่าธรรมเนียมและประโยชน์อื่นใดที่เรียกเก็บในประเทศไทยก่อนหักรายจ่ายใดๆ เนื่องในการรับขนคนโดยสารนั้น
- 2) ในกรณีรับขนของ ให้เสียภาษีในอัตราร้อยละ 3 ของค่าระวาง ค่าธรรมเนียม และประโยชน์อื่นใดที่เรียกเก็บไม่ว่าในหรือนอกประเทศไทยก่อนหักรายจ่ายใดๆ เนื่องในการรับขนของออกจากประเทศไทยนั้น

ข้อสังเกต ถ้าบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศดังกล่าวข้างต้นมีเงินได้จากดอกเบี้ยเงินฝากหรือดอกเบี้ยหุ้นกู้ที่ลงทุนในประเทศไทย โดยหลักการแล้วต้องนำไปคำนวณกำไรสุทธิ และเสียภาษีเงินได้ร้อยละ 30 แต่มีแนวทางปฏิบัติอนุญาตให้นำรายได้ดอกเบี้ยดังกล่าวคำนวณเสียภาษีเงินได้ในอัตราร้อยละ 5 แทนได้ เพราะเห็นว่าเป็นกรณีที่ไม่สามารถคำนวณกำไรสุทธิได้ตามมาตรา 66 วรรคสอง

- (2.2) กรณีเป็นมูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการซึ่งมีรายได้อันมิใช่รายได้ตามมาตรา 65 ทวิ
- (13) ให้เสียภาษีจากรายได้ก่อนหักรายจ่ายใดๆ ในอัตรา ร้อยละ 10 ตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้สำหรับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล แต่สำหรับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(8) ให้ลดอัตราภาษีเงินได้ให้แก่สมาคมหรือมูลนิธิเหลือร้อยละ 2 ตามพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 250) พ.ศ.2535

(3) เงินได้ที่จ่ายจากหรือในประเทศไทย (มาตรา 70) ได้แก่กรณีของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย แต่ได้รับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (2)(3) (4) (5) หรือ (6) ที่จ่ายจากหรือในประเทศไทย ให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นเสียภาษี โดยให้ผู้จ่ายหักภาษีจากเงินได้พึงประเมินที่จ่ายตามอัตราภาษีเงินได้ สำหรับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลแล้วนำส่งอำเภothangที่พร้อมที่ยื่นรายการตามแบบที่อธิบดีกำหนดภายในเจ็ดวันนับแต่วันสิ้นเดือนของเดือนที่จ่ายเงินได้พึงประเมินนั้น ทั้งนี้ ให้นำมาตรา 54 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อสังเกต

1) การเสียภาษีกรณีนี้กฎหมายให้เสียโดยวิธีหักภาษี คือผู้จ่ายเงินได้ดังกล่าวจะต้องหักภาษีจากเงินได้พึงประเมินที่จ่ายตามวิธีการ และอัตราดังกล่าวขจัดไป ทั้งนี้ไม่ว่าใครจะเป็นผู้จ่ายเงินได้ก็ตาม ภาษีที่หักไว้ในกรณีนี้เป็นภาษีที่เสียเด็ดขาด จึงเสร็จสิ้นเป็นรายครั้งไป

ถ้าเป็นกรณีที่เป็นกรจ่ายเงินได้ดังกล่าวให้กับบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในต่างประเทศซึ่งเป็นสาขาของบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ผู้จ่ายเงินได้ไม่มีหน้าที่ต้องหักภาษีตามฐานนี้ เพราะผู้รับเงินได้ไม่ใช่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีฐานนี้แต่อย่างใด

2) เงินได้ที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย

เงินได้ของบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต่างประเทศ ซึ่งผู้จ่ายมีหน้าที่ต้องหักภาษีตามมาตรานี้ ได้แก่เงินได้พึงประเมินประเภทที่ 2,3,4,5 หรือ 6 แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 4 เท่านั้น ซึ่งได้แก่

(ก) ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตัวเงิน ดอกเบี้ยเงินกู้ยืม ไม่ว่าจะมีส่วนหักประกัน หรือไม่ก็ตาม

(ข) เงินปันผล เงินส่วนแบ่งของกำไร หรือประโยชน์อื่นใดที่ได้จากบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือกองทุนรวม

(ค) เงินโบนัสที่จ่ายแก่ผู้ถือหุ้น หรือผู้เป็นหุ้นส่วนในบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

(ง) เงินลดทุนของบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล เฉพาะส่วนที่จ่ายไม่เกินกว่ากำไร และเงินที่กันไว้รวมกัน

(จ) เงินเพิ่มทุนของบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งตั้งกำไรที่ได้มา หรือเงินที่กันไว้รวมกัน

(ฉ) ผลประโยชน์ที่ได้จากการที่บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลควมเข้ากัน หรือรับช่วงกันหรือเลิกกัน ซึ่งตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าทุน

(ข) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนการเป็นหุ้นส่วน หรือโอนหุ้น หุ้นกู้ พันธบัตร หรือตัวเงิน หรือ ตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ทั้งนี้เฉพาะซึ่งตีราคา เป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน

3) การจ่ายดอกเบี้ย ส่วนลด กำไรจากการโอนตราสารหนี้เช่น หุ้นกู้ พันธบัตรให้กับบริษัทหรือห้าง หุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศ โดยทั่วไปผู้จ่ายเงินต้องหักภาษีเงินได้ตามมาตรานี้ในอัตรา ร้อยละ 15 เว้นแต่จะไม่อยู่ในบังคับกฎหมาย มีข้อยกเว้นหรือมีการลดอัตราภาษีลง เช่น

3.1) กรณีที่บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และมีได้ ประกอบกิจการในประเทศไทย ได้รับเงินได้พึงประเมินที่เป็นดอกเบี้ยจากรัฐบาลหรือสถาบันการเงิน ที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรือ อุตสาหกรรม นั้น ผู้จ่ายเงินได้ไม่ต้องหักภาษี ทั้งนี้ตามมาตรา 70 วรรคสอง

3.2) มีการยกเว้นภาษีเงินได้ตามมาตรา 70 สำหรับ (1) ดอกเบี้ยพันธบัตร หรือดอกเบี้ยหุ้นกู้ ขององค์การของรัฐบาล (2) ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายพันธบัตร หรือหุ้นกู้ที่ออก และ จำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน เฉพาะพันธบัตร หรือหุ้นกู้ของรัฐบาล องค์การของรัฐบาล หรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทย จัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรืออุตสาหกรรม (3) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนพันธบัตรหรือหุ้นกู้ เฉพาะพันธบัตร หรือหุ้นกู้ของรัฐบาล องค์การของรัฐบาล หรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะ ของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรืออุตสาหกรรม ตามพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 429) พ.ศ. 2548

3.3) ภาษีตามมาตรา 70 เฉพาะกรณีการจ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ข) ให้ลด อัตราภาษีเป็นร้อยละ 10

3.4) มีการยกเว้นหรือลดอัตราภาษี ตามอนุสัญญาภาษีซ้อน

(4) การจำหน่ายกำไรออกไปนอกประเทศ (มาตรา 70 ทวิ)

บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลใดจำหน่ายเงินกำไร หรือเงินประเภทอื่นใดที่เกินไว้จากกำไร หรือที่ถือได้ว่าเป็นเงินกำไรออกไปจากประเทศไทย ให้เสียภาษีเงินได้โดยหักภาษีจากจำนวนเงินที่จำหน่าย นั้น ตามอัตราภาษีเงินได้สำหรับบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล แล้วนำส่งอำเภอท้องที่ พร้อมกับยื่น รายงานตามแบบที่อธิบดีกำหนดภายในเจ็ดวันนับแต่วัน

การจำหน่ายเงินกำไรตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึง

(1) การจำหน่ายเงินกำไร หรือเงินประเภทอื่นใดที่กันไว้จากกำไร หรือที่ถือได้ว่าเป็นเงินกำไร จากบัญชีกำไรขาดทุนหรือบัญชีอื่นใดไปชำระหนี้หรือหักกลบลบหนี้ หรือไปตั้งเป็นยอดเจ้าหนี้ในบัญชีของ บุคคลใดๆ ในต่างประเทศ หรือ

(2) ในกรณีที่มีได้ปรากฏข้อเท็จจริงดังกล่าวใน (1) แต่ได้มีการขออนุญาตซื้อและโอนเงินตรา ต่างประเทศ ซึ่งเป็นเงินกำไรหรือเงินประเภทอื่นใดที่กันไว้จากกำไรหรือที่ถือได้ว่าเป็นเงินกำไรออกไป ต่างประเทศ หรือ

(3) การปฏิบัติอย่างอื่นซึ่งก่อให้เกิดผลตาม (1) หรือ (2)

ข้อสังเกต

1) เงินได้ของบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ต้องเสียภาษีจากฐานกำไรสุทธิ จะไม่ต้องเสียภาษี จากฐานรายได้ก่อนหักรายจ่าย หรือฐานเงินได้ที่จ่ายจาก หรือในประเทศไทยซ้ำอีก ในทำนองกลับกันเงินได้ของ บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ต้องเสียภาษีจากฐานรายได้ก่อนหักรายจ่าย หรือฐานเงินได้ที่จ่ายจาก นอกหรือใน ประเทศไทย ก็ไม่ต้องเสียภาษีจากฐานกำไรสุทธิซ้ำอีกเช่นกัน

2) กำไรสุทธิที่เสียภาษีเงินได้แล้ว หากมีการจำหน่ายกำไรที่เหลืออยู่ออกไปนอกประเทศ ต้องเสียภาษี เงินได้นิติบุคคลจากฐานการจำหน่ายกำไรอีกครั้งหนึ่ง เช่น สาขาส่งกำไรไปให้สำนักงานใหญ่ในต่างประเทศ เป็นต้น แต่บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ต้องเสียภาษีจากฐานรายได้ก่อนหักรายจ่าย หรือฐานเงินได้ที่จ่าย จาก หรือในประเทศไทย ไม่ต้องเสียภาษีจากฐานการจำหน่ายกำไรอีกครั้งแม้จะส่งเงินที่เหลือไปต่างประเทศ

ฐานภาษีและอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลอาจสรุปได้ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาษีเงินได้นิติบุคคล : ฐานและอัตราในกรณีต่างๆ

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในกรณีต่างๆ

1. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตั้งตามกฎหมายไทย
 2. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตั้งตามกฎหมายต่างประเทศ
 - ก. ขนส่งผ่านไทย
 - ข. ประกอบกิจการในไทยหรือถือว่าประกอบกิจการในไทย
- รวมทั้งจำหน่ายกำไร ออกนอกประเทศ
- ค. ประกอบกิจการนอกประเทศแต่ได้รับเงินได้
- พึงประเมินบางประเภท จ่ายจาก / ในไทย

ฐานภาษีและอัตราภาษี

กำไรสุทธิทั่วโลก	30%
ค่าขนคน / ของ	3%
กำไรสุทธิในไทย	30%
+กำไรที่จำหน่าย	10%
เงินได้ที่จ่ายจาก/ในไทย	10, 15%

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในกรณีต่างๆ

3. กิจการค้าหากำไรของรัฐบาลฯ ต่างประเทศ
4. กิจการร่วมค้า
5. มูลนิธิ / สมาคม

ฐานภาษีและอัตราภาษี

กำไรสุทธิ	30%
กำไรสุทธิ	30%
รายได้	2 , 10%

3. การเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลจากกำไรสุทธิ

3.1 ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้จากกำไรสุทธิ

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลจากกำไรสุทธิ ได้แก่

(1) บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ได้แก่

- (ก) บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด
- (ข) ห้างหุ้นส่วนจำกัด
- (ค) ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน

ในกรณีที่ บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย มีสาขา ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศหรือนอกประเทศ จะต้องนำกำไรสุทธิของสาขา มารวมกับกำไรสุทธิของสำนักงานใหญ่เพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศไทยทั้งหมด

(2) บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ

บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และมีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศไทย ได้แก่

(ก) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และกระทำการกิจการในที่อื่นๆ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย

บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศดังกล่าว จะต้องนำกำไรสุทธิเฉพาะที่ได้จากการกระทำการกิจการในประเทศไทย มาเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

ในกรณีที่บริษัทต่างประเทศมาถือหุ้นในประเทศไทยเฉพาะการถือหุ้นไม่ถึงว่าเป็นการประกอบกิจการในประเทศไทย สาขาของบริษัทต่างประเทศดังกล่าวที่ประกอบกิจการในประเทศไทยจึงไม่ต้องนำเงินปันผลที่ได้จากบริษัทไทยมารวมคำนวณเป็นกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีในประเทศไทย แต่บริษัทไทยต้องหักภาษีตามมาตรา 70

(๒) บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ มีลูกจ้าง หรือผู้ทำการแทน หรือผู้ทำการติดต่อในการประกอบกิจการในประเทศไทย ซึ่งเป็นเหตุให้ได้รับเงินได้ หรือผลกำไรในประเทศไทย ให้ถือว่าบุคคลผู้เป็นลูกจ้าง หรือผู้ทำการแทน หรือผู้ทำการติดต่อเช่นว่านั้นไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล เป็นตัวแทนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และให้บุคคลนั้นมีหน้าที่ และความรับผิดชอบในการยื่นรายการ และเสียภาษีเงินได้เฉพาะที่เกี่ยวกับเงินได้ หรือผลกำไรดังกล่าว

(๓) กิจการซึ่งดำเนินการเป็นทางการค้า หรือหากำไร โดยรัฐบาลต่างประเทศ องค์การของรัฐบาลต่างประเทศ หรือนิติบุคคลอื่นที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ

(๔) กิจการร่วมค้า

3.2 การคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามเกณฑ์สิทธิ

ตามประมวลรัษฎากรได้กำหนดให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลจากกำไรสุทธิ ซึ่งคำนวณได้จากรายได้จากกิจการหรือเนื่องจากกิจการที่กระทำในรอบระยะเวลาบัญชี ทั้งนี้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 65

การคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลจะต้องใช้เกณฑ์สิทธิ หมายถึงให้นำรายได้ที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใด แม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชานั้น มารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชานั้น และให้นำรายจ่ายทั้งสิ้นที่เกี่ยวกับรายได้นั้น แม้จะยังมีได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชานั้นมารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชานั้น

ในกรณีจำเป็นผู้มีเงินได้จะขออนุมัติต่ออธิบดีเพื่อเปลี่ยนแปลงเกณฑ์สิทธิและวิธีการทางบัญชีเพื่อคำนวณรายได้และรายจ่ายตามเกณฑ์อื่นก็ได้ และเมื่อได้รับอนุมัติจากอธิบดีแล้ว ให้ถือปฏิบัติตั้งแต่อรอบระยะเวลาบัญชีที่อธิบดีกำหนดเป็นต้นไป

ข้อสังเกต

การที่ประมวลรัษฎากรบัญญัติให้บริษัทคำนวณรายได้ตามเกณฑ์สิทธินั้น เป็นภาระแก่บริษัทมาก เนื่องจากบางกรณียังไม่ได้รับรายได้ แต่ต้องนำภาษีมาชำระ นอกจากนี้ยังปรากฏว่ารายได้บางกรณีไม่มีทางได้รับชำระ แม้จะมีสัญญาผูกพันบังคับไว้ก็ตาม เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษีดังกล่าว กรมสรรพากรจึงได้ออกคำสั่งที่ ทป. 1/1528 และคำสั่งอื่นกำหนดแนวทางปฏิบัติให้ใช้หลักเกณฑ์อื่นในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ ดังนี้ (คัดเฉพาะบางส่วน)

1) การคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการธนาคาร ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ กิจการธุรกิจเงินทุน ธุรกิจเงินทุนหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ และกิจการธุรกิจหลักทรัพย์ ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ให้ใช้เกณฑ์สิทธิ เว้นแต่รายได้ส่วนที่เป็นดอกเบี้ยสำหรับระยะเวลาหลังจากที่ได้ผิติดชำระติดต่อกันเป็นเวลาเกินสามเดือนแล้ว บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นจะนำดอกเบี้ยส่วนนั้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับชำระก็ได้

การคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการประกันชีวิต กิจการธุรกิจบัตรเครดิต หรือกิจการอื่นทำนองเดียวกัน ให้ใช้เกณฑ์สิทธิ เว้นแต่รายได้ส่วนที่เป็นดอกเบี้ยสำหรับระยะเวลาหลังจากที่ได้ผิติดชำระติดต่อกันเป็นเวลาเกินหกเดือน บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นจะนำดอกเบี้ยส่วนนั้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับชำระก็ได้ เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- (1) คาดหมายได้แน่นอนว่าจะไม่สามารถได้รับชำระหนี้ และ
- (2) มีกรณีแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ลูกหนี้ไม่มีเงินหรือทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระ เช่น
 - (ก) มีหลักประกันไม่คุ้มกับหนี้ที่ต้องชำระ
 - (ข) ลูกหนี้ดำเนินธุรกิจขาดทุนติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี หรือเลิกกิจการแล้วหรืออยู่ระหว่างการชำระบัญชี
 - (ค) ได้ดำเนินคดีฟ้องหรือได้ยื่นคำขอเจียหนี้แล้ว
 - (ง) ได้ดำเนินคดีล้มละลาย หรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้แล้ว

2) การคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการขายขอร์ด (การขายหลักทรัพย์ที่ต้องยึดหลักทรัพย์มาเพื่อการส่งมอบ) ตามประกาศคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการประกอบกิจการการยึดและให้ยึดหลักทรัพย์ และประกาศคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ว่าด้วยการขายหลักทรัพย์โดยที่บริษัทหลักทรัพย์ ยังไม่มีหลักทรัพย์นั้นอยู่ในครอบครอง ให้ใช้เกณฑ์สิทธิ โดยบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลดังกล่าวต้องนำรายได้ที่เรียกเก็บหรือพึงเรียกเก็บจากการขายขอร์ดมาเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น ส่วนต้นทุนให้ใช้ราคาปิดของหลักทรัพย์ในวันที่ทำสัญญายึดหลักทรัพย์นั้นถือเป็นต้นทุนของหลักทรัพย์ และเมื่อมีการซื้อหลักทรัพย์มาคืนเมื่อใด ให้คำนวณกำไรขาดทุนอีกครั้ง โดยถือราคาปิดของหลักทรัพย์ในวันที่ทำสัญญายึดหลักทรัพย์ (ราคา ณ วันยึด) เป็นเสมือนราคาขาย ส่วนต้นทุนให้ใช้ราคาของหลักทรัพย์ที่ซื้อมาคืน (ในจำนวนหน่วยที่เทียบเท่ากัน) ถือเป็นกำไรหรือขาดทุน ณ วันที่มีการคืน หลักทรัพย์และธุรกรรมการยึดสิ้นสุดลง ทั้งนี้

ไม่ว่าการคืนจะอยู่ในรอบระยะเวลาบัญชีเดียวกับที่ได้ยืมหลักทรัพย์มาหรือไม่ สำหรับค่าใช้จ่ายหากเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใดให้ถือเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

3) การคำนวณรายได้และรายจ่ายของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์อนุญาตให้บริษัทหลักทรัพย์ประกอบกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืนหรือที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้สถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลประกอบกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืน ให้ใช้เกณฑ์สิทธิตามข้อ 2 โดยบริษัทหรือ ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้ซื้อหลักทรัพย์ต้องนำรายได้ที่เรียกเก็บหรือพึงเรียกเก็บจากการขายขอร์ดมาเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น ส่วนต้นทุนให้ใช้ราคาปิดของหลักทรัพย์ในวันที่ทำสัญญาซื้อหลักทรัพย์นั้นถือเป็นต้นทุนของหลักทรัพย์ และเมื่อมีการซื้อหลักทรัพย์มาคืนเมื่อใดให้คำนวณกำไรขาดทุนอีกครั้ง โดยถือราคาปิดของหลักทรัพย์ในวันที่ทำสัญญาซื้อหลักทรัพย์ (ราคา ณ วันซื้อ) เป็นเสมือนราคาขาย ส่วนต้นทุนให้ใช้ราคาของหลักทรัพย์ที่ซื้อมาคืน (ในจำนวนหน่วยที่เทียบเท่ากัน) ถือเป็นกำไรหรือขาดทุน ณ วันที่มีการคืนหลักทรัพย์และธุรกรรมการซื้อขายสิ้นสุดลง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะการคืนจะอยู่ในรอบระยะเวลาบัญชีเดียวกับที่ได้ซื้อหลักทรัพย์มาหรือไม่ สำหรับค่าใช้จ่ายหากเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใดให้ถือเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

การผ่อนผันไม่ต้องใช้เกณฑ์สิทธินี้ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลไม่ต้องขออนุมัติจากกรมสรรพากรแต่อย่างใด หากเข้าหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ทันที โดยถ้าเริ่มปฏิบัติตั้งแต่รอบระยะเวลาบัญชีใด ให้ถือว่ากรปฏิบัติดังกล่าวเป็นกรณีที่ได้รับอนุมัติจากกรมสรรพากรแล้ว

ปัญหาว่าการนำดอกเบี้ยและส่วนลดไปลงเป็นรายได้หรือรายจ่ายตามเกณฑ์สิทธิ ควรปฏิบัติอย่างไรนั้น ในการรับรู้รายได้ส่วนลดตราสารหนี้ เคยมีแนวปฏิบัติว่าในกรณีบริษัทซื้อตราสารหนี้ในวันที่ 1 มกราคม เป็นเงิน 80,000 บาท โดยมีราคาที่เราไว้หน้าตราสาร 100,000 บาท ครบกำหนดไถ่ถอนภายใน 5 ปี ให้บริษัทรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิทุกเดือน เดือนละ 333.33 บาท (ส่วนลด 20,000 บาท / 60 งวด)⁴ ส่วนการจ่ายดอกเบี้ย รวมทั้งออกภาษีตามมาตรา 70 แทนให้ผู้ให้กู้ นั้น เคยมีแนวปฏิบัติว่าในกรณีกู้เงินจากบริษัทต่างประเทศว่า ถ้ามีดอกเบี้ย

⁴หนังสือที่ กค 0802/25750 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2538 และสำหรับภาษีธุรกิจเฉพาะ วินิจฉัยว่าอากรรับรู้โดยใช้เกณฑ์เงินสดได้เมื่อยังไม่ถึงกำหนดไถ่ถอน จึงยังไม่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ อ้างถึงใน ไพจิตร โรจนวานิช และคณะ, ภาษีสรรพากร (บริษัทสามเจริญพาณิชย์(กรุงเทพ)จำกัด, 2549)หน้า2-034 และสำหรับภาษีธุรกิจเฉพาะ วินิจฉัยว่าอากรรับรู้โดยใช้เกณฑ์เงินสดได้เมื่อยังไม่ถึงกำหนดไถ่ถอน จึงยังไม่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

ถึงกำหนดชำระตามสัญญาแล้ว บริษัทผู้กู้ต้องนำดอกเบี้ยไปลงเป็นรายจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีที่ถึงกำหนด แม้ยังไม่ได้จ่ายดอกเบี้ยก็ตาม แต่สำหรับภาษีตามมาตรา 70 ที่บริษัทผู้กู้ออกแทนผู้ให้กู้ นั้น เมื่อยังไม่มีการจ่ายดอกเบี้ยให้กับบริษัทต่างประเทศผู้ให้กู้ จึงยังไม่ต้องหักภาษี บริษัทยังไม่มีสิทธินำภาษีตามมาตรา 70 ไปลงเป็นรายจ่าย⁵

นอกจากนี้ มีแนววินิจฉัยเกี่ยวกับการรับรู้เงินได้ที่เกิดจากการนำเงินที่ได้จากการออกหุ้นกู้ไปลงทุนด้วยว่า ในกรณีที่บริษัทนำเงินกู้ยืมที่ได้จากการออกหุ้นกู้ไปหาผลประโยชน์ (ก่อนที่จะนำไปลงทุนซื้อหุ้นโรงไฟฟ้าแห่งใหม่ตามวัตถุประสงค์) โดยการลงทุนในตัวสัญญาใช้เงิน รวมทั้งนำไปฝากประจำและฝากเผื่อเรียก บริษัทต้องนำรายได้ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าวมารวมคำนวณเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล รวมทั้งต้องนำดอกเบี้ยจ่ายของหุ้นกู้ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่บริษัทนำเงินที่ได้จากการออกหุ้นกู้ไปลงทุนมาลงเป็นรายจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าวด้วย ตามมาตรา 65 วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้นำรายจ่ายทั้งสิ้นที่เกี่ยวกับรายได้ มารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น และเมื่อบริษัทนำเงินกู้ไปลงทุนซื้อหุ้นในโรงไฟฟ้าแห่งใหม่แล้ว บริษัทสามารถนำดอกเบี้ยที่จ่ายนับแต่วันที่ได้รับการอนุมัติในหุ้น มาคิดคำนวณเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ โดยไม่ต้องห้ามตามมาตรา 65 ตรี (13)⁶

3.3 การตีราคาทรัพย์สินเพื่อคำนวณกำไรสุทธิตามมาตรา 65 ทวิ (3), (5), (6)

(1) ราคาทรัพย์สินอื่นนอกจากสินค้า ให้ถือตามราคาที่ยังซื้อทรัพย์สินนั้นได้ตามปกติ และในกรณีที่มีการตีราคาทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ห้ามมิให้นำราคาที่ตีราคาเพิ่มขึ้นมารวมคำนวณกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิ ตามมาตรา 65 ทวิ (3)

(2) เงินตรา ทรัพย์สินหรือหนี้สินซึ่งมีค่าหรือราคาเป็นเงินตราต่างประเทศ ที่เหลืออยู่ในวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชี ให้คำนวณค่าหรือราคาเป็นเงินตราไทย ดังนี้

(ก) กรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนอกจาก (ข) ให้คำนวณค่าหรือราคาของเงินตราหรือทรัพย์สินเป็นเงินตราไทย ตามอัตราถัวเฉลี่ยที่ธนาคารพาณิชย์รับซื้อ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้คำนวณไว้และให้คำนวณค่า หรือราคาของหนี้สินเป็นเงินตราไทยตามอัตราถัวเฉลี่ยที่ธนาคารพาณิชย์ขายซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้คำนวณไว้

⁵หนังสือที่ กค 0811(กม)/347 ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2541 อ้างถึงใน ไพจิตร โจนวานิช, เรื่อง เดียวกัน, หน้า2-152

⁶หนังสือที่ กค 0706/7430 ลงวันที่ 2 กันยายน 2548

(ข) กรณีธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินอื่นตามที่รัฐมนตรีกำหนด ให้คำนวณค่าหรือราคาของเงินตรา ทรรศน์หรือหนี้สินเป็นเงินตราไทยตามอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างอัตราซื้อและอัตราขายของธนาคารพาณิชย์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้คำนวณไว้

เงินตรา ทรรศน์หรือหนี้สิน ซึ่งมีค่าหรือราคาเป็นเงินตราต่างประเทศที่รับมาหรือจ่ายไปในช่วงรอบระยะเวลาบัญชี ให้คำนวณค่าหรือราคาเป็นเงินตราไทยตามราคาตลาดในวันที่ได้รับมาหรือจ่ายไปนั้น ตามมาตรา 65 ทวิ (5)

(3) การตีราคาสินค้าคงเหลือในวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชี ให้คำนวณตามราคาทุนหรือราคาตลาด แล้วแต่อย่างใดจะน้อยกว่า และให้ถือราคานี้เป็นราคาสินค้าคงเหลือยกมาสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีใหม่ด้วย

การคำนวณราคาทุนตามวรรคก่อน เมื่อได้คำนวณตามหลักเกณฑ์ใด ตามวิขาการบัญชี ให้ใช้หลักเกณฑ์นั้นตลอดไป เว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากอธิบดีจึงจะเปลี่ยนหลักเกณฑ์ได้

ข้อสังเกต

1) การใช้หลักเกณฑ์ใดในการตีราคาสินค้า ทรรศน์ หนี้สิน มีผลต่อการคำนวณกำไรสุทธิมาก เพราะอาจทำให้เกิดผลกำไร ขาดทุนเพิ่มขึ้นหรือลดลง หรือทำให้ผลกำไร ขาดทุนเลื่อนเวลาออกไปได้

2) การตีราคาหลักทรัพย์ มีปัญหาว่าจะถือเป็นทรรศน์หรือสินค้าคงเหลือ เพราะมีหลักการตีราคาต่างกัน ในประเด็นนี้ มีแนวทางปฏิบัติว่า สินค้าคงเหลือตามมาตรา 65ทวิ(6)แห่งประมวลรัษฎากร หมายความว่ารวมถึงหลักทรัพย์เพื่อค้าด้วย ไม่ว่าผู้ค้าหลักทรัพย์จะเป็นบริษัทในหรือนอกตลาดหลักทรัพย์ก็ตาม หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่าหลักทรัพย์ที่ซื้อมานั้นได้ซื้อไว้เพื่อค้าหรือไม่นั้น มีแนวทางพิจารณา ดังนี้

1. กรณีบริษัทฯ มีนโยบายการบริหารงานหรือวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการซื้อหลักทรัพย์ตั้งแต่แรกว่าจะซื้อหลักทรัพย์นั้นมาเพื่อขายและได้บันทึกบัญชีรวมทั้งแสดงรายการดังกล่าวในงบการเงินของบริษัทเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนหรือหลักทรัพย์ที่มีไว้เพื่อขายหรือหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาดโดยหลักทรัพย์นั้น

- 1) สามารถซื้อขายได้ทันทีในตลาดหลักทรัพย์ และ
- 2) จะต้องมีการซื้อขายอย่างสม่ำเสมอ และ
- 3) บริษัทฯ มีความตั้งใจที่จะจำหน่ายหลักทรัพย์นั้นภายในรอบระยะเวลาการดำเนินงานตามปกติหรือภายใน 1 ปี แล้วแต่ระยะเวลาใดจะนานกว่า

ย่อมถือได้ว่าหลักทรัพย์ดังกล่าวเป็นสินค้า บริษัทฯ จึงต้องตีราคาหลักทรัพย์ในราคาทุนหรือราคาตลาดแล้วแต่อย่างใดจะน้อยกว่า ตามมาตรา 65 ตรี (6) แห่งประมวลรัษฎากร เมื่อราคาตลาดของหลักทรัพย์ต่ำกว่าราคาทุน

และบริษัทฯ ตีราคาหลักทรัพย์ตามราคาตลาดซึ่งเป็นราคาที่ต่ำกว่าราคาทุน และถือราคานี้เป็นราคาสินค้าคงเหลือยกมาสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีใหม่ บริษัทฯ ไม่ต้องนำผลต่างระหว่างราคาทุนและราคาตลาดของหลักทรัพย์มาหักเป็นรายจ่ายอีก เนื่องจากการตีราคาดังกล่าวเท่ากับเป็นการหักจ่ายไปแล้ว

ถ้าในวันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีปีถัดมาหลักทรัพย์มีราคาสูงขึ้นแต่ไม่สูงกว่าราคาทุน บริษัทฯ จะต้องนำราคาที่เพิ่มขึ้นซึ่งเป็นผลต่างระหว่างราคาตลาดต้นงวดและราคาตลาดสิ้นงวดไปหักจากต้นทุนขาย เท่ากับเป็นการลดรายจ่ายหรือทำให้กำไรเพิ่มขึ้น เป็นผลให้บริษัทฯ ไม่ต้องนำผลต่างดังกล่าวมารวมเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิอีก

(ข) หากหลักทรัพย์ไม่เข้าหลักเกณฑ์ตาม (ก) หลักทรัพย์นั้นถือเป็นสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนประเภทเงินลงทุน (ชั่วคราวหรือระยะยาว) บริษัทฯ ต้องตีราคาหลักทรัพย์ตามราคาที่พึงซื้อหลักทรัพย์นั้นได้ตามปกติ และในกรณีที่มีการตีราคาหลักทรัพย์เพิ่มขึ้น ห้ามมิให้นำราคาที่สูงขึ้นมารวมคำนวณกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิ ตามมาตรา 65 ทวิ (3) แห่งประมวลรัษฎากร⁷

3.4 การคำนวณกำไรสุทธิตามมาตรา 65 ทวิ (4)

ในกรณีโอนทรัพย์สิน ให้บริการ หรือให้กู้ยืมเงิน โดยไม่มีค่าตอบแทน ค่าบริการ หรือดอกเบี้ย หรือมีค่าตอบแทน ค่าบริการ หรือดอกเบี้ยต่ำกว่าราคาตลาดโดยไม่มีเหตุอันสมควร เจ้าพนักงานประเมินมีอำนาจประเมินค่าตอบแทน ค่าบริการ หรือดอกเบี้ยนั้น ตามราคาตลาดในวันที่โอน ให้บริการหรือให้กู้ยืมเงิน

3.5 รายจ่ายต้องห้ามในการคำนวณกำไรสุทธิตามมาตรา 65 ตริ ที่เกี่ยวข้องกับตราสารหนี้ได้แก่

4) รายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน ตามมาตรา 65 ตริ (5)

ข้อสังเกต ดอกเบี้ยหุ้นกู้ที่ออกขายเพื่อนำเงินไปซื้อที่ดินหรืออาคาร⁸ ย่อมเป็นรายจ่ายที่มีลักษณะเป็นการลงทุน เป็นรายจ่ายต้องห้าม แต่อาจหักเป็นค่าสึกหรอและค่าเสื่อมราคาได้ตามลักษณะหรือสภาพทรัพย์สินอย่างใดก็ได้ เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษี ในกรณีที่กู้ยืมเงินมาเพื่อซื้อทรัพย์สินใช้ในการประกอบกิจการ ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ทรัพย์สินอยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานได้ตามประสงค์ และเป็นดอกเบี้ยที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี ย่อมได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล

⁷หนังสือที่ กค 0811/พ.04478 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2542 อ้างถึงใน ไพจิตร โรจนวานิช, อ้างแล้ว, หน้า 2-086 ถึง 2-087.

⁸รวมทั้งดอกเบี้ยที่จ่ายหลังจากที่ดินพร้อมใช้งาน จนกว่าจะชำระต้นเงินเสร็จ ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2347/2536 และ 2167/2542

สำหรับเงินได้ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเป็นจำนวนเท่ากับดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเพื่อซื้อหรือให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน ทั้งนี้ตามพระราชกฤษฎีกาฯ(ฉบับที่ 375) พ.ศ.2543 ประกอบกับประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้(ฉบับที่ 92) โดยมีเงื่อนไขสำคัญว่าจะต้องไม่นำดอกเบี้ยเงินกู้ยืมดังกล่าวไปรวมคำนวณเป็นต้นทุนของทรัพย์สินหรือรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน หรือไปหักเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลอีก

- 5) ดอกเบี้ยที่คิดให้สำหรับเงินทุน เงินสำรองต่างๆ หรือเงินกองทุนของตนเอง ตามมาตรา 65 ตรี (11)
- 6) ผลเสียหายอันอาจได้กลับคืน เนื่องจากการประกันหรือสัญญาคุ้มครองใดๆ หรือผลขาดทุนสุทธิในรอบระยะเวลาบัญชีก่อนๆ เว้นแต่ผลขาดทุนสุทธิ ยกมาไม่เกินห้าปีก่อนรอบระยะเวลาบัญชีปัจจุบัน ตามมาตรา 65 ตรี (12)
- 7) รายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายเพื่อหากำไรหรือเพื่อกิจการโดยเฉพาะ ตามมาตรา 65 ตรี (13)
- 8) รายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายเพื่อกิจการในประเทศไทยโดยเฉพาะ ตามมาตรา 65 ตรี (14)
- 9) ค่าซื้อทรัพย์สินและรายจ่ายเกี่ยวกับการซื้อหรือขายทรัพย์สินในส่วนที่เกินปกติโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ตามมาตรา 65 ตรี (15)

ข้อสังเกต มาตรา 65 ตรี(15)นี้ เป็นเรื่องซื้อทรัพย์สิน(รวมหุ้นกู้ พันธบัตร)ในราคาสูงกว่าปกติ และเป็นมาตรการตอบโต้การตั้งราคาโอนในประมวลรัษฎากรประการหนึ่ง ควรอ่านประกอบกับมาตรา 65 ทวิ (4) ซึ่งเป็นเรื่องขายหรือให้บริการโดยไม่คิดค่าตอบแทน หรือคิดค่าตอบแทนต่ำกว่าปกติ ดังกล่าวไปแล้วข้างต้น

- 10) ค่าของทรัพย์สินนอกจากสินค้าที่ตีราคาต่ำลง ทั้งนี้ ภายใต้บังคับมาตรา 65 ทวิ ตามมาตรา 65 ตรี (17)

ข้อสังเกต หลักทรัพย์ที่ตีราคาต่ำลงนั้น ปกติเป็นการตีราคาของทรัพย์สิน จึงเป็นรายจ่ายต้องห้าม แต่ถ้าเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้าดังกล่าวไปแล้วข้างต้น เท่ากับเป็นการตีราคาสินค้าต่ำลง จึงไม่ต้องห้าม

- 11) รายจ่ายใดๆ ที่กำหนดจ่ายจากผลกำไรที่ได้เมื่อสิ้นสุดรอบระยะเวลาบัญชีแล้ว ตามมาตรา 65 ตรี (19)

ข้อสังเกต ในกรณีที่กำหนดจ่ายดอกเบี้ยหุ้นกู้จากผลกำไรเมื่อสิ้นสุดรอบระยะเวลาบัญชี อาจกลายเป็นรายจ่ายต้องห้ามได้ นอกจากนี้ในกรณีจ่ายดอกเบี้ยมากน้อยแล้วแต่กำไรในรอบระยะเวลาบัญชี เห็นว่าเป็นรายจ่ายต้องห้ามเช่นกัน แต่ถ้าสะสมไว้รอจ่ายเมื่อมีกำไร ไม่ใช่จ่ายเมื่อขาดทุน เห็นว่าไม่ต้องห้าม

ส่วนที่ 3 ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย

1. ความหมาย

การหักภาษี ณ ที่จ่ายเป็นวิธีการเสียภาษีเงินได้วิธีหนึ่งของผู้มีเงินได้ ผิดกับวิธีเสียภาษีเงินได้ตามปกติที่ผู้มีเงินได้ต้องยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีเงินได้ให้กับรัฐโดยตรง การเก็บภาษีเงินได้โดยวิธีหักภาษี ณ ที่จ่ายนี้ กฎหมายกำหนดให้ผู้จ่ายเงินได้ในบางกรณีทำหน้าที่คำนวณหักเงินจำนวนหนึ่งเป็นค่าภาษีที่ต้องเสียโดยผู้มีเงินได้ออกจากเงินได้ซึ่งตนมีหน้าที่จ่ายให้แก่ผู้รับเงินได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดแล้วนำเงินนั้นส่งแก่รัฐบาลภายในเวลาที่กำหนด เงินที่ได้หักและนำส่งดังกล่าวโดยทั่วไป ถือเป็นเครดิตในการเสียภาษีเงินได้ของผู้รับเงินเมื่อถึงกำหนดเวลายื่นรายการเสียภาษีประจำปี หรือประจำรอบระยะเวลาบัญชี

ภาษีหัก ณ ที่จ่าย เป็นส่วนประกอบหนึ่งของกฎหมายภาษีเงินได้ เนื่องจากผู้ถูกหักภาษีก็คือผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นั่นเอง การคำนวณว่าจะต้องหักภาษีเท่าใดนั้น ก็คำนวณจากฐานเงินได้ เพียงแต่อาจมีวิธีคำนวณคล้ายหรือต่างกับการเสียภาษีเงินได้ประจำปีหรือประจำรอบระยะเวลาบัญชีก็ได้ กล่าวในทางทฤษฎีแล้วการมีระบบหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย ไม่ได้ทำให้รัฐมีรายได้ภาษีเงินได้เพิ่มขึ้นแต่อย่างใด

การหักภาษี ณ ที่จ่าย เป็นวิธีการจัดเก็บภาษีเงินได้ก่อนถึงกำหนดเวลา เพราะมีการหักภาษีเมื่อผู้จ่ายเงินได้ ให้แก่ผู้รับในกรณีที่กฎหมายกำหนด ในขณะที่ยังไม่ถึงกำหนดเวลายื่นแบบเสียภาษีเงินได้ประจำปี โดยทั่วไปผู้มีเงินได้สามารถนำภาษีที่ถูกหักไปใช้เป็นเครดิตหักออกจากภาษีเงินได้ที่ต้องเสียเมื่อถึงกำหนดเวลาเสียภาษีเงินได้ ทำให้จำนวนภาษีที่ต้องชำระลดลง หรือได้คืนภาษีถ้าผู้ถูกหักภาษีไม่มีจำนวนภาษีที่ต้องเสียหรือถูกหักภาษีไว้เกินจำนวนภาษีที่ต้องเสียในท้ายที่สุด ทั้งนี้ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่กฎหมายให้ถือภาษีที่หักไว้เป็นภาษีสุดท้าย หรือให้สามารถมีสิทธิเลือกถือเป็นภาษีสุดท้ายได้ เช่น กรณีตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร หรือกรณีบุคคลธรรมดาที่มีเงินได้จากดอกเบี้ยในหลาย ๆ กรณี เป็นต้น

หน้าที่ในการหักภาษี ณ ที่จ่าย เป็นหน้าที่ของผู้จ่ายเงินได้ เพราะกฎหมายกำหนดให้ผู้จ่ายมีหน้าที่คำนวณ ภาษีหัก ณ ที่จ่ายในกรณีที่ได้กำหนดให้มีการหักภาษี ณ ที่จ่ายไว้ ผู้จ่ายมีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่าย หรือเรียกเงินจากผู้รับเงินได้เท่าจำนวนที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย นอกจากนี้ ผู้จ่ายมีหน้าที่จัดทำรายงาน บัญชีพิเศษ และออกหนังสือรับรอง รวมทั้งมีหน้าที่ยื่นแบบนำส่งภาษีภายในกำหนดเวลา คือภายในวันที่ 7 ถัดจากเดือนที่มีการจ่ายเงินได้

ความรับผิดชอบของผู้จ่ายเงินได้ คือ ผู้จ่ายเงินได้อาจต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้รับเงินได้ในจำนวนภาษีที่ไม่ได้หักหรือหักขาดไป ถ้าผู้จ่ายเงินได้ที่ไม่หักภาษีตามกฎหมาย หรือหักขาดไปอาจถูกสั่งให้นำส่งภาษี และเงินเพิ่ม

ในกรณีผู้จ่ายเงินได้ทำการหักภาษีไว้แล้วแต่ไม่นำส่ง ก็จะต้องรับผิดชอบในจำนวนภาษีดังกล่าวเอง ส่วนผู้ถูกหัก ภาษีย่อมนำจำนวนภาษีที่ถูกหักไว้ แม้จะไม่มี การนำส่ง ไปใช้เครดิตหรือหักออกจากภาษีที่ต้องเสียได้ นอกจากนี้ ในกรณีมีดอกผลเกิดจากเงินที่หักไว้ระหว่างที่ยังไม่ถึงกำหนดนำส่งต่อรัฐ เช่น มีการนำเงินไปฝากธนาคารหรือ นำไปซื้อหุ้นกู้ หรือพันธบัตร ดอกผลที่เกิดขึ้นย่อมตกเป็นสิทธิของผู้จ่ายเงินหรือผู้หักภาษี ณ ที่จ่ายในฐานะเป็น เจ้าของเงินซึ่งมีหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบในการนำส่งเงินภาษีที่หักไว้ดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์

การหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย มีวัตถุประสงค์ดังนี้

(1) เพื่อช่วยวางแผนหรือบรรเทาภาระการเสียภาษีให้แก่ผู้รับเงินได้ที่จะได้ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ใน คราวเดียวกันเป็นเงินจำนวนมากเมื่อถึงกำหนดเวลายื่นรายการเสียภาษี แต่ให้เสียภาษีเป็นคราวๆ ไปทีละน้อย ตามจำนวนเงินที่ได้รับแต่ละคราว ทั้งนี้โดยอาศัยคนกลางคือผู้จ่ายเงินได้เป็นเครื่องมือ

(2) เพื่อให้รัฐบาลมีรายได้เข้าคลังอย่างสม่ำเสมอ ทำให้รัฐบาลสามารถใช้จ่ายเงินในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้อย่างราบรื่น อันจะก่อให้เกิดสภาพคล่อง และลดภาวะการเงินตึงตัวในระบบเศรษฐกิจของประเทศ

(3) เพื่อลดแรงกดดันในการหลีกเลี่ยง หรือพยายามหลีกเลี่ยงการเสียภาษีอากร และลดภาระหน้าที่ใน การตรวจสอบภาษี หรือการติดตามจัดเก็บภาษีในภายหลัง เพราะการที่ผู้จ่ายเงินได้ช่วยทำหน้าที่เป็นคนกลาง ระหว่างรัฐกับผู้มีเงินได้หรือผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นั้น ก่อให้เกิดพยานหลักฐานในการจ่ายเงิน และการนำส่งภาษี ต่าง ๆ ซึ่งย่อมกลายเป็นพยานหลักฐานที่ชัดเจนหนักแน่นและเป็นกลาง ยากที่ผู้มีเงินได้จะปฏิเสธหรือหักล้างได้

3. หลักการพื้นฐานของกฎหมายภาษีหัก ณ ที่จ่าย

หลักการพื้นฐานในเรื่องภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย คือกฎหมายกำหนดให้ผู้จ่ายเงินได้หักภาษีเฉพาะกรณี ที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น โดยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในเรื่องการจ่ายเงินได้ ลักษณะเงินได้ ผู้จ่ายเงินได้ และ ผู้รับเงินได้ด้วย ดังนี้

ประการที่หนึ่งคือ มีการจ่ายเงินได้ หรือถือว่าจ่ายเงินได้ เช่น มีการโอนเงินเข้าบัญชี มีการให้ทรัพย์สินแทนเงิน ประการที่สองคือ เงินได้ที่จ่ายอยู่ในบังคับกฎหมายภาษีเงินได้ ถ้าไม่ใช่เงินได้ เช่น เป็นเงินต้น เงินฝาก ทั้งรับมาหรือจ่ายไป ผลประโยชน์จากการโอนตราสารหนี้ส่วนที่ไม่เกินทุน ตามมาตรา 50 หรือ 70 แห่งประมวล

ราชการ หรือเป็นเงินได้ที่ยกเว้นภาษีเงินได้ หรือเป็นเงินได้ที่ไม่เข้าข่ายต้องหักภาษี เช่น บริษัทจ่ายดอกเบี้ยที่ไม่ใช่ดอกเบี้ยหุ้นกู้หรือดอกเบี้ยพันธบัตรแก่นักค้ากร ก็ไม่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย เงินได้ที่ผู้จ่ายต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นรายกรณี ทั้งนี้ กฎหมายอาจกำหนดให้หักภาษี ณ ที่จ่ายเฉพาะกรณีจ่ายเงินได้บางประเภท หรือเฉพาะกรณีจ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงินได้บางประเภทเท่านั้นก็ได้

ประการที่สาม ผู้มีหน้าที่หักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย ได้แก่ บุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นรายกรณี โดยอาจเป็นรัฐบาล บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลในรูปแบบใดๆ ห้างหุ้นส่วนสามัญคณะบุคคลซึ่งไม่ใช่นิติบุคคลก็ได้ ซึ่งเป็นผู้จ่ายเงินได้ให้แก่ผู้รับเงินได้ ถ้าไม่ได้กำหนดหน้าที่หักภาษีไว้ เช่น บุคคลธรรมดาจ่ายดอกเบี้ยให้นักค้ากร ย่อมไม่ต้องหักภาษี

ประการที่สี่ ผู้รับเงินได้เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้ อาจแบ่งเป็นสองประเภทคือผู้รับเงินได้ที่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (บุคคลธรรมดา ห้างหุ้นส่วนสามัญ คณะบุคคลที่มีชื่อนิติบุคคล) ประเภทหนึ่ง และผู้รับเงินได้ที่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลอีกประเภทหนึ่ง ทั้งนี้ ผู้รับเงินได้ที่จะต้องถูกหักภาษี ณ ที่จ่าย เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นรายกรณี ถ้าเป็นผู้มีเงินได้ที่ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ หรือได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ เช่น จ่ายดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐวิสาหกิจให้ผู้มีภูมิลำเนาอยู่นอกประเทศ หรือบริษัทจ่ายดอกเบี้ยหุ้นกู้ให้มูลนิธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดรายชื่อไว้ ย่อมไม่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย

ประการที่ห้า มีจำนวนภาษีที่ต้องหัก ณ ที่จ่ายไว้ ถ้าผู้จ่ายเงินได้คำนวณภาษีหัก ณ ที่จ่ายแล้วไม่มีจำนวนภาษีที่ต้องหัก เช่น จ่ายเงินเดือนให้พนักงานเดือนละ 15,000 บาท หรือเป็นกรณีจ่ายเงินได้จำนวนเล็กน้อยที่กฎหมายกำหนดให้ไม่ต้องหักภาษี เช่น กรณีจ่ายเงินได้ตามสัญญารายหนึ่ง ๆ ตามที่กำหนดในคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.4/2528 มีจำนวนไม่ถึง 1,000 บาท ย่อมไม่ต้องหักภาษีแต่อย่างใด

กล่าวโดยสรุป ถ้ากรณีใดไม่มีกฎหมายกำหนดให้หักภาษี หรือกำหนดข้อยกเว้นไว้ ผู้จ่ายเงินได้ก็ไม่ต้องหักภาษีแต่อย่างใด อย่างไรก็ดี เนื่องจากมีกฎหมายกำหนดหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่ายไว้หลายแห่ง และในรูปแบบกฎหมายที่ต่างกัน คือมีทั้งที่บัญญัติอยู่ในประมวลรัษฎากรโดยตรง และที่ให้อำนาจอธิบดีกรมสรรพากรกำหนดกรณีที่ต้องหักภาษีเพิ่มเติมได้ภายในกรอบของกฎกระทรวงที่ออกตามประมวลรัษฎากร ประกอบกับการกำหนดวิธีคำนวณภาษีไว้หลายแบบหลายอัตรา บางกรณีกำหนดต่างกันระหว่างผู้รับที่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ดังนั้นจึงทำให้การพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่ในการหักภาษีมีความซับซ้อนอย่างมาก และต้องพิจารณาอย่างละเอียด เพราะหากหักขาดไปหรือบกพร่องต่อหน้าที่อาจทำให้ต้องรับผิดชอบภาษีเงินได้ดังกล่าวไปแล้ว

4. โครงสร้างกฎหมายภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย

ภาษีหัก ณ ที่จ่ายเกิดขึ้นพร้อมการบังคับใช้กฎหมายภาษีเงินเดือน และภาษีเงินได้ ใน พ.ศ.2475 ในระยะแรก กฎหมายกำหนดกรณีที่ต้องหักภาษีไว้ร้อยละ ต่อมาได้ขยายเพิ่มกรณีที่ต้องหักภาษีให้เพิ่มขึ้นมาโดยตลอด

กฎหมายที่กำหนดหน้าที่ในการหักภาษี ณ ที่จ่ายนั้น อาจแบ่งเป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีผู้รับเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มีมาตรา 50 และมาตรา 3 เศษ แห่งประมวลรัษฎากรกำหนดไว้ ส่วนกรณีผู้รับเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล มีมาตรา 69 ทวิ, มาตรา 69 ตี , มาตรา 70 และมาตรา 3 เศษ แห่งประมวลรัษฎากรกำหนดไว้

4.1 การหักภาษีตามมาตรา 50 แห่งประมวลรัษฎากร

มี 5 กรณี ดังนี้

(1) กรณีจ่ายเงินได้ตามมาตรา 40(1) และ (2) จำนวนหักคล้ายการคำนวณภาษีสิ้นปี เว้นแต่บ้างเห็นจ ฯลฯ มีวิธีคำนวณพิเศษ

(2) กรณีจ่ายเงินได้ตาม มาตรา 40(3) และ(4) หักตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้ ร้อยละ 5-37 เว้นแต่เข้ากรณีที่บัญญัติไว้ใน (ก)-(จ) กรณีนี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับเงินได้จากตราสารหนี้ และตราสารทุน การคำนวณหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตามมาตรา 50(2) ได้แก่กรณีจ่ายเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 3 คือค่าแห่งกู๊ดวิลล์ ค่าแห่งลิขสิทธิ์ หรือสิทธิอย่างอื่นฯ และเงินได้ประเภทที่ 4 คือ ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยกู้ยืม เงินปันผล เงินส่วนแบ่งกำไรจากกองทุนรวม กฎหมายให้คำนวณหักตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คือให้หักในอัตราร้อยละ 5-37 ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินได้แต่ละชั้น เว้นแต่จะเข้ากรณีพิเศษ 4 กรณีดังนี้ จึงปฏิบัติเป็นอย่างอื่น

กรณีที่หนึ่ง ให้หักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย ร้อยละ 15.0 ได้แก่

1) ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารในราชอาณาจักร ดอกเบี้ยเงินฝากสหกรณ์ ดอกเบี้ยหุ้นกู้

การจำหน่ายเงินกำไรตาม 70 ทวิ แม้จะคล้ายการหักภาษี ณ ที่จ่าย แต่เนื่องจากไม่มีบุคคลครบสามฝ่าย คือ ผู้รับ ผู้จ่าย รัฐ อย่างไรก็ตามการหักภาษี ณ ที่จ่ายโดยทั่วไป จึงไม่ใช่การหักภาษี ณ ที่จ่าย อนึ่ง มีการหักภาษีตาม พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 เข้ากับผู้มีหน้าที่หักภาษีตามกฎหมายดังกล่าว

ดอกเบี้ยตัวเงินที่ได้รับจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่น ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่ได้จากบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่น ดอกเบี้ยที่ได้จากสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงิน เพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรืออุตสาหกรรม

2) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนพันธบัตร หุ้นกู้ หรือตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ทั้งนี้เฉพาะที่ตราความเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน

3) ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ให้ถือว่าผู้ออกตัวเงิน ผู้ออกตราสารแสดงสิทธิในหนี้ หรือนิติบุคคลผู้โอนตัวเงินหรือตราสารดังกล่าวให้แก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นผู้จ่ายเงินได้พึงประเมิน และให้ผู้จ่ายเรียกเก็บภาษีเงินได้จากผู้รับในอัตราร้อยละ 15.0 ของเงินได้ และให้ถือว่าภาษีที่เรียกเก็บนั้นเป็นภาษีที่หักไว้

ในกรณี 1), 2) หรือ 3) ข้างต้น ผู้มีเงินได้จะเลือกเสียภาษีตามที่หัก ณ ที่จ่ายในอัตราดังกล่าวโดยไม่ต้องนำไปรวมคำนวณกับเงินได้อื่นก็ได้

การหักภาษี ณ ที่จ่ายในกรณีหนึ่งนี้ มีกรณีพิเศษได้แก่กรณีจ่ายส่วนลดตราสารหนี้ตามมาตรา 50 (2)(ค) หรือที่กฎหมายใช้คำว่าผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออกและจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน

การหักภาษีเงินได้ส่วนลด ณ ที่จ่ายตามมาตรา 50(2)(ค) นั้น กฎหมายถือว่าผู้ออกตัวเงินหรือผู้โอนตัวเงินแก่บุคคลธรรมดา(ที่เป็นผู้ทรงคนแรก)เป็นผู้จ่ายส่วนลด จึงต้องเรียกเก็บภาษี 15%จากผู้รับโอน แม้จะมีผู้รับที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลค้ำอยู่ก่อนหน้าผู้รับที่เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ก็ให้ถือว่าผู้รับนั้นเป็นผู้ทรงคนแรก ผู้จ่ายจึงต้องคำนวณหักตามจำนวนส่วนลดในวันเริ่มออกจำหน่ายตัวเงินฯ ทั้งนี้ ตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยภาษีอากรที่ 30/2538

ผลของกฎหมายกรณีนี้มีว่า ให้ถือว่าภาษีที่เรียกเก็บ15%เป็นภาษีที่หักไว้ ณ ที่จ่าย และให้ถือว่าบุคคลธรรมดาผู้ถูกหักภาษีมีเงินได้ส่วนลดแล้ว(ไม่ถึงเกณฑ์เงินสด) และมีผู้มีเงินได้อาจเลือก(ก)เสียภาษีตามที่หัก หรือ(ข)นำไปรวมคำนวณตามมาตรา 48 ได้ รวมทั้งให้บุคคลธรรมดาผู้ถูกเรียกเก็บภาษีแล้ว ได้รับยกเว้นกำไรจากการโอนทอดต่อไปและยกเว้นภาษีเงินได้ให้บุคคลธรรมดาอื่นผู้ไถ่ถอน ทั้งนี้ตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 126 ฯ ข้อ(30)(ก).(ข)

แนวทางปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ดูแปลก เพราะในกรณีที่ผู้มีเงินได้เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล กลับไม่นำมาตรานี้ไปปรับใช้ หากแต่ให้ใช้เกณฑ์สิทธิตามปกติ คือรับรู้ทุกเดือน หรือในกรณีเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศและมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย ก็ให้

หักภาษีเมื่อมีการไถ่ถอน ไม่ใช่หักตั้งแต่ขณะซื้อครั้งแรกอย่างบุคคลธรรมดา สำหรับปัญหาเรื่องนี้ วิทย์ ต้นตยกุล ได้เคยเขียนบทความอธิบายและเสนอให้มีการแก้ไข ดังนี้

วิทย์ ต้นตยกุล. “ดอกเบีย้กับส่วนลด.” สรรพากรสารสิน 42:9 (กันยายน 2538) หน้า 95-98.

มักจะมีปัญหาอยู่ว่า ดอกเบีย้กับส่วนลดเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ในสมัยที่มียังรับราชการที่กรมสรรพากร ก็มีปัญหามึนงงกันแต่ไม่เป็นปัญหาที่โต้แย้งถึงขนาดที่ได้รับการพิจารณาในระดับกรม เมื่อมีปัญหาก็ก๊อตามที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไป ดังเช่น ส่วนลดที่ได้จากการซื้อตัวเงินจากธนาคาร มักจะถือว่าเป็นรายได้ของปีที่ซื้อและไม่ถือเป็นรายได้เมื่อได้รับเงินตามตัวเงินนั้น เช่น ซื้อตัวเงินในราคา 90 บาทในปี 2534 โดยเมื่อครบกำหนดในปี 2535 จะมีราคา 100 บาทก็จะถือกันว่าส่วนแตกต่าง(ส่วนลด)ที่มีอยู่ 10 บาทนั้นได้รับในปี 2534ในปีที่ซื้อตัวเงินนั้นมา เมื่อได้มีการปฏิบัติกันเช่นนั้น และไม่มีปัญหาเกิดขึ้นในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่กรมสรรพากร ก็ปล่อยไปตามที่ปฏิบัติกัน ซึ่งในขณะนั้นไม่มีการซื้อขายตัวเงินมากมาย เช่นในปัจจุบัน จึงไม่มีเรื่องที่กรมสรรพากรต้องวินิจฉัย แต่ในขณะที่กำลังมีการซื้อขายตัวเงินกันอย่างกว้างขวางเช่นปัจจุบัน ก็มีปัญหาคอขวดขึ้นว่าการปฏิบัติตามที่บอกกล่าวกันมาดังที่กล่าวข้างต้นจะถูกหรือ

ในแง่ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ถ้าผู้ใดซื้อตัวเงินเป็นเงิน 90 บาท ในปี 2534 ซึ่งเมื่อครบกำหนดคืนเงินตามตัว 100 บาท ในปี 2535 หรือส่วนลด 10 บาท ถือว่าเป็นรายได้ของปี 2534 จะเป็นธรรมหรือไม่ ถ้าเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงที่เหมือนกัน แต่คิดต่างกัน ในกรณีดอกเบีย้ซึ่งเกิดจากการซื้อตัวเงินในปี 2534 เป็นเงิน 90 บาท มีดอกเบีย้ร้อยละ 11.11 ฯลฯ และได้รับชำระเงินต้น 90 บาทกับดอกเบีย้อีก 10 บาทเป็นเงินรวม 100 บาทในปี 2535 เช่นเดียวกับกรณีแรก แต่ในกรณีหลังนี้ ดอกเบีย้ 10 บาทเป็นรายได้ของปี 2535

ในแง่ภาษีเงินได้นิติบุคคล ปัญหาไม่น่าจะมี เพราะใช้เกณฑ์สิทธิ (Accrual Basis) โดยเฉลี่ยรายได้ตามอายุของตัวเงิน คือรับรู้รายได้ตามเดือนที่ถึงกำหนดในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีทั้งในกรณีที่มิใช่รายได้เป็นส่วนลด และมีรายได้เป็นดอกเบีย้ คิดเป็นรายได้เดือนละ 100 บาท 12 เท่ากับ 8.333 บาท ซึ่งถูกต้อง ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อมีผู้แปลความว่าในกรณีที่ใช้เกณฑ์สิทธิต้องถือว่ารายได้ต้องรับรู้ทั้งหมดเมื่อมีการซื้อตัวเงิน ซึ่งไม่ควรเป็นเช่นนั้น

ความเป็นธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อถือว่าทั้งส่วนลดและดอกเบีย้ถือว่าเป็นเช่นเดียวกันคือในแง่บุคคลธรรมดาต้องถือเป็นรายได้ในปีที่ได้รับเงินดอกเบีย้หรือส่วนลด(ในปี 2535 ตามตัวอย่างข้างต้น) เพราะ ส่วนลดและดอกเบีย้ต่างเป็นค่าตอบแทนในการให้กู้ยืมเงิน แต่มองกันคนละด้าน กล่าวคือส่วนลดเป็นอัตราที่คิดจากเงินทั้งสิ้นที่ได้รับเมื่อถึงกำหนด(ตามตัวอย่างข้างต้น ส่วนลด 10 บาท หรือร้อยละ 10

คิดจากเงิน 100 บาทที่ได้รับในปี 2535) ส่วนดอกเบี้ยเป็นอัตราที่คิดจากเงินที่ลงทุนเมื่อซื้อตัวเงิน (ตามตัวอย่างข้างต้น ดอกเบี้ย 10 บาท จะเป็นอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 11.11 ฯลฯ คิดจากเงิน 90 บาท)

การปฏิบัติโดยถือว่าดอกเบี้ยกับส่วนลดเป็นค่าตอบแทนในการให้ยืมเงินเหมือนกันเช่นที่กล่าวข้างต้น จะทำให้ปฏิบัติสะดวกขึ้นเมื่อมีการขายตัวเงินไปก่อนครบกำหนด โดยถือราคาซื้อเป็นต้นทุนเมื่อขายไปได้ส่วนเกินเท่าใด ก็เป็นรายได้ในปีที่ขายตัวเงินนั้นเพราะในกรณีนี้การตีความดังกล่าวตรงกับ ความหมายของการใช้เกณฑ์สิทธิตามมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากร โดยถือว่ารายได้เกิดขึ้นในรอบปี ที่ถึงกำหนดรับชำระ โดยนับนี้รายได้เกิดขึ้นเมื่อขายตัวเงินไม่ว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะเรียกว่าส่วนลดหรือดอกเบี้ยและเป็นการจัดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในกรณีที่ถือว่าส่วนลดเกิดขึ้นขณะที่ซื้อตัวเงินตามตัวอย่าง ถ้าถือว่าส่วนลดเกิดขึ้นในปีที่ซื้อตัวเงิน ปัญหาจะเกิดขึ้นทันทีหากว่ามีการขายตัวเงินนั้นก่อนอายุครบกำหนดเพราะรายได้ที่รับรู้ไปแล้วขณะที่ซื้อตัวเงินมากกว่ารายได้ที่ได้รับจริงเมื่อมีการขายตัวเงินก่อนถึงกำหนดรับชำระส่วนลด

มองจากการเกิดขึ้นของรายได้จากตัวเงินสำหรับบุคคลธรรมดาที่ซื้อตัวเงินไปปีหนึ่ง และขายไปหรือถึงกำหนดชำระในอีกปีหนึ่ง ไม่อาจถือได้ว่าเป็นเงินได้ของปีแรก เพราะในปีแรกนั้นไม่มีเงินได้ ไม่ได้รับเงินได้ใด ๆ เลย แต่เป็นปีที่ได้ลงทุนซื้อตัวเงินเท่านั้น ต้องถือว่าส่วนลดเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ซื้อตัวเงินเมื่อมีการไถ่ตัวเงินนั้น และได้รับชำระเงินค่าส่วนลด ทั้งนี้ ไม่รวมกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติเป็นพิเศษตามมาตรา 50(2)(ค) แห่งประมวลรัษฎากร¹⁰

¹⁰วิทย์ ตันตยกุล, “ดอกเบี้ยกับส่วนลด,” สรรพากรสารสิน 42:9 (กันยายน 2538) หน้า 95-98. อนึ่งพึงเข้าใจด้วยว่า มาตรา 50(2)(ค) บัญญัติให้ถือว่าเงินได้ส่วนลดได้เกิดขึ้นขณะจำหน่ายตัวเงินในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอนแล้ว ดังนั้นเมื่อมีการเวนคืนแก่ผู้ออกตัว จึงไม่ต้องคำนวณเป็นเงินได้ของบุคคลธรรมดา นอกจากนั้น ผู้ถูกหักภาษีตามมาตรา 65 มีสิทธิไม่นำเงินได้ส่วนลดดังกล่าวไปรวมคำนวณภาษีเงินได้สิ้นปีก็ได้ตามมาตรา 48(3)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร นอกจากนี้ การแก้ไขให้รับรู้ ส่วนลดของบุคคลธรรมดาเป็นประการอื่นนั้น อาจทำให้เกิดผลเสียเช่นเดียวกับการเลิกภาษีเงินได้ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร ที่แปลงดอกเบี้ยส่วนลด เป็นกำไรจากการโอน หรือโอนให้กับบริษัทที่ตั้งตามกฎหมายไทยก่อนถึงเวลาเวนคืนได้ ดังที่มีการเสนอใน ฐันดรศักดิ์ บวรนนท์กุล, “ปัญหาบางประการเกี่ยวกับการหักภาษี ณ ที่จ่าย: กรณีปัญหาและแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องทางภาษีอากรของตราสารหนี้,” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538. หน้า 69

กรณีที่สอง ให้หักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย ร้อยละ 10.0 ได้แก่เงินได้พึงประเมินประเภท 4(ข)

ข้อสังเกต

- 1) เงินได้พึงประเมินประเภท 4(ข) ที่ผู้รับซึ่งเป็นผู้อยู่ในประเทศไทย (ถึง 180 วัน) ที่ได้รับจาก
 - (ก) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย
 - (ข) กองทุนรวม
 - (ค) สถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรืออุตสาหกรรม

ให้คำนวณหักภาษีในอัตราร้อยละ 10.0 ของเงินได้ และผู้มีเงินได้จะเลือกเสียภาษีตามที่ถูกหัก ณ ที่จ่ายในอัตราดังกล่าว โดยไม่ต้องนำไปรวมคำนวณกับเงินได้อื่นก็ได้

อนึ่งเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 4(ข) ซึ่งได้รับจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยจะได้รับเครดิตภาษีในการคำนวณภาษีโดยให้นำอัตราภาษีเงินได้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นต้องเสียหารด้วยผลต่างของหนึ่งร้อยลบด้วยอัตราภาษีเงินได้ดังกล่าวนั้น ได้ผลลัพธ์เท่าใดให้คูณด้วยจำนวนเงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับ ทั้งนี้ เฉพาะผู้มีเงินได้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย หรือเป็นผู้ที่อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น เครดิตภาษีนี้จะนำมาใช้ในการคำนวณภาษีเงินได้ บุคคลธรรมดาตอนสิ้นปีเท่านั้น แต่ไม่เกี่ยวกับการคำนวณภาษีหัก ณ ที่จ่าย

- 2) มีการลดอัตราภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย ตามมาตรา 50(2)(ก) และคงจัดเก็บในอัตราร้อยละ 10.0 ของเงินได้ สำหรับเงินได้พึงประเมินที่เป็นเงินเทียบเท่าเงินปันผลที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล

ผู้มีเงินได้ซึ่งอยู่ในประเทศไทยและได้รับเงินได้พึงประเมินที่เป็นเงินเทียบเท่าเงินปันผลจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลข้างต้น และยอมให้ผู้จ่ายเงินได้นั้นหักภาษี ณ ที่จ่าย ตามมาตรา 50(2) ในอัตราร้อยละ 10.0 ของเงินได้ เมื่อถึงกำหนดยื่นรายการให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำเงินเทียบเท่าเงินปันผลดังกล่าวมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ ทั้งนี้เฉพาะกรณีที่มีผู้มีเงินได้ดังกล่าวไม่ขอรับเงินภาษีที่ถูกหักไว้คืน หรือไม่ขอเครดิตเงินภาษีที่ถูกหักไว้คืนไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

กรณีที่สาม ไม่ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย ได้แก่กรณีเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่บุคคลธรรมดา คณะบุคคล หรือห้างหุ้นส่วนสามัญเป็นผู้จ่ายให้แก่ผู้รับซึ่งเป็นผู้อยู่ในประเทศไทยไม่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย ผู้รับเงินมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีเงินได้เอง

- (3) กรณีจ่ายเงินได้ตาม มาตรา 40(5) และ(6) แก่ผู้รับที่มีได้เป็นผู้อยู่ในประเทศไทย หัก 15%
- (4) กรณีผู้จ่ายเป็นรัฐบาลฯ จ่ายเงินได้ตาม มาตรา 40(5)-(8) รวม 10,000 บาทขึ้นไป หัก 1% แต่ไม่รวมค่าซื้อพืชผลฯ
- (5) และ (6) กรณีจ่ายเงินได้ตาม ม.40(8) ให้ผู้ขายอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งการโอนอสังหาริมทรัพย์โดยไม่มีค่าตอบแทนให้ถือผู้โอนเป็นผู้จ่ายและผู้ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย

4.2 การหักภาษีตามมาตรา 69 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร

กฎหมายกำหนดว่า ถ้ารัฐบาล องค์การของรัฐบาล เทศบาล สุขาภิบาล หรือองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอื่น เป็นผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 ให้กับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลใด ให้คำนวณหักภาษีเงินได้ไว้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 1 ภาษีที่หักไว้นี้ให้ถือเป็นเครดิตในการคำนวณภาษีเงินได้ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามรอบระยะเวลาบัญชีที่หักไว้ นั้น ในการนี้ให้นำมาตรา 52 มาตรา 53 มาตรา 54 มาตรา 58 และมาตรา 59 มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ทั้งนี้ ให้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 70 คือถ้าเข้ากรณีที่ต้องหักภาษีตามมาตรา 70 เช่นกัน เช่น รัฐบาลจ่ายค่าเช่าให้บริษัทที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศและไม่ได้ประกอบกิจการในประเทศไทย ต้องหักตามมาตรา 70 ไม่ใช่หักตามมาตรา 69

4.3 การหักภาษีตามมาตรา 69 ตริ แห่งประมวลรัษฎากร

กฎหมายกำหนดให้บุคคล ห้างหุ้นส่วน บริษัท สมาคม หรือคณะบุคคลผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (8) เฉพาะที่จ่ายให้กับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งขายอสังหาริมทรัพย์ จำนวนหักภาษีเงินได้ไว้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 1 แล้วนำส่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนสิทธิ และนิติกรรมในขณะที่มีการจดทะเบียน และให้นำความในมาตรา 52 วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยภาษีที่หักไว้และนำส่งนั้น ให้ถือเป็นเครดิตในการคำนวณภาษีเงินได้ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ที่ถูกหักภาษีตามรอบระยะเวลาบัญชีที่หักไว้ นั้น

4.4 การหักภาษีตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร

ได้กล่าวไว้ในส่วนภาษีเงินได้นิติบุคคลแล้ว

4.5 การหักภาษีตามตามมาตรา 3 เตรส แห่งประมวลรัษฎากร

กฎหมายกำหนดว่า ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีให้อธิบดีมีอำนาจออกคำสั่ง

ให้ผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 ซึ่งไม่มีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่าย ตามลักษณะ 2 หักภาษี ณ ที่จ่ายตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขและอัตราที่กำหนดโดยกฎกระทรวง ในการนี้ให้นำมาตรา 52 มาตรา 53 มาตรา 54 มาตรา 55 มาตรา 58 มาตรา 59 มาตรา 60 และมาตรา 63 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การหักภาษี ณ ที่จ่ายตาม มาตรา 3 เตรส มีขอบข่ายค่อนข้างกว้างขวาง เพราะใช้กับทั้งผู้รับเงินที่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และผู้รับเงินที่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลด้วย แต่มีกรอบของกฎหมายกำหนดไว้คือ การที่อธิบดีจะออกคำสั่งให้มีการหักภาษี ณ ที่จ่าย เพิ่มเติมจากกรณีที่มีกฎหมายกำหนดไว้แล้วนั้น จะต้องเป็นกรณีที่ยังไม่มีมาตราอื่นใดตามประมวลรัษฎากรได้กำหนดให้หักภาษีไว้เป็นการเฉพาะแล้ว เป็นกรณีที่มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ และอยู่ภายใต้กรอบหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของกฎกระทรวง

มีข้อสังเกตว่า การสั่งให้ผู้จ่ายเงินหักภาษี ณ ที่จ่าย เพิ่มเติมจากกรณีที่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยอยู่ในรูปแบบของคำสั่งอธิบดีกรมสรรพากรนั้น มักจะพิจารณาองค์ประกอบหลายอย่าง โดยทั่วไปแล้ว มักเป็นกรณีที่จะช่วยป้องกันการหลีกเลี่ยงการเสียภาษีอากรได้ ผู้จ่ายเงินมีความสะดวกและฐานะมั่นคง รัฐไม่ต้องกังวลว่าจะหักภาษีแล้วไม่นำส่ง หรือจะเป็นการสร้างภาระหน้าที่มากจนเกินไปให้แก่ผู้จ่ายเงินที่มีหน้าที่หักภาษีนำส่ง ดังนั้น ผู้จ่ายเงินที่เป็นบุคคลธรรมดาจึงอาจมีหน้าที่ในการหักภาษีนำส่งน้อยกว่าผู้จ่ายเงินที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล สถาบันการเงินรวมทั้งธนาคารอาจมีหน้าที่มากกว่าบริษัททั่ว ๆ ไปในการหักภาษีเงินได้ ดอกเบี้ยนำส่งก็ได้ เป็นต้น

เนื่องจากการหักภาษี ณ ที่จ่ายตามมาตรา 3 เตรส เป็นการกำหนดโดยคำสั่งอธิบดีกรมสรรพากร ที่ ท.ป. 4/2528 ซึ่งอยู่ภายในกรอบของกฎกระทรวงอีกชั้นหนึ่ง เป็นการหักภาษีตามกฎหมายลำดับรอง ดังนั้นจึงอยู่ในลำดับการพิจารณาหลังมาตราอื่น กล่าวคือถ้าเป็นกรณีซ้อนทับกับมาตราอื่นที่กำหนดไว้โดยเฉพาะแล้ว คือตาม มาตรา 50, มาตรา 69 ทวิ, มาตรา 69 ทริ และ มาตรา 70 ก็ให้ใช้มาตราอื่นซึ่งมีสถานะเหนือกว่าเพราะเป็นกฎหมายแม่บทไม่ใช่กฎหมายลำดับรอง บังคับแทน

ตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 4/2528 ได้กำหนดต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายสำหรับดอกเบี้ย และเงินได้ที่คล้ายคลึงกันไว้ดังนี้

(1) ให้ธนาคารตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ บริษัทตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ซึ่งเป็นผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร ให้แก่ผู้รับซึ่งเป็น

(ก) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ประกอบกิจการในประเทศไทยนอกจากที่ระบุใน (ข) แต่ไม่รวมถึงธนาคารตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์บริษัทตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ และบริษัทบริหารสินทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทบริหารสินทรัพย์ หักภาษี ณ ที่จ่าย โดยคำนวณหักไว้ในอัตราร้อยละ 1.0

(ข) มูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการซึ่งมีรายได้แต่ไม่รวมถึงมูลนิธิหรือสมาคมที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ตามมาตรา 47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร หักภาษี ณ ที่จ่ายโดยคำนวณหักไว้ในอัตราร้อยละ 10.0

(2) ให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่น ซึ่งมีใช่ ผู้จ่ายเงินได้ที่มิหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่ายตาม ข้อ 1 เป็นผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร เฉพาะที่เป็น ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ให้แก่ผู้รับซึ่งเป็นธนาคารตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ บริษัทตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจ หลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ หักภาษี ณ ที่จ่าย โดยคำนวณหักไว้ในอัตราร้อยละ 1.0

(3) ให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่น ซึ่งมีใช่ ผู้จ่ายเงินได้ที่มิหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่ายตาม ข้อ 1 เป็นผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร เฉพาะที่เป็น ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตัวเงิน ดอกเบี้ยเงินกู้ยืม ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่าย ตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียมเฉพาะส่วนที่เหลือจากถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าว ผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก และจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน ให้แก่ผู้รับซึ่งเป็น

(ก) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ประกอบกิจการในประเทศไทยนอกจากที่ระบุใน (ข) แต่ไม่รวมถึงธนาคารตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ บริษัทตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์และบริษัทบริหารสินทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทบริหารสินทรัพย์ หักภาษี ณ ที่จ่าย โดยคำนวณหักไว้ในอัตราร้อยละ 1.0

(ข) มูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการซึ่งมีรายได้ แต่ไม่รวมถึงมูลนิธิหรือสมาคมที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ตามมาตรา 47(7)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร หักภาษี ณ ที่จ่าย โดยคำนวณหักไว้ในอัตราร้อยละ 10.0

การหักภาษี ณ ที่จ่ายสำหรับดอกเบี้ยและเงินได้ที่คล้ายคลึงกัน ในอัตราร้อยละ 1 และร้อยละ 10 ตามคำสั่งอธิบดีกรมสรรพากร ที่ ท.ป.4/2528 ข้อ 4 ดังกล่าวข้างต้น นั้น มีข้อพิจารณาที่ค่อนข้างซับซ้อน กล่าวคือ ต้องพิจารณา ลักษณะของผู้จ่ายเงิน ลักษณะของผู้รับเงิน และประเภทดอกเบี้ยประกอบกันไปกับอัตรากำหนด หัก ณ ที่จ่ายด้วย ซึ่งอาจแบ่งตามขอบเขตการบังคับให้หักภาษี ณ ที่จ่ายได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

(ก) เงินได้ดอกเบี้ย ส่วนลด(ผลต่างฯ) อย่างกว้าง คือ เงินได้ที่กำหนดได้ตามมาตรา(40)(4)(ก) ที่ธนาคาร หรือบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ จ่ายแก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลทั่วไป (ไม่รวมธนาคาร หรือบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์) ให้หัก 1%

(ข) เงินได้ดอกเบี้ย ส่วนลด (ผลต่างฯ) อย่างกลาง คือเงินได้ที่กำหนดได้ตามมาตรา(40)(4)(ก) แต่ไม่รวมเงินได้ในลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลทั่วไป (ไม่รวมธนาคารหรือบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์) จ่ายแก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลทั่วไป (ไม่รวมธนาคาร หรือบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์) ให้หัก 1% ถ้าจ่ายให้มูลนิธิหรือสมาคม ให้หัก 10%

(ค) เงินได้ดอกเบี้ยอย่างแคบ คือเฉพาะดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยหุ้นกู้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลทั่วไป (ไม่รวมธนาคาร หรือบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์) จ่ายแก่ธนาคาร หรือ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ให้หัก 1%

ข้อสังเกต

1. ตามคำสั่งที่ ท.ป. 4/2528 นี้ การจ่ายเงินได้ที่มีจำนวนตามสัญญาตั้งแต่ 1,000 บาทขึ้นไปเท่านั้นจึงจะต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย ถ้าการจ่ายเงินได้มีจำนวนถึง 1,000 บาทแล้ว แม้การจ่ายนั้นจะได้แบ่งจ่ายครั้งหนึ่งๆ ไม่ถึง 1,000 บาท ก็ยังคงต้องหักภาษี

2. ภาษีที่หัก ณ ที่จ่าย ต้องนำส่งภายใน 7 วัน นับแต่วันสิ้นเดือนที่จ่ายเงิน โดยใช้แบบ ภ.ง.ด. 3 ถ้าหักภาษี ณ ที่จ่ายจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และใช้แบบ ภ.ง.ด. 53 ถ้าหักภาษี ณ ที่จ่ายจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

5. ตัวอย่างแนววินิจฉัยเกี่ยวกับภาษีหัก ณ ที่จ่าย

การหักภาษี ณ ที่จ่าย มีปัญหาหลายประการอันเนื่องมาจากความซับซ้อนของกฎหมายและปัจจัยอื่น แนววินิจฉัยเกี่ยวกับปัญหาภาษีหัก ณ ที่จ่าย ที่สำคัญ มีดังนี้

5.1 กฎหมายที่ใช้ ณ จุดเวลาความรับผิดในการหักภาษี ณ ที่จ่ายเกิด

หนังสือที่ กค 0811/5495 ลงวันที่ 21 มิถุนายน 2545

เรื่อง ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย กรณีการบังคับใช้ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายสำหรับตราสารหนี้ ประเภทตั๋วแลกเงิน

สรุป : การหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายสำหรับตราสารหนี้ ประเภทตัวแลกเปลี่ยน (ในส่วนผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่าย) และเงินได้พึงประเมินทุกประเภทนั้น ผู้มีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่ายจะต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายทุกครั้งเมื่อมีการจ่ายเงิน ตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 4/2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 106/2544 โดยไม่ต้องคำนึงว่าสัญญาที่ก่อให้เกิดเงินได้นั้นทำกันตั้งแต่เมื่อใด

5.2 การขอคืนภาษีที่ถูกหักไว้เกิน

หนังสือที่ กค 0706/พ./7338 ลงวันที่ 30 กรกฎาคม 2546

เรื่อง ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กรณีการขอคืนภาษี

สรุป : กฎกระทรวง ฉบับที่ 231 (พ.ศ. 2544) ข้อ 2(30)(ค) ได้กำหนดให้ยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับรายได้ดอกเบี้ยที่ได้รับจากตราสารหนี้ในส่วนที่เกิดก่อนการเป็นผู้ทรงตราสารหนี้ แต่ต้องมีการหักภาษี ณ ที่จ่ายจากดอกเบี้ยดังกล่าวทั้งจำนวนไว้แล้ว ในกรณีนี้ ผู้ทรงคนต่อมาซึ่งเป็นผู้มีเงินได้ดอกเบี้ยตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้จะมีสิทธิดังต่อไปนี้

1. นำเงินได้ดอกเบี้ยตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ดังกล่าวไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามมาตรา 48(1) แห่งประมวลรัษฎากร โดยจะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้เป็นจำนวนเท่ากับดอกเบี้ยส่วนที่เกิดขึ้นก่อนตนเป็นผู้ทรง และมีสิทธินำภาษีที่ถูกหักไว้ไปเป็นเครดิตในการชำระภาษีในการยื่นแบบแสดงรายการเพื่อเสียภาษีเงินได้ หรือ

2. หากผู้มีเงินได้ใช้สิทธิเลือกไม่นำเงินได้ดอกเบี้ยดังกล่าวไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามมาตรา 48(3)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร โดยจะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้เป็นจำนวนเท่ากับดอกเบี้ยส่วนที่เกิดขึ้นก่อนตนเป็นผู้ทรง และมีสิทธิขอคืนภาษีในส่วนที่ถูกหักเกินไปโดยใช้แบบคำร้องขอคืนภาษี (ค.10)

5.3 กรณีตัวแทนจ่ายเงินได้ที่ต้องหักภาษี

หนังสือที่ กค 0706/7149 ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2548

เรื่อง ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย การจ่ายดอกเบี้ยหุ้นกู้สกุลเงินบาท

สรุป : ธนาคารซึ่งเป็นสถาบันการเงินของรัฐบาลญี่ปุ่นออกและเสนอขายหุ้นกู้สกุลเงินบาทให้แก่ผู้ลงทุนในประเทศไทย เมื่อธนาคารจ่ายดอกเบี้ยหุ้นกู้ ธนาคารมีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่าย ตามมาตรา 50(2) และข้อ 4(2) และ (3) ของคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.4/2528 หากธนาคารทำสัญญาตั้งบริษัทศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด (TSD) ทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนและตัวแทนสำหรับการจ่ายดอกเบี้ยหุ้นกู้ดังกล่าว TSD จะต้องเป็นผู้ทำ

หน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่าย และต้องยื่นรายการภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายในนามของธนาคาร โดยใช้เลขประจำตัวผู้เสียภาษีของสำนักงานผู้แทนของธนาคารในประเทศไทย โดยหาก TSD มิได้หักภาษี ณ ที่จ่ายหรือไม่นำเงินส่ง หรือหักหรือนำส่งไม่ครบจำนวน ธนาคารต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้มีเงินได้ในกรณีเสียภาษีที่ต้องชำระตามจำนวนเงินภาษีที่มีได้หักและนำส่งหรือตามจำนวนที่ขาดไปแล้วแต่กรณี ตามมาตรา 3 เตรส และมาตรา 54 แห่งประมวลรัษฎากร

5.4 กรณีส่วนลดหุ้นกู้ พันธบัตร

หนังสือที่ กค 0706/10751 ลงวันที่ 23 ธันวาคม 2548

เรื่อง ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย กรณีการลงทุนในตราสารหนี้

สรุป : 1. การที่บริษัทซื้อหุ้นกู้มีมูลค่าที่ตราไว้หน้าตราสาร 1,000 บาท และมีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ต่อปีโดยได้รับส่วนลด แล้วต่อมาขายให้กับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล (ผู้ซื้อ) ในราคา 990 บาท ซึ่งเป็นราคาที่รวมดอกเบี้ยค้างรับ (20 บาท) กรณีนี้ถือว่าผลต่าง (10 บาท) ระหว่างมูลค่าที่ตราไว้กับราคาซื้อหุ้นกู้ที่รวมดอกเบี้ยค้างรับเป็นเงินได้ตามมาตรา 40(4)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร

2. ในกรณีที่บริษัทขายหุ้นกู้ให้แก่ผู้ซื้อที่เป็นบุคคลธรรมดา ผู้ขายหุ้นกู้มีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ของผลต่างระหว่างมูลค่าที่ตราไว้กับราคาจำหน่ายจำนวน 10 บาท ทั้งนี้ตามมาตรา 50(2)(ค) แห่งประมวลรัษฎากร

3. ในกรณีที่บริษัทขายหุ้นกู้ให้แก่ผู้ซื้อที่เป็นนิติบุคคล ผู้ขายหุ้นกู้มีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่ายร้อยละ 1 ตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 4/2528 ข้อ 4(1)(ก) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.106/2545 เฉพาะในกรณีที่ผู้ขายเป็นธนาคารหรือสถาบันการเงิน และผู้ซื้อมิได้เป็นธนาคารหรือสถาบันการเงินเท่านั้น

4. การหักภาษี ณ ที่จ่าย จากการลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลหรือพันธบัตรรัฐวิสาหกิจ ให้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับการลงทุนในหุ้นกู้ของบริษัทตามข้อ 1 ถึง ข้อ 3 ข้างต้น

5.5 กรณีส่วนลดตัวเงินคลัง

หนังสือที่ กค 0706/8651 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2549

เรื่อง ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย กรณีการโอนตราสารหนี้

สรุป : 1. การที่ธนาคารพาณิชย์ขายลดตัวเงินคลัง (กระทรวงการคลังเป็นผู้ออก) ครั้งแรกให้แก่บุคคลธรรมดา ส่วนต่างระหว่างมูลค่าหน้าตราสารกับราคาขาย เป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร ธนาคารผู้ขายมีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ของผลต่าง ตามมาตรา 50(2)(ค) แห่งประมวลรัษฎากร

2. การที่บริษัท ข ออกตั๋วแลกเงินแบบขายส่วนลดให้กับบุคคลธรรมดา แต่ได้หักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตรา ร้อยละ 15 ของส่วนต่างและประทับตราว่าได้หักภาษี ณ ที่จ่ายไว้บนตั๋วแลกเงินแล้ว หากต่อมาบุคคลธรรมดาคนดังกล่าวนำตั๋วแลกเงินนั้นไปขายต่อให้กับบุคคลธรรมดาอีกคนหนึ่ง (ผู้ซื้อ) ก่อนครบกำหนดไถ่ถอน ต่อมาเมื่อครบกำหนดไถ่ถอน ผู้ซื้อนำไปไถ่ถอนกับบริษัท ข ผู้ซื้อจะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามข้อ 2(30)(ค) ของกฎกระทรวง ฉบับที่ 126 (พ.ศ. 2509) บริษัทจึงไม่มีหน้าที่หักภาษี ณ ที่จ่าย

บทที่ 3

ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์ เกี่ยวกับตราสารหนี้

ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์ ตามประมวลรัษฎากร จัดเป็นภาษีทางอ้อมที่จัดเก็บจากการบริโภค หรือการใช้จ่ายต่างๆ จำนวนเงินภาษีที่จัดเก็บได้จากภาษีเหล่านี้รวมกันในแต่ละปี คิดเป็นสัดส่วนประมาณหนึ่งในสามของรายได้ภาษีอากรทุกชนิดที่จัดเก็บในประเทศไทย ดังนั้นจึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าภาษีเงินได้ที่ได้กล่าวไปแล้วในบทก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม ภาษีมูลค่าเพิ่มมีส่วนเกี่ยวข้องกับตราสารหนี้ค่อนข้างน้อย เพราะเก็บจากกิจการขายสินค้าหรือให้บริการโดยทั่วไป ภาษีธุรกิจเฉพาะเป็นภาษีที่จัดเก็บจากกิจการให้บริการทางการเงินเป็นส่วนใหญ่ เช่น เก็บจากดอกเบี้ยเงินกู้ยืม ดอกเบี้ยหุ้นกู้ จึงเกี่ยวข้องค่อนข้างมากกับตราสารหนี้ ส่วนอากรแสตมป์นั้น เป็นกฎหมายเก่าแก่ที่มีหลักการเก็บจากการทำตราสารที่เป็นกระดาษ แต่ปัจจุบันมีการนำระบบตราสารอิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทน จึงมีแนวโน้มในทางลดบทบาทที่เกี่ยวกับเรื่องตราสารหนี้ เว้นแต่จะมีการแก้ไขกฎหมาย

ภาษีทั้งสามประเภทนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในหลายด้าน โดยเฉพาะภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะนั้น เป็นภาษีที่นำมาบังคับใช้พร้อมกันตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2535 ในลักษณะเป็นภาษีที่จัดเก็บแทนที่ภาษีการค้าที่ถูกยกเลิกไปในคราวเดียวกัน เพราะไม่สอดคล้องกับภาวะการณ์ปัจจุบัน แต่ภาษีทั้งสองชนิดนี้มีระดับการพัฒนาที่ต่างกันอย่างมาก เช่น ระบบภาษีธุรกิจเฉพาะไม่มีระบบส่งเสริมการส่งออก และไม่มีระบบจัดการเสียภาษีซ้ำซ้อนอย่างที่มีอยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มแต่อย่างใด นอกจากนี้ หลักการไม่เก็บภาษีซ้ำซ้อนระหว่างภาษีทั้งสามชนิดนี้ ก็เห็นได้ชัดเจน เช่น กิจการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจะไม่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะอีก และกิจการที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะก็ไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มอีก เว้นแต่จะเป็นกิจการที่เกี่ยวข้องโดยตรงในบางกิจการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้จึงจะต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มแทนภาษีธุรกิจเฉพาะ¹ ส่วนตราสารที่เกี่ยวข้องกับกิจการที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มหรือภาษีธุรกิจเฉพาะก็อาจมีการยกเว้นอากรแสตมป์ในบางกรณี² เพื่อไม่ให้เกิดภาษีซ้ำซ้อนเป็นภาระแก่ผู้บริโภคมากเกินไป

¹ดู มาตรา 77/3 ในหมวดภาษีมูลค่าเพิ่ม และ 91/4 ในหมวดภาษีธุรกิจเฉพาะ แห่งประมวลรัษฎากร

²ดู ตราสารข้อ 28 แห่งบัญชีอัตราอากรแสตมป์ ในประมวลรัษฎากร

ในบทนี้จะแบ่งเป็นส่วน ส่วนแรกจะอธิบายถึงหลักการและปัญหาการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์ที่เกี่ยวข้องกับตราสารหนี้ ตามลำดับ และเน้นในส่วนโครงสร้างกฎหมายสาระบัญญัติ คือ ในส่วนผู้มีหน้าที่เสียภาษี ฐานภาษี อัตราภาษี การยกเว้นภาษี และการคำนวณภาษีเป็นสำคัญ ในส่วนที่สี่จะได้นำตัวอย่างแนววินิจฉัยปัญหาภาษีอากรเหล่านี้ที่เกี่ยวข้องกับตราสารหนี้มารวมแสดงไว้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาแนวทางเบื้องต้นในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายด้วย ปัญหาและแนวทางปฏิบัติบางประการดังกล่าวอาจยังไม่เป็นที่ยุติ และอาจต้องมีการแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

ส่วนที่ 1 ภาษีมูลค่าเพิ่ม

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ได้แก่ ผู้ขายสินค้าและผู้ให้บริการในทางธุรกิจหรือวิชาชีพในราชอาณาจักร (ตามกฎหมายเรียกว่าผู้ประกอบการ) และผู้นำเข้าสินค้า ทั้งนี้ไม่ว่าชนิดใด ทอดใด และไม่ว่าจะประกอบกิจการในรูปของบุคคลธรรมดา บริษัท ห้างหุ้นส่วน หรือรัฐวิสาหกิจ ฯลฯ ดังนั้นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้จึงอาจเสียภาษีมูลค่าเพิ่มด้วยก็ได้ อนึ่ง โดยทั่วไปผู้มีหน้าที่เสียภาษีนี้จะเรียกเก็บภาษีจากผู้ซื้อสินค้าหรือรับบริการมาเสีย กล่าวอีกนัยหนึ่งกฎหมายต้องการให้ผู้ซื้อสินค้าหรือผู้รับบริการเป็นผู้รับภาระภาษีนี้นั่นเอง

ภาษีมูลค่าเพิ่มคำนวณจากยอดมูลค่าสินค้าหรือบริการก่อนหักรายจ่ายใดๆ ตามอัตราภาษีที่กำหนด ซึ่งมีอัตราเดียว โดยต้องคำนวณภาษีสำหรับราชการบริหารส่วนท้องถิ่นเพิ่มควบคู่ในอีก 1 ใน 9 ส่วนของภาษีมูลค่าเพิ่มตามประมวลรัษฎากร อย่างไรก็ดีเพื่อให้มีให้มีการจัดเก็บภาษีเข้าช้อนจากสินค้าและบริการที่ต้องผ่านขบวนการหลายขั้นตอนก่อนถึงมือผู้บริโภค ดังนั้น ในการคำนวณภาษีผู้ประกอบการจดทะเบียนจะนำภาษีที่เรียกเก็บจากผู้ซื้อหรือผู้รับบริการซึ่งกฎหมายเรียกว่าภาษีขาย ตั้งแล้วลบหรือเครดิตด้วยภาษีที่ตนถูกผู้ประกอบการจดทะเบียนรายอื่นเรียกเก็บซึ่งเรียกว่าภาษีซื้อ โดยอาศัยหลักฐานสำคัญที่เรียกว่าใบกำกับภาษี ภาษีซื้อนี้อาจขอคืนเป็นเงินสดแทนการเครดิตยกยอดไปก็ได้ กรณีจึงอาจกล่าวได้ว่าภาษีนี้นับคำนวณจากมูลค่าของสินค้าหรือบริการที่เพิ่มขึ้นในแต่ละขั้นตอนเท่านั้น สำหรับในกรณีสินค้าส่งออก กฎหมายนอกจากจะไม่เก็บภาษีมูลค่าเพิ่มแล้ว ยังให้มีการคืนภาษีที่แฝงอยู่ในสินค้าส่งออกอีกด้วย

เนื่องจากภาษีมูลค่าเพิ่มมีขอบข่ายบังคับกว้างขวางมาก และอาจก่อให้เกิดภาระยุ่งยากแก่ผู้ประกอบการขนาดเล็กโดยทั่วไป จึงมีการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มให้ผู้ประกอบการที่มีรายรับต่อปี หรือต่อรอบระยะเวลาบัญชีไม่เกิน 1,800,000 บาท ซึ่งกฎหมายเรียกว่ากิจการขนาดย่อม ส่วนผู้ประกอบการที่มีรายรับต่อปีเกิน 1,800,000 บาท รวมทั้งผู้นำเข้าสินค้าจะต้องเสียภาษีตามอัตราปกติ

ภาษีมูลค่าเพิ่มโดยทั่วไปต้องชำระเป็นรายเดือนภาษี (เดือนปฏิทิน) ภายในวันที่ 15 ของเดือนภาษีถัดไป ผู้ประกอบการนอกจากต้องจดทะเบียนและมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีเป็นรายเดือนแล้ว ยังมีหน้าที่จัดทำใบกำกับภาษี รายงานและหลักฐานต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อีกด้วย ผู้ฝ่าฝืนย่อมอาจถูกประเมินภาษี พร้อมทั้งเบี้ยปรับและเงินเพิ่ม รวมทั้งอาจถูกยึดทรัพย์สินนำไปขายทอดตลาดเพื่อนำเงินไปเสียภาษี หรืออาจถูกดำเนินคดีอาญาด้วยก็ได้

1. ผู้มีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่ม

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ผู้ประกอบการ, ผู้นำเข้า และผู้ที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นกรณีพิเศษ ดังนี้

1.1 ผู้ประกอบการ องค์กรประกอบของผู้ประกอบการคือ (1) เป็นบุคคลธรรมดา คณะบุคคลที่มีโชินิติบุคคล หรือนิติบุคคล และ (2) ขายสินค้าหรือให้บริการในทางธุรกิจหรือวิชาชีพและ (3) ประกอบกิจการในราชอาณาจักร (ไม่ว่าจะได้จดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มแล้วหรือไม่)

องค์กรประกอบที่ 1 เป็นบุคคลธรรมดา คณะบุคคลที่มีโชินิติบุคคล หรือนิติบุคคล

ข้อสังเกต

1. บุคคลธรรมดาหรือคณะบุคคลที่มีโชินิติบุคคล ถ้าขายสินค้าหรือให้บริการในทางธุรกิจหรือวิชาชีพ นอกจากอยู่ในข่ายบังคับของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแล้วก็อยู่ในข่ายบังคับของภาษีมูลค่าเพิ่มด้วย เช่น บุคคลธรรมดาเปิดร้านขายสินค้าหรือบริการ โดยทั่วไปแล้วย่อมมีหน้าที่ต้องเสียภาษีบุคคลธรรมดาและภาษีมูลค่าเพิ่ม

2. คำว่านิติบุคคลในภาษีมูลค่าเพิ่มมีความหมายกว้างกว่าคำว่าบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยรวมถึงสหกรณ์ หรือรัฐวิสาหกิจ ดังนั้นถ้านิติบุคคลดังกล่าวมีการขายสินค้าหรือบริการในทางธุรกิจหรือวิชาชีพ แม้ไม่อยู่ในข่ายต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่ก็อาจอยู่ในข่ายต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มได้เช่น กรณีการไฟฟ้าฯ หรือองค์การโทรศัพท์ฯขายกระแสไฟฟ้าหรือให้บริการโทรศัพท์ฯย่อมอยู่ในข่ายต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มแม้ไม่อยู่ในข่ายต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล เพราะไม่อยู่ในความหมายของคำว่าบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามมาตรา 39 แห่งประมวลรัษฎากรก็ตาม

องค์ประกอบที่ 2 ขายสินค้าหรือให้บริการในทางธุรกิจหรือวิชาชีพ

“สินค้า” หมายความว่า ทรัพย์สินที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างที่อาจมีราคาและถือเอาได้ไม่ว่าจะมีไว้เพื่อขายเพื่อใช้ หรือเพื่อการใด ๆ และให้หมายความรวมถึงสิ่งของทุกชนิดที่นำเข้า (มาตรา 77/1 (9))

สินค้าตามความหมายของกฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่มไม่ใช่เป็นแต่เพียงสินค้าที่ผู้ประกอบการมีไว้เพื่อขายหรือผลิตขึ้นไว้เพื่อขายเท่านั้น แต่มีความหมายที่กว้างซึ่งจะรวมทั้งทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในกิจการด้วย เช่นรถยนต์ที่ใช้ในกิจการ เครื่องคอมพิวเตอร์ โต๊ะเก้าอี้ที่พนักงานใช้ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นสินค้าตามกฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่มเช่นเดียวกัน ดังนั้นถ้ามีการขายย่อมอยู่ในบังคับกฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่มด้วย

“ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย โอนสินค้า ไม่ว่าจะมีประโยชน์หรือค่าตอบแทนหรือไม่ และให้หมายความรวมถึงกรณีอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ (มาตรา 77/1(8))

“บริการ” หมายความว่า การกระทำใดๆ อันอาจหาประโยชน์อันมีมูลค่าซึ่งมิใช่เป็นการขายสินค้า และให้หมายความรวมถึงการให้บริการของตนเอง ไม่ว่าประการใดๆ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึง

(ก) การใช้บริการหรือการนำสินค้าไปใช้ เพื่อประกอบกิจการของตนเองโดยตรง ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด ซึ่งประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 2) กำหนดว่า ผู้ประกอบการจดทะเบียนนำบริการหรือนำสินค้าไปใช้ในการผลิตสินค้า การให้บริการ การบริหารงานของกิจการหรือเพื่อประโยชน์ของทรัพย์สินที่มีไว้ในประกอบการกิจการให้บริการของตนเอง ทั้งนี้ต้องเป็นการใช้ในกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม แต่ต้องมีไว้เพื่อการรับรอง หรือบริการที่นำไปใช้กับรถยนต์นั่ง และรถยนต์โดยสารที่มีที่นั่งไม่เกิน 10 คน (แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 87) ใบบังคับ 1 มกราคม 2542)

(ข) การนำเงินไปหาประโยชน์โดยการฝากธนาคารหรือซื้อพันธบัตรหรือหลักทรัพย์

(ค) การกระทำตามที่อธิบดีกำหนดโดยอนุบัญญัติรัฐมนตรี (มาตรา 77/1 (10))

ข้อสังเกต

1. ในกรณีที่มีปัญหาว่ากิจการใดเป็นการขายสินค้าหรือการให้บริการให้อธิบดีมีอำนาจวินิจฉัยและคำวินิจฉัยของอธิบดีให้ถือเป็นที่สุด (มาตรา 77/5)

2. โดยทั่วไปการขายสินค้ามีความรับผิดชอบทางภาษีเกิดในเวลาที่แตกต่างกันจากการให้บริการ นอกจากนั้นกิจการขายสินค้าต้องจัดทำรายงานสินค้าและวัตถุดิบ ในขณะที่กิจการให้บริการไม่ต้องจัดทำ

3. การขายสินค้าหรือการให้บริการบางประเภทที่อยู่ในข่ายต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะหรือได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะจะไม่อยู่ในข่ายเสียภาษีมูลค่าเพิ่มอีก เช่น กรณีขายหลักทรัพย์ (รวมทั้งตราสารหนี้) ในตลาดหลักทรัพย์ซึ่งอยู่ในข่ายต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ย่อมไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มอีก แม้จะได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะ

มาโดยตลอดก็ตาม ส่วนการขายหลักทรัพย์นอกตลาดหลักทรัพย์ ก็ไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเช่นกัน เพราะมีการตีความว่าไม่เข้าลักษณะเป็นการขายสินค้า และไม่รวมเป็นบริการที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย

4. การให้กู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยเป็นการให้บริการอย่างหนึ่ง แต่ไม่อยู่ในบังคับกฎหมายบังคับภาษีมูลค่าเพิ่มเพราะเป็นกิจการที่อยู่ในบังคับของกฎหมายภาษีธุรกิจเฉพาะ

องค์ประกอบที่ 3 ประกอบกิจการในราชอาณาจักร

กรณีเป็นการขายสินค้า จะต้องเป็นการขายสินค้าในราชอาณาจักร จึงจะอยู่ในบังคับต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม สำหรับการให้บริการในราชอาณาจักร นอกจากหมายถึงการให้บริการและมีการใช้บริการในราชอาณาจักรแล้ว กฎหมายยังกำหนดให้หมายความรวมถึง (1) บริการที่ทำในราชอาณาจักรโดยไม่คำนึงว่าการใช้บริการนั้นจะอยู่ในต่างประเทศหรือในราชอาณาจักร และ (2) การให้บริการที่ทำในต่างประเทศ และได้มีการใช้บริการนั้นในราชอาณาจักรด้วย (มาตรา 77/2) เช่น การส่งเงินค่าสิทธิ หรือค่าเช่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ไปต่างประเทศ ตามกฎหมายก็ถือว่าเป็นการให้บริการในราชอาณาจักรเช่นกัน จึงต้องนำส่งภาษีมูลค่าเพิ่ม

1.2 ผู้นำเข้า หมายถึง ผู้ประกอบการหรือบุคคลอื่นซึ่งนำสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะเพื่อการใดๆ และให้หมายความรวมถึงการนำสินค้าที่ต้องเสียอากรขาเข้าหรือที่ได้รับยกเว้นอากรขาเข้าตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรออกจากเขตปลอดอากรโดยมิใช่เพื่อส่งออกด้วย

1.3 ผู้ที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นกรณีพิเศษ เป็นกรณีตามที่มาตรา 82/1 แห่งประมวลรัษฎากรบัญญัติไว้ เช่น บุคคลซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ประกอบการอยู่นอกราชอาณาจักรและได้ขายสินค้า หรือให้บริการในราชอาณาจักรเป็นปกติธุระ หรือในกรณีผู้ที่ได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าหรือสิทธิในการบริการจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 0 เป็นต้น

ข้อสังเกต ในกรณีผู้ประกอบการอยู่นอกราชอาณาจักร ให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการประกอบกิจการรวมตลอดทั้ง ลูกจ้าง หรือผู้ทำการแทน ซึ่งมีอำนาจในการจัดการแทนโดยตรง หรือโดยปริยายที่อยู่ในราชอาณาจักรเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มร่วมด้วย (ดูมาตรา 82/2, 82/3, 82/4)

2. ความรับผิดในการเสียภาษี

โดยเหตุที่ภาษีมูลค่าเพิ่มมีหลักการจัดเก็บจากการขายสินค้าหรือบริการ ตลอดจนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ฉะนั้น การที่จะถือว่าผู้ประกอบการหรือผู้นำเข้าได้ขายสินค้าหรือให้บริการเมื่อใดหรือได้มีการนำเข้าเกิดขึ้นเมื่อใด จึงเป็นปัญหาสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นที่กฎหมายจะต้องกำหนดให้ชัดเจนแน่นอนเพื่อให้มีการเสียภาษีขายออกไปกำกับภาษีหรือให้มีการปฏิบัติหน้าที่ใดๆ ที่เกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่มต่อไป

มาตรา 78 แห่งประมวลรัษฎากรได้กำหนดให้ ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่สำคัญดังต่อไปนี้

2.1 กรณีการขายสินค้า ความรับผิดในการเสียภาษีทั้งหมดของผู้ขายจะเกิดขึ้นเมื่อมีการส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ เว้นแต่กรณีที่ผู้ขายได้ออกรวมสิทธิสินค้า หรือได้ออกใบกำกับภาษีก่อนมีการส่งมอบสินค้า ความรับผิดชอบในการเสียภาษีของผู้ขายจะเกิดขึ้นตามส่วนของการกระทำที่เกิดขึ้นแล้วแต่กรณี

ตัวอย่าง เช่น การขายทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สิน (Originator) ให้กับนิติบุคคลเฉพาะกิจ (Special purpose vehicles: SPV) หรือการขายทรัพย์สินของนิติบุคคลเฉพาะกิจให้แก่เจ้าของทรัพย์สินในการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มของผู้ขายทรัพย์สินย่อมเกิดขึ้นทันทีที่มีการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินดังกล่าว เว้นแต่จะได้รับยกเว้นภาษี³

2.2 กรณีการให้บริการ ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มของผู้ให้บริการเกิดขึ้นเมื่อได้รับชำระราคาค่าบริการ เว้นแต่กรณีที่ผู้ให้บริการได้ออกใบกำกับภาษีให้แก่ลูกค้า หรือได้ให้บริการนั้นเอง ก่อนมีการชำระค่าบริการ ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม จะเกิดขึ้นตามส่วนของการกระทำนั้นๆ แล้วแต่กรณี

ตัวอย่าง เช่น การให้บริการเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มของนายหน้าจะเกิดขึ้นทันทีเมื่อได้รับชำระค่าธรรมเนียมหรือค่านายหน้าในการซื้อขายหลักทรัพย์ หรือในกรณีที่ผู้ประกอบการให้ยืมหลักทรัพย์ ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มของผู้ให้ยืมจะเกิดขึ้นเมื่อได้รับชำระค่าธรรมเนียมการให้ยืม (Lending Fee) จากผู้ยืมหลักทรัพย์ แต่หากนายหน้าหรือผู้ให้ยืมดังกล่าวได้ออกใบกำกับภาษีให้แก่ลูกค้าก่อนที่จะได้รับค่าบริการ ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจะเกิดขึ้นทันที

³การขายสินค้ากรณีนี้ได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มตามพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 333) พ.ศ. 2541

3. ฐานภาษี

การคำนวณภาษีมูลค่าเพิ่มที่ต้องเสียนั้นโดยทั่วไปทำได้โดยการนำภาษีขายตั้งแล้วลบด้วยภาษีซื้อ ภาษีขายคำนวณได้จากการนำราคาสินค้าหรือราคาค่าบริการที่เรียกเก็บหรือเรียกว่าฐานภาษีคูณด้วยอัตราภาษี กฎหมายได้กำหนดฐานภาษีในกรณีต่างๆ ไว้ (มาตรา 79, 79/1-79/7) ที่สำคัญคือ ฐานภาษีสำหรับการขายสินค้า หรือการให้บริการ ได้แก่ มูลค่าสิ่งที่ได้รับ หรือพึงได้รับการขายสินค้าหรือให้บริการ ไม่ว่าจะเป็นเงิน ทรัพย์สิน ค่าตอบแทน ค่าบริการ หรือประโยชน์ใดๆ ที่คิดเป็นเงิน รวมภาษีสรรพสามิต (ถ้ามี) แต่ไม่รวมถึง

- (1) ส่วนลดหรือค่าลดหย่อนที่ลดให้ในขณะขายสินค้าหรือให้บริการหรือที่เรียกว่าส่วนลดการค้า (Trade Discount) โดยได้แสดงไว้ชัดเจนในใบกำกับภาษี เว้นแต่เป็นใบกำกับภาษีอย่างย่อจะไม่แสดงอย่างชัดเจนก็ได้
- (2) ค่าชดเชย หรือเงินอุดหนุนตามที่กฎหมายกำหนด
- (3) ภาษีขาย ผู้ประกอบการจะทะเบียนไม่ต้องนำภาษีขายมารวมเป็นฐานภาษี (ตามหลักการของ อัตราภาษีแบบแยกนอกหรือ exclusive tax rate)
- (4) ค่าตอบแทนอื่นตามที่กำหนดในประกาศที่อธิบดีฯ (ฉบับที่ 40)

4. อัตราภาษี

อัตราปกติตามประมวลรัษฎากรมีอัตราเดียวคือ ร้อยละ 10 (ยังไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่มของราชการบริหาร ส่วนท้องถิ่น) แต่ปัจจุบันมีพระราชกฤษฎีกาลดอัตราภาษีเพิ่มเป็นการชั่วคราวจากร้อยละ 10 เหลือร้อยละ 6.3 เมื่อรวมกับภาษีท้องถิ่นอีกร้อยละ 0.7 จะเท่ากับร้อยละ 7 ส่วนสินค้าและบริการบางประเภทที่มีลักษณะเป็น สิ่งฟุ่มเฟือย จะมีการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตเพิ่มเติมอีกต่างหากด้วยส่วนอัตราภาษีร้อยละ 0 ที่ใช้กับบางกิจการ เช่น การส่งออกสินค้าของผู้ประกอบการจดทะเบียน นั้น มีผลเท่ากับไม่ต้องเสียภาษีขายจากการขายสินค้าหรือการ ให้บริการ และยังคงอาจได้รับคืนภาษีซื้อ (ถ้ามี)

ส่วนที่ 2 ภาษีธุรกิจเฉพาะ

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะ คือ ผู้ประกอบกิจการเฉพาะอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจการให้บริการทางการเงิน และ กิจการดังกล่าวไม่เหมาะสมที่จะให้เสียภาษีในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม เพราะคำนวณมูลค่าเพิ่มได้ยาก ดังนั้นจึงให้เสียภาษีธุรกิจเฉพาะแทนซึ่งมีลักษณะการเสียภาษีคล้ายคลึงกับภาษีการค้าที่ถูกยกเลิกไปนั่นเอง ดังนั้นจึงยังคงมีลักษณะของการเสียภาษีซ้ำซ้อนตามแบบที่เคยมีอยู่ในระบบภาษีการค้า เช่น การให้กู้ยืมเงินหลายทอดจะต้องเสียภาษีหลายทอดตามไปด้วย โดยไม่มีการขจัดภาษีซ้ำซ้อนอย่างในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม นอกจากนี้ เนื่องจากภาษีธุรกิจจัดเป็นภาษีแยกต่างหากจากภาษีมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น กิจการที่อยู่ในบังคับภาษีธุรกิจเฉพาะโดยทั่วไปจึงไม่สามารถเครดิตหรือขอคืนภาษีซื้อในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ในขณะที่เดียวกัน กิจการที่อยู่ในบังคับภาษีมูลค่าเพิ่มก็ไม่อาจได้รับเครดิตหรือขอคืนภาษีธุรกิจเฉพาะที่ถูกผลกระทบมาได้

ภาษีธุรกิจเฉพาะคำนวณจากรายรับที่กิจการได้รับหรือพึงได้รับในเดือนภาษีตามอัตราภาษีที่กำหนดไว้ และเสียภาษีเป็นรายเดือนภายในวันที่ 15 ของเดือนถัดไป รวมทั้งต้องเสียภาษีบำรุงเทศบาลหรือรายได้สุขาภิบาล หรือรายได้จังหวัด ควบคู่กันไปอีกร้อยละ 10 ของภาษีธุรกิจเฉพาะด้วย ภาษีท้องถิ่นเหล่านี้เป็นภาษีที่กรมสรรพากรช่วยดำเนินการจัดเก็บเพื่อส่งเป็นรายได้แก่องค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้จ่ายในกิจการของท้องถิ่น ผู้ประกอบกิจการนอกจากต้องจดทะเบียนและยื่นแบบเสียภาษีเป็นรายเดือนแล้วยังมีหน้าที่ต้องจัดทำรายงานแสดงรายรับก่อนหักรายจ่าย และหลักฐานอื่นตามที่กฎหมายกำหนดไว้อีกด้วย ผู้ฝ่าฝืนย่อมอาจถูกประเมินภาษีพร้อมทั้งเบี้ยปรับและเงินเพิ่ม รวมทั้งอาจถูกยึดทรัพย์สินนำไปขายทอดตลาดเพื่อนำเงินไปเสียภาษี หรืออาจถูกดำเนินคดีอาญาด้วยก็ได้

1. ผู้มีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะ มีองค์ประกอบ 3 ประการดังต่อไปนี้ ประการที่หนึ่ง เป็นบุคคลธรรมดา คณะบุคคลที่มีโชินติบุคคล หรือนิติบุคคล ประการที่สองประกอบกิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ประการที่สาม ประกอบกิจการในราชอาณาจักร

องค์ประกอบที่ 1 เป็นบุคคลธรรมดา คณะบุคคลที่มีโชินติบุคคล หรือนิติบุคคล
หัวข้อนี้มีข้อสังเกตในลักษณะทำนองเดียวกับเรื่องภาษีมูลค่าเพิ่ม

องค์ประกอบที่ 2 ประกอบกิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

กิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ได้แก่

- (1) การธนาคาร ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ หรือกฎหมายเฉพาะ
- (2) การประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์
- (3) การรับประกันชีวิตตามกฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิต (การรับประกันวินาศภัยตามกฎหมายว่าด้วยการประกันวินาศภัย อยู่ในข่ายบังคับของภาษีมูลค่าเพิ่มตั้งแต่ 1 มกราคม 2542)
- (4) การรับจํานำตามกฎหมายว่าด้วยโรงรับจํานำ
- (5) การประกอบกิจการโดยปกติเกี่ยวธนาคารพาณิชย์ ไม่ว่าจะกระทำเป็นธุรกิจหลักหรือส่วนประกอบของธุรกิจอื่น

การประกอบกิจการโดยปกติเกี่ยวธนาคารพาณิชย์ คือ การให้กู้ยืมเงิน ค้ำประกัน แลกเปลี่ยนเงินตรา ออก ซื้อ หรือขายตัวเงิน หรือรับส่งเงินไปต่างประเทศด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้งกิจการโพงก๊วนหรือฮ่วยตัว

(6) การขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางการค้าหรือหากำไร ไม่ว่าจะอสังหาริมทรัพย์นั้นจะได้อมาโดยวิธีใดก็ตาม ทั้งนี้ เฉพาะที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งได้แก่พระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 342) พ.ศ. 2541 ใช้นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นไป

(7) การขายหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในตลาดหลักทรัพย์ (มีการยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะสำหรับกิจการนี้ ตั้งแต่เริ่มบังคับใช้กฎหมายภาษีธุรกิจเฉพาะเพื่อส่งเสริมกิจการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย)

(8) การประกอบกิจการอื่น ตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

(8.1) พระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 350) พ.ศ. 2542 กำหนดให้กิจการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ดังต่อไปนี้ เป็นกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมสรรพากรกำหนด

(ก) กิจการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

(ข) กิจการที่กระทำขึ้นระหว่างธนาคารแห่งประเทศไทยและสถาบันการเงินหรือนิติบุคคลอื่น หรือระหว่างสถาบันการเงินและนิติบุคคลอื่น หรือระหว่างสถาบันการเงิน หรือระหว่าง

นิติบุคคลอื่น ทั้งนี้สถาบันการเงินและนิติบุคคลอื่นให้เป็นไปตามที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนด คำว่า “กิจการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์” หมายความว่า กิจการที่มีการตกลงกันระหว่างผู้ซื้อหลักทรัพย์ และผู้ขายหลักทรัพย์ว่า ผู้ซื้อหลักทรัพย์ตกลงซื้อหลักทรัพย์จากผู้ขายหลักทรัพย์ โดยผู้ซื้อหลักทรัพย์จะขายคืนหลักทรัพย์ในขนาดตามกำหนดเวลา และในราคาที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า

คำว่า “หลักทรัพย์” หมายความว่า หลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เนื่องจากการประกอบกิจการดังกล่าวข้างต้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับการประกอบกิจการอื่นที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ จึงกำหนดให้กิจการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์เป็นกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมตลาดเงินและตลาดทุนให้มีการขยายตัวในการทำธุรกรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้มีการหมุนเวียนหลักทรัพย์ระหว่างผู้ที่เข้าทำธุรกรรมและทำให้เกิดสภาพคล่องในตลาดเงินและตลาดทุนมากยิ่งขึ้นด้วย

อย่างไรก็ดี มีการยกเว้นให้สำหรับกำไรที่ได้จากการโอนหลักทรัพย์ในกิจการนี้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งจะกล่าวต่อไปในเรื่องรายรับที่ไม่ต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะในบทนี้และจะได้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับกิจการนี้ในบทต่อไปว่าด้วยปัญหาและสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรเกี่ยวกับธุรกรรมประเภทนี้

(8.2) พระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 358) พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การประกอบธุรกิจแพ็กเตอริง เป็นกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ เนื่องจากการประกอบธุรกิจดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงกับการให้กู้ยืมเงินที่เป็นการประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์

คำว่า “ธุรกิจแพ็กเตอริง” หมายความว่า ธุรกิจที่ผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการตกลงจะโอนทรัพย์สินที่จะได้รับจากการชำระหนี้เนื่องจากการขายสินค้าหรือการให้บริการระหว่างตนกับลูกหนี้ของตนให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจแพ็กเตอริง โดยผู้ประกอบธุรกิจแพ็กเตอริงตกลงจะให้สินเชื่อซึ่งรวมถึงการให้กู้ยืมและการทอรองจ่ายแก่ผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการและรับที่จะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (ก) จัดให้มีบัญชีทรัพย์สินที่จะได้รับจากการชำระหนี้
- (ข) เรียกเก็บทรัพย์สินที่จะได้รับจากการชำระหนี้
- (ค) รับผิดชอบในหนี้ที่ลูกหนี้ของผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการผิดนัด

องค์ประกอบที่ 3 ประกอบกิจการในราชอาณาจักร

มีความหมายเช่นเดียวกับองค์ประกอบที่ 3 ของผู้มีหน้าที่เสียภาษีมูลค่าเพิ่มซึ่งได้อธิบายไปแล้วในเรื่องภาษีมูลค่าเพิ่ม

2. การยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะ

2.1 กิจการดังต่อไปนี้ ได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะ (คัดเฉพาะบางส่วน)

(1) กิจการของธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

(2) กิจการของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

(3) กิจการของสหกรณ์ออมทรัพย์ เฉพาะการให้กู้ยืมแก่สมาชิกหรือแก่สหกรณ์ออมทรัพย์อื่น

(4) กิจการของกองทุนสำรองเลี้ยงชีพตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

(5) กิจการของการเคหะแห่งชาติ เฉพาะการขายหรือให้เช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์

(6) กิจการรับจำนำของกระทรวง ทบวง กรม และราชการส่วนท้องถิ่น

(7) กิจการอื่นตามมาตรา 91/2 ตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 240) พ.ศ. 2534

(7.1) กิจการขายหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

(7.2) กิจการของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม

(7.3) กิจการของบริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม

(7.4) กิจการของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย

(7.5) กิจการขององค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน

(7.6) กิจการของบริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน

(7.7) กิจการของนิติบุคคลเฉพาะกิจในส่วนที่เกี่ยวกับการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยนิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์เฉพาะกรณี ดังต่อไปนี้

(ก) กิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/2 แห่งประมวลรัษฎากรซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการรับโอนทรัพย์สินจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นหรือการโอนทรัพย์สินดังกล่าวกลับคืนให้แก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนด

(ข) การประกอบกิจการที่ได้รับโอนจากผู้โอนซึ่งเป็นกิจการที่ได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/3 แห่งประมวลรัษฎากร

(7.8) กิจการของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นในส่วนที่เกี่ยวกับการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยนิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ เฉพาะกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/2 แห่งประมวลรัษฎากร

ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการโอนทรัพย์สินให้แก่นิติบุคคลเฉพาะกิจหรือการรับโอนทรัพย์สินดังกล่าวกลับคืนจากนิติบุคคลเฉพาะกิจ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนด

(7.9) กิจการของกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ กองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์เพื่อแก้ไขปัญหาในระบบสถาบันการเงิน และกองทุนรวมเพื่อแก้ไขปัญหาในระบบสถาบันการเงิน ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เฉพาะการประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ และการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไร

(7.10) กิจการของกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์และสิทธิเรียกร้อง ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เฉพาะการประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์และการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไร

(7.11) กิจการของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เฉพาะการประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ และการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไร ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2535 เป็นต้นไป

(7.12) กิจการของธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป

(7.13) กิจการขายข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าตามกฎหมายว่าด้วยการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 451) พ.ศ. 2549 ไข้อย่างถาวร 28 พฤษภาคม 2547 เป็นต้นไป)

(7.14) กิจการขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าตามกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในศูนย์ซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่เปิดทำการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในศูนย์ซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้านั้นเป็นต้นไป

2.2 รายรับที่ไม่ต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

แยกเป็น 4 กรณีที่สำคัญดังนี้

(1) กรณีประกอบกิจการวิเทศนกิจ ของธนาคารพาณิชย์ ได้รับยกเว้นภาษีเฉพาะส่วนรายรับสำหรับกิจการธนาคาร (พระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 259) พ.ศ. 2535 และประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องการประกอบกิจการวิเทศนกิจของธนาคารพาณิชย์)

(2) กรณีประกอบกิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์

กรมสรรพากรวางแนวทางปฏิบัติตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป. 26/2534 กำหนดให้รายรับกรณี ดอกเบี้ยสำหรับกิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ดังนี้

(2.1) กรณีบริษัทในเครือเดียวกันให้กู้ยืมเงินกันเอง ไม่ว่าจะนำเงินของตนหรือนำเงินที่กู้ยืม จากบุคคลอื่นมาให้กู้ยืมในระหว่างกันเองและไม่ว่าจะคิดดอกเบี้ยในอัตราเท่าใดก็ตาม ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจาก การกู้ยืมเงินในกรณีนี้ไม่ต้องนำมารวมคำนวณเป็นรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

คำว่า “บริษัทในเครือเดียวกัน” หมายความว่า บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตั้งแต่สอง นิติบุคคลขึ้นไปซึ่งมีความสัมพันธ์กัน โดยบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลใดถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วน อยู่ในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลอีกแห่งหนึ่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของหุ้นทั้งหมดที่มีสิทธิออกเสียง ในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือนก่อนวันที่มีการกู้ยืม

(2.2) กรณีที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนำเงินทุน เงินกู้ยืม เงินเพิ่มทุน หรือเงินอื่นที่เหลืออยู่ ไปฝากธนาคารหรือซื้อตั๋วเงินของสถาบันการเงินอื่น โดยได้รับดอกเบี้ยตามอัตราปกติ กรณีเช่นนี้ไม่ถือว่า ดอกเบี้ยนั้นเป็นรายรับที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ แม้ว่าบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นจะประกอบ กิจการโดยปกติเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ก็ตาม

ความใน (2.1) และ (2.2) ไม่รวมถึงการประกอบกิจการธนาคาร ธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ และการรับประกันชีวิตตามกฎหมายว่าด้วยการประกันชีวิต

(2.3) กรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลมีระเบียบเกี่ยวกับเงินกองทุนสะสมพนักงานหรือ ทุนอื่นใดเพื่อพนักงาน และบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลได้นำเงินกองทุนนี้ออกให้พนักงานที่เป็นสมาชิก กู้ยืมเป็นสวัสดิการโดยคิดดอกเบี้ยสำหรับเงินที่ให้กู้ยืมตามสมควร ไม่ต้องนำดอกเบี้ยนั้นมารวมคำนวณ เป็นรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

(3) กรณีประกอบกิจการธนาคาร ธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์และการ ประกอบกิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ ให้ยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะสำหรับรายรับเฉพาะที่เป็นกำไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ จากการซื้อหรือขายตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใดๆ ในแต่ละเดือนภาษี เป็นจำนวนเท่ากับผลขาดทุน จากการซื้อหรือขายตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใดๆ ในเดือนภาษีนั้น (พระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 388) พ.ศ. 2544) ทั้งนี้เพื่อให้การฟื้นฟูและพัฒนาตลาดทุนและส่งเสริมการซื้อขายตราสารดังกล่าวเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ

(4) กรณีกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์ ให้ยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะแก่ผู้ขายหลักทรัพย์ในกิจการซื้อ หรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืนเฉพาะในส่วนของผู้ขายหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และ

ตลาดหลักทรัพย์ สำหรับกำไรที่ได้จากการโอนหลักทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อหลักทรัพย์ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนด (พระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 392) พ.ศ. 2544) ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้การประกอบกิจการดังกล่าวขยายตัวมากยิ่งขึ้น และให้มีการหมุนเวียนหลักทรัพย์เพิ่มขึ้น อันจะทำให้เกิดสภาพคล่องในตลาดเงินและตลาดทุน

3. ฐานภาษีและอัตราภาษี

ธุรกิจที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะจะต้องเสียภาษีโดยคำนวณจากฐานภาษีคูณด้วยอัตราดังต่อไปนี้ และจะต้องเสียภาษีท้องถิ่น (ภ.ท., ร.ว. หรือ ร.ข.) ควบคู่ไปด้วยอีกร้อยละ 10 ของจำนวนภาษีธุรกิจเฉพาะดังกล่าว

กิจการ	ฐานภาษี	อัตราภาษี
1. กิจการธนาคาร, ธุรกิจเงินทุน, ธุรกิจหลักทรัพย์, ธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ฯ และการประกอบกิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์	- ดอกเบี้ย ส่วนลด ค่าธรรมเนียม ค่าบริการ หรือกำไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ จากการซื้อหรือขายหรือที่ได้จากตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใดๆ และ	3.0
	- กำไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ จากการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายเงินตรา การออกตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใดๆ หรือการส่งเงินไปต่างประเทศ	3.0
2. กิจการรับประกันชีวิตฯ	- ดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม หรือค่าบริการ	2.5
3. กิจการโรงรับจำนำฯ	- ดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม	2.5
	- เงิน ทรัพย์สิน ค่าตอบแทน หรือประโยชน์ใดๆ อันมีมูลค่าที่ได้รับ หรือพึงได้รับการขายของที่จำนำหลุดหรือเป็นสิทธิ	2.5
4. การขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไรฯ	- รายรับก่อนหักรายจ่ายใดๆ	3.0
5. การขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ฯ	- รายรับก่อนหักรายจ่ายใดๆ	0.1 (ยกเว้น)

กิจการ	ฐานภาษี	อัตราภาษี
6. การซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์	- กำไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ จากการขายคืนหลักทรัพย์ แต่ไม่รวมถึง ดอกเบี้ย เงินปันผล หรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ได้จากหลักทรัพย์	3.0
7. ธุรกิจแพ็คเกจริง	- ดอกเบี้ย ส่วนลด ค่าธรรมเนียม หรือค่าบริการ	3.0

ข้อสังเกต

- คำว่า “ขาย” หมายความรวมถึงสัญญาจะขาย ขายฝาก แลกเปลี่ยน ให้เช่าซื้อ หรือจำหน่ายจ่ายโอน ไม่ว่าจะมิประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ อย่างไรก็ดี กรณีกิจการธนาคาร หรือกิจการอื่นออกตราสารหนี้ขายในตลาดแรก ซึ่งมีสาระเป็นการกู้ยืมเงินนั้น ไม่มีกำไรเกิดขึ้น จึงไม่ต้องรวมเป็นฐานภาษี⁴
- การคำนวณฐานภาษีหรือรายรับ ให้เป็นไปตามวิธีการ หลักเกณฑ์ และการปฏิบัติทางบัญชี เมื่อได้เลือกปฏิบัติเป็นอย่างใดแล้ว ให้ถือปฏิบัติเป็นอย่างเดียวกันตลอดไป เว้นแต่จะได้รับการอนุมัติจากอธิบดีให้เปลี่ยนแปลงได้
- ถ้าในเดือนภาษีใด ภาษีธุรกิจเฉพาะมีจำนวนไม่ถึงหนึ่งร้อยบาท เดือนภาษีนั้นไม่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ
- ฐานภาษีธุรกิจเฉพาะสำหรับรายรับประเภทดอกเบี้ยตามมาตรา 91/5 แห่งประมวลรัษฎากร หมายความถึงจำนวนดอกเบี้ยส่วนที่คำนวณตามระยะเวลาที่สถาบันถือตราสารหนี้เท่านั้น ไม่รวมถึงดอกเบี้ยค้างรับที่แฝงอยู่ในขณะได้รับตราสารหนี้มา ซึ่งเป็นส่วนของต้นทุนในการคำนวณดอกเบี้ย ทั้งนี้เป็นการตีความตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยภาษีอากรที่ 31/2538
- เงินปันผลไม่รวมเป็นฐานภาษีธุรกิจเฉพาะของกิจการใด
- ฐานภาษีสำหรับกิจการขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ ได้แก่ รายรับก่อนหักรายจ่ายใดๆ จึงต่างจากฐานภาษีสำหรับกิจการธนาคารในกิจการขายตั๋วเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใดๆ ซึ่งได้แก่ กำไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ จากจุดนี้ เคยมีปัญหาว่า ถ้าธนาคารขายหุ้นกู้ที่เป็นหลักทรัพย์นอกตลาดหลักทรัพย์ ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะหรือไม่ และเคยมีการตีความในตอนแรกว่าไม่ต้องเสีย ทั้งนี้ตามการตีความในหนังสือที่

⁴ดู หนังสือที่ กค 0706(กม.03)/496 ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2548 เรื่อง ภาษีที่เกี่ยวกับการออกหุ้นกู้สกุลเงินบาทของ Nordic Investment Bank (ช้อทหรือ ผษ.) วินิจฉัยว่ากรณี Nordic Investment Bank NIB ออกหุ้นกู้สกุลเงินบาทในประเทศไทย NIB ไม่มีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะแต่อย่างใด

กค 0706(กม.05)/1160 ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2548 เรื่อง ภาษีธุรกิจเฉพาะ กรณีการขายหลักทรัพย์นอกตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ข้อหารือ ภูณ. รายธนาคาร เจพิมอร์แกน เชส สาขาประเทศไทย) ซึ่งสรุปความได้ว่า แม้ว่าการประกอบกิจการธนาคารเป็นกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/2(1) แห่งประมวลรัษฎากร แต่การที่ธนาคารทำธุรกรรมขายหลักทรัพย์ ได้มีกฎหมายกำหนดไว้เฉพาะเจาะจงในมาตรา 91/2(7) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งกำหนดให้เฉพาะการขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์เท่านั้นที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ (ซึ่งได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 3(1) แห่งพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 240) พ.ศ. 2534) ฉะนั้นการขายหลักทรัพย์ (หุ้น หุ้นกู้ พันธบัตร) นอกตลาดหลักทรัพย์ จึงไม่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะแต่อย่างใด การพิจารณาภาระภาษีธุรกิจเฉพาะจากการขายหลักทรัพย์ ต้องพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 91/2(7) แห่งประมวลรัษฎากรเท่านั้น เพราะเป็นบทบัญญัติที่กำหนดโดยตรงเกี่ยวกับการขายหลักทรัพย์ ดังนั้นการที่ธนาคารขายหลักทรัพย์นอกตลาดหลักทรัพย์จึงไม่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ และจะไม่กลับไปตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 91/2(1) แห่งประมวลรัษฎากรอีก แต่หากตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ธนาคารขายนั้น ไม่เป็นหลักทรัพย์ เช่น ตั๋วเงิน กรณีเช่นนี้ ธนาคารจึงจะมีหน้าที่เสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/2(1) แห่งประมวลรัษฎากร จากกำไรที่ได้จากการขายตราสารสิทธิในหนี้

แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยตีความว่ากรณีกิจการธนาคารขายหลักทรัพย์ทั้งในและนอกตลาดหลักทรัพย์ จะต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ทั้งนี้ตามการตีความในหนังสือที่ กค 0706/5933 ลงวันที่ 14 กรกฎาคม 2549 เรื่อง ภาษีธุรกิจเฉพาะ กรณีธุรกรรมการค้าหลักทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งสรุปความได้ว่า การที่ธนาคารทำธุรกรรมการค้าหลักทรัพย์ เป็นการนำเงินฝากไปหาประโยชน์โดยการซื้อขายตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด เข้าลักษณะเป็นการประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ตามมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ดังนั้นไม่ว่าธนาคารจะขายหุ้น หุ้นกู้ หรือพันธบัตรในและนอกตลาดหลักทรัพย์ก็ตาม ธุรกรรมดังกล่าวย่อมอยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/2(1) และ 91/5(1) ไม่ได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/3 และพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 240) พ.ศ. 2534 แต่อย่างใด การตีความในแนวทางหลังนี้ ย่อมทำให้การขายตราสารหนี้ของกิจการธนาคารมีภาระภาษีธุรกิจเฉพาะมากกว่ากิจการอื่นโดยทั่วไป เพราะกิจการอื่นได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะสำหรับการขายหลักทรัพย์ประเภทเดียวกันในตลาดหลักทรัพย์ และไม่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะจากการขายหลักทรัพย์นอกตลาดหลักทรัพย์แต่อย่างใด⁵

⁵อาจเทียบได้กับการตีความคำว่าดอกเบี๋ย ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5201/2542 ซึ่งหมายความรวมถึงดอกเบี๋ยเงินฝากที่กิจการประกันภัยได้รับ อย่างไรก็ตาม การตีความหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์เป็นกิจการที่อยู่ในบังคับภาษีธุรกิจเฉพาะแตกต่างหากจากกิจการธนาคาร และมีการยกเว้นภาษีโดยไม่ได้จำกัดว่าเป็นการขายในลักษณะใด ดังนั้น การขายหลักทรัพย์ เช่น หุ้นกู้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของกิจการธนาคารจึงไม่ควรต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะและภาษีมูลค่าเพิ่ม เช่นเดียวกับการขายหลักทรัพย์อย่างเดียวกันของกิจการอื่น มิฉะนั้นจะเกิดผลการตีความที่แปลกประหลาด

7. คำว่า ตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใดๆ ซึ่งอยู่ต่อท้ายจากคำว่า ตัวเงิน นั้น ควรตีความ ว่าหมายถึง ตราสารที่มีลักษณะทำนองเดียวกันหรือคล้ายคลึงกับตัวเงิน เพราะเป็นไปตามหลักการตีความที่ว่า ข้อความทั่วไป ที่อยู่ท้ายคำอื่น ต้องหมายความว่า เป็นข้อความที่มีความหมายในทำนองเดียวกันกับเรื่องที่อยู่ก่อนหน้า เว้นแต่ จะมีถ้อยคำให้เห็นเป็นอย่างอื่น(ejusdem generic : Of the same kind or nature) ในลักษณะเหตุผล เช่นเดียวกับที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ว่าด้วยภาษีเงินได้ ดังนั้นจึงต้องไม่หมายความรวมถึงตราสารทุน หน่วยลงทุน หรือแม้แต่ตราสารอนุพันธ์โดยทั่วไป เว้นแต่จะใช้หลักการตีความเชื่อมโยงอนุพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับตราสารหนี้ ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของตราสารหนี้ด้วย เนื่องจากปัจจุบันมีตราสารกึ่งหนี้กึ่งทุนเกิดขึ้นแล้ว เส้นแบ่งว่าตราสารใด เป็นตราสารแสดงสิทธิในหนี้หรือไม่ จึงเป็นปัญหาที่ยากขึ้น

ส่วนที่ 3 อากรแสดมภ์

อากรแสดมภ์เป็นภาษีอากรตามประมวลรัษฎากรประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการทำตราสารต่างๆ รวม 28 ข้อ หรือลักษณะตามที่บัญญัติไว้ในบัญชีตราอากรแสดมภ์ โดยมาตรา 103 แห่งประมวลรัษฎากรได้ให้ความหมายของ “ตราสาร” ไว้ว่าเป็นเอกสารที่ต้องเสียอากรตามหมวด 6 แห่งประมวลรัษฎากร

การทำตราสารเป็นฐานแห่งการจับอากรแสดมภ์ หรือเป็นเหตุที่ทำให้มีความรับผิดชอบในการเสียอากรแสดมภ์ เกิดขึ้น ถ้าไม่มีการทำตราสารแล้วก็จะไม่มีการจับอากรแสดมภ์ ดังนั้นเมื่อมีการทำตราสารที่เข้าลักษณะ ตามบัญชีตราอากรแสดมภ์ย่อมต้องเสียอากร อนึ่ง โดยทั่วไป การทำ(ตราสาร)หรือการกระทำ(ตราสาร) หมายความว่า การลงลายมือชื่อตามบทบัญญัติแห่งประมวลแพ่งและพาณิชย์ (มาตรา 103 แห่งประมวลรัษฎากร)

กรณีไม่มีการทำตราสาร เช่น โอนหุ้นที่มีได้ระบุชื่อโดยการส่งมอบ ผู้โอนและผู้รับโอนก็ไม่ต้อง เสียอากรแสดมภ์ อนึ่งการทำตราสาร โดยมีเงื่อนไขบังคับก่อนถ้าเงื่อนไขยังไม่เกิดขึ้น เห็นกันว่ายังไม่ต้องเสีย อากรแสดมภ์

การไม่เสียอากรแสดมภ์ให้ถูกต้องครบถ้วนภายในกำหนดเวลา ซึ่งโดยทั่วไปต้องเสียก่อนหรือทันทีขณะ ทำตราสารนั้น เจ้าพนักงานย่อมสั่งให้เสียอากร รวมทั้งเงินเพิ่มให้ถูกต้องได้ ถ้าไม่เสีย เจ้าพนักงานก็อาจยึดทรัพย์ ผู้ค้างค่าอากรไปขายทอดตลาดเพื่อนำเงินไปชำระหนี้อากรได้โดยไม่ต้องฟ้องศาล รวมทั้งอาจมีการดำเนินคดีอาญา

ให้ต้องรับโทษตามกฎหมายอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีบทบังคับพิเศษเกี่ยวกับอากรแสตมป์ได้แก่ การห้ามศาลรับฟัง ธุรสารที่ไม่เสียอากรแสตมป์ให้ครบจำนวนเป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่ง และห้ามเจ้าพนักงานรับรัฐ ยอมให้ทำหรือ บันทึกลงไว้ในธุรสารที่ไม่เสียอากรแสตมป์ให้ครบจำนวน

1. ผู้มีหน้าที่เสียอากรแสตมป์และผู้ชื้อค่าอากรแสตมป์

ผู้มีหน้าที่เสียและผู้ชื้อค่าอากรแสตมป์ได้แก่ ผู้ที่บัญญัติตราอากรแสตมป์ระบุไว้ แต่ในบางกรณีกฎหมาย จะกำหนดผู้ที่มีหน้าที่เสียอากรขึ้นเป็นพิเศษ เช่น กรณีตราสารที่ทำขึ้นนอกประเทศ กฎหมายกำหนดให้ผู้ทรง คนแรกในประเทศไทยเป็นผู้เสียอากรแสตมป์และชื้อค่าภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับตราสาร (ตามมาตรา 111 แห่งประมวลรัษฎากร) หรือกำหนดให้บุคคลอื่นเสียอากรแทน เช่น กรณีตัวเงินที่ยื่นให้ชำระเงินมิได้ปิดแสตมป์บริบูรณ์ ผู้รับตัวจะเสียอากร โดยปิดแสตมป์ครบจำนวนอากรและชื้อค่า และใช้สิทธิไล่เบี้ยจากผู้มีหน้าที่เสียอากรหรือ หักค่าอากรจากเงินที่ชำระก็ได้ (มาตรา 112) หรืออาจให้คู่กรณีตกลงกันเป็นอย่างอื่นก็ได้ (มาตรา 107) โดย อาจตกลงให้บุคคลอื่นนอกจากคู่กรณีเป็นผู้มีหน้าที่เสียอากรแทนก็ได้

2. ธุรสารตามบัญญัติตราอากรแสตมป์และข้อสังเกต (คัดเฉพาะข้อหรือบางลักษณะ)

ลักษณะแห่งตราสาร	ค่าอากรแสตมป์	ผู้ที่ต้องเสียอากร	ผู้ที่ต้องชื้อค่าแสตมป์
<p>2. โอนใบหุ้น ใบหุ้นกู้ พันธบัตรและใบรับรองหนี้ ซึ่งบริษัท สมาคม คณะบุคคลหรือองค์การใด ๆ เป็นผู้ออก คิดตามราคาหุ้นที่ชำระแล้วหรือตามราคาในตราสารแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า ทุกจำนวนเงิน 1,000 บาท หรือเศษของ 1,000 บาท</p> <p>ยกเว้นไม่ต้องเสียอากร</p> <p>ก. โอนพันธบัตรของรัฐบาลไทย</p> <p>ข. โอนใบหุ้น ใบหุ้นกู้ และใบรับรองหนี้ซึ่งสหกรณ์ หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นผู้ออก</p>	1 บาท	ผู้โอน	ผู้รับโอน

ข้อสังเกต

(1) ใบหุ้น คือ ใบสำคัญสำหรับหุ้นใบหนึ่งหรือหลายใบ ซึ่งบริษัทมอบให้เป็นคู่มือแก่ผู้ถือหุ้นทุกคน ใบหุ้นต้องมีลักษณะและข้อความตามที่กำหนดใน ป.พ.พ. มาตรา 1127-1128 และการโอนใบหุ้นชนิดระบุชื่อต้องทำตามแบบใน ป.พ.พ. มาตรา 1129

(2) ใบหุ้นกู้ คือ ใบสำคัญที่บริษัทมหาชนออกให้แก่ผู้ให้กู้เพื่อเป็นหลักฐานแห่งการกู้

(3) พันธบัตร คือ ใบสำคัญการกู้ยืมอย่างหนึ่ง

(4) ใบรับรองหนี้ ในที่นี้คือ ตราสารที่รับรองว่าเป็นหนี้อยู่จริงซึ่งบริษัท สมาคม คณะบุคคล หรือองค์กรใดๆ เป็นผู้ออก (มีลักษณะต่างกับหนังสือรับสภาพหนี้ ซึ่งไม่ต้องเสียอากร ดู ฎ. 323/2518)

(5) ตราสารข้อนี้ต้องเป็นตราสารแสดงการโอนเท่านั้น ตราสารบางข้อ เช่น ใบหุ้นต้องเสียอากรตามข้อ 11 อีกส่วนหนึ่งด้วย

(6) ตราสารข้อนี้มีข้อยกเว้นหลายกรณี เช่น ยกเว้นอากรแก่ผู้โอนเฉพาะใบโอนพันธบัตรธนาคาร อาคารสงเคราะห์ พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย พันธบัตรรัฐวิสาหกิจ พันธบัตรรัฐบาลไทย ใบโอนหุ้นในศูนย์ซื้อขายหลักทรัพย์ ใบโอนใบหุ้นกู้ ใบโอนตราสารระหว่างกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ใบโอนหลักทรัพย์จดทะเบียนหรือหลักทรัพย์รับอนุญาตที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นนายทะเบียนสำหรับการโอนหลักทรัพย์นั้น ใบโอนหน่วยลงทุน

ลักษณะแห่งตราสาร	ค่าอากร แสดมภ์	ผู้ที่ต้องเสีย อากร	ผู้ที่ต้องขีด ฆ่าแสดมภ์
5. กู้ยืมเงิน หรือการตกลงให้เบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคาร ทุกจำนวนเงิน 2,000 บาท หรือเศษของเงิน 2,000 บาท แห่งยอดเงินที่กู้ยืมหรือตกลงให้เบิกเกินบัญชี ค่าอากรตามลักษณะแห่งตราสารนี้ เมื่อคำนวณแล้วถ้าเกิน 10,000 บาท ให้เสีย 10,000 บาท ยกเว้นไม่ต้องเสียอากร การกู้ยืมเงินซึ่งสมาชิกกู้ยืมจากสหกรณ์หรือสหกรณ์ กู้ยืมจากสหกรณ์ หรือจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร (พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 14) พ.ศ.2529)	1 บาท	ผู้ให้กู้	ผู้กู้

ข้อสังเกต

- (1) การกู้ยืมเงินเป็นการยืมใช้สิ้นเปลือง หมายถึง ผู้ให้ยืมโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินชนิดใช้ไปสิ้นไปนั้นเป็นปริมาณมีกำหนดให้ไปแก่ผู้ยืมและผู้ยืมตกลงว่าจะคืนทรัพย์สินประเภท ชนิด และปริมาณเช่นเดียวกันให้แทนทรัพย์สินซึ่งให้ยืมนั้น สัญญาขีมนี้อยู่มาบริบูรณ์เมื่อส่งมอบทรัพย์สินที่ยืม (ป.พ.พ. มาตรา 650) และถ้ากู้ยืมเกิน 2,000 บาท ต้องมีหลักฐานลงลายมือชื่อผู้กู้ยืมจึงจะฟ้องร้องได้ (ป.พ.พ. มาตรา 653)
- (2) สัญญาเบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคาร แม้จะยังไม่มีการเบิกเงินในวงเงินที่มีสิทธิก็ต้องเสียอากรแสตมป์
- (3) เดิมกู้เงินกันมีลูกหนี้หลายคน ต่อมาทำสัญญารับผิดชอบเป็นส่วนๆ แม้จะมีบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมรับผิดชอบอีก สัญญาฉบับหลังเป็นสัญญาแบ่งแยกความรับผิดชอบของลูกหนี้ไม่ต้องปิดแสตมป์ เพราะไม่ใช่หนังสือกู้เงิน (ฎ. 709/2486)

ลักษณะแห่งตราสาร	ค่าอากรแสตมป์	ผู้ที่ต้องเสียอากร
9. (1) ตั๋วแลกเงินหรือตราสารทำนองเดียวกับที่ใช้อย่างตั๋วแลกเงิน ฉบับละ	3 บาท	ผู้ส่งจ่าย
(2) ตั๋วสัญญาใช้เงินหรือตราสารทำนองเดียวกับที่ใช้อย่างตั๋วสัญญาใช้เงิน ฉบับละ	3 บาท	ผู้ออกตั๋ว
ยกเว้นไม่ต้องเสียอากร ถ้าตัวออกเป็นสำรับและฉบับแรกในสำรับนั้นปิดแสตมป์ บริบูรณ์แล้ว ฉบับอื่น ๆ ไม่ต้องปิดอีก แต่ต้องสลักหลังฉบับนั้น ไว้ว่า “ได้เสียอากรแล้ว” (พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2526 ใช้บังคับ 29 พ.ย.2526 เป็นต้นไป)		

ข้อสังเกต

- (1) ตั๋วแลกเงิน คือ หนังสือตราสารซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้ส่งจ่าย ส่งบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า ผู้จ่าย ให้เงินจำนวนหนึ่งแก่บุคคลคนหนึ่งหรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ผู้รับเงิน ตั๋วแลกเงินที่สมบูรณ์ต้องมีรายการตามที่กฎหมายกำหนด (ป.พ.พ. มาตรา 908-910)
- (2) ตั๋วสัญญาใช้เงิน คือ หนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้ออกตั๋ว ให้ค้ำประกันสัญญาว่าจะใช้เงิน

จำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือใช้ให้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับเงิน ตัวสัญญาใช้เงินที่สมบูรณ์ต้องมีรายการตามที่กฎหมายกำหนด (ป.พ.พ. มาตรา 982-984) บัตรเงินฝาก (Negotiable Certificate of Deposits) ถือเป็นตราสารลักษณะนี้ด้วย (หนังสือที่ กค 0811/4241 ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 2544)

(3) คำว่า “ตราสารทำนองเดียวกันที่ใช้อย่างตัว ...” เป็นถ้อยคำที่แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่ ตาม พ.ร.บ. (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2496 เพื่อป้องกันการเลี่ยงกฎหมาย ความเป็นมาของเรื่องนี้อาจศึกษาได้จาก ฎ. 1419/2506 ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุปคือบริษัทรับซื้ออย่างมีสำนักงานใหญ่ที่ยะลา และมีสาขาที่เบตง เวลาสาขาเบตงรับซื้ออย่างได้ออกเอกสารคล้ายตั๋วแลกเงินให้ผู้ขายไปรับเงินจากสำนักงานใหญ่ที่ยะลาได้ เพื่อประโยชน์แก่การค้าที่จะไม่ต้องส่งเงินไปมาระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขา และเพื่อช่วยลูกค้าให้ได้รับความสะดวกปลอดภัยจากโจร เอกสารนี้ระบุว่าได้รับเงินจากใคร (ผู้ขาย) เป็นจำนวนเท่าใดเมื่อไรด้วยจึงมีลักษณะเป็นทั้งใบรับและตราสารทำนองเดียวกันที่ใช้อย่างตั๋วแลกเงิน ซึ่งศาลวินิจฉัยว่าเอกสารดังกล่าวเป็นตราสารที่ต้องเสียอากรตามข้อ 9 เพียงข้อเดียว

(4) ตัวเงินที่ออกเป็นสำรับ คือ ตัวเงินที่ออกเป็นคู่ฉีกสองฉบับหรือสามฉบับโดยผู้ออกตัวมีความประสงค์ให้คู่ฉีกแต่ละฉบับใช้แทนกันได้ และเมื่อได้มีการจ่ายเงินไปตามคู่ฉีกฉบับใดฉบับหนึ่งแล้ว ตัวทั้งสำรับย่อมเป็นอันหลุดพ้นไปหมด ความประสงค์ในการออกตัวเป็นสำรับคือ ผู้ส่งตัวเกรงว่าตัวจะหายตามทางจึงส่งคู่ฉีกไปคนละเที่ยวเมล์ ซึ่งอย่างน้อยคงมีฉบับหนึ่งถึงมือผู้รับ ตัวเงินที่ออกเป็นสำรับจึงมักเป็นตัวเงินที่ออกมาจากต่างประเทศ

ลักษณะแห่งตราสาร	ค่าอากร แสตมป์	ผู้ที่ต้องเสีย อากร	ผู้ที่ต้องขีด ฆ่าแสตมป์
11. (1) ใบหุ้น หรือใบหุ้นกู้ หรือใบรับรองหนี้ของบริษัท สมาคม คณะบุคคล หรือองค์การใด ๆ (พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2526 ใช้บังคับ 29 พ.ย.2526 เป็นต้นไป)	5 บาท	ผู้ทรงตรา สาร	ผู้ทรงตรา สาร
(2) พันธบัตรของรัฐบาลใด ๆ ที่ขายในประเทศไทย ทุกจำนวนเงิน 100 บาท หรือเศษของ 100 บาท ยกเว้นไม่ต้องเสียอากร ใบหุ้น ใบหุ้นกู้ หรือใบรับรองหนี้ของสหกรณ์	1 บาท	ผู้ทรงตรา สาร	ผู้ทรงตรา สาร

ข้อสังเกต

- (1) การโอนตราสารข้อนี้ ต้องเสียอากรสำหรับตราสารการโอน ตามข้อ 2 อีกด้วยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น
- (2) หนังสือรับสภาพหนี้ไม่ใช่ใบรับรองหนี้ ไม่เสียอากร (ฎ. 323/2518)
- (3) คำรับรองของผู้ค้าประกันให้มีการผิดหนี้ ไม่เสียอากร (ฎ. 832/2503)
- (4) ใบหุ้นของบริษัททั่วไป ต้องเสียอากรเป็นรายฉบับ ส่วนใบสำคัญแสดงสิทธิในการซื้อหุ้น (อนุพันธ์ทางการเงินอย่างหนึ่ง) ไม่ใช่ใบหุ้น ไม่ต้องเสียอากร
- (5) ตราสารอิเล็กทรอนิกส์ เห็นว่าไม่อยู่ในข่ายเสียอากร เพราะไม่มีการทำตราสารในแนวคิดแบบดั้งเดิมที่เน้นกระดาษ

ลักษณะแห่งตราสาร	ค่าอากร แสดมภ์	ผู้ที่ต้องเสีย อากร	ผู้ที่ต้องขีด ฆ่าแสดมภ์
12. เช็ค หรือหนังสือคำสั่งใดๆ ซึ่งใช้แทนเช็ค ฉบับละ (พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2526 ใช้บังคับ 29 พ.ย.2526 เป็นต้นไป)	3 บาท	ผู้สั่งจ่าย	ผู้สั่งจ่าย

ข้อสังเกต

- (1) เช็ค คือ ตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคาร ให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งหรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่งอัน เรียกว่า ผู้รับเงิน เช็คต้องมีรายการตามที่กฎหมายกำหนด (ป.พ.พ. มาตรา 987-988)
- (2) คำสั่งใดๆ ซึ่งใช้แทนเช็ค เช่น ดราฟท์ เป็นต้น
- (3) ปกติ ธนาคารจะขายแบบพิมพ์เช็คในราคาเกินกว่าค่าอากรที่ผู้สั่งจ่ายต้องเสีย และต้องนำส่งค่าอากรเดือนละ 2 งวด

ลักษณะแห่งตราสาร	ค่าอากร แสดมภ์	ผู้ที่ต้องเสีย อากร	ผู้ที่ต้องขีด ฆ่าแสดมภ์
13. ใบรับฝากเงินประเภทประจำของธนาคารโดยมีดอกเบีย (พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2526 ใช้บังคับ 29 พ.ย.2526 เป็นต้นไป)	5 บาท	ผู้รับฝาก	ผู้รับฝาก

ข้อสังเกต

- (1) ใบรับฝากเงินในที่นี้ไม่หมายความรวมถึงสมุดคู่มือบัญชีเงินฝาก เช่น สมุดเงินฝากประจำ สมุดเงินฝากออมทรัพย์ สมุดเงินฝากเพื่ออนาคต หรือใบนำฝากแต่อย่างใด
- (2) ใบถอนเงินประเภทบัญชีเงินฝากสะสมไม่อยู่ในบังคับต้องปิดแสดมภ์ (หนังสือที่ กค 0805/16419 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2517
- (3) บัตรเงินฝาก (Negotiation Certificate of Deposits) ถือเป็นตราสารทำนองเดียวกันที่ใช้อย่างทั่วสัญญาใช้เงิน เสียอากรฉบับละ 3 บาท ไม่ใช่ฉบับละ 5 บาท ตามข้อ 13

3. การยกเว้นและการลดอากรแสดมภ์

การยกเว้นและการลดอากรแสดมภ์มีเหตุผลหลายประการ เช่น เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ การเงิน สังคม การเมือง หรือเหตุผลในด้านการบริหารจัดการเก็บภาษีอากร โดยลักษณะของการยกเว้นและการลดอัตราอากรแสดมภ์นั้น อาจทำได้โดยการระบุนบุคคล ประเภทบุคคล ประเภทตราสาร หรือประเภทบุคคลรวมทั้งประเภทตราสารเฉพาะกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนด ให้ได้รับยกเว้นหรือลดอากรแสดมภ์ก็ได้ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. ส่วนที่กำหนดอยู่ในประมวลรัษฎากร และกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามประมวลรัษฎากรในส่วนนี้ แบ่งได้เป็น 3 ส่วนย่อย คือ

1.1 การยกเว้นและการลดอากรแสดมภ์ตามที่กำหนดอยู่ในบัญชีอัตราอากรแสดมภ์ โดยจะกล่าวถึงลักษณะแห่งตราสารที่สำคัญในหัวข้อตราสารตามบัญชีอัตราอากรแสดมภ์และข้อสังเกต

1.2 การยกเว้นอากรแสดมภ์ตามมาตรา 121 แห่งประมวลรัษฎากร มาตรานี้มีจุดหมายในการยกเว้นอากรให้แก่รัฐบาล ผู้ทำหน้าที่งานของรัฐบาล และองค์การกุศลสาธารณะ ที่สำคัญดังนี้

- (1) รัฐบาล
- (2) เจ้าพนักงานผู้กระทำการงานของรัฐบาลโดยหน้าที่
- (3) บุคคลผู้กระทำการในนามรัฐบาล
- (4) องค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น
- (5) สภากาชาดไทย
- (6) วัดวาอาราม และ
- (7) องค์การศาสนาใดๆ ในราชอาณาจักรซึ่งเป็นนิติบุคคล

อย่างไรก็ตามมิให้ใช้ชื่อยกเว้นนี้แก่องค์การของรัฐบาลที่ถือหุ้นหรือทุนหมุนเวียนเพื่อประกอบการพาณิชย์ หรือการพาณิชย์ซึ่งองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดขึ้น

1.3 การยกเว้นและการลดอากรแสตมป์ตามพระราชกฤษฎีกาที่ออกตามความในมาตรา 3 แห่งประมวลรัษฎากร ได้แก่การยกเว้นอากรให้แก่บุคคล หรือตราสาร ในกรณีต่างๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่กำหนดอยู่ในพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500 มาตรา 4 และมาตรา 6 โดยแยกเป็นสองกรณีดังนี้

ก. กรณียกเว้นอากรแสตมป์ตาม พ.ร.ฎ. 10/2500 มาตรา 4 หรือในพระราชกฤษฎีกาฉบับอื่น นอกจากที่กำหนดใน พ.ร.ฎ. 10/2500 มาตรา 6 ที่สำคัญได้แก่

(1) ยกเว้นตามสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจหรือทางเทคนิคระหว่างรัฐบาลไทย กับรัฐบาลต่างประเทศ (พ.ร.ฎ. 9/2499 มาตรา 3)

(2) ยกเว้นให้องค์การสหประชาชาติ ทบวงการชำนัญพิเศษของสหประชาชาติและเจ้าหน้าที่ หรือผู้เชี่ยวชาญองค์การหรือทบวงการดังกล่าว ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในประเทศไทย เมื่อประเทศไทยมี ข้อผูกพันให้ยกเว้นตามอนุสัญญาหรือความตกลง (พ.ร.ฎ. 10/2500 มาตรา 4 (1))

(3) ยกเว้นให้สถานเอกอัครราชทูต สถานทูต สถานกงสุลใหญ่ สถานกงสุล บุคคลใน คณะทูตในคณะกงสุล และบุคคลที่ถือว่าอยู่ในคณะทูตตามความตกลง ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามหลัก ถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน (พ.ร.ฎ. 10/2500 มาตรา 4 (2))

(4) การกระทำตราสารของคณะกรรมการไทยช่วยไทย (พ.ร.ฎ. 320/2541)

(5) การกระทำตราสารของลูกหนี้ และสถาบันการเงินอันเนื่องมาจากการปรับปรุง โครงสร้างหนี้ของสถาบันการเงินบางกรณี (พ.ร.ฎ. 325/2541)

(6) การกระทำตราสารอันเนื่องมาจากการดำเนินการตามคำขอประนอมหนี้หรือแผนฟื้นฟู กิจการของลูกหนี้ที่ศาลได้มีคำสั่งเห็นชอบตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย (พ.ร.ฎ. 340/2541)

(7) การทำตราสารอันเนื่องมาจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของเจ้าหนี้อื่นบางกรณี (พ.ร.ฎ. 349/2542)

ข. กรณียกเว้นอากรแสตมป์ ตาม พ.ร.ฎ. 10/2500 มาตรา 6 ที่สำคัญได้แก่อนุมตราเหล่านี้ คือ

(1) ธนาคารแห่งประเทศไทย

(2) ธนาคารอาคารสงเคราะห์

(3) ธนาคารเพื่อการสหกรณ์

(6) บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (พ.ร.ฎ. 29/2511)

(9) การเคหะแห่งชาติ (พ.ร.ฎ. 47/2516)

(10) ผู้โอน เฉพาะการโอนหลักทรัพย์จดทะเบียนหรือหลักทรัพย์รับอนุญาตที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นนายทะเบียน สำหรับการโอนหลักทรัพย์นั้น (พ.ร.ฎ. 63/2519)

(12) ผู้โอนเฉพาะการโอนพันธบัตรธนาคารอาคารสงเคราะห์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นนายทะเบียนสำหรับการโอนพันธบัตรนั้น (พ.ร.ฎ. 106/2524)

(14) กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน (พ.ร.ฎ. 176/2529)

(15) ผู้โอนเฉพาะการโอนพันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย (พ.ร.ฎ. 187/2530)

(16) ผู้โอนเฉพาะการโอนตราสารที่ต้องเสียอากรแสตมป์ระหว่างกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กับกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (พ.ร.ฎ. 210/2533)

(17) ผู้โอนเฉพาะการโอนพันธบัตรของรัฐวิสาหกิจ (พ.ร.ฎ. 235/2534)

(18) บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (พ.ร.ฎ. 258/2535)

(19) บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (พ.ร.ฎ. 258/2535)

(20) ผู้ประกอบกิจการวิเทศธนกิจตามประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การประกอบกิจการวิเทศธนกิจของธนาคารพาณิชย์ ลงวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2535 หรือที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมต่อไป ทั้งนี้ เฉพาะกรณีที่ผู้ประกอบกิจการเป็นผู้ที่ต้องเสียอากรตามบัญชีอัตราอากรแสตมป์ (พ.ร.ฎ. 259/2535)

(21) ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (พ.ร.ฎ. 266/2536)

(23) ผู้โอน เฉพาะการโอนหุ้นกู้ (พ.ร.ฎ. 285/2538)

(24) ผู้โอน เฉพาะการโอนหุ้นในศูนย์ซื้อขายหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ (พ.ร.ฎ. 307/2540)

(25) องค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (พ.ร.ฎ. 323/2541)

(26) บริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน (พ.ร.ฎ. 329/2541)

(27) ผู้ที่ต้องเสียอากร เฉพาะกรณีที่ต้องเสียอากรตามบัญชีอากรแสตมป์สำหรับตราสารที่ทำขึ้นระหว่างนิติบุคคลเฉพาะกิจกับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นที่เกิดขึ้นเนื่องจากการแปลงสินทรัพย์หลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยนิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนด (พ.ร.ฎ. 335/2541) ซึ่งมีการกำหนดให้ต้องเป็นโครงการที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับ

หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และต้องมีการบันทึกบัญชีตามมาตรฐานการบัญชีซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วไป ตามประกาศอธิบดีฯ เกี่ยวกับอากรแสตมป์ (ฉบับที่ 40) ใช้นับตั้งแต่วันที่ 6 พฤศจิกายน 2541)

(28) กองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ กองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์เพื่อแก้ไขปัญหาในระบบสถาบันการเงิน และกองทุนรวมเพื่อแก้ไขปัญหาในระบบสถาบันการเงินที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (พ.ร.ฎ. 338/2541)

(29) บริษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย (พ.ร.ฎ. 345/2541)

(30) ผู้โอน เฉพาะการโอนหลักทรัพย์จดทะเบียนที่บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์เป็นนายทะเบียนหลักทรัพย์สำหรับการโอนหลักทรัพย์นั้น (พ.ร.ฎ. 351/2542)

(31) ผู้ประกอบกิจการซึ่งเป็นบริษัทมหาชนจำกัดหรือบริษัทจำกัด เฉพาะกรณีและผู้ประกอบกิจการดังกล่าวความเข้ากันหรือโอนกิจการทั้งหมดให้แก่กัน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนด (พ.ร.ฎ. 357/2542)

(32) รัฐวิสาหกิจ เฉพาะการกระทำตราสารอันเนื่องมาจากการนำทุนบางส่วนหรือทั้งหมดมาเปลี่ยนสภาพเป็นหุ้นในรูปแบบของบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด ตามกฎหมายว่าด้วยทุนรัฐวิสาหกิจ (พ.ร.ฎ. 372/2543)

(33) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พ.ร.ฎ. 374/2543)

(34) ผู้ที่ต้องเสียอากร เฉพาะตราสารที่ต้องเสียอากรแสตมป์ในกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์ โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืน เฉพาะในส่วนของหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนด (พ.ร.ฎ. 393/2544 และประกาศอธิบดีฯ เกี่ยวกับอากรแสตมป์ (ฉบับที่ 42) ใช้นับตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2543)

(35) กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ เฉพาะการกระทำตราสารในการให้กู้ยืมเงินแก่สมาชิกตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป (พ.ร.ฎ. 398/2545)

(36) กองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์และสิทธิเรียกร้องที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (พ.ร.ฎ. 398/2545)

(39) ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป (พ.ร.ฎ. 450/2548)

2. ส่วนที่กำหนดอยู่ในกฎหมายพิเศษ มีกฎหมายพิเศษยกเว้นหรือลดอากรแสตมป์ แก่นิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายพิเศษ หรือที่เกี่ยวข้องกับกิจการพิเศษบางอย่าง ที่สำคัญคือ

- (1) พ.ร.บ. จัดทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พ.ศ. 2479 มาตรา 8
- (2) พ.ร.บ. ธนาคารออมสิน พ.ศ. 2489 มาตรา 5
- (3) พ.ร.บ. การท่าเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494 มาตรา 17
- (4) พ.ร.บ. การรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494 มาตรา 19
- (5) พ.ร.บ. ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พ.ศ. 2495 มาตรา 6
- (6) พ.ร.บ. องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2497 มาตรา 19
- (7) พ.ร.บ. อุตุสภกรรมน้ำตาลทราย พ.ศ. 2504 มาตรา 22
- (8) พ.ร.บ. กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ. 2505 มาตรา 25
- (9) พ.ร.บ. ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509 มาตรา 41
- (10) พ.ร.บ. การสื่อสารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 มาตรา 17

4. วิธีชำระอากรแสตมป์

รูปแบบการชำระอากรแสตมป์มีดังต่อไปนี้

1. การใช้แสตมป์ปิดทับ

การใช้แสตมป์ปิดทับต้องทำก่อนหรือขณะกระทำตราสารเป็นราคาแสตมป์ไม่น้อยกว่าอากรที่ต้องเสียและขีดฆ่าแสตมป์นั้นให้ใช้ไม่ได้อีกต่อไป อนึ่ง แสตมป์เหล่านี้จะมีรหัสพิมพ์เครื่องหมายไว้ว่าเป็นแสตมป์ที่ผลิตออกขายในช่วงเวลาและงวดใดด้วย เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ว่ามีอากรเสียภายในกำหนดเวลาถูกต้องหรือไม่ กล่าวคือ หากมีการซื้อแสตมป์ที่ขายในปัจจุบันไปติดในตราสารที่ทำขึ้นในอดีตย่อมสามารถตรวจสอบและพิสูจน์เพื่อลงโทษได้

2. การให้เลือกว่าจะเป็นตัวเงินแทนการใช้แสตมป์ปิดทับ

การใช้แสตมป์ปิดทับจำนวนมากในตราสารโดยเฉพาะในตราสารใบรับก่อให้เกิดภาวะแก่ผู้เสียอากรแสตมป์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางให้มีการปลอมแปลงแสตมป์ หรือหลีกเลี่ยงการเสียอากรแสตมป์ด้วยวิธีการต่างๆ ทำให้รัฐต้องสูญเสียรายได้ไป และยังต้องเสียค่าพิมพ์แสตมป์เป็นเงินจำนวนมาก ดังนั้นจึงมี

หลักทั่วไปถือว่าผู้เสียหายแสตมป์อาจขอเสียหายแสตมป์เป็นตัวแทนการใช้แสตมป์ปิดทับได้ตามระเบียบที่ทางราชการกำหนด (มาตรา 116) ทั้งนี้ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่มีประกาศอธิบดีกรมสรรพากรบังคับให้ชำระค่าอากรเป็นตัวแทนการใช้แสตมป์ปิดทับ ดังจะกล่าวในข้อถัดไป

3. การบังคับให้ชำระค่าอากรเป็นตัวแทนการใช้แสตมป์ปิดทับ

เพื่อให้การเสียหายแสตมป์เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพในบางกรณีอธิบดีโดยอนุมนตรีรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศกำหนดให้ผู้เสียหายแสตมป์ต้องเสียหายแสตมป์เป็นตัวแทนตามระเบียบที่กำหนดแต่เพียงวิธีเดียว ห้ามใช้วิธีซื้อแสตมป์ปิดทับโดยเด็ดขาด ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตราสารหนี้ นั้น มีตราสารที่ต้องเสียหายแสตมป์เป็นตัวแทนที่สำคัญดังนี้

3.1 ตัวแลกเงินหรือตราสารทำนองเดียวกันที่ใช้อย่างตัวแลกเงิน เฉพาะที่ธนาคารที่ประกอบกิจการในราชอาณาจักรหรือธนาคารที่ประกอบกิจการนอกราชอาณาจักรเป็นผู้ส่งจ่ายตามลักษณะแห่งตราสารข้อ 9 (1) และใบรับฝากเงินประเภทประจำของธนาคารโดยมีดอกเบี้ยตามลักษณะแห่งตราสารข้อ 13 (ให้ธนาคารผู้ส่งจ่าย ผู้ทรงคนแรกในประเทศไทยหรือผู้รับฝากแล้วแต่กรณีชำระอากรเป็นตัวแทน) (ประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 22))

3.2 ใบหุ้นหรือใบหุ้นกู้ที่ตลาดหลักทรัพย์เป็นนายทะเบียนหุ้น โดยผู้ทรงต้องชำระอากรเป็นตัวแทนไว้ต่อตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งตลาดหลักทรัพย์จะระบุข้อความในตราสารนั้นว่า “ชำระอากรแล้ว” แล้วตลาดหลักทรัพย์จึงยื่นขอชำระหรือชำระเงินที่รับชำระ ณ สำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาในเขตท้องที่ที่ตลาดหลักทรัพย์ตั้งอยู่ (ประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 32))

3.3 ตัวสัญญาใช้เงินเฉพาะที่บริษัทเงินทุนหรือบริษัทเครดิตฟองซิเอร์เป็นผู้ออกตัว (ประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 33))

3.4 ตราสารบางลักษณะซึ่งทางราชการ ธนาคาร สถาบันการเงินหรือนิติบุคคลมีส่วนเกี่ยวข้อง คือ การกู้ยืมเงิน หรือการตกลงให้เบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคาร ตามลักษณะตราสารข้อ 5 และตัวสัญญาใช้เงินหรือตราสารทำนองเดียวกันที่ใช้อย่างตัวสัญญาใช้เงิน ตามลักษณะแห่งตราสารข้อ 9(2) (ประกาศอธิบดีฯ ฉบับที่ 37))

ส่วนที่ 4

ตัวอย่างแนววินิจฉัยเกี่ยวกับ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์

1. หนังสือที่ กค 0802/25750 ลงวันที่ 29 พ.ย. 2538⁶
บริษัทประกอบกิจการธุรกิจหลักทรัพย์ ในวันที่ 1 กันยายน 2550 บริษัท ได้ซื้อตราสารหนี้ซึ่งมีราคาตามมูลค่าที่ตราไว้ 10,000 บาทในราคา 8,000 บาท ครบกำหนดไถ่ถอนวันที่ 31 ธันวาคม 2555 ดังนี้
 - 1) ส่วนต่างหรือส่วนลดจากการซื้อขายหนี้จำนวน 2,000 บาท จัดเป็นรายรับประเภทส่วนลดต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะในอัตราร้อยละ 3.3 ของยอดรายรับ
 - 2) ส่วนต่างหรือส่วนลดดังกล่าว เป็นรายรับในวันที่ตัวเงินครบกำหนดไถ่ถอน หรือใช้เงินไม่ใช่วันซื้อ หรือทุกๆ สิ้นเดือน บริษัทจึงต้องนำส่วนลดจำนวน 2,000 บาทไปคำนวณเป็นรายรับเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะในอัตราร้อยละ 3.3 ของยอดรายรับ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2555 ซึ่งเป็นวันที่ตราสารหนี้ครบกำหนดไถ่ถอน
2. หนังสือที่ กค 0811/3470 ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2544⁷
บริษัทที่ประกอบกิจการโดยทั่วไป ได้นำเงินลงทุนและเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงินไปลงทุนในตราสารการเงินประเภทหุ้นกู้ซึ่งบริษัทได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ย และกำไรจากการลงทุน ดังนี้ การที่บริษัทนำเงินลงทุนและเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงินไปลงทุนในตราสารการเงินประเภทหุ้นกู้ โดยได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยและกำไรจากการลงทุน หากมีการขายหุ้นดังกล่าว การประกอบกิจการลงทุนในตราสารหนี้ดังกล่าว ไม่เข้าลักษณะเป็นการประกอบกิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ ตามมาตรา 91/2(5) แห่งประมวลรัษฎากร จึงไม่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ
3. หนังสือที่ กค 0802/25750 ลงวันที่ 29 พ.ย. 2538⁸
บริษัทที่ประกอบกิจการธุรกิจหลักทรัพย์ได้ซื้อตราสารหนี้ซึ่งมีราคาตามมูลค่าที่ตราไว้ 10,000 บาทในราคา 8,000 บาท ครบกำหนดไถ่ถอนวันที่ 31 ธันวาคม 2555 และได้ขายตราสารหนี้ดังกล่าวออกไป

⁶ดัดแปลงจากตัวอย่างที่อ้างใน สิริกมล อุดมผล, "ภาระภาษีธุรกิจเฉพาะของตราสารหนี้," สรรพการสาส์น ปีที่ 49 ฉบับ 7 (กรกฎาคม 2545). หน้า 62.

⁷ดัดแปลงจากตัวอย่างที่อ้างใน เรื่องเดียวกัน หน้า 63.

⁸ดัดแปลงจากตัวอย่างที่อ้างใน เรื่องเดียวกัน หน้า 64.

ในราคา 8,200 บาท ในวันเดียวกับวันที่ซื้อตราสาร โดยถือตัวเงินไว้ไม่ครบกำหนดได้ถอน ทำให้เกิดกำไรจากการขายจำนวน 200 บาท (8,200-8,000) ดังนี้ บริษัทจะต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะจากฐานภาษีในส่วนของกำไรจากการขายตราสารหนี้จำนวน 200 บาท ในอัตราร้อยละ 3.3 ของยอดรายรับ ตามมาตรา 91/6(3) แห่งประมวลรัษฎากร

4. หนังสือที่ กค 0802/พ.03215 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535

เรื่อง ภาษีมูลค่าเพิ่ม กรณีการประกอบ

ธุรกิจหลักทรัพย์ประเดินหาหรือ กรณีการประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ประเภทต่างๆ เช่นการให้บริการนายหน้าและตัวแทนซื้อขายหลักทรัพย์ การให้บริการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ การให้บริการที่ปรึกษาทางธุรกิจเป็นกิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะหรือภาษีมูลค่าเพิ่ม

แนววินิจฉัย การประกอบธุรกิจให้บริการนายหน้าและตัวแทนซื้อขายหลักทรัพย์การให้บริการจัดจำหน่ายหลักทรัพย์ การให้บริการที่ปรึกษาทางธุรกิจ เป็นกิจการเฉพาะอย่างที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ตาม ม.91/2 ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นกิจการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ทั้งนี้ ตาม ม.91/4(2) และตาม พ.ร.ฎ. ว่าด้วยการกำหนดกิจการเฉพาะอย่างที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะให้เป็นกิจการที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 246) พ.ศ. 2534 ดังนั้นบริษัทซึ่งประกอบกิจการดังกล่าวจึงต้องนำรายรับที่ได้ไปเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ในอัตราร้อยละ 7.0

5. หนังสือที่ กค 0811/พ. 00658 ลงวันที่ 25 มกราคม 2542

เรื่อง ภาษีธุรกิจเฉพาะ กรณีรายรับจากดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล

ประเด็นหาหรือ กระทรวงการคลังได้ออกพันธบัตรจำหน่ายให้แก่กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน (ปรส.) และกองทุนได้จำหน่ายพันธบัตรดังกล่าวให้แก่สถาบันการเงินอีกทอดหนึ่งโดยวิธีการประมูล ในการประมูลแต่ละครั้ง กองทุนจะได้รับดอกเบี้ยพันธบัตรระหว่างวันที่กองทุนถือพันธบัตรจนถึงวันที่จำหน่ายพันธบัตร รวมทั้งได้รับดอกเบี้ยในงวดการจ่ายดอกเบี้ยสำหรับพันธบัตรที่กองทุนถืออยู่ จึงขอทราบว่าจะต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะหรือไม่

แนววินิจฉัย ดอกเบี้ยพันธบัตรที่กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงินได้รับดังกล่าวจะต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ตาม ม.91/5(5)(ก)

6. หนังสือที่ กค 0811/3470 ลงวันที่ 10 เมษายน 2544

เรื่อง ภาษีธุรกิจเฉพาะ กรณีการลงทุนในหุ้นกู้

ประเด็นหรือ ผลตอบแทนเกี่ยวกับดอกเบี้ยรับและกำไรจากการลงทุนในหุ้นกู้ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะหรือไม่ เดิม สก.1 ได้แจ้งว่ากรณีหุ้นกู้ กรมสรรพากรได้เคยมีหนังสือตอบข้อหารือที่ กค 0802/25750 ลงวันที่ 29 พ.ย. 2528 ดังนั้นการที่บริษัทได้ดำเนินกิจการและมีผลตอบแทนเกี่ยวกับดอกเบี้ยและกำไรจากการลงทุนในหุ้นกู้เข้าลักษณะเป็นฐานภาษีของการประกอบกิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ ตาม ม.91/5(5) บริษัทต้องนำรายรับดังกล่าวมาคำนวณเสียภาษีธุรกิจเฉพาะนั้นแนววินิจฉัย กรมสรรพากรขอเรียนว่า กรณีบริษัทนำเงินลงทุนและเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงินไปลงทุนในตราสารทางการเงินประเภทหุ้นกู้ โดยได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ย และกำไรจากการลงทุนหากมีการขายหุ้นดังกล่าว การประกอบกิจการดังกล่าวไม่เข้าลักษณะเป็นการประกอบกิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ ตาม ม.91/2(5)

บทที่ 4

สิทธิประโยชน์และปัญหาทางภาษีอากรเกี่ยวกับธุรกรรมตราสารหนี้

ปัจจุบันตลาดการเงินซึ่งประกอบไปด้วยตลาดตราสารทุน ตลาดตราสารอนุพันธ์ และตลาดตราสารหนี้ มีนวัตกรรมทางการเงินต่างๆเกิดขึ้นอย่างมากมาย ทั้งในแง่ของผลิตภัณฑ์ทางการเงิน และในแง่ของรูปแบบการทำธุรกรรม กล่าวเฉพาะตลาดตราสารหนี้ใน ส่วนตลาดรองก็ไม่ได้มีเฉพาะการซื้อขายขาด หรือที่เรียกว่า Outright เท่านั้น แต่ยังมีการทำธุรกรรมรูปแบบอื่นๆ เช่น การทำธุรกรรมขายโดยมีสัญญาจะซื้อคืน ที่เรียกว่า ธุรกรรมซื้อคืน (Repo) หรือ การทำธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ (Securities lending / Borrowing / SBL) เป็นต้น และในส่วนของตลาดแรกมีการออกตราสารรูปแบบใหม่ๆ เช่น ตราสารหนี้ที่เกิดจากการแปลงสินทรัพย์ เป็นหลักทรัพย์ (Securitization) ตราสารอนุพันธ์ (Derivatives) ตราสารหุ้นกู้อนุพันธ์ (Structured Notes)¹ เป็นต้น

ในบทนี้จะแบ่งเป็น 4 ส่วน แยกตามลักษณะของประเภทธุรกรรมเฉพาะอย่างที่เกี่ยวข้องกับตราสารหนี้ โดยเริ่มจากธุรกรรมซื้อคืน ธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ การแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ ตราสารอนุพันธ์ ตามลำดับ ทั้งนี้ ในแต่ละส่วนดังกล่าวจะได้กล่าวถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกลไกการทำงานและประโยชน์ที่ได้รับจากการทำธุรกรรมแต่ละประเภท เพื่อเป็นพื้นฐานก่อนจะเข้าสู่รายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และตัวอย่างประเด็นปัญหาในทางภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมประเภทนั้นๆ ต่อไป

ส่วนที่ 1 ธุรกรรมซื้อคืน (Repo)

1. ความหมาย

ธุรกรรมซื้อคืน คือ ธุรกรรมที่เป็นการตกลงกันระหว่างผู้กู้เงิน / ผู้ขายหลักทรัพย์ (Seller) และผู้ให้กู้เงิน/ ผู้ซื้อหลักทรัพย์ (Buyer) โดยผู้กู้เงินตกลงจะขายหลักทรัพย์ให้กับผู้ให้กู้เงิน โดยมีสัญญาว่าจะซื้อคืนหลักทรัพย์จากผู้ให้กู้เงินในอนาคต ด้วยจำนวนเงินเท่ากับเงินต้นที่ได้กู้ยืมไว้บวกกับดอกเบี้ยของการกู้ยืมตามระยะเวลา

¹หมายถึง ตราสารที่มีลักษณะผสมระหว่างตราสารหนี้กับตราสารทุน โดยมีความเป็นหนี้ที่ยังคุ้มครองเงินต้นบางส่วน เช่น ร้อยละ 80 ของเงินต้นที่ลงทุนไป แต่มีผลตอบแทนแปรตามอัตราผลตอบแทนในตราสารทุน เช่น ดัชนีหลักทรัพย์หุ้นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เป็นต้น ผู้สนใจ โปรดดูหุ้นกู้อนุพันธ์ : ทางเลือกใหม่ในการบริหารความเสี่ยง www.sec.or.th/mktdedu/help/concl.doc (เข้าเยี่ยมชม 10 กันยายน 2550)

และอัตราดอกเบี้ยที่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้า หรืออาจกล่าวได้ว่า Repo เป็นการกู้ยืมเงินระยะสั้น โดยมีตราสารหนี้เป็นหลักประกันและมีการโอนกรรมสิทธิ์ในตราสารจริง ซึ่งผู้ให้กู้จะได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ย (Repo Interest) ส่วนการทำธุรกรรมในขากลับกันจะเรียกว่า Reverse repo

2. ประโยชน์ของธุรกรรมซื้อคืน Repo

การทำธุรกรรมซื้อคืนเป็นกลไกในการเชื่อมโยงระหว่างผู้ต้องการเงินทุนระยะสั้นและผู้มีเงินออมที่ต้องการลงทุนระยะสั้นโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน ประโยชน์หลัก ๆ ของ Repo ต่อตลาดตราสารหนี้มีดังนี้

- 1) เสริมสร้างสภาพคล่องในตลาดรอง เพราะตราสารที่ใช่เป็นหลักประกันในการกู้ยืมเป็นการโอนกรรมสิทธิ์จริง ซึ่งทำให้ผู้รับโอนกรรมสิทธิ์ (ผู้ให้กู้) สามารถนำตราสารนั้นไปทำธุรกรรมต่อได้โดยการให้กู้ยืมต่อหรือขายต่อ โดยต้องหาตราสารดังกล่าวกลับมาก่อนการครบกำหนดของสัญญาซื้อคืน
- 2) ช่วยให้ผู้ถือตราสารสามารถเพิ่มผลตอบแทน (Enhance Yield) โดยการให้ยืมตราสารได้ แทนการถือครองตราสารไว้เพียงอย่างเดียว
- 3) เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยง เมื่ออัตราผลตอบแทนของตราสารหนี้เปลี่ยนแปลงไป

3. กลไกของธุรกรรมซื้อคืน (Repo)

แม้ว่าธุรกรรมซื้อคืน (Repo) จะมีลักษณะเหมือนธุรกรรมการซื้อขายหลักทรัพย์โดยทั่วไป แต่โดยสาระที่แท้จริงของธุรกรรมแล้ว ธุรกรรมซื้อคืนเป็นธุรกรรมของการกู้ยืมเงินระยะสั้น โดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งผู้ขายหลักทรัพย์มีฐานะเป็นผู้กู้ (Borrower) และผู้ซื้อหลักทรัพย์มีฐานะเป็นผู้ให้กู้ (Lender) มีหลักทรัพย์ที่ตกลงกันในการทำธุรกรรมเป็นหลักประกันค้ำประกัน (Collateral) และมีจำนวนเงินที่ชำระราคากันในขาแรก (Purchase Price) เป็นเงินต้น ราคาในขาหลัง (Repurchase Price) จะมีค่าเท่ากับเงินต้นบวกดอกเบี้ยกู้ยืม (Repo Interest) ซึ่งสามารถแสดงขั้นตอนการทำธุรกรรมซื้อคืนได้ดังนี้

- 1) ธุรกรรมขาแรก : ณ วันที่ทำธุรกรรม

2) รุกรกรรมขาหลัง : ณ วันที่ครบกำหนดซื้อคืน

ผู้กู้เงิน/ผู้ขายหลักทรัพย์จะโอนหลักทรัพย์ให้แก่ผู้ให้กู้เพื่อเป็นหลักประกันการกู้ เมื่อครบกำหนดสัญญาหากผู้กู้เงินสามารถชำระเงินสด + ดอกเบี้ยได้ตามที่ตกลงไว้ ผู้ให้กู้เงิน/ผู้ซื้อหลักทรัพย์จะโอนหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Collateral) คืนแก่ผู้กู้เงิน ทั้งนี้ ในระหว่างกำหนดอายุสัญญาหากมีสิทธิประโยชน์ เช่น ดอกเบี้ยเงินปันผล ที่เกิดจากหลักทรัพย์ค้ำประกัน ผู้ให้กู้เงินจะต้องส่งมอบสิทธิประโยชน์ดังกล่าวคืนแก่ผู้กู้เงินภายในระยะเวลาที่ตกลงกันได้

4. สรุปลักษณะทั่วไปของธุรกรรมซื้อคืน (Repo)

- 1) เป็นการกู้ยืมโดยมีตราสารหนี้เป็นหลักประกัน และมีการโอนกรรมสิทธิ์ในตราสารจริง
- 2) ผู้ให้กู้ยืมเงินจะได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ย (Repo Interest)
- 3) ผู้ให้กู้ยืมเงินสามารถนำหลักประกันซึ่งเป็นตราสารหนี้ที่ได้รับไปทำธุรกรรมอื่น ๆ ต่อได้ เช่น ใช้เป็นหลักประกันในการกู้ยืมผ่าน Private Repo อีกธุรกรรมหนึ่ง หรือใช้ส่งมอบธุรกรรม Short Sale
- 4) หากตราสารหลักประกันมีการจ่าย Coupon ในระหว่างอายุสัญญา ผู้ให้กู้ต้องส่งคืน Coupon นั้นให้ผู้กู้ยืม เนื่องจากกรรมสิทธิ์ใน Coupon นั้นเป็นของผู้กู้ยืม
- 5) หลักประกันที่ใช่ โดยทั่วไปต้องมีมูลค่ามากกว่าเงินกู้ยืมตาม haircut หรือ initial margin ที่กำหนดไว้
- 6) ในการทำธุรกรรมซื้อคืนภาคเอกชน (Private Repo) ของสถาบันการเงิน จะใช้สัญญามาตรฐาน Global Master Repurchase Agreement (GMRA) เป็นสัญญาอ้างอิง
- 7) ในระหว่างอายุสัญญาต้องตีมูลค่าหลักประกันด้วยราคาตลาด (Mark to Market) ทุกวัน หากมูลค่าตลาดของหลักประกันลดลง ผู้กู้ต้องจ่ายเงินชดเชยส่วนต่างให้แก่ผู้ให้กู้ เรียกว่า Margin Call ในทางกลับกัน หากมูลค่าของหลักประกันเพิ่มสูงกว่ามูลค่าเงินกู้ ผู้ให้กู้ต้องส่งคืน Margin ให้แก่ผู้กู้ กล่าวคือ หากหลักประกันมีมูลค่าต่ำกว่าหรือสูงกว่าเงินกู้ยืม (รวมดอกเบี้ยค้าง) เกินระดับที่เหมาะสม (Variation Margin) ต้องมีการเรียกเพิ่มหรือส่งคืน Margin

5. กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรม Repo

ปัจจุบันการทำธุรกรรมในตลาด Repo ในประเทศไทย อาจแบ่งได้เป็น 3 ช่องทางคือ

1) ตลาดซื้อคืนที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ในกรณีนี้ ธปท. จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางโดยเป็นคู่สัญญาโดยตรงทั้งกับผู้กู้และผู้ให้กู้ สมาชิกของตลาดซื้อคืนหรือผู้มีสิทธิเข้าสู่ตลาดก็คือสถาบันการเงินและรัฐวิสาหกิจที่ได้รับอนุญาต อย่างไรก็ตาม ได้มีการทยอยลดบทบาทของตลาดซื้อคืนผ่านช่องทางนี้ลงมาโดยลำดับ โดยธปท. เตรียมจะปิดตลาดซื้อคืน ธปท. ภายในปี 2550 นี้ เพื่อผลักดันให้มีการทำธุรกรรม Private Repo มากขึ้น

2) Bilateral Repo หรือ การทำธุรกรรม Repo ระหว่าง ธปท. กับ Primary dealer เป็นช่องทางหนึ่งที่ ธปท. ใช้ในการดำเนินนโยบายทางการเงิน โดย ธปท. จะดูดซับ (ขายโดยมีสัญญาซื้อคืน) หรือปล่อยสภาพคล่อง (ซื้อโดยมีสัญญาขายคืน) ผ่านธุรกรรมนี้เพื่อให้สภาพคล่องอยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยมี Primary Dealers ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในส่งผ่านสภาพคล่องจาก ธปท. ให้กับสถาบันการเงินอื่นๆในระบบต่อไป

3) Private Repo หรือ การทำธุรกรรม Repo ภาคเอกชน (Private repo) เป็นธุรกรรมระหว่างสถาบันการเงิน หรือ บริษัทหลักทรัพย์ กับนักลงทุน การพัฒนาตลาด Private Repo นี้ถือเป็นเป้าหมายของทางการและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องจากเป็นธุรกรรมที่จะช่วยในการเสริมสร้างสภาพคล่องให้กับตลาดตราสารหนี้และระบบการเงิน โดยอาศัยกลไกการทำงานที่สะท้อนอัตราดอกเบี้ยในตลาดอย่างแท้จริง ดังนั้น สำหรับในหนังสือนี้ โดยทั่วไปเมื่อพูดถึงธุรกรรม Repo จะหมายถึง Private Repo นั่นเอง

สำหรับธนาคารพาณิชย์ การประกอบธุรกรรม Private Repo จะอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของ ธปท. เรื่องการอนุญาตให้ ธนาคารพาณิชย์ ประกอบธุรกรรมซื้อคืนภาคเอกชน (Private Repo) ลงวันที่ 20 เม.ย.49 ซึ่งมีสาระสำคัญคือ

- กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์สามารถทำธุรกรรมให้กู้เงินบาท (Reverse) กับนิติบุคคลในประเทศและบุคคลธรรมดาได้
- การกู้ยืมเงินบาท (Repo) สามารถทำได้กับนิติบุคคลในประเทศทุกประเภท ผู้ลงทุนต่างประเทศ (Non-residents) รวมถึงกองทุนต่างๆที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน ก.ล.ต.
- สามารถทำ Repo ต่างสกุลเงิน (Cross Currency) กับคู่สัญญาที่เป็นสถาบันการเงินที่ได้รับอนุญาต

- หลักทรัพย์ค้ำประกันให้ใช้ตราสารหนี้ภาครัฐหรือตราสารหนี้สกุลเงินบาทของรัฐบาลหรือสถาบันการเงินของรัฐบาลต่างประเทศ และตราสารหนี้สกุลเงินบาท BBB ขึ้นไป ตราสารหนี้สกุลเงินต่างประเทศที่เป็นพันธบัตรรัฐบาลไทยหรือต่างประเทศ หรือถ้าเป็นนิติบุคคลต้องได้รับ Rating BBB ขึ้นไป

สำหรับบริษัทหลักทรัพย์ (ซึ่งรวมถึงสถาบันการเงินที่มีใบอนุญาตค้าหลักทรัพย์) ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน ก.ล.ต. การทำธุรกรรม Repo ถือเป็นประกอบกิจการอื่นของบริษัทหลักทรัพย์ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่สำนักงาน ก.ล.ต. กำหนด ได้แก่

- เป็นการทำ Repo คู่กับสัญญาที่เป็นสถาบันการเงินหรือผู้ลงทุนสถาบัน ซึ่งมีได้เป็นผู้ลงทุนต่างประเทศ (Non Resident)
- กรณีการทำ Repo กับผู้ลงทุนทั่วไปให้ทำได้เฉพาะตราสารหนี้ภาครัฐหรือที่รัฐบาลค้ำประกัน โดยใช้สัญญามาตรฐานที่ สำนักงาน ก.ล.ต. ยอมรับหรือเห็นชอบ และมีอายุไม่เกิน 1 ปี โดยคู่สัญญาต้องจัดให้มีบุคคลที่สามเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลและเก็บรักษาหลักทรัพย์

6. สัญญามาตรฐานในธุรกรรม Repo

ในการธุรกรรม Repo ที่จะเข้าขายได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้จากส่วนต่างของราคา (Capital Gain Tax) นั้น กรมสรรพากรได้กำหนดให้ ต้องมีสัญญาขายหรือซื้อคืนเป็นลายลักษณ์อักษรที่สำนักงาน ก.ล.ต. ยอมรับ ซึ่งปัจจุบันประกอบด้วย

1. สัญญามาตรฐานตามที่กำหนดโดยสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย²
2. สัญญามาตรฐานตามที่กำหนดโดยบริษัทหลักทรัพย์เพื่อธุรกิจหลักทรัพย์ จำกัด
3. สัญญามาตรฐานตามที่กำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

หากบริษัทหลักทรัพย์จะใช้สัญญาอื่นนอกเหนือจากสัญญาข้างต้น ก็อาจจัดส่งร่างสัญญาดังกล่าวให้สำนักงาน ก.ล.ต. พิจารณาได้

²สามารถ Downloadได้จาก Website : www.ThaiBMA.or.th < Convention < Repurchase Standard Agreement

7. ผลทั่วไปทางภาษีอากรที่เกิดจากการทำธุรกรรมซื้อคืน

1) ผลทางภาษีเงินได้

1.1 ในกรณีผู้ขายหลักทรัพย์มีกรณีที่อาจเกิดเงินได้ดังต่อไปนี้

1.1.1 เงินได้จากการขายหลักทรัพย์

- เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ข)

1.1.2 เงินชดเชยเงินปันผล หรือเงินชดเชยดอกเบี้ยที่ได้รับจากผู้ซื้อหลักทรัพย์ในขณะที่ผู้ซื้อหลักทรัพย์ได้ถือครองหลักทรัพย์อยู่

- เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(8)

1.2 ในกรณีของผู้ซื้อหลักทรัพย์มีกรณีที่อาจเกิดเงินได้ดังต่อไปนี้

1.2.1 เงินได้จากการขายคืนหลักทรัพย์

- เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ข)

1.2.2 เงินปันผลหรือดอกเบี้ยที่ผู้ซื้อได้รับในขณะที่ถือครองหลักทรัพย์ตามสัญญา

- กรณีเงินปันผล จะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ข)
- กรณีดอกเบี้ย จะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ก)

2) ผลทางภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจ เฉพาะและอากรแสตมป์

รายรับหรือกำไรจากกิจการ รวมทั้งตราสารการโอนอาจต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจ เฉพาะ และอากรแสตมป์

8. สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรที่เกี่ยวกับการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืน (Repo)

ธุรกรรม	สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
<p>1. เงินได้จากการขายหลักทรัพย์โดยผู้ขายหลักทรัพย์ที่กระทำการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืน</p>	<p>1. ได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ทั้งนี้ถ้าผู้ขายเป็นนิติบุคคลต่างประเทศที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทยยอมให้หักภาษี ณ ที่จ่าย 10% ของเงินชดเชยเงินปันผล หรือ 15% ของเงินชดเชยดอกเบี้ย ที่ได้รับเนื่องจากการขายหลักทรัพย์ ก็จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลจากการขายหลักทรัพย์ดังกล่าว*</p>
<p>2. เงินปันผล หรือเงินส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับจากกองทุนรวม ที่ผู้ขายได้รับจากหุ้นหรือหน่วยลงทุนที่ซื้อคืน หากได้ถึงหุ้นหรือหน่วยลงทุนไว้ไม่น้อยกว่า 3 เดือนก่อนและหลังวันที่มีเงินได้จากเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรโดยให้นับระยะเวลาระหว่างที่ได้มีการขายหุ้นหรือหน่วยลงทุนไปจนถึงวันที่ซื้อคืนหุ้นหรือหน่วยลงทุนนั้นรวมด้วย แบ่งเป็น 2 กรณี คือ</p> <p>2.1 บริษัทจดทะเบียนหรือบริษัทที่ถือหุ้น 25% ในบริษัทผู้จ่ายเงินปันผล ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยที่ซื้อคืนหลักทรัพย์ที่ออกโดยนิติบุคคลเดียวกัน หรือโครงการจัดการกองทุนรวมเดียวกัน ประเภท รุ้น และชนิดเดียวกัน และได้ถือหุ้นหรือหน่วยลงทุนไว้ไม่น้อยกว่า 3 เดือนก่อนและหลังวันที่มีเงินได้จากเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไร</p>	<p>2.1 ได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล*</p>

ธุรกรรม	สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
2.2 บริษัทไทยอื่นๆ	2.2 ได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับ*
3. เงินจองซื้อหุ้นเพิ่มทุนที่ผู้ขายหลักทรัพย์ได้จ่ายให้แก่ผู้ซื้อหลักทรัพย์เพื่อใช้สิทธิจองซื้อหุ้นเพิ่มทุนโดยผ่านผู้ซื้อหลักทรัพย์	3. ได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล*
4. เงินได้จากการโอนหุ้นเพิ่มทุนโดยผู้ซื้อหลักทรัพย์คืนให้แก่ผู้ขายหลักทรัพย์ เนื่องจากผู้ขายหลักทรัพย์ใช้สิทธิจองซื้อหุ้นเพิ่มทุนตาม ข้อ 3.	4. ได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล*
5. กำไรที่ผู้ขายหลักทรัพย์ในกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืน ได้รับจากการโอนหลักทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อหลักทรัพย์**	5. ได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะ ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดตามพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 392) พ.ศ. 2544 และประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 8)
6. การทำตราสารที่ต้องเสียอากรแสตมป์ในกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืน	6. ยกเว้นไม่ต้องเสียอากรแสตมป์ให้แก่ผู้ที่ต้องเสียอากรสำหรับตราสารที่ต้องเสียอากรแสตมป์ในกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืน ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดในประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 42) ตามพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 393) พ.ศ.2544)

ปรับปรุงล่าสุดวันที่ 15 กันยายน 2550

หมายเหตุ : * เป็นสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรตามพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 364) พ.ศ. 2542 ประกอบประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 82)

** มีกฎหมายกำหนดให้กำไรที่ผู้ซื้อหลักทรัพย์ได้รับจากการขายคืนหลักทรัพย์ แต่ไม่รวมถึงดอกเบี้ยเงินปันผล หรือประโยชน์ใด ๆ ที่ได้จากหลักทรัพย์ เป็นฐานภาษีสำหรับกิจการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดตามพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 350) พ.ศ. 2542 ซึ่งประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 7) วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า

1. การซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์อนุญาตให้บริษัทหลักทรัพย์ประกอบกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืนหรือที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้สถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลประกอบกิจการซื้อหรือขายหลักทรัพย์โดยมีสัญญาขายหรือซื้อคืน และต้องมีเงื่อนไขอย่างน้อยดังต่อไปนี้

(1) เป็นการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ระหว่างบุคคลดังต่อไปนี้

(1.1) คู่สัญญาที่เป็นได้ทั้งด้านผู้ขายหลักทรัพย์ (ผู้กู้) และผู้ซื้อ หลักทรัพย์ (ผู้ให้กู้)

(ก) ธนาคารแห่งประเทศไทย

(ข) ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์

(ค) บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทเงินทุน และบริษัทหลักทรัพย์ เพื่อเป็นทรัพย์สินของตนเองหรือเพื่อการจัดการกองทุนส่วนบุคคล

(ง) บริษัทเครดิตฟองซิเอร์

(จ) บริษัทประกันชีวิต และบริษัทประกันภัย

(ฉ) บริษัทมหาชนจำกัดนอกจากบริษัทตาม (ข) - (จ)

(ช) นิติบุคคลที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้น

(ซ) บริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน

(ฅ) บริษัทบริหารสินทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทบริหารสินทรัพย์

(ณ) กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

(น) กองทุนต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

(ด) กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

(จ) กองทุนประกันสังคมตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนประกันสังคม

(ช) นิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์

(ด) ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ

(1.2) คู่สัญญาที่เป็นผู้ขายหลักทรัพย์ (ผู้กู้) ได้อย่างเดียวเท่านั้น ได้แก่ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนอกจาก (1.1)

(2) ต้องมีสัญญาขายหรือซื้อคืน (Repurchase Agreement) เป็น ลายลักษณ์อักษรระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อหลักทรัพย์ และเป็นสัญญาที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ยอมรับ

(3) ต้องมีข้อกำหนดให้ผู้ขายหลักทรัพย์สัญญาจะซื้อคืนหลักทรัพย์ประเภทเดียวกัน ในจำนวนที่เทียบเท่ากับที่ขายให้ผู้ซื้อหลักทรัพย์เมื่อครบกำหนดซื้อคืนตามสัญญา หรือวันที่คู่สัญญาทวงถามในราคาตามวิธีการคำนวณที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า โดยมีระยะเวลาตั้งแต่ วันที่ขายหลักทรัพย์จนถึงวันที่ซื้อคืนหลักทรัพย์ไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ขายหลักทรัพย์

ทั้งนี้ หากมีการนำหลักทรัพย์ประเภทเดียวกับที่นำมาทำสัญญาขายหรือซื้อคืน มาเพิ่มหรือมีการส่งคืนหลักทรัพย์ดังกล่าวอันเนื่องมาจากมูลค่าหลักทรัพย์ดังกล่าวเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามวิธีการที่กำหนดในสัญญา ให้ถือว่าหลักทรัพย์ที่นำมาเพิ่มหรือหลักทรัพย์ที่เหลืออยู่เป็นหลักทรัพย์ที่ผู้ขายหลักทรัพย์จะซื้อคืน ตามวรรคหนึ่งด้วย

(4) ในกรณีที่มีการใช้สิทธิเพิ่มทุน ลดทุน ที่ทำให้หลักทรัพย์นั้นมีจำนวนหรือมูลค่าเปลี่ยนไปหรือเปลี่ยนแปลงไป ผู้ขายหลักทรัพย์จะซื้อคืนหลักทรัพย์ที่เทียบเท่าจากผู้ซื้อหลักทรัพย์

2. ในระหว่างที่มีการขายหลักทรัพย์ตามสัญญาขายหรือซื้อคืนและผู้ขายหลักทรัพย์ยังไม่ได้ซื้อคืนหลักทรัพย์ตามสัญญา หากผู้ออกหลักทรัพย์ที่มีการนำมาทำสัญญาขายหรือซื้อคืนมีการจ่ายผลประโยชน์ให้ผู้ถือหลักทรัพย์ เช่น เงินปันผล ดอกเบี้ย ที่เกิดจากการถือครองหลักทรัพย์ดังกล่าว ผู้ซื้อหลักทรัพย์ต้องจ่ายคืนผลประโยชน์ดังกล่าวให้แก่ผู้ขายหลักทรัพย์

3. ฐานภาษีธุรกิจเฉพาะสำหรับกิจการซื้อและขายคืนหลักทรัพย์ ได้แก่ กำไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ แต่ไม่รวมถึงดอกเบี้ยเงินปันผลหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ได้จากหลักทรัพย์ ซึ่งผู้ซื้อหลักทรัพย์ได้จ่ายคืนให้ผู้ขายหลักทรัพย์ ตามสัญญาขายหรือซื้อคืน (Repurchase Agreement)

9. ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมซื้อคืน

1. หนังสือที่ กค 0706/952 ลงวันที่ 30 มกราคม 2547

เรื่อง ภาษีกรณีธุรกรรมซื้อคืน

สรุป : 1. การบันทึกราคาดันทุนของพันธบัตร ในกรณีที่ ผู้ให้กู้(ธนาคารพาณิชย์) นำพันธบัตรที่ได้รับเป็นหลักประกันในสัญญา Repo จากผู้กู้ ไปทำธุรกรรมต่อเนื่องในตลาด โดยการทำธุรกรรมซื้อคืนภาคเอกชนนั้น

ต้องปฏิบัติตามมาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากร กรณีนี้ไม่สามารถเทียบเคียงกับกรณีการบันทึกต้นทุนของการขายหลักทรัพย์ที่ต้องยืมหลักทรัพย์ (SBL) มาเพื่อส่งมอบ (Short Sale) ได้ เนื่องจากตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.1/2528 มิได้กำหนดการคำนวณรายได้และรายจ่ายในกรณีนี้ไว้เป็นพิเศษแต่อย่างใด

2. ในกรณีนำพันธบัตรดังกล่าวไปขายขาด (Outright Sale) เนื่องจากในทางปฏิบัติ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบันทึกราคาต้นทุนพันธบัตรยังไม่ชัดเจนว่าต้องลงบัญชีอย่างไร ธนาคารแห่งประเทศไทยควรหารือกับสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อยุติในทางปฏิบัติเสียก่อน

3. ในกรณีที่น่าพันธบัตรดังกล่าวไปขายชอร์ต หรือขายขาด ก่อนวันตัดข้อมูลผู้ถือครองพันธบัตร แต่ซื้อพันธบัตรนั้นกลับมาหลังวันตัดข้อมูลไปแล้ว อันส่งผลให้ผู้ให้กู้ไม่ได้รับดอกเบี้ยจากพันธบัตรนั้น ในขณะที่ผู้ให้กู้ก็ยังมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินชดเชยดอกเบี้ยให้กับผู้กู้ อยู่ในกรณีเช่นนี้ ผู้ให้กู้อาจมีสิทธินำรายจ่ายในส่วนค่าชดเชยดอกเบี้ยที่จ่ายให้กับผู้กู้มาถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิได้ (ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 65 ตริ) และในส่วนภาษีธุรกิจเฉพาะนั้น หากผู้ให้กู้นำไปขายพันธบัตรดังกล่าว ผู้ให้กู้อาจต้องนำกำไรที่ได้จากการขายพันธบัตรไปเสียภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/2 และ 91/5 (1) แห่งประมวลรัษฎากร

วันที่		ขั้นตอนธุรกรรม
(1)	31 มีนาคม 2546	ธพ. A ให้กู้เงินแก่ ธพ. B ผ่านธุรกรรม Repo ระยะเวลา 3 เดือน (31 มี.ค.- 30 มิ.ย. 2546) โดยได้รับพันธบัตร x เป็นหลักประกัน พันธบัตร x - Coupon 4% จ่ายดอกเบี้ยปีละ 2 ครั้ง คือวันที่ 1 พ.ค. และ 1 พ.ย. - ครบกำหนดจ่ายดอกเบี้ยครั้งต่อไปวันที่ 1 พ.ค. 2546 - ตัดข้อมูลผู้ถือครองพันธบัตรเพื่อการจ่ายดอกเบี้ยในวันที่ 21 เม.ย.
(2)	15 เมษายน 2546	ธพ. A นำพันธบัตร x ที่ได้รับเป็นหลักประกันไปขายขาด (Outright Sale)
(3)	1 พฤษภาคม 2546	- นายทะเบียนจ่ายดอกเบี้ย (Coupon) 2 บาท ให้แก่ผู้ถือครองพันธบัตร x (ธพ. C) - ธพ. A มีภาระต้องจ่ายเงินชดเชยดอกเบี้ย (Manufactured Interest) จำนวน 2 บาท ให้แก่ ธพ. B ทั้งนี้ ไม่ว่า ธพ. A จะได้รับ Coupon จากพันธบัตรดังกล่าวหรือไม่ก็ตาม (ตามสัญญามาตรฐาน Repo)
(4)	30 มิถุนายน 2546	ธพ. A ซื้อพันธบัตร x จาก ธพ. D เพื่อนำไปส่งคืนธุรกรรม Repo

2. หนังสือที่ กค 0706/7150 ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 2547

เรื่อง ภาษีธุรกิจเฉพาะ กรณีกิจการซื้อและขายคินหลักทรัพย์

สรุป : 1. ตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการกำหนดกิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ และกำหนดฐานภาษีสำหรับกิจการที่ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะบางกรณี (ฉบับที่ 350) พ.ศ. 2542 ฐานภาษีสำหรับกิจการซื้อ และขายคินหลักทรัพย์คือ “ถ้าไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ จากการขายคินหลักทรัพย์” ซึ่งไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของ “ถ้าไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ จากการซื้อหรือขาย หรือที่ได้จากตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใดๆ” อันเป็นฐานภาษีสำหรับกิจการธนาคารตามมาตรา 91/5 (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร

2. รายรับที่เป็น “ถ้าไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ จากการซื้อ หรือขายตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ใดๆ ในแต่ละเดือนภาษี” เป็นรายรับที่ได้รับการยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะสำหรับการประกอบกิจการธนาคารหรือกิจการเยี่ยงธนาคารเท่านั้นมาตรา 91/2 (1) (2) และ (5) แห่งประมวลรัษฎากร ประกอบมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 388) พ.ศ. 2544 ไม่ได้ครอบคลุมถึงรายรับที่เป็น “ถ้าไรก่อนหักรายจ่ายใดๆ จากการขายคินหลักทรัพย์” ในกิจการซื้อ และขายคินหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นกิจการตามมาตรา 91/2 (8) แห่งประมวลรัษฎากรด้วย

3. หนังสือที่ กค 0706/9821 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2547

เรื่อง ภาระภาษีสำหรับธุรกรรมซื้อคืน (Repo)

สรุป : ในกรณีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยมีธุรกรรมคงค้างหลายธุรกรรมกับคู่สัญญารายเดียวกัน ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง โดยในระหว่างอายุสัญญาได้มีการรักษามูลค่าหลักประกันให้ใกล้เคียงกับมูลค่าเงินกู้ยืมด้วยการวางเงินประกันเงินสด (Cash Margin) ซึ่งหากมูลค่าหลักประกันลดต่ำกว่ามูลค่าเงินกู้ยืมเกินระดับที่กำหนดไว้ ผู้กู้เงินจะต้องชำระเงินประกันเพิ่ม แต่หากมูลค่าหลักประกันสูงขึ้นกว่ามูลค่าเงินกู้ยืมเกินระดับที่กำหนดไว้ ผู้ให้กู้ต้องคืนเงินประกันให้แก่ผู้กู้ ซึ่งตามหลักสากลนั้น การคำนวณเงินประกันที่ต้องชำระระหว่างกัน จะเปรียบเทียบมูลค่าหลักประกันรวมของทุกธุรกรรมคงค้างกับมูลค่าเงินกู้ยืมรวมทุกธุรกรรมคงค้าง (Pool Margin) เพื่อสะท้อนความเสี่ยงที่แท้จริงระหว่างคู่สัญญา หากมูลค่าหลักประกันกับมูลค่าเงินกู้ยืมต่างกันเกินระดับที่กำหนดจึงจะมีการเรียกเงินประกันเพิ่ม ดังนั้นปัญหาว่าการคำนวณเงินประกันเงินสดระหว่าง ธนาคารแห่งประเทศไทยกับคู่สัญญาเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะนั้น จะใช้วิธีการคำนวณตามหลักสากลได้หรือไม่นั้น กรมสรรพากรเห็นว่า การคำนวณเงินประกันเงินสดเพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะนั้น จะต้องคำนวณโดยวิธีเปรียบเทียบมูลค่าหลักประกันและมูลค่าเงินกู้ยืมแยกเป็นรายธุรกรรม

ส่วนที่ 2 ธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ (Securities Borrowing and Lending: SBL)

1. ความหมาย

ธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ (Securities Borrowing and Lending) หรือ SBL หมายถึง การโอนหลักทรัพย์ในช่วงระยะเวลาหนึ่งจากผู้ให้ยืมไปยังผู้ยืม โดยผู้ยืมตกลงว่าจะโอนหลักทรัพย์ที่ยืมคืนให้กับผู้ให้ยืมเมื่อถึงวันครบกำหนดสัญญา โดยผู้ยืมหลักทรัพย์จะวางทรัพย์สินเป็นหลักประกันไว้ซึ่งผู้ให้ยืมจะคืนทรัพย์สินที่วางเป็นประกันเมื่อได้รับหลักทรัพย์ที่ยืมคืนจากผู้ยืม ณ วันครบกำหนดสัญญา

2. กลไกของธุรกรรม SBL

วันที่เกิดการยืมหลักทรัพย์

วันที่คืน/ครบกำหนดการยืม

ผู้ให้ยืมจะได้รับค่าธรรมเนียมจากการให้ยืมหลักทรัพย์เป็นผลตอบแทนจากการทำธุรกรรม โดยการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมจะขึ้นอยู่กับประเภทของหลักประกัน กรณีหลักประกันไม่ใช่เงินสด ผู้ยืมจะจ่ายค่าธรรมเนียม (lending fee) ให้กับผู้ให้ยืม โดยคิดเป็นร้อยละของมูลค่าธุรกรรม และหากวางหลักประกันเป็นเงินสด ผู้ให้ยืมสามารถนำเงินสดไปลงทุนต่อได้ เช่น ฝากธนาคารหรือซื้อตราสารหนี้ภาครัฐ เมื่อได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน ผู้ให้ยืมจะเก็บไว้ส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นอัตราที่ตกลงกันล่วงหน้า และส่งคืนผลตอบแทนที่เหลือ (rebate) กลับไปให้กับผู้ยืม ผลตอบแทนที่ผู้ให้ยืมเก็บไว้จึงเปรียบเสมือน lending fee ที่ได้รับจากการให้ยืมหลักทรัพย์

3. ประโยชน์ของธุรกรรม SBL

ธุรกรรม Securities borrowing and lending (SBL) จัดเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของตลาดทุน โดยช่วยเสริมสร้างสภาพคล่องในการซื้อขายหลักทรัพย์และส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรในตลาดทุนอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประโยชน์ต่อการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดทุน ดังนี้

1. สนับสนุนให้กระบวนการชำระราคาและส่งมอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีส่วนช่วยลดความเสี่ยงจากการผิดนัดชำระราคาและส่งมอบ
2. เป็นกลไกสำคัญรองรับการบริหารสภาพคล่องและการจัดการลงทุนของผู้เกี่ยวข้องในตลาด ซึ่งจำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย โดยเฉพาะรองรับการขายชอร์ต (short selling)
3. สนับสนุนการทำธุรกรรมสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เพื่อให้ผู้ที่ทำธุรกรรมสัญญาซื้อขายล่วงหน้าสามารถบริหารการลงทุนและบริหารความเสี่ยงได้โดยสะดวก

4. ลักษณะทั่วไปของธุรกรรม

- 1) เป็นการโอนหลักทรัพย์ในช่วงระยะเวลาหนึ่งจากผู้ให้ยืมไปยังผู้ยืม โดยผู้ยืมตกลงว่าจะโอนหลักทรัพย์ที่ยืม คืนให้กับผู้ให้ยืมเมื่อถึงวันครบกำหนดสัญญา
- 2) ผู้ยืมตกลงโอนทรัพย์สินในคราวเดียวกัน เพื่อวางเป็นประกันให้กับผู้ให้ยืมเพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงในกรณีที่ผู้ยืมไม่สามารถส่งมอบหลักทรัพย์ที่ยืมคืนได้ โดยหลักประกันดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของเงินสดหรือหลักทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ตามที่คู่สัญญาได้ตกลงไว้
- 3) ผู้ให้ยืมจะคืนทรัพย์สินที่วางเป็นประกันเมื่อได้รับหลักทรัพย์ที่ยืมคืนจากผู้ยืม ณ วันครบกำหนดสัญญา
- 4) มูลค่าของหลักประกันขั้นต่ำจะมากกว่า margin หรือเท่ากับมูลค่าของหลักทรัพย์ที่ยืม ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของคู่สัญญาและความผันผวนของราคาหลักทรัพย์ที่ยืม
- 5) ผู้ให้ยืมจะได้รับค่าธรรมเนียมการให้ยืม โดยคำนวณค่าธรรมเนียมเป็นรายวันจากมูลค่าของหลักทรัพย์ที่ยืมตามราคา Mark to Market ของหลักทรัพย์นั้น ๆ
- 6) ผู้ยืมจะต้องเสียค่าธรรมเนียมการยืม โดยคำนวณค่าธรรมเนียมเป็นรายวันจากมูลค่าของหลักทรัพย์ที่ให้ยืมตามราคา Mark to Market ของหลักทรัพย์นั้น ๆ

5. กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรม SBL

การประกอบกิจการการยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ ถือเป็นธุรกิจหลักทรัพย์ตาม (7) ของบทนิยามคำว่า “ธุรกิจหลักทรัพย์” ในมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ผู้ที่จะประกอบธุรกิจ

SBL จะต้องได้รับใบอนุญาตจากสำนักงาน ก.ล.ต. ส่วนกรณีของธนาคารพาณิชย์ จะต้องปฏิบัติตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ประเภทกิจการยืม และให้ยืมหลักทรัพย์และการขายชอร์ต และเมื่อได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจแล้ว จะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ สำนักงาน ก.ล.ต. กำหนด ได้แก่

- วัตถุประสงค์ของการยืม ต้องระบุว่ายืมไปเพื่อให้บุคคลอื่นสามารถส่งมอบหลักทรัพย์ที่ขายหรือจะขายในไทย หรือคืนหลักทรัพย์ที่เคยยืมมาก่อน ทั้งนี้การยืมหลักทรัพย์ต้องไม่ยืมเพื่อขายใน tender offer
- ประเภทหลักทรัพย์ที่ยืมหรือให้ยืม ต้องเป็นหลักทรัพย์ที่อยู่ในระบบรับฝากของศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (TSD) และหลักทรัพย์ที่มีธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นนายทะเบียน
- ระยะเวลาในการยืม ต้องไม่ยืมหรือให้ยืมติดต่อกันเกินระยะเวลา 2 ปี ไม่ว่าจะเป็นการยืมครั้งเดียวหรือหลายครั้งติดต่อกันจากผู้ให้ยืมรายเดียวหรือหลายราย

6. สิทธิประโยชน์ตามกฎหมาย

ในการทำธุรกรรม SBL กรรณสิทธิทางกฎหมายในหลักทรัพย์ที่ยืมและหลักทรัพย์ที่วางเป็นหลักประกัน จะถูกโอนเปลี่ยนมือไปให้กับคู่สัญญา เพื่อให้ผู้รับโอนหลักทรัพย์สามารถนำไปโอนกรรมสิทธิ์ต่อได้ตามวัตถุประสงค์ของการลงทุนต่างๆ เนื่องจากเนื้อหาทางเศรษฐศาสตร์ของธุรกรรมคือการยืม ไม่ใช่การขาย ดังนั้น ในสัญญา SBL จะมีภาระระบุว่าเจ้าของหลักทรัพย์เดิมจะยังคงสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์จากหลักทรัพย์ที่ให้ยืมหรือวางเป็นหลักประกัน เช่น เงินปันผลหรือดอกเบี้ย โดยคู่สัญญาจะมีการจ่ายเงินชดเชยให้ระหว่างกัน (manufactured benefits) เมื่อหลักทรัพย์มีการปิดสมุดทะเบียนและจ่ายผลตอบแทนดังกล่าว ยกเว้นสิทธิออกเสียงในที่ประชุมผู้ถือหุ้น ผู้ให้ยืมจะต้องเรียกหุ้นคืนเพื่อมาใช้สิทธิ (recall) เท่านั้น ไม่สามารถจะเรียกให้ผู้ยืมชดเชยสิทธิดังกล่าวได้ วิธีการนี้เป็นหลักปฏิบัติที่ใช้กันในระดับสากล

7. สัญญามาตรฐานในธุรกรรม SBL

เนื่องจากรูปแบบทางเศรษฐกิจของธุรกรรม SBL คือ การยืม ไม่ใช่การขายเสร็จเด็ดขาด ดังนั้น เพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย จึงจำเป็นต้องจัดทำเป็นสัญญาโดยคู่สัญญาอาจตกลงจัดทำสัญญาใช้บังคับกันเอง (bilateral agreement) หรือใช้สัญญามาตรฐานที่ยอมรับกันโดยทั่วไป (master agreement)

ปัจจุบันมีสัญญามาตรฐานที่ยอมรับและใช้กันโดยทั่วไปในต่างประเทศ คือ Global Master Securities Lending Agreement (GMSLA) ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมความสัมพันธ์และความรับผิดชอบของผู้ยืมและผู้ให้ยืมหลักทรัพย์ การวางหลักประกัน การประเมิน มูลค่าหลักทรัพย์ที่ยืมและหลักประกัน การจ่ายชดเชยผลประโยชน์ รวมทั้ง

แนวปฏิบัติกรณีเกิดการผิดนัด เป็นต้น และหากมีข้อตกลงอื่นนอกเหนือจากที่ระบุในสัญญามาตรฐานคู่สัญญาสามารถทำสัญญาเพิ่มเติม (annex) เพื่อใช้ประกอบกันกับสัญญามาตรฐานได้

8. ผลทั่วไปทางภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์

1. ผลทางภาษีเงินได้

1.1 ในกรณีให้ผู้ยืมหลักทรัพย์มีกรณีที่อาจเกิดเงินได้ดังต่อไปนี้

1.1.1 เงินได้ที่เกิดจากการโอนหลักทรัพย์

- เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ข)

1.1.2 เงินได้ที่เกิดจากการโอนหลักประกันคิน

- ในกรณีที่หลักประกันเป็นหลักทรัพย์ เงินที่ได้รับจะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ข)
- ในกรณีที่หลักประกันเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นที่ไม่ใช่หลักทรัพย์ เงินที่ได้รับจะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(8)

1.1.3 เงินชดเชยเงินปันผลหรือเงินชดเชยดอกเบี้ยที่ได้รับจากผู้ยืม อันเนื่องมาจากผู้ยืมได้รับเงินปันผลหรือดอกเบี้ยจากหลักประกันในขณะที่ถือครอง

- เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(8)

1.1.4 ดอกเบี้ยหรือเงินปันผลที่ได้รับจากหลักประกันที่ได้รับในขณะที่ยังไม่ได้คืนหลักประกันนั้น

- กรณีได้รับดอกเบี้ย จะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ก)
- กรณีเงินปันผล จะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ข)

1.1.5 เงินได้จากค่าธรรมเนียมการให้ยืมหลักทรัพย์

- เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ก) เนื่องจากคำนวณจากอัตราร้อยละของมูลค่าของหลักทรัพย์ที่ยืมและระยะเวลาที่ยืม จึงถือได้ว่าเป็นเงินได้ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับดอกเบี้ย

1.2 ในกรณีผู้ยืมหลักทรัพย์มีกรณีที่อาจได้รับเงินได้ดังต่อไปนี้

1.2.1 เงินได้ที่เกิดจากการโอนหลักประกัน

- ในกรณีที่หลักประกันเป็นหลักทรัพย์ เงินที่ได้รับจะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ข)

807.90 2.93 ▲
10,714.54 96.03 ▲
1,367.10

- ในกรณีที่หลักประกันเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นที่ไม่ใช่เงิน เงินได้ที่ได้รับจะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(8)
- 1.2.2 เงินได้ที่เกิดจากการโอนหลักทรัพย์คืน
 - เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ข)
- 1.2.3 เงินชดเชยเงินปันผลหรือเงินชดเชยดอกเบี้ยที่ได้รับจากผู้ยืม อันเนื่องมาจากการยืมเงินปันผลหรือดอกเบี้ยจากหลักทรัพย์ในขณะที่ถือครอง
 - เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(8)
- 1.2.4 เงินปันผลหรือดอกเบี้ยที่ได้รับจากหลักทรัพย์ที่ยืมในขณะที่ยังไม่ได้คืนหลักทรัพย์นั้น
 - กรณีได้รับดอกเบี้ย จะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ก)
 - กรณีเงินปันผล จะเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(4)(ข)
- 2. ผลทางภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์
 2.1.1 รายรับหรือกำไรจากธุรกรรมอาจต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม หรือภาษีธุรกิจเฉพาะ และการทำตราสารอาจต้องเสียอากรแสตมป์

9. สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับการยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ (SBL)

ธุรกรรม	สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
1. เงินได้ที่เกิดจากการโอนหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการยืมหรือให้ยืมหลักทรัพย์ ซึ่งได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> 1.1 เงินได้ที่ผู้ยืมหลักทรัพย์ได้รับจากการให้ยืมหลักทรัพย์และจากการโอนหลักประกันการยืมหลักทรัพย์คืนผู้ยืม 1.2 เงินได้ที่ผู้ยืมหลักทรัพย์ได้รับจากการโอนหลักทรัพย์คืนผู้ให้ยืมและจากการโอนหลักประกันการยืมให้แก่ผู้ให้ยืม 	1. ได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีเงินได้นิติบุคคล ทั้งนี้หากผู้ยืมหรือผู้ให้ยืมหลักทรัพย์เป็นนิติบุคคลต่างประเทศที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย ถ้ายอมให้หักภาษี ณ ที่จ่าย 10% ของเงินชดเชยเงินปันผล หรือ 15% ของเงินชดเชยดอกเบี้ย ที่ได้รับเนื่องจากการยืมหรือให้ยืมหลักทรัพย์ ก็จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้จากการโอนหลักทรัพย์หรือหลักประกัน*

ธุรกรรม	สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
<p>2. เงินปันผล หรือเงินส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับจากกองทุนรวม ที่ได้รับจากหุ้นหรือหน่วยลงทุนที่ได้รับคืน หากได้ถือหุ้นหรือหน่วยลงทุนไว้ไม่น้อยกว่า 3 เดือนก่อนและหลังวันที่มีเงินได้จากเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไร โดยให้นับระยะเวลาระหว่างที่ได้มีการให้ยืมหุ้นหรือหน่วยลงทุน หรือที่ได้ใช้หุ้นหรือหน่วยลงทุนเป็นหลักประกันไปจนถึงวันที่รับคืนหุ้นหรือหน่วยลงทุนนั้นรวมด้วย แบ่งเป็น 2 กรณี คือ</p> <p>2.1 บริษัทจดทะเบียนหรือบริษัทที่ถือหุ้น 25% ในบริษัทผู้จ่ายเงินปันผล ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยที่ซื้อคืนหลักทรัพย์ที่ออกโดยนิติบุคคลเดียวกัน หรือโครงการจัดการหุ้นรวมเดียวกัน ประเภท รุ้น และชนิดเดียวกัน และได้ถือหุ้นหรือหน่วยลงทุนไว้ไม่น้อยกว่า 3 เดือน ก่อนและหลังวันที่มีเงินได้จากเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไร</p> <p>2.2 บริษัทไทยอื่นๆ</p>	<p>2.1 ได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล*</p> <p>2.2 ได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับ*</p>
<p>3. เงินชดเชยเงินปันผลหรือเงินชดเชยดอกเบี้ย แบ่งเป็น 3 กรณีคือ</p>	<p>3. เงินชดเชยเงินปันผลและเงินชดเชยดอกเบี้ย เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินมาตรา 40(8) แห่งประมวลรัษฎากร</p>

ธุรกรรม	สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
<p>3.1 ผู้ยืมหรือผู้ให้ยืมที่ได้รับเงินชดเชยเงินปันผลหรือเงินชดเชยดอกเบี้ยเป็นบุคคลธรรมดาไม่ว่าจะเป็นผู้ลงทุนไทยหรือต่างประเทศ</p>	<p>3.1 ต้องนำเงินได้ที่ได้รับมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่ถ้ายอมให้หักภาษี ณ ที่จ่ายใน 10% ของเงินชดเชยเงินปันผล หรือ 15% ของเงินชดเชยดอกเบี้ยที่ได้รับ จะมีสิทธิเลือกที่จะไม่นำไปรวมคำนวณภาษีเงินได้ปลายปี แต่ต้องไม่ขอรับเงินภาษีที่ถูกหักไว้คืนหรือไม่ขอเครดิตภาษีที่ถูกหักไว้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน*</p>
<p>3.2 ผู้ยืมหรือผู้ให้ยืมที่ได้รับเงินชดเชยเงินปันผลหรือเงินชดเชยดอกเบี้ยเป็นนิติบุคคลไทยหรือนิติบุคคลต่างประเทศที่ประกอบกิจการในประเทศไทย</p>	<p>3.2 ไม่ต้องถูกหักภาษี ณ ที่จ่าย แต่ต้องนำเงินชดเชยเงินปันผล หรือเงินชดเชยดอกเบี้ยที่ได้รับไปรวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล</p>
<p>3.3 ผู้ยืมหรือผู้ให้ยืมที่ได้รับเงินชดเชยเงินปันผล หรือเงินชดเชยดอกเบี้ยเป็นนิติบุคคลต่างประเทศที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย</p>	<p>3.3 ถ้ายอมให้หักภาษี ณ ที่จ่าย 10% ของเงินชดเชยเงินปันผล หรือ 15% ของเงินชดเชยดอกเบี้ย ก็จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้จากการโอนหลักทรัพย์หรือหลักประกัน*</p>
<p>4. การทำตราสารการโอนหลักทรัพย์และหลักประกันต้องเสียอากรแสตมป์ตามบัญชีอัตราอากรแสตมป์</p>	<p>4. ได้รับยกเว้นอากรแสตมป์สำหรับตราสารการโอนหลักทรัพย์และหลักประกันดังต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย พันธบัตรรัฐวิสาหกิจ - หุ้นกู้ - หลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์หรือผู้ที่ได้รับใบอนุญาตจากคณะกรรมการ ก.ล.ต. เป็นนายทะเบียนตามพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500

ปรับปรุงล่าสุดวันที่ 15 กันยายน 2550

หมายเหตุ * เป็นสิทธิประโยชน์ตามพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 331) พ.ศ. 2542 โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขตามประกาศอธิบดีฯ (ฉบับที่ 74) ซึ่งได้แก่

1. การยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ประกาศกำหนด และต้องมีเงื่อนไขอย่างน้อย ดังต่อไปนี้

1.1 ต้องมีสัญญายืมและให้ยืมหลักทรัพย์เป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างผู้ยืมและผู้ให้ยืมหลักทรัพย์

1.2 ต้องมีข้อกำหนดให้มีการโอนหลักทรัพย์จากผู้ยืมไปยังผู้ยืม โดยผู้ยืมตกลงว่าจะโอนหลักทรัพย์ที่ออกโดยนิติบุคคลเดียวกันหรือโครงการจัดการกองทุนรวมเดียวกัน ประเภท รุ่น และชนิดเดียวกัน ในจำนวนที่เทียบเท่ากับที่ยืมไปดังกล่าวคืนให้แก่ผู้ให้ยืมตามวันที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้าหรือในวันที่ผู้ให้ยืมทวงถาม โดยมีระยะเวลาตั้งแต่วันที่ยืมจนถึงวันที่คืนหลักทรัพย์จะต้องไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันให้ยืมหลักทรัพย์ ทั้งนี้ หากผู้ยืมผิดนัดไม่ส่งมอบหลักทรัพย์คืนให้แก่ผู้ให้ยืมภายในกำหนดเวลา และผู้ให้ยืมได้ซื้อหลักทรัพย์ที่ผู้ยืมมาคืนตนเองภายในกำหนดเวลา 1 เดือนนับแต่วันที่ผิดนัด ให้ถือว่าหลักทรัพย์ที่ผู้ให้ยืมซื้อมานั้น เป็นหลักทรัพย์ที่ได้รับคืนตามวรรคหนึ่งด้วย

1.3 ในกรณีที่การยืมหลักทรัพย์มีหลักประกันการยืมหลักทรัพย์และหลักประกันดังกล่าวเป็นหลักทรัพย์หรือตราสารใดๆ สัญญายืมและให้ยืมหลักทรัพย์ต้องกำหนดให้มีการโอนหลักประกันจากผู้ยืมไปยังผู้ให้ยืม โดยผู้ให้ยืมตกลงว่าจะโอนหลักประกันดังกล่าวคืนแก่ผู้ยืมเมื่อผู้ยืมคืนหลักทรัพย์ตามข้อ 1.2 หรือเมื่อผู้ยืมได้วางหลักประกันอื่นแทน หลักประกันเดิมแล้ว

ทั้งนี้ หากผู้ให้ยืมผิดนัดไม่ส่งมอบหลักประกันคืนให้แก่ผู้ยืมภายในกำหนดเวลา และผู้ให้ยืมได้ซื้อหลักประกันการยืมหลักทรัพย์มาคืนตนเองภายในกำหนดเวลา 1 เดือนนับแต่วันที่ผิดนัด ให้ถือว่าหลักประกันที่ผู้ให้ยืมซื้อมานั้น เป็นหลักประกันที่ได้รับคืนตามวรรคหนึ่งด้วย

2. ในระหว่างที่มีการยืมหลักทรัพย์ใดๆ และยังไม่ได้อคืน หากผู้ออกหลักทรัพย์ที่ผู้ยืมมีการจ่ายผลประโยชน์ให้ผู้ถือหลักทรัพย์ เช่น เงินปันผล ที่เกิดจากการถือครองหลักทรัพย์ดังกล่าว ผู้ยืมต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนเท่ากับผลประโยชน์ดังกล่าวให้แก่ผู้ให้ยืม ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้ยืมจะได้รับผลประโยชน์นั้นหรือไม่ก็ตาม

3. ในระหว่างที่มีการวางหลักประกันใด ๆ และยังไม่ได้อคืนหลักประกัน หากผู้ออกหลักทรัพย์หรือตราสารที่เป็นหลักประกันมีการจ่ายผลประโยชน์ให้ผู้ถือหลักทรัพย์ หรือตราสารนั้น เช่น เงินปันผลหรือดอกเบี้ยที่เกิดจากการถือครองหลักทรัพย์หรือ ตราสารนั้น ผู้ให้ยืมจะต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนเท่ากับผลประโยชน์ดังกล่าวให้แก่ผู้ยืม

4. ต้องมีการบันทึกบัญชีในรูปแบบของการยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ และ จัดเก็บหลักฐานแยกออกจากธุรกรรมอื่น

5. คู่สัญญาในการยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นผู้ประกอบ กิจการการยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์หรือศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ โดยผู้ประกอบกิจการดังกล่าวหรือศูนย์รับฝากหลักทรัพย์อาจตกลงทำสัญญาในฐานะคู่สัญญาเอง หรือนายหน้าหรือตัวแทนของบุคคลอื่นก็ได้

10. ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์

หนังสือที่ กค 0706/10946 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2548

เรื่อง ภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย ภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีธุรกิจเฉพาะกรณีค่าธรรมเนียมการยืมจากการทำธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์

สรุป : 1. ค่าธรรมเนียมการให้ยืมหลักทรัพย์ (Lending Fee) จากการทำธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ (SBL) เป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร เนื่องจากคำนวณมาจากอัตราร้อยละของมูลค่าหลักทรัพย์ที่ยืมและตามระยะเวลาที่ยืม หรือคำนวณจากต้นทุนค่าธรรมเนียมการยืมหลักทรัพย์บวกด้วยกำไรส่วนเพิ่มและเรียกเก็บเมื่อครบกำหนดระยะเวลายืมหลักทรัพย์ อันเข้าลักษณะเป็นเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่นๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืมหรือจากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด

2. กรณีบริษัทซึ่งประกอบธุรกิจหลักทรัพย์เป็นผู้จ่ายเงินค่าธรรมเนียมดังกล่าว บริษัทมีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย ดังนี้

2.1 กรณีผู้รับเป็นบุคคลธรรมดา ผู้จ่ายต้องหักตามอัตราภาษีเงินได้ ตามมาตรา 50(2) แห่งประมวลรัษฎากร

2.2 กรณีผู้รับเป็นบริษัทประกันวินาศภัย ผู้จ่ายต้องหักไว้ในอัตราร้อยละ 1

2.3 กรณีผู้รับเป็นกองทุนรวมที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ผู้จ่ายไม่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย

2.4 กรณีผู้รับเป็นบริษัทหลักทรัพย์ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย UK และมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย ผู้จ่ายต้องหักภาษีไว้ในอัตราร้อยละ 15 เว้นแต่ผู้รับมีฐานะเป็นสถาบันการเงินตามกฎหมาย UK ผู้จ่ายต้องหักภาษีไว้เพียงร้อยละ 10 โดยผลของอนุสัญญาภาษีซ้อน

3. กรณีบริษัทซึ่งประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ได้รับเงินค่าธรรมเนียมจากการให้ยืมหลักทรัพย์ จากบริษัทหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์ไม่มีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย ตามข้อ 4(1)(ก) ของคำสั่งกรมสรรพากร

ที่ ท.ป.4/2528 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 106/2545ฯ ลงวันที่ 15 เมษายน 2545

4. การทำธุรกรรมยืมและให้ยืมหลักทรัพย์ถือเป็นการให้บริการ ค่าธรรมเนียมที่ได้รับต้องนำไปรวมคำนวณภาษีมูลค่าเพิ่ม

หมายเหตุ ธุรกรรม Short Sale เป็นกิจการในบังคับของภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/4 แห่งประมวลรัษฎากร ประกอบพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 246) พ.ศ. 2534

ส่วนที่ 3 การแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Securitization)

1. ความหมาย

Securitization คือ กระบวนการแปลงสินทรัพย์ที่ไม่มีสภาพคล่องหรือมีสภาพคล่องต่ำ (Non-marketable securities) มาเป็นหลักทรัพย์ที่สามารถซื้อขายเปลี่ยนมือกันได้ง่าย (Marketable securities) เพื่อจำหน่ายแก่ผู้ลงทุน สินทรัพย์ที่นำมาแปลงจะเป็นสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดกระแสเงินได้ในอนาคต เช่น ลูกหนี้เงินกู้ อสังหาริมทรัพย์ ลูกหนี้บัตรเครดิต ลูกหนี้เช่าซื้อรถยนต์ เป็นต้น โดยจะนำมาหมุนหลังการออกตราสารการเงิน ที่เรียกว่า Asset-backed securities (ABS), Asset-backed commercial paper (ABCP) หรือ Mortgage-backed securities (MBS)

2. ลักษณะของ Securitization

กระบวนการ Securitization สามารถทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับกระแสเงินสดที่ใช้อย่างยิ่ง แต่ที่ได้รับความนิยมและมีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก คือ Mortgage-backed securities (MBS) ซึ่งอาจสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ

1. Pass through กระแสเงินสดที่ได้รับจากลูกหนี้จะถูกส่งผ่าน (Pass through) ไปยังนักลงทุน ดังนั้น นักลงทุนจึงได้รับผลตอบแทนอิงตามการชำระดอกเบี้ยและเงินต้นที่ผู้กู้ชำระตามสัญญาเงินกู้ที่นำมาหมุนหลังตราสารนั้น

2. Collateralized Mortgage Obligations (CMO) หรือ Collateralized Debt Obligations (CDO) คือ ตราสารที่พัฒนาขึ้นเพื่อลดความเสี่ยงด้าน Prepayment risk โดยนำกลุ่มลูกหนี้มาแบ่งเป็นกลุ่ม (tranches) ตามลำดับก่อนหลังของการชำระหนี้ โดยผู้ออกจะทยอยคืนเงินต้นแก่ CDO แต่ละกลุ่มโดยเรียงจากกลุ่มแรกไปจนถึงกลุ่มสุดท้าย

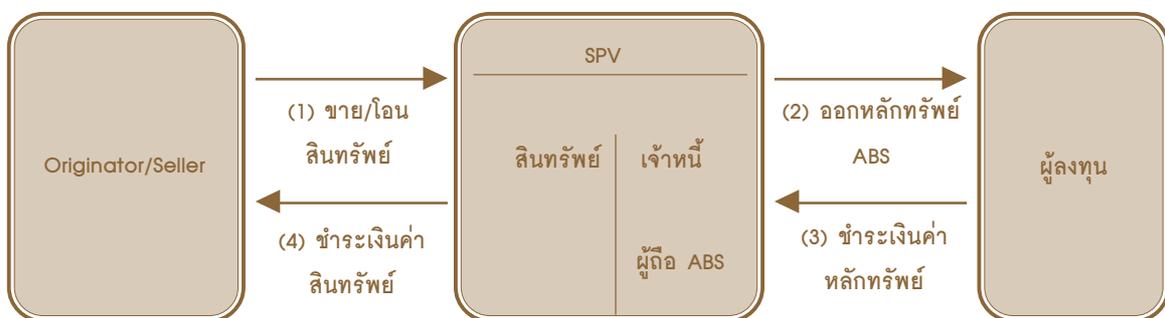

3. ประโยชน์ของธุรกรรม

1. ทำให้บริษัทหรือสถาบันการเงิน (Originator) มีสภาพคล่องสูงขึ้น กล่าวคือ การขายสินทรัพย์ ออกจากงบดุลจะช่วยให้สถาบันการเงินได้รับเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มขึ้นและสามารถขายสินเชื่อต่อไปได้ โดยไม่ต้อง ประสบปัญหาเกี่ยวกับความเพียงพอของเงินกองทุน
2. ลดปัญหา Mismatching ระหว่างทรัพย์สินและหนี้สิน (อายุของเงินที่ปล่อยกู้และเงินที่ระดมได้) ดังนั้น จึงทำให้ความเสี่ยงเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยลดลง
3. กระจายความเสี่ยงของแหล่งเงินทุน (Source of fund) เนื่องจากการกู้ยืมจากเจ้าหนี้หลายราย มากขึ้น
4. ลดต้นทุนเงินทุน เนื่องจากตราสารที่เกิดจากการทำ Securitization มักจะมีความมั่นคงสูงเพราะมี หลักทรัพย์ค้ำประกัน จึงทำให้สามารถระดมทุนได้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ นอกจากนี้ เมื่อต้นทุนเงินทุนลดลงลูกหนี้ เงินกู้ก็อาจจะกู้เงินได้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำลงด้วย
5. มีตราสารคุณภาพดีให้ผู้ลงทุนเลือกลงทุนมากขึ้น เนื่องจากเทคนิคการจัดโครงสร้างของกระแสเงินและ ขบวนการเพิ่มความน่าเชื่อถือ (Credit Enhancement) จะทำให้ตราสารที่เกิดจาก Securitization มีความน่าเชื่อถือ มากขึ้น และมีความเสี่ยงค่อนข้างต่ำ
6. เป็นประโยชน์ในทางบัญชีการเงิน หน่วงเวลาการล้มละลาย และอาจใช้เป็นช่องทางลดภาระภาษีอากร³

4. โครงสร้างและกลไกของการทำธุรกรรม Securitization

การแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์สามารถกระทำได้โดยผู้ที่มีสินทรัพย์ (Originator หรือ Seller) ขาย สินทรัพย์ไปให้แก่นิติบุคคลเฉพาะกิจ (Special purpose vehicle : SPV) ที่จัดตั้งขึ้น และ SPV นั้นออกหลักทรัพย์ เพื่อนำเงินที่ได้ไปชำระค่าสินทรัพย์ให้แก่ Originator ดังนี้

³ดู Joseph Jude Norton and Paul Spellman(ed), Asset Securitization (Oxford: B. Blackwell Finance, 1991)p.8.

1. ผู้จำหน่ายสินทรัพย์ (Originator) ขายสินทรัพย์ (Assets) ที่มีกระแสรายรับในอนาคต แต่มีสภาพคล่องต่ำ เช่น ลูกหนี้เงินกู้ยืม ลูกหนี้บัตรเครดิต รายได้จากค่าเช่า ให้กับบริษัทนิติบุคคลเฉพาะกิจ (Special Purpose Vehicle : SPV) ที่มีการจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อเป็นเครื่องมือในการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ โดยแยกออกจาก Originator

2. SPV ดำเนินการรวมสินทรัพย์ให้เป็นกองสินทรัพย์ และแปลงสินทรัพย์ให้เป็นหลักทรัพย์ โดยการออกตราสารทางการเงินเสนอขายให้กับนักลงทุน ซึ่งมีรูปแบบทั้งที่เป็นหุ้นกู้ หุ้นบุริมสิทธิ หน่วยลงทุน

3. ก่อนนำหลักทรัพย์ออกขายให้แก่ผู้ลงทุน SPV และ Originator จะต้องร่วมกันยื่นคำขออนุมัติโครงการและคำขออนุญาตขายหุ้นกู้ต่อสำนักงาน ก.ล.ด.

4. เมื่อนำหลักทรัพย์ออกขายให้แก่ผู้ลงทุนแล้ว Originator มักจะยังเป็นผู้ให้บริการเรียกเก็บเงินจากลูกหนี้ (Servicer) ให้แก่ SPV

5. องค์ประกอบของการทำธุรกรรม Securitization

1. สินทรัพย์

สินทรัพย์ที่สามารถนำมา securitize ส่วนมากต้องเป็นสินทรัพย์ที่จะก่อให้เกิดกระแสรายได้ในอนาคต เพื่อที่ SPV สามารถนำกระแสรายได้นั้นไปชำระคืนหนี้ตามตราสาร ABS ให้แก่ผู้ลงทุน

2. ผู้จำหน่ายสินทรัพย์ (Originator)

จากลักษณะสินทรัพย์ตามข้อ 1. ผู้ที่มีศักยภาพที่จะเป็น Originator ได้ควรจะมีลูกหนี้ใน Port เป็นจำนวนมาก เช่น ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ บริษัทที่ให้เช่าซื้อ/ลีสซิ่ง บริษัทที่ให้บริการบัตรเครดิต นอกจากนี้ ยังอาจรวมถึงผู้ประกอบการสาธารณูปโภคซึ่งมีกระแสรายได้ในอนาคตที่ค่อนข้างแน่นอน เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค/นครหลวง บริษัททางด่วน เป็นต้น

สำหรับบทบาท Originator ในธุรกรรมดังกล่าวนี้ เมื่อ Originator ได้ขายสินทรัพย์ไปแล้ว Originator มักจะยังเป็นผู้ให้บริการเรียกเก็บเงินจากลูกหนี้ (Servicer) ให้แก่ SPV ต่อไป โดยลูกหนี้ไม่จำเป็นต้องทราบว่าเจ้าหนี้ที่แท้จริงของตนได้เปลี่ยนจาก Originator ไปเป็น SPV แล้ว ดังนั้น กระแสเงินรับของ Originator จึงจะเปลี่ยนจากดอกเบี้ยรับและเงินต้นของลูกหนี้ไปเป็นค่าขายของลูกหนี้ Originator Fee (ค่าหาลูกค้า) และค่าธรรมเนียมในการเรียกเก็บหนี้ (Servicing Fee) นอกจากนี้ Originator ยังมักจะเป็นผู้ถือประโยชน์ที่เหลือทั้งหมด (Residual Interest) ในกองทรัพย์สินของ SPV ด้วย โดยการถือหุ้นกู้ด้วยสิทธิหรือตราสารอื่นในลักษณะเดียวกันของ SPV

เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ลงทุนกลุ่มแรกที่จะรับส่วนเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากกองลูกหนี้ก่อนผู้ถือตราสาร ABS แต่หากมีกระแสเงินสดเหลือภายหลังการชำระหนี้ให้แก่ผู้ถือ ABS แล้ว ผู้ถือประโยชน์คนสุดท้ายซึ่งส่วนมากคือ Originator นั้น ก็จะได้รับผลประโยชน์ดังกล่าวไป โดยอาจจะมีการโอนสินทรัพย์ของ SPV คืนไปยัง Originator ด้วยเมื่อเลิกโครงการ

ในกรณีที่ Originator ไม่มีความจำเป็นต้องขายทรัพย์สินในลักษณะ True Sale บางครั้ง Originator ก็อาจทำสัญญาให้ SPV สามารถขายคืนลูกหนี้ที่มีปัญหาได้ (Buy-Backed Agreement) หรือใช้สิทธิที่ SPV สามารถเรียกร้องค่าเสียหายจาก Originator ได้ ซึ่งในกรณีดังกล่าวทางด้านบัญชีจะไม่ถือเป็นการขายทรัพย์สิน เพราะความเสี่ยงมิได้ถูกโอนออกจาก Originator แต่จะถือเป็นการที่ Originator คุ้มภัยจาก SPV โดยมีลูกหนี้เป็นประกัน ส่วนกรณีที่ Originator เป็นผู้ถือ Residual Interest ของกองทรัพย์สิน ทางด้านบัญชียังถือเป็น True Sale ได้ หากสัดส่วนดังกล่าวไม่สูงเกินไปจนทำให้พิจารณาได้ว่า ในข้อเท็จจริง Originator ยังเป็นผู้รับความเสี่ยงของกองทรัพย์สินอยู่ (ส่วนมากให้ Originator ถือ Residual Interest ไม่เกินร้อยละ 10 ของมูลค่ากองทรัพย์สิน ผู้สอบบัญชีก็จะยอมรับให้เป็น True Sale ได้ แต่เรื่องดังกล่าวมิได้มีกฎเกณฑ์ที่เป็นตัวเลขตายตัว)

3. นิติบุคคลเฉพาะกิจ (Special Purpose Vehicle: SPV)

โดยปกติบริษัทที่ต้องการระดมทุน หรือ Originator สามารถทำ Securitization ได้เองโดยการออกตราสาร ABS ซึ่งมีกระแสรายรับจากกองทรัพย์สินหมุนหลัง แต่ผู้ลงทุนในตราสาร ABS ของบริษัทดังกล่าวจะยังมีความเสี่ยงในกรณีที่ผู้ออกตราสารล้มละลาย ซึ่งจะทำให้กองทรัพย์สินที่หมุนหลังตราสารข้างต้นตกเป็นทรัพย์สินในกองล้มละลายของ Originator ได้ ดังนั้น ประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงนำไปสู่การจัดตั้ง SPV ซึ่งเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจาก Originator เพื่อเข้ามาโอนสินทรัพย์จาก Originator และทำ Securitization แทน ทั้งนี้ การจัดตั้ง SPV ขึ้นมาต่างหากนี้จะมีประโยชน์ ดังนี้

ก. Originator จะสามารถระดมทุนผ่าน SPV ได้ในต้นทุนต่ำกว่าการระดมทุนด้วยตนเอง เนื่องจากกองลูกหนี้ที่โอนไปยัง SPV มักจะเป็นลูกหนี้คุณภาพดี ประกอบกับโดยทั่วไป SPV มิได้ประกอบธุรกิจอื่นใดนอกจากการทำ Securitization ดังนั้น ตราสาร ABS ที่ออกโดย SPV จึงมีความเสี่ยงต่ำกว่าตราสาร ABS ที่ออกโดย Originator

ข. ผู้ลงทุนในตราสาร ABS จะรับเฉพาะความเสี่ยงของกองทรัพย์สินเท่านั้น โดยมักจะมีการจัดโครงสร้างธุรกรรมให้การโอนระหว่าง Originator และ SPV เป็น True Sale ในทางกฎหมายล้มละลาย เพื่อมิให้ SPV ซึ่งเป็นผู้ถือกองทรัพย์สินได้รับผลกระทบในกรณีที่ Originator ล้มละลาย

ค. ตราสารและความสำเร็จของตราสาร (Credit Enhancement) เพื่อให้ตราสาร ABS มี

ความน่าเชื่อถือ และสามารถระดมทุนได้ด้วยต้นทุนต่ำ ผู้ทำธุรกรรม Securitization มักจะจัดให้มีการทำ Credit Enhancement ซึ่งสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดให้มีกองทรัพย์สินมากกว่าหนี้สินจากการออกตราสาร ABS (Over-Collateralized) ซึ่งอาจทำได้โดยการแบ่งตราสาร ABS ออกเป็นหลายชุด โดยมีทั้งที่เป็น Senior Debt และ Subordinated เพื่อให้ผู้ถือ Subordinated Debt ได้รับความเสี่ยงจากการที่กองทรัพย์สินมีไม่เพียงพอที่จะจ่ายคืนหนี้สินก่อนผู้ถือ Senior Debt หรือ การที่ Originator ขายทรัพย์สินให้ SPV ในราคาต่ำกว่ามูลค่าหนี้เพื่อให้ SPV มีทรัพย์สินหรือหลักประกันมากกว่าจำนวนเงินที่จ่ายเป็นค่าซื้อลูกหนี้ นอกจากนี้ ยังอาจจัดให้มีบุคคลภายนอกเช่น สถาบันการเงิน ค้ำประกัน หรือออก Letter of Guarantee เพื่อประกันหนี้ให้ผู้ถือตราสาร

4. ผู้เรียกเก็บกระแสเงิน หรือผู้เรียกเก็บหนี้ (Servicer)

โดยมาก Originator และ Servicer มักเป็นบุคคลเดียวกันเพื่อความต่อเนื่องในการเรียกเก็บหนี้ รายได้ของ Servicer (Service Fee) ส่วนมากจะประกอบด้วย ส่วนที่เป็นรายได้คงที่ เช่น เป็นสัดส่วนต่อมูลค่าหนี้ และส่วนที่เป็นโบนัส สำหรับกรณีที่ Servicer สามารถเรียกเก็บหนี้ได้มากกว่าจำนวนที่คาดไว้

6. กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

หลักเกณฑ์สำหรับโครงการที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ตามพระราชกำหนดนิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ พ.ศ.2540 มีดังนี้

1. SPV จัดตั้งเพื่อทำ Securitization เท่านั้น
2. SPV มีวัตถุประสงค์ชัดเจนที่จะนำเงินจากการจำหน่ายหุ้นกู้ไปชำระแก่ Originator เพื่อเป็นค่าตอบแทนในการโอนสินทรัพย์ตามโครงการ
3. มีการจัดสรรกระแสรายรับที่เกิดจากการรับโอนสินทรัพย์ที่เป็นสิทธิเรียกร้องเพื่อชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการในอัตราไม่ต่ำกว่า 60% ของรายได้ต่อปีหรือไม่ต่ำกว่า 70% ของรายได้เฉลี่ยตลอดระยะเวลาโครงการ
4. มีชื่อเฉพาะของหุ้นกู้ว่า เป็นหุ้นกู้ที่ออกภายใต้โครงการที่ได้รับอนุญาตตามพระราชกำหนดนิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ พ.ศ.2540
5. เมื่อสิ้นสุดโครงการ SPV ต้องโอนสินทรัพย์และผลประโยชน์คงเหลือทั้งหมดกลับคืน Originator ภายใน 30 วันนับแต่วันสิ้นสุดโครงการ เว้นแต่จะได้รับการผ่อนผันจากสำนักงาน ก.ล.ต.กรณีมีเหตุจำเป็นและสมควร

7. สิทธิประโยชน์ตาม พ.ร.ก. ที่สำคัญ ได้แก่

1. ในการโอนสิทธิเรียกร้องจะได้รับยกเว้นข้อกำหนดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องการบอกกล่าวการโอนลูกหนี้ หากผู้โอนยังคงทำหน้าที่เป็นตัวแทนเรียกเก็บหนี้ (servicer) ให้แก่ผู้รับโอน (SPV)
2. SPV จะไม่ได้รับผลกระทบจากการที่ถูกเรียกคืนสิทธิเรียกร้องที่รับโอนมากลับคืนไปในกรณีที่ originator หรือผู้โอนล้มละลาย (bankruptcy remoteness)
3. การได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมการโอนสินทรัพย์และหลักประกัน
4. SPV จะสามารถเรียกเก็บดอกเบี้ยจากลูกหนี้ที่รับโอนได้เกิน 15% โดยเป็นไปตามอัตราดอกเบี้ยในสัญญาเดิม
5. SPV ไม่ถูกถือว่าเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเงินทุนหรือธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ที่ต้องได้รับ license จากธนาคารแห่งประเทศไทย

8. ผลทางภาษีอากรที่เกิดจากการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์

1. ผลทางภาษีเงินได้
 - 1.1 เงินได้ที่เจ้าของทรัพย์สิน (originator) อาจได้รับ
 - 1.1.1 เงินได้จากการขายทรัพย์สินให้แก่นิติบุคคลเฉพาะกิจ (SPV) ในการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์
 - 1.1.2 เงินได้จากการที่เจ้าของทรัพย์สินทำหน้าที่เป็นผู้เรียกเก็บหนี้ (servicer)
 - 1.1.3 เงินได้จากการได้รับเงินส่วนที่เหลือหลังจากชำระหนี้ให้แก่ผู้ถือตราสาร (ABS) แล้ว
 - 1.2 เงินได้ที่นิติบุคคลเฉพาะกิจอาจได้รับ
 - 1.2.1 เงินได้จากการขายทรัพย์สินคืนให้แก่เจ้าของทรัพย์สิน
 - 1.2.2 ผลประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพย์สินที่นำมาแปลงเป็นสินทรัพย์
2. ผลทางภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์
รายรับ และกำไรของผู้เกี่ยวข้องอาจต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม หรือภาษีธุรกิจเฉพาะ ส่วนตราสารที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมต้องเสียอากรแสตมป์ตามบัญชีอัตราอากรแสตมป์

9. สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรที่เกี่ยวกับการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ตามพระราชกำหนด
นิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Securitization)

ธุรกรรม	สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
1. เงินที่จ่ายเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ยืมให้แก่นิติบุคคลเฉพาะกิจ (SPV) ที่รับช่วงสิทธิเป็นเจ้าหนี้เงินกู้แทนกองทุนรวม ธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่น บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์หรือนายจ้าง	1. ได้รับยกเว้นเงินได้เท่าที่ได้จ่ายเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ยืม ตามกฎกระทรวง (ฉบับที่ 126) พ.ศ. 2509 ข้อ 2 (52)(ค) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง (ฉบับที่ 232) พ.ศ. 2544
2. เงินได้ในจำนวนที่เท่ากับเงินสำรองที่ SPV กันไว้เป็นค่าเผื่อนี้สูญหรือหนี้สงสัยจะสูญสำหรับสินทรัพย์ที่รับโอนมาเพื่อแปลงเป็นหลักทรัพย์	2. ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 335) พ.ศ. 2541
3. เงินได้ที่ SPV ได้รับจากการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์	3. ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 441) พ.ศ. 2548
4. รายรับจากการขายทรัพย์สินของ Originator ให้แก่ SPV และจากการขายทรัพย์สินดังกล่าวของ SPV กลับคืนให้แก่ Originator เพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์	4. ได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มตามพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 333) พ.ศ. 2541
5. กิจการของ SPV ดังต่อไปนี้ 5.1 กิจการที่เกิดจากการรับโอนทรัพย์สินจาก Originator หรือที่เกิดจากการโอนทรัพย์สินดังกล่าวคืนให้แก่ Originator 5.2 กิจการที่ได้รับโอนมาจากผู้โอนซึ่งได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะตามมาตรา 91/3	5. ได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะตามพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 240) พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 334) พ.ศ. 2541

ธุรกรรม	สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
6. กิจการของ Originator ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการโอนทรัพย์สินให้แก่ SPV หรือจากการรับโอนทรัพย์สินดังกล่าวกลับคืนมาจาก SPV	6. ได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะตามพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 240) พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 334) พ.ศ. 2541
7. การทำตราสารระหว่าง SPV กับ Originator เพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์	7. ได้รับยกเว้นอากรแสตมป์ให้แก่ผู้ต้องเสียอากรตามพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 335) พ.ศ. 2541

ปรับปรุงล่าสุดวันที่ 15 กันยายน 2550

10. ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรที่เกี่ยวข้องกับการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์

หนังสือที่ กค 0706/1551 ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2549

เรื่อง : ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ และอากรแสตมป์ กรณีการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ (Securitization) ของโครงการศูนย์ราชการกรุงเทพมหานคร

สรุป 1. การที่บริษัท ธ. ขายสิทธิการรับชำระค่าเช่ารวมค่าบริการในขนาดจำนวน 78,855 ล้านบาท ให้แก่ SPV ในราคา 40,000 ล้านบาท ค่าใช้จ่ายซึ่งเกิดจากส่วนลดในการขายสิทธิการรับชำระค่าเช่ารวมค่าบริการเป็นจำนวนเงิน 38,855 (78,855 - 40,000) บาท บริษัท ธ. จะต้องนำค่าเช่ารวมค่าบริการและส่วนลดจากการขายสิทธิดังกล่าวมารวมคำนวณเป็นรายได้และรายจ่ายเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล โดย บริษัท ธ. จะนำรายได้ค่าเช่ารวมค่าบริการมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มให้เช่าทรัพย์สินหรือให้บริการ หรือนำรายได้ที่นั้นมาเฉลี่ยตามส่วนแห่งจำนวนปีตามสัญญา และนำมารวมคำนวณเป็นรายได้ในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีนับแต่รอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มให้เช่าทรัพย์สินหรือให้บริการก็ได้ โดยให้ บริษัท ธ. นำส่วนลดจากการขายสิทธิการรับชำระค่าเช่ารวมค่าบริการมารวมคำนวณเป็นรายจ่ายในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีนับแต่รอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มให้เช่าทรัพย์สินหรือให้บริการ

2. การที่บริษัท ธ. ขายสิทธิในการรับค่าเช่าดังกล่าวในราคาต่ำ เป็นการโอนทรัพย์สินให้แก่ SPV ภายใต้โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ ที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์

และตลาดหลักทรัพย์ ถือเป็นการโอนทรัพย์สินโดยมีเหตุอันสมควรตามมาตรา 65 ทวิ (4) แห่งประมวลรัษฎากร

3. การบริษัท อ. ไม่ได้โอนสิทธิการให้เช่ารวมการให้บริการในอาคารให้แก่ SPV บริษัท อ. จึงเป็นผู้ให้เช่าอาคารและให้บริการต่อกรรมนารักษ์ตลอดระยะเวลา 30 ปี ดังนั้น เมื่อกรรมนารักษ์ชำระค่าเช่าอาคารในแต่ละงวดให้แก่ SPV บริษัท อ. มีหน้าที่ต้องออกไปเสิร์ฟรับเงินให้แก่กรรมนารักษ์ และเมื่อกรรมนารักษ์ชำระค่าบริการในแต่ละงวดให้แก่ SPV นั้น บริษัท อ. มีหน้าที่ต้องออกไปเสิร์ฟรับเงินให้แก่กรรมนารักษ์และมีสิทธิเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มในอัตราร้อยละ 7.0 พร้อมทั้งออกไปกำกับภาษีให้แก่กรรมนารักษ์ตามมาตรา 80 และ 86 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลรัษฎากร ทั้งนี้ กรรมนารักษ์ซึ่งเป็นผู้จ่ายเงินได้ค่าเช่าและค่าบริการในแต่ละงวดมีหน้าที่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย ในอัตราร้อยละ 1.0 ของเงินได้พึงประเมินที่จ่ายและออกหนังสือรับรองการหักภาษี ณ ที่จ่ายให้แก่ บริษัท อ. ตามมาตรา 69 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร

4. การที่กรรมสิทธิ์ในอาคารและสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดในโครงการฯ ต้องตกเป็นกรรมสิทธิ์ของกระทรวงการคลังเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่านั้น ไม่เข้าลักษณะเป็นการขายตามมาตรา 39 แห่งประมวลรัษฎากร ประกอบกับมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขและราคาหรือมูลค่าสำหรับการโอนกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองในอสังหาริมทรัพย์ ให้แก่ส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจที่มีไปรษณีย์หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล (ฉบับที่ 121) พ.ศ. 2525 ดังนั้น บริษัท อ. จึงไม่ต้องนำมูลค่าของอาคารและสิ่งปลูกสร้างมาถือเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลแต่อย่างใดและหากการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ตามข้อเท็จจริงไม่ต้องจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมไม่เข้าลักษณะเป็นการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไร ดังนั้น บริษัท อ. ไม่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ ตามมาตรา 91/2(6) ประกอบกับมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการขายอสังหาริมทรัพย์เป็นทางค้าหรือหากำไร (ฉบับที่ 342) พ.ศ. 2541

5. การที่ SPV และ บริษัท อ. ได้คำนวณค่าตอบแทนการขายสิทธิการได้รับชำระค่าเช่ารวมค่าบริการ โดยได้คำนึงถึงวิธีการชำระ และระยะเวลาของการชำระค่าตอบแทนของตัวสัญญาใช้เงินด้อยสิทธิ ซึ่งได้กำหนดให้ชำระเป็นงวด ๆ ตามกระแสเงินสดของ SPV ที่มีอยู่ไว้ด้วยแล้ว บริษัท อ. จึงไม่ต้องคิดรายได้ดอกเบี้ยจากค่าตอบแทนที่ค้างชำระที่เป็นตัวสัญญาใช้เงินด้อยสิทธิและนำมาเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลแต่อย่างใด

6. การที่ SPV ตามกฎหมายว่าด้วยนิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ นำเงินได้ที่ได้รับจากโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ที่มีอยู่ในบัญชีเงินฝากไปลงทุนหรือหาผลประโยชน์ตามที่ระบุในหนังสือชี้ชวนของโครงการฯ ด้วย หากเงินได้ที่เกิดจากการลงทุนหรือหาผลประโยชน์เป็นเงินได้จากการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ภายใต้โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์

และตลาดหลักทรัพย์ SPV จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล สำหรับเงินได้ที่เกิดจากการลงทุนหรือหาผลประโยชน์ดังกล่าวตามมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 441) พ.ศ. 2548

7. สัญญาขายสิทธิการรับชำระค่าเช่ารวมค่าบริการระหว่าง บริษัท อ. กับ SPV เข้าลักษณะเป็นการขายทรัพย์สินระหว่างบริษัทกับนิติบุคคลเฉพาะกิจที่เกิดขึ้นเนื่องจากการแปลงสิทธิ์เป็นหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยนิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการแปลงสิทธิ์เป็นหลักทรัพย์ จะได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา 3(8) แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 239) พ.ศ. 2534 และจะได้รับยกเว้นอากรแสตมป์ตามมาตรา 6(27) แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500 สำหรับสัญญาบริการระหว่าง SPV กับผู้ให้บริการรายต่างๆ จะได้รับยกเว้นอากรแสตมป์ตามมาตรา 6(27) แห่งพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500

ส่วนที่ 4 ตราสารอนุพันธ์ (Derivatives)

1. ความหมาย

ตราสารอนุพันธ์ (Derivatives): คือ ตราสารทางการเงินชนิดหนึ่งที่มีมูลค่าหรือผลตอบแทนขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นที่เรียกว่า สินทรัพย์อ้างอิง (Underlying Asset) ตราสารอนุพันธ์มีหลายรูปแบบเช่น รูปแบบที่เป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้า จะเป็นการทำสัญญากันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ที่ตกลงกัน ณ วันนี้ เพื่อซื้อขายสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง ที่จะส่งมอบกันในอนาคต โดยที่สำคัญคือ จะมีการตกลงราคากันไว้ ณ วันนี้ เพื่อนำมาใช้เป็นราคาที่ทำกรซื้อขายเมื่อถึงเวลาที่ตกลงจะส่งมอบสินค้านั้น

2. ลักษณะของตราสารอนุพันธ์

1. เป็นการตกลงทำธุรกรรมซื้อขายกันล่วงหน้าระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ซึ่งได้แก่ ผู้ซื้อล่วงหน้าและผู้ขายล่วงหน้า โดยมีการตกลงรายละเอียดการซื้อขายกัน ณ ปัจจุบัน แต่จะมีการส่งมอบและชำระราคากันจริงในอนาคต
2. มีราคาเกี่ยวเนื่อง หรือขึ้นอยู่กับสินทรัพย์ที่ถูกนำมาใช้อ้างอิงในการซื้อขายนั้น (Underlying Asset)

ซึ่งอาจเป็นสินทรัพย์ที่มีตัวตนอย่างสินค้าเกษตร เช่น ยางพารา ข้าว มันสำปะหลัง หรืออาจเป็นสินทรัพย์ทางการเงินหรือตัวแปรอ้างอิง เช่น พันธบัตร หุ้นสามัญ ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ อัตราเงินเฟ้อ อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น

3. มีอายุจำกัด และมีกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติตามข้อผูกพัน หรือการใช้สิทธิของคู่สัญญาซึ่งจะต้องกระทำภายในระยะเวลาที่กำหนด

4. มีการกำหนดภาระผูกพัน (Obligation) หรือให้สิทธิ (Right) แก่คู่สัญญาในการซื้อหรือขายสินทรัพย์อ้างอิง หรือตัวแปรอ้างอิง ณ เวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต โดยมีการระบุทั้งคุณภาพ จำนวน ราคาซื้อขาย รวมถึงวิธีการส่งมอบไว้เป็นการล่วงหน้า

นอกจากนั้น ตามประกาศของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ได้กำหนดนิยามของตราสารอนุพันธ์ คือ ตราสารหรือหุ้นกู้ที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการชำระหนี้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังนี้

- มูลค่าผลตอบแทนที่ชำระขึ้นอยู่กับปัจจัยอ้างอิงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งไม่ใช่อัตราดอกเบี้ย
- มูลค่าต้นเงินทั้งหมดหรือบางส่วนที่ไถ่ถอนขึ้นอยู่กับปัจจัยอ้างอิงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า
- ให้สิทธิผู้ออกในการไถ่ถอนต้นเงินหรือจ่ายผลตอบแทน หรือให้สิทธิผู้ถือในการได้รับชำระคืนต้นเงินหรือผลตอบแทน ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นหลักทรัพย์ซึ่งมิใช่หุ้นที่ออกใหม่โดยผู้ออกหุ้นกู้อนุพันธ์หรือทรัพย์สินอื่น

3. ประโยชน์ของตราสารอนุพันธ์

1. เพื่อบริหารความเสี่ยง ผู้ลงทุนที่มีสินทรัพย์ในความครอบครองจะมีความเสี่ยง เนื่องจากราคาของสินทรัพย์นั้นอาจเปลี่ยนแปลงไป ทำให้สินทรัพย์ที่ผู้ลงทุนถือครองอยู่มีมูลค่าลดลง ดังนั้น ผู้ลงทุนจึงสามารถใช้ตราสารอนุพันธ์เพื่อป้องกันผลขาดทุนหรือประกันราคาได้

2. เพื่อหากำไรจากส่วนต่างของราคา ผู้ลงทุนที่ไม่ได้ถือครองสินทรัพย์ สามารถใช้ตราสารอนุพันธ์เพื่อสร้างผลตอบแทนได้ โดยซื้อขายตราสารอนุพันธ์ตามการคาดการณ์ที่เกี่ยวกับทิศทางของตลาด ทั้งนี้ การซื้อขายตราสารอนุพันธ์เพื่อหากำไรจากส่วนต่างของราคา อาจประสบผลขาดทุนหากคาดการณ์ทิศทางของตลาดผิด

4. ความเสี่ยงของการซื้อขายตราสารอนุพันธ์

1. ผลตอบแทนสูง ความเสี่ยงสูง การที่อนุพันธ์มีลักษณะเป็นตราสารที่มี leverage ถึงแม้จะมีข้อดีที่ผู้ลงทุนมีโอกาสได้กำไรในอัตราที่สูงมาก ในทางตรงกันข้ามผู้ลงทุนมีโอกาสที่จะประสบผลขาดทุนได้ในอัตราที่สูงมากเช่นกัน

2. ความผันผวนของภาวะตลาด เมื่อปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป เช่น การขึ้นลงของอัตราดอกเบี้ย จะส่งผลให้ราคาสินค้าอ้างอิงและราคาอนุพันธ์มีความผันผวนตามไปด้วย ผู้ลงทุนจึงมีโอกาสที่จะประสบผลขาดทุนได้

5. ประเภทของตราสารอนุพันธ์

โดยทั่วไปแล้วสามารถแบ่งประเภทตราสารอนุพันธ์⁴ ได้ดังนี้

1. สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Forward Commitments)

คือ ข้อตกลง หรือสัญญาซื้อขายสินทรัพย์อ้างอิงที่จัดทำขึ้น ณ เวลาปัจจุบันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยจะมีการส่งมอบและชำระราคากันจริงในอนาคต เมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงทำสัญญากันแล้ว ต่างก็มีภาระผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้ โดยผู้ซื้อต้องรับมอบสินทรัพย์ และชำระราคาเมื่อถึงวันครบกำหนดตามข้อตกลง ในขณะที่ผู้ขายก็มีหน้าที่ต้องส่งมอบ และรับชำระราคาสินทรัพย์อ้างอิงนั้น

สัญญาซื้อขายล่วงหน้าสามารถแบ่งออกได้อีก 2 ประเภท

1.1 สัญญาฟอร์เวิร์ด (Forward Contract) คือ ข้อตกลงหรือสัญญาซื้อขายสินทรัพย์อ้างอิงล่วงหน้าระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยผู้ซื้อตกลงที่จะซื้อสินทรัพย์อ้างอิงในราคาที่กำหนดขึ้น ณ เวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต หรือที่เรียกว่า “Forward Price” ในขณะที่ผู้ขายตกลงที่จะขายสินทรัพย์ให้ตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้กับผู้ซื้อ และมีการส่งมอบสินทรัพย์อ้างอิง ตลอดจนการชำระราคาให้แก่กันจริงตามที่ตกลงในสัญญานั้น ๆ

สถาบันการเงินใช้สัญญาฟอร์เวิร์ดเป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย และอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ สัญญาฟอร์เวิร์ดมีความยืดหยุ่นสูง สามารถที่จะปรับเปลี่ยนรายละเอียดได้ตามความต้องการของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ทั้งในด้านคุณภาพของสินทรัพย์อ้างอิง ขนาดของสัญญา วันครบกำหนดชำระราคา และข้อกำหนดต่างๆ

⁴จิริตัน สังข์แก้ว, การลงทุน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543) แบ่งประเภทอนุพันธ์เป็นพันธะอนุพันธ์ ซึ่งมีความหมายถึงสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และ สิทธิอนุพันธ์หมายถึงสัญญาออพชัน ตราสารอนุพันธ์เป็นเรื่องใหม่ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือทางการเงินหรือเพื่อบรรลุดูวัตถุประสงค์อื่นได้อย่างหลากหลาย จึงมีการพัฒนาตราสารใหม่ ๆ ขึ้น สำหรับสาวอซึ่งจัดเป็นอนุพันธ์ประเภทที่สามก็ได้นั้น อาจจัดเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าแบบหนึ่งก็ไม่ผิด อย่างไรก็ตาม มีปัญหาว่า สัญญาสวอปออพชัน จะจัดเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้าหรือสัญญาออพชัน

1.2 สัญญาฟิวเจอร์ส (Futures Contract) คือ ข้อตกลง หรือสัญญาซื้อขายสินทรัพย์ล่วงหน้าที่มีการซื้อขายกันในตลาดซื้อขายล่วงหน้าที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ (Organized exchange) หรือที่เรียกว่า ตลาดอนุพันธ์ โดยต้องมีการซื้อขายผ่านนายหน้า (Broker) ที่เป็นบริษัทสมาชิกของตลาดซื้อขายล่วงหน้าแห่งนั้น สัญญาฟิวเจอร์สจะมีความเป็นมาตรฐานซึ่งจะกำหนดรายละเอียด และเงื่อนไขไว้อย่างแน่นอน ทั้งในด้านคุณภาพของสินทรัพย์อ้างอิง ขนาดของสัญญา สถานที่ส่งมอบ และวันครบกำหนดชำระราคา

ราคาที่ใช้สำหรับซื้อขายสินทรัพย์อ้างอิงตามที่กำหนดไว้ในสัญญา เรียกว่า “Future Price” โดยมีการกำหนดบัญชีเงินประกัน (Margin Account) ของทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย รวมถึงมีการปรับมูลค่าทุกสิ้นวันทำการ (Daily Settlement) ทำให้สามารถรับรู้กำไร-ขาดทุนได้ตลอดเวลาจนกว่า จะถึงวันที่ครบกำหนดตามข้อตกลง การซื้อขายนั้น และมีสำนักหักบัญชี (Clearing House) ดูแลในเรื่องการรับประกันการซื้อขายตามสัญญาที่ระบุไว้ โดยจะทำหน้าที่เป็นคู่สัญญาแทน (Central Counterparty) ให้กับทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย

โดยทั่วไปแล้วการซื้อขายสัญญาฟิวเจอร์สส่วนใหญ่จะไม่มีการส่งมอบสินทรัพย์จริงๆ เกิดขึ้น ซึ่งคู่สัญญาสามารถล้างหรือปิดฐานะ (Offset) ของตนเองลงได้ ไม่จำเป็นต้องมีพันธะผูกพันกันจนถึงวันครบกำหนดตามข้อตกลง อย่างไรก็ตามหากคู่สัญญามีการถือครองสัญญาจนถึงวันที่ครบกำหนดตามข้อตกลง ก็อาจส่งมอบสินทรัพย์อ้างอิงและชำระราคากันจริง หรือจะใช้วิธีหักล้างกันด้วยเงินสดแทนก็ได้

2. สัญญาสิทธิ (Option)

หมายถึง ข้อตกลง หรือสัญญาที่ให้สิทธิแก่ผู้ถือครองในการซื้อหรือขายสินทรัพย์อ้างอิงที่ได้กำหนดไว้ตามจำนวน ราคา และระยะเวลาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยผู้ซื้อจะต้องจ่ายเงินค่าสิทธิดังกล่าวที่เรียกว่า “Premium” ให้กับผู้ขายเพื่อแลกกับการได้สิทธินั้น ซึ่งผู้ซื้อจะใช้สิทธิหรือไม่ก็ได้แต่ผู้ขายมีภาระที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญา คือขายสินทรัพย์อ้างอิงให้ (หรือซื้อสินทรัพย์อ้างอิงจาก) ผู้ซื้อ เมื่อผู้ซื้อใช้สิทธิตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในสัญญา

Option สามารถแบ่งออกได้ 2 ชนิด ได้แก่ “Call Option” เป็นสัญญาที่ให้สิทธิในการซื้อสินทรัพย์อ้างอิง และ “Put Option” เป็นสัญญาที่ให้สิทธิในการขายสินทรัพย์อ้างอิง และราคาที่ใช้สำหรับซื้อหรือขายสินทรัพย์อ้างอิงตามสิทธิที่กำหนดไว้ในสัญญาเรียกว่า “Exercise Price หรือ Strike Price”

3. สัญญาสวอป (Swap)

หมายถึง ข้อตกลง หรือสัญญาที่จัดทำขึ้นระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายที่มีความต้องการที่จะแลกเปลี่ยนสินทรัพย์อ้างอิง หรือตัวแปรอ้างอิงระหว่างกันตามจำนวนที่ระบุไว้ในอนาคต เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของการดำเนินธุรกิจของตน โดยอาจมีสถาบันการเงินทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนหรือเป็นคู่สัญญาอีกด้านหนึ่ง

ประเภทหลักๆของสัญญาสวอป (Swap) ได้แก่

1. **สัญญาสวอปอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Swap)** เป็นสัญญาที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในตลาดการเงิน คือคู่สัญญาตกลงที่จะแลกเปลี่ยนภาระการชำระดอกเบี้ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยแบบหนึ่งกับอีกแบบหนึ่ง เช่น อัตราคงที่กับอัตราดอกเบี้ยแบบลอยตัว ยกตัวอย่าง เช่น บริษัท ก ตกลงจะทำสวอปอัตราดอกเบี้ยกับบริษัท ข โดยบริษัท ก จะจ่ายดอกเบี้ยลอยตัวในอัตรา $\text{LIBOR} + 0.5$ เพื่อแลกกับการรับดอกเบี้ยคงที่ 3% จากบริษัท ข โดยไม่มีการแลกเปลี่ยนเงินต้นที่ใช้อ้างอิง การชำระดอกเบี้ยจะเป็นยอดสุทธิ (Net) คือชำระกันเฉพาะส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยลอยตัวกับอัตราดอกเบี้ยคงที่

การทำสวอปอัตราดอกเบี้ย อาจทำได้ทั้งการสวอประหว่างอัตราดอกเบี้ยคงที่กับอัตราดอกเบี้ยลอยตัว (Fixed-for-Floating) อัตราดอกเบี้ยคงที่กับอัตราคงที่ (Fixed-for-fixed) อัตราดอกเบี้ยลอยตัวกับอัตราลอยตัว (Fixed-for-fixed) โดยอาจทำในสกุลเงินเดียวกันหรือต่างสกุลก็ได้

2. **สัญญาสวอปอัตราแลกเปลี่ยน (Currency Swap)** เป็นการตกลงทำสัญญา ระหว่างคู่สัญญา 2 ฝ่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเงินต้นและดอกเบี้ยในเงินตราสกุลหนึ่งเป็นอีกสกุลหนึ่ง ตามมูลค่าที่ตกลงกันในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยเมื่อสิ้นสุดสัญญาก็จะจ่ายเงินต้นในสกุลเดิมกลับคืนคู่สัญญา ตัวอย่าง เช่น บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียมฯ แลกหนี้หุ้นกู้สกุลเงินบาท อายุ 15 ปี ที่อัตราดอกเบี้ยคงที่ร้อยละ 4.625 จำนวน 2,500 ล้านบาท และทำ Cross Currency Swap เพื่อแปลงหนี้เป็นสกุลเงินเหรียญสหรัฐฯ ที่อัตราดอกเบี้ยคงที่ร้อยละ 3.85 ต่อปี ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับรายได้ของ ปตท.สม. ที่อิงกับเงินเหรียญสหรัฐฯ ทำให้มีต้นทุนเงินกู้ระยะยาวที่ต่ำลง เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยของเงินเหรียญสหรัฐฯที่ต่ำ และการทำสัญญาแปลงหนี้ดังกล่าวจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ถือหุ้นซึ่งจะยังคงได้รับอัตราดอกเบี้ยคงที่ร้อยละ 4.625 ต่อปี

3. **Credit Default Swap** คือการตกลงระหว่างคู่สัญญาในการโอนย้ายความเสี่ยงด้านเครดิตของบุคคลที่สามจากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ในลักษณะคล้ายกับการทำประกันความเสี่ยง โดยผู้ขายสัญญาจะจ่ายกระแสเงินให้ผู้ซื้อสัญญาในกรณีที่มีการผิดนัดชำระหนี้ของบุคคลที่สามโดยผู้ซื้อสัญญาก็ต้องจ่ายเงินค่า Premium ซึ่งเหมือนค่าประกันความเสี่ยงให้แก่ผู้ขาย ตัวอย่าง เช่น บริษัท ก ซื้อสัญญา Credit Default Swap จาก บริษัท ข ดังนั้นบริษัท ก จะต้องจ่ายค่า Premium แก่ บริษัท ข ในอัตราที่ตกลงกันซึ่งโดยปกติจะระบุเป็นจำนวน basis

point บนค่าจำนวนเงินที่ทำสัญญา หากตราสารหนี้ที่ออกโดยบริษัท ค เกิดการผิดนัดชำระหนี้ (Default) บริษัท ข จะต้องซื้อตราสารหนี้ของบริษัท ค จาก บริษัท ก และทำหน้าที่จ่ายดอกเบี้ย และเงินต้นให้แก่บริษัท ก แทน

4. *Back to back Swap* เป็นวิธีที่บริษัทสองแห่งที่ดำเนินงานอยู่คนละประเทศที่ใช้เงินตราต่างสกุลกัน โดยแต่ละฝ่ายจะให้กู้ยืมเงินตราสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งในช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ และเมื่อครบกำหนดเวลา ก็จะใช้คืนเงินกู้ที่ได้กู้ยืมไป อุดหนุนประเภทนี้จะไม่มีตลาดอัตราแลกเปลี่ยนมาเกี่ยวข้อง และเหมาะสำหรับประเทศที่มีข้อจำกัดเรื่องการโอนเงินออกนอกประเทศ ตัวอย่างเช่น บริษัท X ตั้งอยู่ในประเทศสิงคโปร์ ต้องการลงทุนในบริษัทสาขาที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย สมมติว่าประเทศสิงคโปร์และประเทศไทยมีข้อจำกัดในการโอนเงินออกนอกประเทศ ทำให้ บริษัท X ซึ่งเป็นบริษัทแม่ในประเทศสิงคโปร์ไม่สามารถโอนเงินลงทุนให้กับ บริษัทสาขาที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยได้ และขณะเดียวกันบริษัท Y ที่มีบริษัทแม่ในประเทศไทย ก็ไม่สามารถโอนเงินให้บริษัทลูกในประเทศสิงคโปร์ได้ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน บริษัท X และ บริษัท Y สามารถทำ Back to Back Swap โดยให้บริษัท X ในสิงคโปร์ให้กู้ยืมแก่บริษัทลูกหรือบริษัทสาขาของ Y ในสิงคโปร์เป็นเงินสกุล SIN \$ ในจำนวนเงินเท่ากับที่บริษัท Y บริษัทแม่ในไทยให้กู้ยืมแก่บริษัทสาขาของ X ในไทยเป็นเงินบาท เมื่อครบกำหนดระยะเวลาทั้ง 2 ฝ่ายก็จะชำระหนี้คืนให้กับบริษัทผู้ให้ยืม
5. *Total Return SWAP (TRS)* เป็นเครื่องมือป้องกันความเสี่ยงที่เกิดจากการที่ผลตอบแทนของหลักทรัพย์ที่ถืออยู่เปลี่ยนแปลงไป โดยหลักการการทำ Total Return Swap ผู้ซื้อสัญญา TRS จะเปลี่ยนผลตอบแทนรวมที่ได้จากหลักทรัพย์นั้น เป็นผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ยอ้างอิงในตลาด เช่น ในกรณีที่ราคาตราสารหนี้มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น ผู้ซื้อสัญญาจะส่งผ่านผลตอบแทนรวมซึ่งได้แก่ ผลตอบแทนที่ได้จากการปรับตัวเพิ่มขึ้นของราคาตราสารหนี้กับดอกเบี้ยที่ได้รับจากตราสารหนี้ ไปให้แก่ผู้ขายสัญญา เพื่อแลกกับผลตอบแทนที่ได้รับจากผู้ขายสัญญาในรูปของอัตราดอกเบี้ยบวกส่วนต่างตามที่ได้ตกลงกันได้ และในทางกลับกันหากราคาตราสารหนี้ปรับตัวลดลง ผู้ซื้อสัญญายังสามารถรักษาระดับมูลค่าตราสารหนี้ที่ถืออยู่ได้จากการได้รับมูลค่าชดเชยจากผู้ลงทุน และยังคงได้รับรายรับในอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงอยู่เหมือนเดิม ขณะที่ผู้ลงทุนจะได้รับรายได้จากดอกเบี้ยของตราสารหนี้ที่ถูกส่งผ่านมาจากผู้ซื้อสัญญา

6. *Swaption* ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาสัญญาสวอปชนิดใหม่ออกมา เรียกว่า สัญญาสวอปขั้น ซึ่ง เป็นสัญญาที่รวมคุณสมบัติของสัญญาซื้อขายล่วงหน้าและสัญญาสิทธิเข้าด้วยกัน โดยสัญญา ชนิดนี้จะให้สิทธิแก่ผู้ซื้อหรือผู้ถือ ที่จะเข้าทำสัญญาสวอปกับผู้ขายสัญญาสวอปขั้นในอนาคต หรือไม่เข้าทำก็ได้ นอกจากนี้ยังสามารถตกลงกันควบคู่กับสัญญาสวอปเดิมก็ได้ ในกรณีที่ คู่สัญญาต้องการสร้างออปชั่นเพิ่มเติมในสัญญา โดยอาจทำสวอปขั้นที่ตรงข้ามกับสัญญาสวอป เพื่อความสะดวกในการล้างภาวะผูกพันตามสัญญาสวอปเดิม

6. ผลทั่วไปทางภาษีอากรเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (futures)

(1) สำนักงานคณะกรรมการกำกับดูแลหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ : ทำหน้าที่การกำกับดูแลสัญญาซื้อขายล่วงหน้า	
ภาษีเงินได้	ค่าธรรมเนียมต่างๆไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ เนื่องจากไม่ใช่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตาม ม.39
ภาษีมูลค่าเพิ่ม	การให้บริการ ม.77/2(1) ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม
ภาษีธุรกิจเฉพาะ	กิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ 91/2(5) ต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ
อากรแสตมป์	ตามบัญชีอัตราอากรแสตมป์

(2) ศูนย์ซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า	: เป็นศูนย์กลางหรือเครือข่ายกระทำเป็นทางค้า
(3) บมจ. ตลาดอนุพันธ์ (ประเทศไทย)	: TFEX
(4) บจ. สำนักหักบัญชี (ประเทศไทย)	: TCH
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตาม ม.39 และม.65
ภาษีมูลค่าเพิ่ม	เสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการ ม.77/2(1)
ภาษีธุรกิจเฉพาะ	กิจการเยี่ยงธนาคารพาณิชย์ 91/2(5) (ถ้ามี)
อากรแสตมป์	ตามบัญชีอัตราอากรแสตมป์

ข้อสังเกต

มีแนวคำวินิจฉัยตามหนังสือที่ กค 0706/2961 ลงวันที่ 10 เมษายน 2549 วินิจฉัยว่า บจ. สำนักหักบัญชี (ประเทศไทย) เรียกเก็บทรัพย์สินเพื่อความมั่นคงของระบบการซื้อขายและการชำระหนี้จากสมาชิก (security deposit/clearing fund)

- ไม่เป็นรายได้เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลและไม่เป็นรายรับเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม
- ดอกผลที่เกิดจากการบริหารทรัพย์สินเป็นรายได้เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล และเมื่อจ่ายคืนสมาชิกเป็นรายจ่าย
- เรียกเก็บค่าบริการจัดการทรัพย์สินจากสมาชิก (management fee) เป็นรายได้เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลและเป็นรายรับเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม

5) โบรกเกอร์ (Broker) : เป็นผู้ประกอบธุรกิจให้บริการเป็นตัวแทนในการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าเป็นทางการค้า	
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตาม ม.39 และม.65
ภาษีมูลค่าเพิ่ม	เสียภาษีมูลค่าเพิ่มจากการให้บริการ ม.77/2(1)
ภาษีธุรกิจเฉพาะ	เสียภาษีธุรกิจเฉพาะ 91/2(2) และ (5) (ถ้ามี)
อากรแสตมป์	ตามบัญชีอัตราอากรแสตมป์

ข้อสังเกต

มีแนวคำวินิจฉัยตามหนังสือที่ กค 0706/5847 ลงวันที่ 18 มิถุนายน 2547 วินิจฉัยว่า “เงินประกัน” ที่ผู้ซื้อหรือผู้ขายต้องวางไว้กับนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าหรือสำนักหักบัญชี ไม่ถือเป็นรายได้/รายรับของนายหน้าซื้อขายล่วงหน้าหรือสำนักหักบัญชี ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีธุรกิจเฉพาะ

(6) ผู้ลงทุน (investor) ในศูนย์การซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า	
ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ยกเว้นตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 260 (พ.ศ. 2549) เฉพาะกรณีที่ไม่มีการส่งมอบสินค้า
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตาม ม.39 และม.65 และไม่มีภาษีหัก ณ ที่จ่าย
ภาษีมูลค่าเพิ่ม	ไม่เสียภาษีมูลค่าเพิ่ม เพราะไม่ใช่การขายสินค้าหรือให้บริการ
ภาษีธุรกิจเฉพาะ	ยกเว้น พระราชกฤษฎีกา (จ.455)พ.ศ.2549
อากรแสตมป์	ตามบัญชีอัตราอากรแสตมป์

ข้อสังเกต

มีแนวคำวินิจฉัยตามหนังสือที่ กค 0706/5175 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 วินิจฉัยว่า การบันทึกบัญชีสำหรับตราสารอนุพันธ์แบบ mark to market เป็นการคำนวณโดยใช้เกณฑ์สิทธิ (กค 0706

(กม.01)/1015 ลว.17 พย.2548) แต่ถ้ามีการเปลี่ยนวิธีการทางบัญชีในการคำนวณรายได้รายจ่าย ต้องขออนุญาตอธิบดีกรมสรรพากร

“ข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า” มีลักษณะเป็นตราสารแสดงสิทธิในหนี้ซึ่งผู้ทรงตราสารมีความเป็นเจ้าหนี้เหนือผู้ออกตราสาร ดังนั้น การขายข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้าอยู่ในบังคับต้องเสียภาษีธุรกิจเฉพาะปัจจุบันมีการยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะตามพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 455) พ.ศ. 2549

7. สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรที่เกี่ยวกับการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Futures)

ธุรกรรม	สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
1. เงินได้จากการขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่กระทำในศูนย์ซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าโดยไม่มีการส่งมอบสินค้า ซึ่งได้แก่ เงินได้จากการทำ daily settlement การ close-out ก่อนสัญญาครบกำหนด และการทำ cash settlement เมื่อสัญญาครบกำหนด	1. ได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายกระทรวง (ฉบับที่ 126) พ.ศ. 2509 แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎหมายกระทรวง (ฉบับที่ 260) พ.ศ. 2549
2. การรับโอนเงินที่ลูกค้าวางเป็นประกันโดยตัวแทนซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าหรือสำนักหักบัญชีสัญญาซื้อขายล่วงหน้า	2. เงินที่วางเป็นประกันถือเป็นทรัพย์สินของลูกค้า ดังนั้น เงินดังกล่าว <ul style="list-style-type: none"> - ไม่ถือเป็นรายได้ของผู้รับเงินประกันในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล - ไม่ถือเป็นฐานภาษีของภาษีมูลค่าเพิ่ม เนื่องจากไม่ใช่เงินที่ได้รับหรือพึงได้รับจากการขายสินค้าหรือการให้บริการ - ไม่ถือเป็นรายรับในการเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ
3. กิจการขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในศูนย์ซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า	3. ได้รับยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะตามพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 240) พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 455) พ.ศ. 2549

ธุรกรรม	สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร
4. การทำเอกสารสัญญาซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าล่วงหน้าในศูนย์ซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า	4. เอกสารสัญญาซื้อขายล่วงหน้าและเอกสารสัญญาขายสัญญาดังกล่าวไม่อยู่ในบังคับต้องเสียอากรแสตมป์ เพราะไม่เข้าลักษณะแห่งตราสารที่กำหนดไว้ในบัญชีอากรแสตมป์ตามประมวลรัษฎากร

ปรับปรุงล่าสุดวันที่ 15 กันยายน 2550

8. ปัญหาทางภาษีอากรสำหรับสัญญาสวอป (swap)

กรมสรรพากรได้วางแนวทางปฏิบัติไว้ตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป. 114/2545 เรื่อง การจ่ายเงินตามสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest rate swap) และสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Cross currency swap) ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2545 สรุปได้ดังนี้

1. สัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest rate swap) เป็นสัญญาทางการเงินประเภทหนึ่งที่คู่สัญญาตกลงที่จะแลกเปลี่ยนภาระการชำระดอกเบี้ยให้แก่กันและกันภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราดอกเบี้ย โดยจำนวนเงินค่าดอกเบี้ยที่ต้องชำระขึ้นอยู่กับจำนวนเงินต้นอ้างอิงตามที่ระบุไว้ในสัญญา การแลกเปลี่ยนเป็นส่วนที่เกี่ยวกับภาระดอกเบี้ยเท่านั้น ไม่มีการแลกเปลี่ยนเงินต้นกัน คู่สัญญาซึ่งเข้าทำสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยไม่จำเป็นต้องมีการทำสัญญาเงินกู้ระหว่างกัน แต่เมื่อเข้าทำสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยแล้ว (Interest rate swap) คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีภาระผูกพันที่จะต้องชำระเงินภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญาแลกเปลี่ยน เงินผลต่างที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(8) แห่งประมวลรัษฎากร

ทั้งนี้ จำนวนเงินต้นอ้างอิง หมายถึง เงินต้นซึ่งมีไว้จำนวนเงินที่แลกเปลี่ยนกันจริงเมื่อเริ่มทำสัญญาแลกเปลี่ยน เพียงแต่ใช้อ้างอิงเพื่อคำนวณหาจำนวนเงินจากอัตราดอกเบี้ยคงที่และอัตราดอกเบี้ยลอยตัว

2. สัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Cross currency swap) เป็นสัญญาทางการเงินประเภทหนึ่งที่คู่สัญญาตกลงที่จะแลกเปลี่ยนภาระการรับจ่ายเงินคนละสกุล ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน โดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งสัญญาจะจ่ายเงินสกุลหนึ่ง เช่น บาท และรับเงินสกุลอื่น เช่น ดอลลาร์สหรัฐ และคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะรับเงินสกุลบาท และจ่ายเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ

ซึ่งในวันทำสัญญา คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายอาจมีการแลกเปลี่ยนเงินต้นระหว่างคู่สัญญาในมูลค่าที่เท่ากัน โดยคำนวณจากอัตราแลกเปลี่ยนในวันทำสัญญา สำหรับกรณีที่ไม่มีมีการแลกเปลี่ยนเงินต้นระหว่างคู่สัญญา คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอาจนำเงินตราต่างประเทศไปขายให้แก่สถาบันการเงินอื่นในตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราก็ได้ กรณีดังกล่าว คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่มีการจ่ายเงินผลต่างของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศจึงไม่มีเงินได้พึงประเมิน

3. การทำสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและอัตราดอกเบี้ย (Cross currency interest rate swap) ซึ่งคู่สัญญามีภาระต่างตอบแทนในการชำระเงินตามสัญญาแลกเปลี่ยนตลอดอายุของสัญญาแลกเปลี่ยน โดยที่จำนวนเงินที่ต้องชำระจะคำนวณจากผลต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยตามที่ตกลงกัน ซึ่งอาจเป็นอัตราดอกเบี้ยคงที่และหรืออัตราดอกเบี้ยลอยตัว และเป็นการคำนวณจากเงินตราต่างประเทศ เงินผลต่างที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(8) แห่งประมวลรัษฎากร

4. กรณีการทำสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest rate swap) สัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Cross currency swap) หรือสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและอัตราดอกเบี้ย (Cross currency interest rate swap) ซึ่งคู่สัญญาผู้รับทำสัญญาแลกเปลี่ยนเป็นผู้ให้กู้ยืมเงินด้วย เงินผลต่างที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและอัตราดอกเบี้ย เข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร

5. กรณีการทำสัญญาแลกเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย (Interest rate swap) สัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (Cross currency swap) หรือสัญญาแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและอัตราดอกเบี้ย (Cross currency interest rate swap) ซึ่งเป็นผลทำให้คู่สัญญาจ่ายเงินผลต่างที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและอัตราดอกเบี้ย เงินผลต่างดังกล่าวไม่เข้าลักษณะเป็นเงินได้จากการให้บริการ คู่สัญญาซึ่งจ่ายเงินผลต่างจึงไม่มีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย

กรณีการทำสัญญาแลกเปลี่ยน มีการเรียกเก็บค่าบริการหรือค่าธรรมเนียมในการทำสัญญาแลกเปลี่ยน ผู้จ่ายเงินค่าบริการหรือค่าธรรมเนียมดังกล่าวมีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 3 ตามข้อ 12/1 ของคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.4/2528ฯ ลงวันที่ 26 กันยายน พ.ศ.2528

ข้อสังเกต

มีแนวคำวินิจฉัยตามหนังสือที่ กค 0706/2404 ลงวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2546 วินิจฉัยว่าเงินผลต่างที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและอัตราดอกเบี้ย ซึ่งเข้าลักษณะเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา

40(4)(ก) ตามข้อ 4 ของคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป.114/2545 ฯ ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2545 ครอบคลุมกรณีนี้ที่ คู่สัญญาซึ่งเข้าทำสัญญาแลกเปลี่ยนมีการทำสัญญาซื้อขายเงินระหว่างกันด้วย โดยคู่สัญญาผู้รับทำสัญญา แลกเปลี่ยนต้องเป็นบุคคลเดียวกับผู้ให้กู้ยืมเงิน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำสัญญาแลกเปลี่ยนเพื่อป้องกัน ความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนหรืออัตราดอกเบี้ยตามที่ระบุไว้ในสัญญาซื้อขาย โดยไม่คำนึง ว่าสัญญาทั้งสองฉบับจะทำในวันเดียวกันหรือไม่

9. ปัญหาภาษีอากรสำหรับสัญญาออปชัน (options)

กรมสรรพากรได้มีแนวคำวินิจฉัยตามหนังสือที่ กค 0706/5848 ลงวันที่ 18 มิ.ย. 2547 และ กค 0706/4766 ลงวันที่ 13 มิ.ย. 2548 สรุปได้ดังนี้

1. การจ่ายเงิน option premium เพื่อซื้อสิทธิตามสัญญาออปชันเข้าลักษณะเป็นเงินได้ตาม ม.40(8) ผู้จ่ายเงิน option premium ไม่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย
2. ธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่ต้องนำกำไรก่อนหักรายจ่ายใดๆจากการซื้อขายออปชันมาเป็นรายรับ เพื่อเสียภาษีธุรกิจเฉพาะ

10. ปัญหาอื่น

การจัดเก็บภาษีอากรสำหรับตราสารอนุพันธ์ตามประมวลรัษฎากร กรมสรรพากรได้วางแนวทางในทาง ปฏิบัติตามคำวินิจฉัย ที่ชัดเจนในบางเรื่องบางประเด็น ทั้งนี้ ประเด็นเกี่ยวกับภาษีอากรสำหรับตราสารอนุพันธ์ หลายเรื่องมักเป็นเรื่องใหม่ ยุ่งยากและซับซ้อน ดังตัวอย่างของสัญญา สวอปชั่น ซึ่งเป็นสัญญาผสมระหว่างสัญญาสวอป และสัญญาสิทธิหรือออปชัน ในต่างประเทศก็มีการแปลงกำไรและความเสี่ยงต่างๆ ไปเป็นสัญญาแปลกๆ ที่มอง วัตถุประสงค์ไม่ชัดเจน ดังนั้น ปัญหาการตีความกฎหมายและการตีราคารายได้หรือทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ ในการจัดเก็บภาษีอากร รวมทั้งปัญหาการไขมาตรฐานการตอบโต้การเลี่ยงภาษีอากรจึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาวิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไขต่อไป⁵

⁵ดูตัวอย่างปัญหาและแนวทางเบื้องต้นในการแก้ปัญหาตราสารอนุพันธ์ที่มีลักษณะผสมใน ลิขัณณ วงศ์ศุภสวัสดิ์, “อนุพันธ์ทางการเงิน พื้นฐาน,” สรรพากรสาร 47:11 (พฤศจิกายน 2543) หน้า 71-75. ผู้สนใจรายละเอียดเกี่ยวกับตราสารอนุพันธ์สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมใน พิพัฒน์ พิทยาจักรวิทยกุล, อนุพันธ์ทางการเงิน(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี: 2538). ข้อเสียหรือความเสี่ยงเกี่ยวกับอนุพันธ์ ดูโชคชัย สุวรรณภรณ์, “อนุพันธ์ทางการเงิน (Derivatives) เพื่อนหรือศัตรู,” หนังสือพิมพ์ โพลสตูเดย์ 27/10/48 คอลัมภ์ทันเศรษฐกิจ.

บทที่ 5

สิทธิประโยชน์และปัญหาภาษีอากรธุรกรรมตราสารหนี้ระหว่างประเทศ¹

ธุรกรรมการโอนระหว่างประเทศเป็นธุรกรรมที่ข้ามอาณาเขตรัฐ ธุรกรรมดังกล่าวอาจแบ่งแยกย่อยๆได้เป็น 1. การค้า (การขายสินค้า) ระหว่างประเทศ 2. การเงินระหว่างประเทศ 3. การลงทุนระหว่างประเทศ 4. การโอนเทคโนโลยีระหว่างประเทศ 5. การให้บริการระหว่างประเทศ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมตราสารหนี้เท่านั้น

การเงินระหว่างประเทศเป็นเรื่องโอนเงินทุนข้ามประเทศ จากผู้มีเงินทุนเหลือไปสู่ผู้ขาดแคลนเงินทุน ในลักษณะการกู้ยืม โดยมีสถาบันการเงินเป็นตัวกลาง การกู้ยืมนี้ทำให้เงินตราเคลื่อนย้าย การโอนเงินทุนระหว่างประเทศทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเคลื่อนไหวมีชีวิตชีวา มีบทบาทส่งเสริมประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของสังคมโดยรวม เงินตราเป็นสิ่งชำระหนี้ได้ จึงจำเป็นมากต่อวิสาหกิจทุกแห่ง รูปแบบพื้นฐานของการโอนเงินระหว่างประเทศคือ สัญญากู้ยืมและการออกพันธบัตร และการซื้อขายพันธบัตร ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ผลประโยชน์ตอบแทนที่เป็นฐานในการจัดเก็บภาษีทางตรงจากเงินได้คือ ดอกเบี้ย ส่วนลด และกำไรจากการโอน รัฐแหล่งเงินได้คือประเทศที่ลูกหนี้มีถิ่นที่อยู่จะเก็บภาษีจากดอกเบี้ยโดยวิธีหักภาษี ณ ที่จ่าย ส่วนรัฐถิ่นที่อยู่หรือประเทศที่เจ้าหนี้อาศัยมีถิ่นที่อยู่อาจมีการเก็บภาษีจากดอกเบี้ยดังกล่าวอีก การเก็บภาษี 2 ชั้นตอนซ้ำซ้อนดังกล่าว อาจปรับแต่งได้หลายวิธี วิธีที่นิยมคือ ทำความตกลงระหว่างรัฐถิ่นที่อยู่และรัฐแหล่งเงินได้ ซึ่งโดยทั่วไปรัฐแหล่งเงินได้จะยอมลดอัตราภาษีที่จัดเก็บ ส่วนรัฐถิ่นที่อยู่จะยอมยกเว้นภาษีให้เงินได้จากแหล่งนอกประเทศ หรือยอมให้ผู้มีเงินได้นำภาษีที่เสียในต่างประเทศหรือรัฐแหล่งเงินได้มาเครดิตหักออกจากภาษีที่ต้องเสียในรัฐถิ่นที่อยู่ ส่วนดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลมักจะได้รับยกเว้นภาษีหัก ณ ที่จ่าย

ระยะหลังนี้ การโอนเงินทุนมีเทคนิคและรูปแบบหลากหลาย ก่อให้เกิดปัญหาแปลกใหม่ทางภาษี เช่น การสวอปอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา การจ่ายดอกเบี้ยเป็นใบแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นสามัญ หรือจ่ายดอกเบี้ยโดยอิงดัชนีบางอย่างที่ไม่แน่นอน ทำให้มีปัญหาว່ว่าต้องหักภาษีเงินได้หรือไม่ หักเป็นรายจ่ายดอกเบี้ยได้หรือไม่ อย่างไร

¹เนื้อหาในบทนี้ ส่วนใหญ่ได้สรุปหรือคัดลอกจาก สุเมธ ศิริคุณโชติ, กฎหมายภาษีอากรระหว่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่สอง (โครงการตำราคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550) ผู้สนใจศึกษาที่มา รวมทั้งงานเขียนเกี่ยวกับภาษีอากรระหว่างประเทศ อาจค้นคว้าเพิ่มเติมได้จากรายชื่องานเขียนจำนวนมาก ซึ่งได้รวบรวมไว้ในบรรณานุกรมของหนังสือดังกล่าว

ในส่วนของการเก็บภาษีอากรทางอ้อมซ้ำซ้อน จะมีปัญหาบ้างเกี่ยวกับอากรแสตมป์ และภาษีการโอนตราสาร เนื่องจากปัญหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับตราสารหนี้ระหว่างประเทศ มักจะเป็นปัญหาของการเสียภาษีเงินได้ซ้ำซ้อน ซึ่งปกติประเทศต่าง ๆ มักมีการเก็บภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่ายในอัตราสูง แล้วจึงมีการทำอนุสัญญาเพื่อการหลีกเลี่ยงการเก็บภาษีซ้ำซ้อนหรือที่นิยมเรียกสั้น ๆ ว่าอนุสัญญาภาษีซ้อนเพื่อขจัดภาษีซ้ำซ้อนดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับภาษีเงินได้ ดังนั้น ในบทนี้จึงจะกล่าวในเรื่องภาษีเงินได้ระหว่างประเทศเป็นหลัก

1. ข้อพิจารณาทางภาษีอากรที่เกี่ยวกับธุรกรรมตราสารหนี้ระหว่างประเทศ

ในสภาพที่รัฐบาลแต่ละประเทศต่างใช้อำนาจจัดเก็บภาษีอากรอย่างเป็นเอกเทศในปัจจุบัน การโอนที่กระทำการข้ามอาณาเขตรัฐนั้น ต้องระมัดระวังในเรื่องกฎหมายภาษีอากรของรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีการโอนที่กระทำการภายในประเทศแล้ว การโอนระหว่างประเทศต้องเกี่ยวข้องกับภาษีอากรของหลายประเทศจึงทำให้ความสัมพันธ์ทางภาษีอากรมีความซับซ้อนกว่า ในกรณีนี้จึงจำเป็นต้องพิจารณาภาษีอากรเป็นองค์รวมโดยใช้มุมมองสากล

ภาษีอากรของประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับธุรกรรมการโอนระหว่างประเทศนั้น โดยองค์รวมควรจะไม่ต้องไม่ซ้ำซ้อน ไม่เลือกปฏิบัติ และมีความเหมาะสมถูกต้อง การเก็บภาษีอากรอย่างไม่สมเหตุสมผลย่อมกีดกัน ทำลาย และเป็นเหตุแห่งการบิดเบือนธุรกรรมการโอนระหว่างประเทศ สิ่งนี้เป็นที่ตระหนักกันมานานแล้ว พร้อมกับกับการประกันรายได้ภาษีอากรของประเทศต่าง ๆ ถ้าประเทศต่าง ๆ จำกัดอำนาจเก็บภาษีอากรให้อยู่ในความเหมาะสมถูกต้อง ย่อมทำให้การโอนระหว่างประเทศขยายตัว ทุกคนในโลกก็จะได้รับประโยชน์จากธุรกรรมการโอนระหว่างประเทศอย่างสมบูรณ์

ปัญหาการจัดเก็บภาษีอากรเกี่ยวกับการโอนระหว่างประเทศ ในประเทศที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นี้ นอกจากจะเป็นเหตุทำให้เกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับภาษีอากรระหว่างประเทศแล้ว เป็นที่ทราบกันดีว่าก่อนมีการทำการโอนระหว่างประเทศจะต้องทราบเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดีด้วย การวางแผนภาษีอากรระหว่างประเทศอย่างดี ย่อมทำให้ความรับผิดชอบในทางภาษีอากรมีจำนวนประหยัดที่สุด และเป็นสิ่งที่ทำให้การโอนระหว่างประเทศมีประสิทธิภาพสูงสุด

นอกจากนั้นจากการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศที่ข้ามพรมแดนแต่ละประเทศ ปัญหาว่าเงินได้ใดควรเสียภาษีให้แก่รัฐใดก็ทวีความยุ่งยากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการโอนตราสารทางการเงิน ซึ่งอาศัยการสื่อสารระหว่างประเทศที่พัฒนาไปไกล ประกอบกับคอมพิวเตอร์สมรรถภาพสูง การโอนตราสารทางการเงิน การเคลื่อนย้ายเงินทุนข้ามพรมแดนมีจำนวนมากมายในแต่ละวัน จนอาจกล่าวได้ว่าไม่ใช่เป็นการโอนที่ข้ามประเทศเสียแล้ว หากแต่เป็นการโอน

ในตลาดการเงินโลกที่รวมตัวกันเป็นตลาดเดียวกันต่างหาก เห็นได้จากการอินตราสารทางการเงินซึ่งทำได้ตลอด 24 ชั่วโมงทุกวัน ทำให้เรียกการอินเหล่านี้ได้ว่าเป็นการค้าระดับโลกเสียแล้ว

การค้าระดับโลกเป็นการค้าเงินตรา โลหะมีค่า พันธบัตร หุ้น และตราสารทางการเงิน รวมทั้งตราสารอนุพันธ์ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา อัตราดอกเบี้ยล่วงหน้า สินค้าล่วงหน้า ออพชั่นและสวอป ในระดับนานาชาติ ยิ่งการค้าระดับโลกพัฒนาไปเท่าไร ปัญหาภาษีอากรเกี่ยวกับเรื่องสถานประกอบการถาวร หลักการเก็บภาษีจากแหล่งเงินได้ในประเทศ การโอนและการประกอบกิจการในประเทศ ภาษีราคาโอน การจัดสรรรายได้รายจ่าย การเก็บภาษีจากห้างหุ้นส่วน มาตรการได้การใช้แดนเทเวนภาษี (Tax Heavens) ก็ยิ่งกลายเป็นปัญหาใหม่ๆ ให้รัฐบาลของประเทศที่เกี่ยวข้องคอยจัดการแก้ไข² IRS ของสหรัฐฯ ถึงกับเรียกร้องขอความเห็นของสาธารณชนต่อการเก็บภาษีจากการค้าระดับโลก³

ในขอบเขตที่กว้างไกลออกไปอีกนั้น เศรษฐกิจที่รวมทุกตลาดเป็นตลาดเดียวกัน ก็ยิ่งก่อให้เกิดมุมมองและความเคลื่อนไหวใหม่ๆ เกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหามาตรฐานระหว่างประเทศอย่างเป็นทางการอีกด้วย⁴

2. ระบบการจัดเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศ

ภาษีเงินได้ของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอาจแบ่งได้เป็น 2 ระบบคือ ระบบจำแนกประเภทเงินได้ (Schedular Income Tax System) กับระบบไม่จำแนกประเภทเงินได้ (Global Income Tax System)

ระบบจำแนกประเภทเงินได้ เป็นระบบที่จำแนกเงินได้ออกเป็นลักษณะต่างๆ เช่น เงินได้จากการจ้างแรงงาน ดอกเบี้ย เงินปันผล หรือเงินได้จากธุรกิจ แล้วจัดเก็บภาษีจากเงินได้ลักษณะต่างๆ แยกจากกัน ดังนั้นภายใต้ระบบนี้จึงมีการจัดเก็บภาษีแยกออกเป็นก้อนๆ หรือส่วนๆ ตามลักษณะของเงินได้ กล่าวในระดับระหว่างประเทศก็มีการจำแนกเป็นเงินได้จากแหล่งนอกประเทศ กับเงินได้จากแหล่งในประเทศ เงินได้จากแหล่งนอกประเทศ

²Plambeck, C.T., "The Taxation Implication of Global Trading," Tax Notes (August 27, 1990) ; Samnels, L.B., and Brocon, P.A., "Observations on the Taxatio of Global Securities Trading," Tax Law Review Vol. 45 (1990) ; Ernst & Young, Tax Implications of Cross Border Trading by International Banks (1991).

³IRS Announcement, 1990-38 I.R.B. 29 (Sep. 17, 1990) pp. 90-106.

⁴OECD, Taxing Profits in A Global Economy : Domestic and International Issues (1991) ; The National Chamber Foundation, U.S. International Tax Policy For a Global Economy (1991) ; Ross, S.G., "National Versus international Approaches to Cross-Border Tax Issues," Tax Notes (February 3, 1992) ; Norregaard, J. and Owens, J., "Taxing Profits in a Global Economy," Tax Notes (March 9, 1992).

อาจมีระบบการเก็บภาษีเงินได้แยกออกไปต่างหาก หรืออาจไม่อยู่ในข่ายเสียภาษีเงินได้ก็เป็นไปได้ เช่น ประเทศในละตินอเมริกาส่วนหนึ่งมีการจัดเก็บภาษีเงินได้เฉพาะเงินได้จากแหล่งในประเทศเท่านั้น เงินได้จากแหล่งนอกประเทศไม่อยู่ในข่ายเสียภาษีเงินได้แต่อย่างใด (Territorial Taxation หรือ Exemption System) นี้ก็เป็นระบบจำแนกประเภทเงินได้รูปแบบหนึ่ง

ระบบไม่จำแนกประเภทเงินได้นั้น ไม่ว่าเงินได้จะอยู่ในลักษณะใดหรือได้มาจากแหล่งใดก็นำมารวมเป็นเงินได้ก่อนเดี๋ยวกันทั้งหมดแล้วจึงเก็บภาษีจากเงินได้นั้น

แต่ในโลกแห่งความเป็นจริง การใช้ระบบใดระบบหนึ่งโดด ๆ เป็นไปได้อย่าง จึงมักเป็นระบบที่ผสมผสานระหว่างระบบจำแนกและระบบไม่จำแนก เพียงแต่ว่าจะมีเนื้อหาครอบคลุมไปทางระบบใดมากกว่ากัน ในระบบผสมนี้อาจมีการเก็บภาษีเงินได้อย่างไม่จำแนกซ้ำซ้อนกับการจัดเก็บภาษีเงินได้อย่างจำแนกก็ได้ ซึ่งปัญหาว่าระบบใดมีความเป็นธรรมมากกว่านั้น ยังมีความเห็นต่างกันอยู่ แต่โดยทั่วไปเห็นกันว่าระบบไม่จำแนกประเภทเงินได้มีความเป็นธรรมมากกว่า⁵

3. รัฐแหล่งเงินได้กับรัฐถิ่นที่อยู่

รัฐแหล่งเงินได้ (Source Country) คือ รัฐที่เป็นแดนแหล่งเกิดของเงินได้ ส่วนรัฐถิ่นที่อยู่ (Residence Country) คือ รัฐที่เป็นถิ่นที่อยู่ของผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากร

ในหลาย ๆ กรณี ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรมีเงินได้จากธุรกรรมระหว่างประเทศ รัฐแหล่งเงินได้อาจอ้างได้ว่าเงินได้เกิดจากแหล่งในรัฐนั้น จึงต้องเสียภาษีเงินได้ให้รัฐนั้น ส่วนรัฐถิ่นที่อยู่ก็อาจอ้างได้ว่าผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรมีถิ่นที่อยู่ในรัฐนั้นจึงต้องเสียภาษีเงินได้ให้รัฐนั้นด้วย จึงกลายเป็นว่าเงินได้ก้อนเดียวกันถูกเก็บภาษีจากรัฐบาลทั้ง 2 ประเทศ ประเทศหนึ่งอ้างหลักการเรื่องแหล่งเงินได้ อีกประเทศหนึ่งอ้างหลักการเรื่องถิ่นที่อยู่ ยิ่งกว่านั้น อาจถูกเก็บภาษีจากทั้ง 2 ประเทศ หรือมากกว่า 2 ประเทศ โดยต่างอ้างหลักการเดียวกันก็เป็นไปได้

ถ้ารัฐถิ่นที่อยู่ไม่เก็บภาษีบนเงินได้จากแหล่งนอกประเทศ อำนาจเก็บภาษีก็อาจจะแบ่งให้เสมอกันได้ระหว่างรัฐ แต่ถ้ารัฐถิ่นที่อยู่เก็บภาษีบนเงินได้จากทุกแหล่ง ก็จะทำให้เกิดภาษีซ้อนระหว่างประเทศขึ้น ซึ่งโดยปกติจะใช้มาตรการให้เครดิตภาษีเยี่ยวยวภาษีซ้อนดังกล่าว รัฐถิ่นที่อยู่รับว่าภาษีต่างประเทศที่เก็บโดยรัฐแหล่งเงินได้เป็นภาษีขั้นแรก และให้นำไปเครดิตหักออกจากภาษีที่ต้องเสียในรัฐถิ่นที่อยู่ได้ แต่เนื่องจากปัจจุบันมีแนวโน้มว่า

⁵Plasschaert, S.R.F., "Schedular and Global System of Income Taxation : The Equity Dimension, " International Bureau of Fiscal Documentation Bulletin (1980), pp. 287-301.

รัฐต่างๆ จะจำกัดจำนวนเครดิตภาษีต่างประเทศ อยู่ที่สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ทำอยู่ ดังนั้นบ่อยครั้งภาษีเงินได้ที่เสียในต่างประเทศ จึงอาจนำมาเครดิตได้ไม่หมด กล่าวคือในส่วนเครดิตภาษีที่เกินจำนวนจำกัดดังกล่าวย่อมไม่อาจเครดิตได้ ทั้งนี้เพราะรัฐที่รัฐต่างๆ ต้องการมีรายได้ภาษีอากรที่แน่นอนระดับหนึ่งจึงเลี่ยงไม่ได้ที่จะก่อให้เกิดภาระซ้ำซ้อน ทำให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรต้องรับภาระภาษีอากรในอัตราสูงกลายเป็นปัญหาร้ายแรงที่ต้องดำเนินการแก้ไขกันต่อไป

มีข้อสงสัยเกิดว่า การซื้อขายหลักทรัพย์ระหว่างประเทศ อาจเกิดกรณีที่มีรัฐแหล่งเงินได้เกินกว่า 1 แห่งได้ ตัวอย่างเช่น ผู้ซื้อที่อยู่ในรัฐ A ซื้อหลักทรัพย์จากผู้ขายซึ่งอยู่ในรัฐ B โดยหลักทรัพย์ที่ซื้อขายกันนั้นออกโดยผู้ออกที่อยู่ในรัฐ C ตามกรณีนี้จะเห็นได้ว่า รัฐ A อาจอ้างว่าเป็นรัฐแหล่งเงินได้เนื่องจากเงินค่าซื้อหลักทรัพย์จ่ายจากรัฐตน ในขณะที่เดียวกันรัฐ C ก็อาจอ้างว่าเป็นรัฐแหล่งเงินได้เนื่องจากเป็นผู้ออกหลักทรัพย์และการโอนกรรมสิทธิ์ต้องทำในรัฐตน จึงเป็นกรณีที่มีรัฐแหล่งเงินได้ที่จะอ้างอำนาจในการจัดเก็บภาษีเงินได้จากกรณีการซื้อขายหลักทรัพย์ดังกล่าวเกินกว่า 1 รัฐ ซึ่งยังเป็นปัญหาที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน

ตัวอย่างแนววินิจฉัยของกรมสรรพากรที่เกี่ยวกับกรณีรัฐแหล่งเงินได้ ที่สำคัญมีดังนี้

1) หนังสือที่ กค 0811/09949 ลงวันที่ 30 มิ.ย. 2541 วินิจฉัยว่า เมื่อสาขาในประเทศไทยของธนาคารต่างประเทศ จ่ายดอกเบี้ยเงินฝากออกไปให้ธนาคาร สถาบันการเงินและบริษัทประกันภัยในประเทศสหรัฐอเมริกา ต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายไว้ในอัตราร้อยละ 10 ของดอกเบี้ย ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร และ ข้อ 11 วรรคสอง (ก) แห่งอนุสัญญาฯ

2) หนังสือที่ กค 0811/12982 ลงวันที่ 3 ก.ย. 2541 วินิจฉัยว่า เมื่อสาขาในประเทศไทยของธนาคารที่มีสำนักงานใหญ่ในประเทศจีน จ่ายดอกเบี้ยให้แก่สำนักงานใหญ่ ต้องหักภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 10 ของดอกเบี้ยแห่งประมวลรัษฎากร และ ข้อ 11 วรรคสอง แห่งอนุสัญญาฯ และมีสิทธินำดอกเบี้ยที่จ่ายไปมาถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิของสาขาได้

3) หนังสือที่ กค 0811/04929 ลงวันที่ 26 พ.ค. 2542 วินิจฉัยว่า บริษัทฯ ไทยจ่ายดอกเบี้ย ให้กับสถาบันการเงินในประเทศเนเธอร์แลนด์ บริษัทฯ ต้องหักภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 10 ของดอกเบี้ย ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร และ ข้อ 11 วรรคสอง (ก) แห่งอนุสัญญาฯ

4) หนังสือที่ กค 0811/05188 ลงวันที่ 2 มิ.ย. 2542 วินิจฉัยว่า เมื่อบริษัทไทยจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่ผู้ให้กู้ในประเทศสิงคโปร์ ต้องหักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ของดอกเบี้ยตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร และ ข้อ 11 วรรคสอง (ก) แห่งอนุสัญญาฯ โดยมีดอกเบี้ยที่จ่ายถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

5) หนังสือที่ กค 0811/3178 ลงวันที่ 19 เมษายน 2545 วินิจฉัยว่า เมื่อบริษัทไทยจ่ายดอกเบี้ยเงินเกินบัญชีให้แก่ธนาคารในต่างประเทศ ต้องหักภาษีไว้ในอัตราร้อยละ 15 ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร เว้นแต่จะมีอนุสัญญาภาษีซ้อนกำหนดเป็นอย่างอื่น

6) หนังสือที่ กค 0811/1680 ลงวันที่ 22 ก.พ. 2544 และหนังสือที่ 0811/17901 ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2540 วินิจฉัยว่า เงินค่าธรรมเนียมการค้าประกันที่บริษัทแม็คคินดีเพอร์เซนต์จากเงินกู้ที่บริษัทลูกไทยจ่ายให้แก่บริษัทแม่ในญี่ปุ่น เป็นเงินได้ตามมาตรา 40(8) แห่งประมวลรัษฎากร บริษัท ลูกไม่ต้องหักภาษีไว้ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร แต่เงินค่าดอกเบี้ยจากการผัดนัดจ่ายค่าธรรมเนียมที่จ่ายเป็นเงินได้ตามมาตรา 40(4)(ก) บริษัทลูกต้องหักภาษีในอัตราร้อยละ 15 ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร และ ข้อ 11 วรรคสอง (ข) และ วรรค 4 แห่งอนุสัญญาฯ

7) หนังสือที่ กค 0707/3104 ลงวันที่ 29 มี.ค. 2547 วินิจฉัยว่า เงินค่าโอนหุ้นที่บริษัทตัวแทนค้าหลักทรัพย์ ในไทยจ่ายให้แก่บริษัทถือหลักทรัพย์แทนในประเทศสิงคโปร์ เป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ข)ไม่ต้องถูกหักภาษีไว้ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากรแต่อย่างใด โดยผลของข้อ 13 ของอนุสัญญาฯ

4. เงื่อนไขการใช้อำนาจเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศตามประมวลรัษฎากร

เนื่องจากการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากรของไทย แยกเป็นส่วนของการเก็บภาษีจากบุคคลธรรมดาหรือที่นิยมเรียกกันว่าภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และส่วนของการเก็บภาษีจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือที่นิยมเรียกกันว่าภาษีเงินได้นิติบุคคล ซึ่งทั้ง 2 ส่วนนี้แม้อาศัยบทบัญญัติทั่วไปร่วมกัน แต่ก็มีรายละเอียดของหลักการจัดเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศต่างกันหลายประการ จึงอาจแยกอธิบายเป็น 2 ส่วน คือภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (4.1) และภาษีเงินได้นิติบุคคล (4.2)

1) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

การจัดเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศของไทยจากบุคคลธรรมดา มีหลักการสำคัญอยู่ในมาตรา 41 และมาตรา 40 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร

(1) มาตรา 41 แห่งประมวลรัษฎากร

บทบัญญัติมาตรา 41 นี้เป็นบทบัญญัติสำคัญในการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องแหล่งเงินได้ (Source Rule) และถิ่นที่อยู่ของผู้มีเงินได้ (Resident Rule) อันเป็นฐานในการเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ระหว่างประเทศ บทบัญญัติปัจจุบันได้มีการขยายความเกี่ยวกับคำว่า “เงินได้ในประเทศและเงินได้ในต่างประเทศ” ให้มีรายละเอียดมากขึ้นกว่าในอดีต โดยให้พิจารณาจากสถานที่ทำหน้าทำงานหรือกิจการงาน สถานที่ตั้งกิจการของนายจ้าง และสถานที่ตั้งของทรัพย์สินที่ก่อรายได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของเงินได้ โดยไม่มีการพิจารณาเรื่องสัญชาติหรือเชื้อชาติของผู้มีเงินได้แต่อย่างใด แต่เน้นพิจารณาจากแหล่งที่มาของเงินได้ และถิ่นที่อยู่ของผู้มีเงินได้เป็นสำคัญ คล้ายกับข้อพิจารณาโดยทั่วไปที่กล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ยังจะเห็นได้อีกด้วยว่ากฎหมายไทยให้ความสำคัญกับแหล่งเงินได้สูงกว่าถิ่นที่อยู่ เพราะว่าเงินได้จากแหล่งในประเทศไทยโดยทั่วไปอยู่ในข่ายต้องนำไปรวมคำนวณเสียภาษีเงินได้ให้ประเทศไทยเสมอ เว้นแต่มีข้อยกเว้นโดยกฎหมาย ส่วนเงินได้จากแหล่งนอกประเทศไทย จะอยู่ในข่ายต้องนำมารวมคำนวณเสียภาษีเงินได้ให้ประเทศไทย ก็ต่อเมื่อเข้าเงื่อนไขทั้ง 2 ประการที่กฎหมายกำหนดไว้ดังจะกล่าวต่อไป หลักเกณฑ์ตามมาตรา 41 นี้จึงกล่าวได้ว่ามีความสำคัญมาก เพราะอาจทำให้ผู้มีเงินได้ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทยเลยทีเดียว ทั้งนี้โดยยังมีต้องไปพิจารณาเรื่อง

ในการอธิบายหลักเกณฑ์ของมาตรานี้ ในทางตำราของไทยมีแนวทางการอธิบายแยกเป็น 2 แนวทางด้วยกันคือ

แนวทางที่หนึ่ง พิจารณาจากถิ่นที่อยู่ของผู้มีเงินได้เป็นหลักว่า เป็นผู้อยู่ในประเทศไทยหรือไม่ ถ้าเป็นผู้อยู่ในประเทศไทย คือ อยู่ในประเทศไทยระยะเดียวหรือหลายระยะรวมเวลาทั้งหมดถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันในปีภาษี (ปีภาษี = ปีปฏิทิน) ก็ต้องนำเงิน ได้จากทุกแหล่ง มาเสียภาษีเงินได้ในประเทศไทย เว้นแต่เงินได้จากหน้าทำงานหรือกิจการที่ทำในต่างประเทศ หรือเงินได้เนื่องจากทรัพย์สินที่อยู่ในต่างประเทศ ต้องเสียภาษีเงินได้ต่อเมื่อนำเงินได้นั้นเข้ามาในประเทศไทย แต่ถ้าผู้มีเงินได้มิใช่ผู้อยู่ในประเทศไทยก็ต้องนำเงินได้เฉพาะที่ได้มาเนื่องจากหน้าทำงาน หรือกิจการที่ทำในประเทศไทย หรือเนื่องจากกิจการของนายจ้างในประเทศไทย หรือเนื่องจากทรัพย์สินที่อยู่ในประเทศไทยมาเสียภาษีเงินได้ในประเทศไทย ไม่ว่าจะจ่ายเงินกันที่ใด^๑

^๑ตำราที่อธิบายในรูปแบบนี้ ได้แก่ สุเกตุ อภิชาติบุตร, คำอธิบายประมวลรัษฎากร (โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2511) หน้า 17-21 สมชัย ฤกษ์พันธุ์, อ้างแล้ว, หน้า 18, วิทย์ ตันตยกุล, กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร, พิมพ์ครั้งที่ 3 (สำนักอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2522) หน้า 54-55 และหน้า 46 ให้ข้อสังเกตว่า ประเทศส่วนใหญ่เก็บภาษีจากเงินได้จากแหล่ง ต่างประเทศของผู้ที่อยู่ในประเทศ เมื่อมีเงินได้เกิดขึ้นไม่ว่าจะนำเข้ามาในประเทศไทยหรือไม่

แนวทางที่สอง พิจารณาจากเงินได้ว่าจากแหล่งใด คือเป็นเงินได้จากแหล่งใน ประเทศหรือแหล่งนอก ประเทศเป็นหลัก ถ้าเป็นเงินได้จากแหล่งในประเทศไทย คือ เงินได้ที่ได้มาเนื่องจากหน้าที่งานหรือกิจการ ที่ทำในประเทศไทย หรือเนื่องจากกิจการของนายจ้างในประเทศไทย หรือเนื่องจากทรัพย์สินที่อยู่ใน ประเทศไทยต้องเสียภาษีเงินได้ในประเทศไทยเสมอ ไม่ว่าผู้มีเงินได้จะเป็นคนเชื้อชาติหรือสัญชาติต่าง ประเทศ หรืออยู่ในประเทศไทยเพียงระยะเวลาสั้นๆ หรือจ่ายเงินกันในต่างประเทศก็ตาม

แต่ถ้าเป็นเงินได้จากแหล่งในต่างประเทศ คือ เงินได้ที่ได้มาเนื่องจากหน้าที่งานหรือกิจการที่ทำใน ต่างประเทศ หรือเนื่องจากทรัพย์สินที่อยู่ในต่างประเทศ ผู้มีเงินได้จะต้องเสียภาษีเงินได้ในประเทศไทย ต่อเมื่อเข้าเงื่อนไขทั้ง 2 ประการดังนี้คือ *ประการที่ 1* ได้นำเงินได้เข้ามาในประเทศไทยและ*ประการที่สอง* ผู้มีเงินได้ได้อยู่ในประเทศไทยในปีภาษีนั้น ระยะเวลาหนึ่งหรือหลายระยะเวลา รวมทั้งหมดถึงหนึ่งร้อย แปดสิบวัน⁷ (ปีภาษี = ปีปฏิทิน)

มีข้อน่าสังเกตว่าเงื่อนไขในกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับให้นำเงินได้จากแหล่งต่างประเทศมาเสียภาษี เงินได้ให้แก่ประเทศไทยนั้น แม้กฎหมายจะมีได้บัญญัติอย่างชัดเจนว่าปีที่รับเงินได้กับปีที่นำเงินได้ เข้ามาและปีที่อยู่ในประเทศไทยจะต้องเป็นปีเดียวกันก็ตาม แต่ตามแนวทางปฏิบัติของไทยนั้น ถ้าเงื่อนไข ทั้ง 2 ประการดังกล่าวไม่ได้เกิดในปีเดียวกับที่มีเงินได้ ก็ไม่ต้องนำเงินได้จากต่างประเทศไปเสียภาษีเงินได้ ในประเทศไทยเลย และแม้จะมีการนำเงินได้เข้ามาในปีต่อมา ก็ไม่ต้องนำเงินได้นั้นไปเสียภาษีเงินได้ ในประเทศไทยเช่นกัน ดังนั้นการวางแผนภาษีให้เงินได้จากแหล่งนอกประเทศพ้นจากการบังคับของ กฎหมายไทย จึงทำได้ง่ายมาก

(2) มาตรา 40 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร

มาตรานี้ขยายแหล่งเงินได้โดยบัญญัติให้การส่งสินค้าออกไปต่างประเทศให้แก่หรือตามคำสั่งของ สำนักงานใหญ่ สาขา บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือเดียวกัน แม้ว่าส่งออกไปโดยมิใช่เพื่อขาย กฎหมายถือเป็นการขายในประเทศ ต้องถือราคาสินค้าตามราคาตลาดในวันที่ส่งไปเป็นเงินได้ในปีที่

⁷ตำราที่อธิบายในรูปแบบนี้ได้แก่ วิโรจน์ เลหาทะพันธุ์, บัญชีภาษีอากร (โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2520) หน้า 52-53, โมรธา บุญยผล, คำอธิบายกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร (สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2526) หน้า 4-7, ไพจิตร โรจนวานิช, ภาษีสรรพากร, (ท.ส.น.สามเจริญพานิช 2531) หน้า 6-7, อากรณ์ นารถดิถิก, คำอธิบายภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (ศูนย์ ศึกษากฎหมายภาษีอากร, 2529) หน้า 7-10

ส่งสินค้าออกไป เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษี(ไม่ใช้บังคับสำหรับสินค้าส่งออกในบางกรณี เช่น เป็นของตัวอย่างเป็นของผ่านแดน หรือเป็นของที่นำเข้าชั่วคราวแล้วส่งออกหรือส่งออกชั่วคราวเพื่อส่งกลับมาภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ส่งสินค้านั้นเข้ามาหรือวันที่ส่งสินค้าออกไป)

2) ภาษีเงินได้นิติบุคคล

การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลระหว่างประเทศของไทย มีหลักการสำคัญอยู่ในมาตรา 66, มาตรา 76 ทวิ, มาตรา 70 ทวิ, มาตรา 70 ตริ, มาตรา 67 และ มาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร

(1) มาตรา 66 และมาตรา 76 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร หลักเกณฑ์ทั่วไปสรุปได้ว่า

(ก) ฐานในการเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลอย่างไม่จำกัด ใช้อัตราภาษีที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย กฎหมายให้นำกำไรสุทธิที่ได้จากกิจการไม่ว่าที่ใด ๆ มาเสียภาษีเงินได้แก่ประเทศไทย จึงกล่าวได้ว่าสำหรับฐานนี้ประเทศไทยถือหลักสถานที่จดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคล (Place of Incorporation)^๑ เป็นสำคัญ

(ข) ฐานในการเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลอย่างจำกัด ใช้อัตราภาษีที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และกระทำการในที่อื่น ๆ รวมทั้งในประเทศไทย หรือเป็นกรณีที่อาจถือได้ว่าประกอบกิจการในประเทศไทย กล่าวคือเป็นกรณีที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศมีลูกจ้าง หรือผู้ทำการแทน หรือผู้ทำการติดต่อในการประกอบกิจการในประเทศไทย ซึ่งเป็นเหตุให้ได้รับเงินได้หรือผลกำไรในประเทศไทย กฎหมายให้ถือว่าบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นประกอบกิจการในประเทศไทย และให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นตัวแทนของบริษัทดังกล่าวรวมทั้งให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบยื่นรายการและเสียภาษีจากเงินได้หรือผลกำไรให้แก่ประเทศไทย เฉพาะส่วนที่ได้จากกิจการหรือเนื่องจากกิจการที่ได้กระทำในประเทศไทย ถ้าไม่สามารถจะคำนวณกำไรสุทธิดังกล่าวได้ กฎหมายก็ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการประเมินภาษีตามมาตรา 71 (1) มาใช้บังคับโดยอนุโลม

(ค) ฐานในการเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลจากนิติบุคคลหรือหน่วยภาษี (Tax Unit) พิเศษ

^๑ถ้าเทียบกับบุคคลธรรมดาก็คงคล้ายว่ากฎหมายไทยจะถือหลักสัญชาติหรือที่เกิดของนิติบุคคลเป็นถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนาของนิติบุคคล แต่หลายประเทศถือหลักสถานที่จัดการใหญ่ (Place of Effective Management) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนามากกว่า

ประมวลกฎหมายไทยกำหนดคำนิยามสำหรับคำว่า “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” ไว้ในมาตรา 39 เป็นพิเศษโดยให้หมายความรวมถึงกิจการที่ดำเนินการเป็นทางค้าหรือหากำไรโดยรัฐบาลต่างประเทศ องค์การของรัฐบาลต่างประเทศ หรือนิติบุคคลอื่นที่สร้างขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ กิจการร่วมค้า มูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการซึ่งมีรายได้ แต่ไม่รวมถึงมูลนิธิหรือสมาคมที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 47(7)(ข) มีข้อน่าสังเกตว่านิติบุคคลต่างประเทศ หรือหน่วยภาษีพิเศษเหล่านี้เกิดจากการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเดิมที่ละน้อยในภายหลัง อนึ่ง สำหรับมูลนิธิหรือสมาคมโดยทั่วไปนั้น มีการกำหนดให้คำนวณภาษีเงินได้จากยอดรายได้ ในรอบระยะเวลาบัญชี ไม่ใช่คำนวณจากกำไรสุทธิ แต่ไม่ต้องนำเงินค่าลงทะเบียนหรือค่าบำรุงที่ได้รับจากสมาชิก หรือเงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับจากการรับบริจาคหรือจากการให้โดยเสน่หาตามมาตรา 65 ทวิ (13) ไปคำนวณภาษีเงินได้นอกจากนี้ ยังมีข้อกำหนดอัตราภาษีเงินได้ขึ้นเป็นพิเศษด้วย ปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศจากองค์กรหรือหน่วยภาษีดังกล่าวนี้ ในหลาย ๆ กรณี ยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนนัก

(2) มาตรา 70 ทวิ แห่งประมวลกฎหมาย ภาษานี้บัญญัติให้การจำหน่ายเงินกำไรหรือที่ถือได้ว่าเป็นการจำหน่ายเงินกำไรของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลออกนอกประเทศ ต้องเสียภาษีเงินได้ให้แก่ประเทศไทยต่างหากอีกชั้นหนึ่งต่างหากจากการเสียภาษีเงินได้จากกำไรสุทธิตามมาตรา 66 และ 76 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ถ้าไม่ได้จำหน่ายกำไรออกไป ก็ยังไม่ต้องเสียภาษีเงินได้แต่อย่างใด มาตรา 70 บัญญัติขึ้นเพื่อให้การลงทุนในประเทศไทยของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่สร้างขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศไม่ว่าจะอยู่ในรูปของการจัดตั้งเป็นบริษัทย่อย (Subsidiary) หรือเป็นสาขา (Branch) มีภาระภาษีใกล้เคียงกัน

มีข้อน่าสังเกตว่าการเสียภาษีเงินได้ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่สร้างขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศจากฐานพิเศษตาม (3), (4) และ (5) ดังที่จะได้กล่าวต่อไป จะไม่ต้องเสียภาษีเงินได้จากฐาน (2) นี้อีก

(3) มาตรา 70 ตริ แห่งประมวลกฎหมาย ภาษานี้บัญญัติในทำนองเดียวกับมาตรา 40 ทวิ ในเรื่องภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น มาตรา 70 นี้ขยายอำนาจเก็บภาษีของรัฐแหล่งเงินได้โดยบัญญัติให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ดำเนินการส่งสินค้าออกไปต่างประเทศให้แก่หรือตามคำสั่งของสำนักงานใหญ่ สาขา บริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือเดียวกัน

คำว่า “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือเดียวกัน” มีบทนิยามพิเศษในมาตรา 39 แห่งประมวลกฎหมาย

แม้ว่าส่งออกไปโดยมิใช่เพื่อขายก็ตาม กฎหมายถือเป็นการขายในประเทศและต้องถือราคาสินค้าตามราคาตลาดในวันทีส่งไปเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ส่งไป มาตรฐานนี้ไม่ใช้บังคับแก่การส่งออกสินค้าบางกรณี เช่น ของตัวอย่างของผ่านแดน หรือของที่นำเข้าชั่วคราวแล้วส่งออกหรือส่งออกชั่วคราวเพื่อส่งกลับมาภายใน 1 ปีนับแต่วันที่ส่งสินค้านั้นเข้ามาหรือวันที่ส่งสินค้าออกไป สำหรับตราสารทางการเงินรวมทั้งตราสารแบบไร้ตราสาร เห็นว่าย่อมไม่เข้าลักษณะเป็นสินค้าตามมาตรานี้อย่างแน่นอน

(4) มาตรา 67 แห่งประมวลรัษฎากร มาตรานี้ถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์พิเศษ ต่างหากไปจากหลักเกณฑ์ทั่วไปของมาตรา 66 วรรคสอง หรือ 76 ทวิ มาตรานี้ใช้กับกรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ ประกอบกิจการบางอย่าง กล่าวคือเป็นกรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศกระทำกิจการในที่อื่น ๆ รวมทั้งในประเทศไทย และมีการประกอบกิจการขนส่งผ่านประเทศต่าง ๆ เฉพาะกิจการขนส่งผ่านประเทศต่าง ๆ นี้ไม่ต้องคำนวณเสียภาษีเงินได้ตาม ฐาน (1) แต่ให้คำนวณเสียภาษีเงินได้จากฐานที่กำหนด และตามอัตราที่กำหนด¹⁰ คือให้คำนวณภาษีเงินได้จากยอดรายได้ก่อนหักรายจ่ายตามที่กำหนดแทน

(5) มาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร ถ้าบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศ มิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย แต่ได้รับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (2) (3) (4) (5) หรือ (6) ที่จ่ายจากหรือในประเทศไทย ก็ต้องเสียภาษีเงินได้ให้ไทยด้วย โดยให้ผู้จ่ายเงินออกไปมีหน้าที่คิดหักภาษีจากเงินได้ที่จ่ายจากหรือในประเทศไทยดังกล่าว แล้วนำส่งภายในกำหนดเวลา¹¹

¹⁰มาตรา 67 นี้ เดิมกฎหมายกำหนดอัตราภาษีไว้ร้อยละ 1 ต่อมามีการเพิ่มอัตราเป็นร้อยละ 3 ตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2523 มาตรา 14 มีข้อสังเกตว่ากิจการอื่นที่ไม่ใช่กิจการขนส่งตามมาตรานี้จะต้องคำนวณภาษีเงินได้จากฐานอื่นแล้วแต่กรณี แต่มีแนวทางปฏิบัติว่าดอกเบี้ยที่เกิดจากการนำรายได้ค่าขนส่งผ่านประเทศต่าง ๆ ไปฝากธนาคารใน "ในการคำนวณหักภาษีตามมาตรานี้ เดิมมีการให้หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาสำหรับเงินได้บางประเภทด้วย แต่ต่อมากมีการแก้ไขให้คำนวณภาษีจากเงินได้แทนการคำนวณจากกำไร เพราะสะดวกกว่า ส่วนอัตราภาษีก็เป็นอัตราที่กำหนดขึ้นต่างหากและมีอัตราต่ำกว่ากรณีคำนวณภาษีจากกำไรสุทธิตามมาตรา 66 หรือ 76 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร อนึ่ง เมื่อหักภาษีตามมาตรานี้แล้ว ถือว่าเป็นการเสียภาษีเด็ดขาดไปไม่ต้องยื่นแบบแสดงรายการ และไม่มีการนำภาษีที่หักนำส่งตามมาตรานี้ไปเครดิตอีก อนึ่งกำหนดเวลานำส่งภาษี กรณีนี้ ได้มีการขยายเวลาไปเป็นวันที่เจ็ดของเดือนถัดจากเดือนที่มีการจ่ายเงินได้แล้ว

ตัวอย่างแนววินิจฉัยการจ่ายเงินออกไปต่างประเทศมีหลายเรื่อง โดยหลักการแล้ว อาจไม่ต้องการจ่ายเงินออกไปจริงก็ได้ เช่น อาจมีการทำสัญญาเป็นลูกหนี้เงินกู้เพิ่มเติมแทนการจ่ายเงินออกไปจากประเทศไทย ก็อาจถือเป็นการจ่ายเงินออกไปได้ อย่างไรก็ตามก็มีข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องว่ากรมสรรพากรได้เคยมีหนังสือที่ กค 0706/3892 ลงวันที่ 8 พ.ค. 2549 วินิจฉัยว่า การบันทึกรายการดอกเบี้ยเงินกู้ยืมและดอกเบี้ยค้างชำระในบัญชี เจ้าหนี้เงินกู้ยืมยังถือไม่ได้ว่าบริษัทได้มีการจ่ายดอกเบี้ยออกไปต่างประเทศจริง บริษัทจึงยังไม่มีหน้าที่หักภาษีจากเงินได้พึงประเมินที่จ่ายตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร

5. เงื่อนไขการใช้อำนาจเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศโดยทั่วไป

การเก็บภาษีเงินได้ระหว่างประเทศของแต่ละประเทศอาจแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและความเหมาะสมทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ประเทศที่กำลังพัฒนามักเก็บภาษีจากสิ่งของหรือทรัพย์สิน หรือเก็บจากส่วนของเงินได้ โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการเสียภาษี เพราะเก็บได้ง่าย ประเทศที่พัฒนาแล้วจะเก็บภาษีจากรายได้ทั้งหมดและเสริมด้วยภาษีที่เก็บจากความมั่งคั่งแท้จริง ส่วนการเก็บภาษีจากเงินได้สุทธิโดยคิดจากอำนาจทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นในปีนั้น ๆ เท่ากับเป็นการเก็บภาษีจากความสามารถในการเสียภาษีอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นภาษีในอุดมคติ เพราะยุติธรรมดี

ประเทศที่มีระบบภาษีต่างกันย่อมมองฐานการเก็บภาษีเงินได้จากเงินได้ที่ได้จากต่างประเทศต่างกันไปด้วย ประเทศที่จัดเก็บภาษีจากเงินได้สุทธิ ย่อมมองว่าเงินได้ที่ได้จากแหล่งในต่างประเทศจะเสียภาษีเงินได้หรือไม่ ย่อมต้องดูผลสุดท้ายในการดำเนินงานว่ามีกำไรหรือไม่เท่าไร แล้วจึงกลับไปดูว่ามีกิจกรรมอะไรบ้างในประเทศต่างๆ เพื่อจัดสรรกำไร คิดภาษีให้ยุติธรรมต่อไป แต่ทางปฏิบัติที่แท้จริงการแยกแยะเช่นนี้ คงยากที่จะทำได้ เพราะกิจการผลิตอาจมีกำไรถึงจุดหนึ่งแล้วอาจขาดทุน เพราะขายสินค้าไม่ออกเลยก็เป็นได้ ทั้งคงไม่มีการกำหนดกำไรให้กับประเทศต่างๆ ด้วย ตราบใดที่การผลิตยังมีกิจกรรมซับซ้อน มีการขนส่งและกิจกรรมต่างๆ ผสมปนเปมาจกหลายประเทศ รายได้จึงเป็นผลผลิตที่ผสมผสานมีแนวคิดประกอบกันอย่างสลับซับซ้อน ทำให้สร้างแนวทางการวิเคราะห์ที่มีคุณค่าในทางปฏิบัติได้ยาก โดยแม้แต่ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เอง ก็ยังกำหนดปริมาณ สัดส่วนของหนี้ในทางเศรษฐกิจที่เกิดในแต่ละประเทศได้ไม่ถนัดนัก

ในทางปฏิบัติประเทศเกษตรกรรมหรือประเทศกำลังพัฒนาที่มีการผลิตโดยมีผู้ได้รับความมั่งคั่งอยู่ในต่างประเทศนั้น มักจะเก็บภาษีจากมูลค่าสินค้าที่ส่งออกไปต่างประเทศ โดยไม่คำนึงว่าจะมีผู้ได้รับเงินได้สุทธิหรือกำไรหรือไม่ ซึ่งอาจเป็นเพราะรัฐต้องการหารายได้จากคนต่างชาติก็ได้ การเก็บภาษีในลักษณะเช่นนี้ จึงเท่ากับ

เป็นการเก็บภาษีจากสิ่งของ โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการเสียภาษี แต่ถึงหากจะมีการเก็บภาษีจากเงินได้สุทธิ ก็คงมีปัญหาเกิดขึ้นอยู่ดีว่าประเทศใดจะเป็นผู้เก็บภาษี และประเทศใดจะยกเว้น เพราะส่วนใหญ่ทั้ง 2 ประเทศ จะอ้างอิงฐานที่ต่างกันคือ ประเทศหนึ่งอ้างอิงฐานแหล่งกำเนิดความมั่งคั่งส่วนอีกประเทศหนึ่งมักอ้างอิงฐานการบริโภค ความมั่งคั่งหรือรัฐถิ่นที่อยู่ถาวรของผู้มีเงินได้ ซึ่งทั้ง 2 ฐานต่างเป็นสาระสำคัญในการก่อให้เกิดหนี้ทางเศรษฐกิจ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

กล่าวกันว่ารัฐที่หวังภาษีจากคนต่างชาติมักให้ฐานแหล่งกำเนิดของความมั่งคั่งเป็นหลักสำคัญลำดับแรก ส่วนฐานถิ่นที่อยู่เป็นหลักสำคัญลำดับรอง ทั้งนี้เพื่อประเทศนั้นจะได้เก็บภาษีได้โดยให้รัฐถิ่นที่อยู่ดำเนินการยกเว้น ภาษี และเมื่อมีปัญหาการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อน รัฐนั้นก็เตรียมยกเลิกหลักถิ่นที่อยู่ยิ่งกว่ายกเลิกหลักแหล่งกำเนิด ความมั่งคั่ง แต่น่าสงสัยว่ารัฐนั้นมีหลักการแน่นอนเพียงใด เพราะมักปรากฏว่า หากรัฐนั้นต้องการการลงทุนใหม่ๆ จากคนต่างชาติ รัฐนั้นก็มักพร้อมที่จะยกเว้นภาษีทั้งปัจจุบันและอนาคตให้กับการลงทุนของคนต่างชาติในประเทศนั้นๆ จึงทำให้เห็นว่าแนวคิดนี้แฝงไว้ซึ่งแนวคิดในการเก็บภาษีจากสิ่งของยิ่งกว่าความสามารถในการเสียภาษี มิใช่เป็นการ ให้ความสำคัญกับฐานแหล่งกำเนิดเงินได้จริงจางแต่อย่างใด ทางปฏิบัติเช่นนี้ยังทำให้เห็นได้อีกว่าประเทศที่เป็นลูกหนี้ มักต้องรับภาระยกเว้นภาษีซ้อนอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ หากมีความต้องการเงินลงทุน

6. มาตรการจูงใจทางภาษีอากร

ปัญหาตรงข้ามของการเสียภาษีซ้ำซ้อน (Double Taxation) ก็คือปัญหาการเลี่ยงภาษี (Tax Avoidance) ปัญหาการเลี่ยงภาษีอากรในความหมายอย่างกว้างย่อมาหมายความรวมถึงการวางแผนภาษีอากร (Tax Planning) ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นกันว่าเป็นสิ่งที่ผู้เสียภาษีอากรมีสิทธิทำได้ อนึ่ง แม้ว่าเส้นแบ่งของการวางแผนภาษีอากรและการ หลีกเลี่ยงภาษีอากร (Tax Evasion) ในบางกรณีจะไม่ชัด ดังที่มักนิยมเรียกกันว่าเป็นพื้นที่สีเทา แต่การเลือกทำธุรกรรม ที่มีกรยกเว้นภาษีหรือลดภาษี โดยเฉพาะการเลือกทำธุรกรรมในประเทศที่มีมาตรการจูงใจทางภาษีต่างๆ ย่อมชอบ ที่จะทำให้ได้โดยไม่ต้องสงสัย อย่างไรก็ตาม การกำหนดมาตรการจูงใจทางภาษีอากรของประเทศหนึ่งมักมีผลกระทบ ในด้านต่างๆ ต่อประเทศอื่นไม่มากนักน้อย จึงมีปัญหว่าการแข่งขันกันในทางภาษีอากร โดยเฉพาะในด้านการยกเว้น หรือลดภาษีอากรเพื่อจูงใจให้เกิดสิ่งอื่นๆ ตามมาของประเทศต่างๆ นั้น นิยมทำกันอย่างไร และปัญหาที่ควรศึกษาต่อไป ก็คือ ควรมิชอบเขตจำกัดอย่างไรบ้างหรือไม่ มิฉะนั้น การแข่งขันในทางที่ผิดอาจชักนำให้ผู้แข่งขันกลายเป็นผู้แพ้ ทั้งหมด โดยไม่มีผู้ชนะเลยก็ได้

มาตรการจูงใจทางภาษีอากรมีหลายลักษณะ และใช้กับภาษีอากรชนิดต่างๆ กัน โดยในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับธุรกรรมตราสารหนี้มีดังนี้

1) มาตรการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ

ในบางประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้มีการขยายการค้าการลงทุนไปต่างประเทศมากยิ่งขึ้น ได้มีการสร้างมาตรการจูงใจทางภาษีอากรขึ้นด้วย โดยการให้บริษัทชาติที่นำเงินไปลงทุนในหุ้นเพิ่มทุนของบริษัทที่ลงทุนในต่างประเทศสำหรับกิจการผลิต การส่งเสริมการค้า การชดเชยทรัพย์สินต่างๆ สามารถหักเงินสำรองการขาดทุนของการลงทุนดังกล่าวเป็นรายจ่ายได้ ตั้งแต่ร้อยละ 15 ถึงร้อยละ 100 ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด¹²

ประเทศญี่ปุ่นยังได้ส่งเสริมให้มีการนำเงินไปลงทุนในตลาดตราสารหนี้ต่างประเทศ เช่น พันธบัตรยุโรป โดยการยกเว้นภาษีสำหรับดอกเบี้ยที่ได้รับจากตราสารหนี้ดังกล่าวตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด¹³

นอกจากนี้ในประเทศญี่ปุ่นมีการส่งเสริมการชดเชยทรัพย์สินทางวัฒนธรรมชาติทั้งในประเทศและนอกประเทศ โดยการให้หักเงินสำรองความสูญเสียออกจากรายได้ หรือหักค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมราคาได้เป็นพิเศษ แต่จะต้องหักกลับบัญชีเงินสำรองดังกล่าว ถ้ามีเหลือจะต้องนำไปรวมคำนวณเป็นเงินได้ภายใน 3 ปี¹⁴

2) มาตรการส่งเสริมตลาดเงินตลาดทุน

เพื่อให้ประเทศเป็นศูนย์กลางทางการเงินแข่งขันกับศูนย์กลางทางการเงินในประเทศอื่นๆ หลายประเทศได้สร้างมาตรการทางภาษีร่วมกับมาตรการทางด้านอื่น (เช่น ลดกฎระเบียบ ลดการควบคุม สถาบันตัวกลาง พัฒนาให้ตลาดมีลักษณะเป็นสากล) เพื่อส่งเสริมวิเทศธุรกิจ หรือกิจกรรมทางการเงิน และการลงทุนระหว่างประเทศ เช่น การส่งดอกเบี้ยไปให้แก่ผู้ให้กู้ในต่างประเทศ อาจจะมีการยกเว้นภาษีต่างๆ ให้ ตราสารทางการเงินบางชนิดอาจไม่ต้องเสียอากรแสตมป์ ธุรกิจทางการเงินระหว่างประเทศหลายกรณีอาจได้รับการยกเว้น หรือลดภาษี สถาบันการเงินการลงทุน หรือตลาดหลักทรัพย์ที่ตั้งขึ้นตามหลักเกณฑ์อาจก่อให้เกิดสิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่นักลงทุน หรือผู้เกี่ยวข้องกับสถาบันหรือตลาดดังกล่าว อย่างไรก็ตาม มาตรการจูงใจทางภาษีสำหรับตลาดเงินตลาดทุนระหว่างประเทศ แม้ว่าประเทศส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะใช้ระบบภาษีและตราสารทางการเงินต่างๆ ในลักษณะค่อนข้างเป็นสากลแล้วก็ตาม แต่ภูมิหลังและปัจจัยเฉพาะของชาติต่างๆ ยังคงมีอิทธิพลต่อระบบภาษี และลักษณะตราสารอย่างมาก สิ่งนี้ทำให้ความหวังที่จะมีตลาดเงินและตลาดทุนที่เป็นตลาดเดียว และมีระบบภาษีที่เป็นกลาง

¹²Toshio Miyatake, Kokusaisozeihou (Yuuhihaku, 1993), หน้า 159.

¹³เรื่องเดียวกัน, หน้า 161.

¹⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 160-161.

อย่างสมบูรณ์เกิดขึ้นทันทีทันใด กลายเป็นเรื่องเพื่อน¹⁵

ถ้าความต้องการที่จะมีระบบภาษีที่คล้ายกันในประเทศต่างๆ ขยายตัวสูงขึ้นเรื่อยๆ การปรับเปลี่ยนเข้าหากันก็ควรจะรวดเร็วขึ้น แต่ถ้าแต่ละประเทศยังยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เป็นอย่างเดิม ไม่โอนอ่อนผ่อนปรนซึ่งกันและกัน อุปสรรคก็คงจะเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน

มาตรการจูงใจทางภาษีอากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือนโยบายบางอย่างของรัฐเป็นที่นิยมทำกันทั่วไป ทรายใดที่มีมาตรการหรือวิธีการจูงใจนั้นมีความพอดีสมเหตุสมผล มีประสิทธิภาพดี เป็นที่นิยม ก็อาจใช้ถ่วงดุลกับหลักความเป็นกลางทางภาษีอากร เพื่อสร้างความหลากหลายและทำให้การปรับตัวเข้าหากันเกิดผลเป็นจริงขึ้นได้¹⁶ อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ในเรื่องมาตรการจูงใจทางภาษีอากรนี้มักจะค่อนข้างซับซ้อนและมีการโต้แย้งคัดค้านกันอย่างหนักในหมู่นักวิชาการ

บางประเทศโดยเฉพาะประเทศเกาะเล็กๆ ที่เพิ่งได้รับอิสระภาพหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น อันดอร์รา, บาฮาม่า, บริติช เวอร์จิน ไอส์แลนด์, เคย์แมน ผู้บริหารประเทศดังกล่าวอาจวางแผนดึงนักลงทุนต่างชาติและหารายได้ค่าธรรมเนียมเข้าประเทศ โดยการไม่เก็บภาษีเงินได้ทั้งหมดหรือบางส่วนจากบริษัทหรือนักลงทุนต่างชาติ สิ่งนี้ทำให้เกิดช่องทางเลี่ยงภาษีเงินได้จากประเทศที่เก็บภาษีเงินได้ในอัตราสูงๆ หลายประเทศโดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วจึงเริ่มมีความเคลื่อนไหวรวมตัวกันบีบบังคับให้ประเทศเหล่านี้มีการปฏิรูประบบภาษีที่เปิดทางให้เอกชนเลี่ยงภาษีได้อย่างง่ายๆ ซึ่งเห็นกันว่าเป็นการแข่งขันในทาง(ลด) ภาษีที่ไม่เป็นผลดีกับทุกประเทศ บางประเทศจะใช้มาตรการตอบโต้อย่างเบาจนถึงอย่างรุนแรง ตั้งแต่ไม่อุดหนุนช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ไปจนถึงห้ามทำข้อตกลงทางการเงินกับประเทศเหล่านั้น¹⁷

มาตรการจูงใจทางภาษีอากรของประเทศกำลังพัฒนาอาจไม่เกิดผลดีต่อนักลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วเลยก็ได้ ถ้านักลงทุนต่างชาติยังคงต้องนำเงินได้ที่เกิดขึ้นนอกประเทศทั้งที่ได้รับยกเว้นภาษีในประเทศที่เงินได้เกิดขึ้นแล้วไปรวมเสียภาษีให้กับรัฐถิ่นที่อยู่ มาตรการจูงใจทางภาษีอากรในรัฐ แหล่งเงินได้โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนานั้น หากจะให้มาตรการจูงใจทางภาษีข้างต้นเกิดผล ก็จะต้อง

¹⁵Geerten Michiels ed., *Tax Treatment of Financial Instruments* (Kluwer Law International, 1996), pp. 1-19. ผู้สนใจปัญหาภาษีเครื่องมือทางการเงิน ดู ลักษณะมน วงศ์ศุภสวัสดิ์, *ปัญหาภาษีของเครื่องมือทางการเงินในยุคโลกาภิวัตน์*, สรรพากรสาส์น (ตุลาคม 2543), 81-87. นอกจากนี้ ดู Edward J.Swan, *Issues in Derivative Instruments* (Kluwer, 1999).

¹⁶ดูการอภิปรายและวิเคราะห์เพิ่มเติมใน Stephen Smith and Rene Bareats, *Neutrality and Subsidiarity in Taxation* (Kluwer Law International, 1996).

¹⁷ดู "โออีซีดี หมายหัว 35 ประเทศเลี่ยงภาษี-คู่แข่งกัน" หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ 27 มิถุนายน 2543 หน้า 15 อ้างถึงรายงานวันที่ 26 มิถุนายน 2543 ของ สำนักข่าว เอ เอฟ พี

ปรากฏควบคู่กันด้วยว่ารัฐถิ่นที่อยู่ของนักลงทุน มีการให้การขจัดภาษีซ้อนโดยการยกเว้นภาษีแก่เงินได้จากแหล่งนอกประเทศของนักลงทุน หรือมิฉะนั้น ถ้ารัฐถิ่นที่อยู่ใช้ระบบให้นำภาษีที่เสียในต่างประเทศไปเครดิต หรือหักออกจากภาษีที่ต้องเสียในรัฐถิ่นที่อยู่ได้ แทนที่จะใช้ระบบยกเว้นภาษีก็คงต้องปรากฏว่ามีการให้ถือภาษีที่ได้รับยกเว้นในต่างประเทศเป็น เครดิตภาษีส่วนเหลือ (Tax Sparing Credit) ใช้หักออกจากจำนวนภาษีที่ต้องเสียในรัฐถิ่นที่อยู่ได้ด้วย ซึ่งอาจเป็นการบัญญัติกฎหมายขจัดภาษีซ้อนฝ่ายเดียวหรือขจัดภาษีซ้อนโดยอนุสัญญาภาษี นอกจากนั้นทั้งรัฐแหล่งเงินได้ และรัฐถิ่นที่อยู่ ยังคงต้องจับตามดูผู้เสียภาษีอากรด้วยว่ามีการใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในทางเกินสัดส่วนหรือในทางไม่ชอบประการใดหรือไม่¹⁸

7. ปัญหาภาษีอากรระหว่างประเทศบางประการ

1) ปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษีและการเลี่ยงภาษี

OECD ได้ตีพิมพ์งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในปี 1987¹⁹ มีการวิเคราะห์ถึงรูปแบบต่างๆ ในการหลีกเลี่ยงภาษี (Tax Evasion) และเลี่ยงภาษี (Tax Avoidance) ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการศึกษาถึงการใช้แดน heaven ภาษี (Tax Heavens) หรือประเทศที่มีการเก็บภาษีน้อยหรือไม่เก็บภาษีเพื่อการเลี่ยงภาษี มีการตั้งบริษัทหุ่นเชิดเพื่อกำบังรายได้ไม่ให้ถูกรัฐถิ่นที่อยู่จัดเก็บภาษีอย่างหนักหน่วง มีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการซื้อปณัตินุญา และวิธีการต่างๆ ในการต่อสู้กับการเลี่ยงภาษี ซึ่งเน้นที่ข้อมูลลับของธนาคาร งานวิจัยนี้ก้าวไกลไปกว่าคำอธิบายเนื้อหาของอนุสัญญาแบบ OECD เพราะได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีปรับปรุงการบริหารภาษี โดยเพิ่มความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ประเทศต่างๆ ตามช่องทางในอนุสัญญาภาษี รวมทั้งวิธีแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาของอนุสัญญาภาษีให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในอนาคต

2) ปัญหาการตั้งทุนต่ำ

มีการตีพิมพ์งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในปี 1987²⁰ การตั้งทุนต่ำ (Thin Capitalisation) หรือการช้อนทุนไว้

¹⁸ ดู OECD, Tax Sparing : A reconsideration (OECD, 1997) เพิ่มเติม งานวิจัยนี้มีการวิเคราะห์และตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับประโยชน์ที่มีอยู่จริงของมาตรการเครดิตภาษีส่วนเหลือ (Tax Sparing Credit) มีการพบว่าได้มีการใช้ประโยชน์ในทางไม่ชอบจากมาตรการนี้หลายประการ ทำที่สุดได้มีการเสนอแนะวิธีป้องกันไว้ด้วย

¹⁹ OECD International Tax Avoidance and Erosion : Four Related Struies (1987).

²⁰ OECD, Issues on International Taxation No.2 (1987).

เป็นปัญหาที่ยากเรื่องหนึ่ง เพราะยังไม่มีแนวทางว่า ทุนของบริษัทควรใช้เงินของบริษัทเองหรือกู้ยืมมา ในสัดส่วนเท่าใด ปัญหาเรื่องนี้จะพัวพันกับเนื้อความในอนุสัญญาภาษี OECD ในส่วนที่เกี่ยวกับ วิสาหกิจ ในเครือเดียวกัน ดอกเบี้ย เงินปันผล การจัดภาษีซ้อน การไม่เลือกปฏิบัติ และการเจรจาปรึกษา

3) ปัญหาภาษีผลได้หรือผลขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา

OECD ได้พิจารณาปัญหาพื้นฐานบางประการเกี่ยวกับเรื่องนี้ และตีพิมพ์งานวิจัยดังกล่าวในปี 1988²¹ งานวิจัยนี้ได้ศึกษาผลกระทบโดยทั่วไปของภาษีที่มีต่อผลได้หรือผลขาดทุนดังกล่าว ในระดับพื้นฐานพอสมควร มีการศึกษาถึงผลแตกต่างระหว่างวิธีต่างๆ กันในการคำนวณผลได้หรือผลขาดทุนดังกล่าวของสถานประกอบการถาวร และมีการศึกษาถึงวิธีแก้ไขภาษีซ้อนในอนุสัญญาด้วย

8. อนุสัญญาภาษีซ้อนแบบ OECD และ แบบ UN เปรียบเทียบกับแบบไทย

การจัดภาษีเงินได้ซ้ำซ้อนระหว่างประเทศนิยมทำในรูปสนธิสัญญาทวิภาคี ประเทศที่พัฒนาแล้วมักใช้ตามแม่แบบอนุสัญญาที่ OECD ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศได้ศึกษาวิจัยทางด้านภาษีซ้อนอย่างละเอียดและได้ร่างขึ้น ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนามักใช้ตามแม่แบบอนุสัญญาที่ UN ร่างขึ้น โดยเฉพาะเมื่อทำสนธิสัญญากับประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยก็อาศัยแม่แบบอนุสัญญาที่ UN ร่างขึ้นเป็นแนวทางในการเจรจาทำสนธิสัญญาภาษีซ้อน และได้พัฒนาแบบของไทยขึ้นในบางข้อบางประเด็นให้เหมาะกับผลประโยชน์และสภาพของประเทศไทย ในหัวข้อนี้ จะได้นำแนวคิดของข้อบทเรื่องการจัดภาษีซ้อนสำหรับเงินได้ดอกเบี้ย ส่วนลด รวมทั้งผลได้จากทุน มาอธิบายในรูปของการเปรียบเทียบระหว่างแบบ OECD แบบ UN และแบบไทย

สมควรชี้แจงในเบื้องต้นว่าเนื้อความของอนุสัญญาภาษีซ้อนในข้อที่จะกล่าวถึงนี้ได้แปลและจัดพิมพ์ขึ้น โดยมีโครงสร้างรูปแบบของการพิมพ์เป็นแบบเฉพาะเพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจและความประหยัดหน้ากระดาษ ดังนี้

- (1) ข้อความทั่ว ๆ ไปส่วนใหญ่ที่อยู่ในรูปอักษรตัวปกติทั้งหมดเป็นคำแปลของข้อความตามอนุสัญญาภาษีซ้อนแบบ OECD (1977)
- (2) ข้อความที่ใส่เครื่องหมาย () กำกับไว้ คือข้อความของแบบ OECD ที่มีการตัดออกโดยแบบ UN

²¹OECD, Issues on International Taxation No.3 (1988).

(1980) โดยนัยนี้ เนื่องจากการเก็บภาษีจากทุนตามแบบ UN ในข้อ 22 นั้น เป็นแบบให้รัฐผู้ทำอนุสัญญาระหว่างกัน ทำการเจรจาตกลงกันเอง ดังนั้น จึงเท่ากับว่าคำแปลข้อ 22 นี้มีเครื่องหมาย () กำกับอยู่ในตัว นอกจากนี้ การอ้างถึงเรื่องการเก็บภาษีจากทุนในบทที่ 1 ขอบข่ายแห่งอนุสัญญา และในข้ออื่น ๆ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้

(3) ข้อความที่อยู่ในรูปอักษรตัวเอน คือข้อความที่มีการเพิ่มเติมขึ้นใหม่ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนแบบ UN (1980)

(4) ข้อความที่มีเส้นใต้กำกับอยู่ ตามหลังคำว่า “ข้อสังเกตไทย:” นั้น คือภาพรวมโดยสรุปของอนุสัญญาภาษีซ้อนแบบไทยที่พิจารณาเปรียบเทียบกับอนุสัญญาทั้งสองแบบดังกล่าวข้างต้น

8.1 เนื้อความข้อ 11 ดอกเบี้ย

ข้อ 11 ดอกเบี้ย

1. ดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง และจ่ายแก่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญาอีกรัฐหนึ่ง อาจเก็บภาษีได้ในอีกรัฐหนึ่งนั้น

ข้อสังเกตไทย : เหมือนกับแบบ OECD และ UN คือรัฐถิ่นที่อยู่มีสิทธิเก็บภาษี

2. อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยนั้นอาจเก็บภาษีได้ในรัฐผู้ทำอนุสัญญาที่ดอกเบี้ยเกิดขึ้น และเก็บภาษีตามกฎหมายของรัฐนั้น แต่ถ้าผู้รับเป็นเจ้าของผลประโยชน์จากดอกเบี้ย ภาษีที่เรียกเก็บนั้นจะไม่เกิน ร้อยละ...

(อัตราจะกำหนดขึ้นโดยการเจรจาของทั้ง 2 ฝ่าย) (ร้อยละ 10) ของดอกเบี้ยทั้งสิ้นให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของรัฐผู้ทำอนุสัญญาทั้งสองวางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับข้อจำกัดนี้โดยความตกลงร่วมกัน

ข้อสังเกตไทย : รัฐแหล่งเงินได้ก็มีสิทธิเก็บภาษีด้วย ตามแบบไทยนั้น อัตราภาษีจะลดลงในกรณีเจ้าของผลประโยชน์จากดอกเบี้ยนั้นเป็นบริษัท และจะลดลงอีกในกรณีผู้รับเป็นสถาบันการเงิน (รวมบริษัทประกันภัยด้วย) นอกจากนี้มีการเพิ่มข้อความอีกหนึ่งวรรคให้ยกเว้นภาษีในกรณีจ่ายดอกเบี้ยแก่รัฐบาลหรือสถาบันที่รัฐบาลเป็นเจ้าของทั้งหมด

3. คำว่า “ดอกเบี้ย” ที่ใช้ในข้อนี้ หมายถึง เงินได้จากสิทธิเรียกร้องหนี้ทุกชนิดไม่ว่าจะมีหลักประกัน จำนองหรือไม่ และไม่ว่าจะมีสิทธิร่วมกันในผลกำไรของลูกหนี้หรือไม่ และโดยเฉพาะเงินได้จากหลักทรัพย์รัฐบาล และเงินได้จากพันธบัตรหรือหุ้นกู้ รวมทั้งพรีเมียม และรางวัลอันผูกพันกับหลักทรัพย์ พันธบัตร หรือหุ้นกู้นั้น เบี้ยปรับที่เรียกเก็บสำหรับการชำระที่เกินกำหนดเวลาจะไม่ถือว่าเป็นดอกเบี้ยตามความประสงค์ของข้อนี้

ข้อสังเกตไทย : มีการเพิ่มข้อความให้ดอกเบี้ยหมายความรวมถึงเงินได้ที่มิได้มีลักษณะทำนองเดียวกับเงินได้จากกำไรให้กู้ยืมตามกฎหมายภาษีอากรของรัฐผู้ทำอนุสัญญาที่เงินได้เกิดขึ้นด้วย เพื่อให้คล้ายกับความในมาตรา 40 (4) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร

4. บทบัญญัติวรรค 1 และ 2 ไม่ใช่บังคับถ้าเจ้าของผลประโยชน์จากดอกเบียเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง ประกอบธุรกิจของรัฐผู้ทำอนุสัญญาอีกรัฐหนึ่งซึ่งดอกเบียนั้นเกิดขึ้น โดยผ่านสถานประกอบการถาวรที่ตั้งอยู่ในรัฐนั้น หรือกระทำการในอีกรัฐหนึ่ง โดยให้บริการส่วนบุคคลที่เป็นอิสระจากฐานประกอบการประจำที่ตั้งอยู่ในรัฐนั้น และการเป็นหนี้ที่ก่อให้เกิดดอกเบียนั้น เกี่ยวข้องในประการสำคัญกับ (ก) สถานประกอบการถาวรหรือฐานประกอบการประจำ หรือกับ (ข) กิจกรรมธุรกิจที่ระบุไว้ในอนุวรรค (ค) วรรค 1 ของข้อ 7 ในกรณีเช่นนั้นจะใช้บทบัญญัติข้อ 7 หรือข้อ 14 บังคับแล้วแต่กรณี

ข้อสังเกตไทย : ใช้แบบ UN มีการใช้แนวความคิด “ความเกี่ยวข้องในประการสำคัญ” ทั้งกับกรณีของสถานประกอบการถาวร หรือฐานประกอบการประจำ และกับกรณีที่มีกิจกรรมทางธุรกิจ (สถานประกอบการถาวรประเภทพิจารณาจากกิจกรรม) บทบัญญัติแบบนี้เป็นผลจากการใช้หลักพิจารณาเกี่ยวกับ “อำนาจชักจูง” ในข้อ 7

5. ดอกเบียจะถือว่าเกิดขึ้นในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง ถ้าผู้จ่ายคือรัฐนั้นเอง หน่วยงานย่อยทางการเมืององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นของรัฐนั้น หรือผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐนั้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีผู้จ่ายดอกเบีย (ไม่ว่าจะเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่งหรือไม่ก็ตาม) มีสถานประกอบการถาวรหรือฐานประกอบการประจำในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง อันก่อให้เกิดหนี้ที่ต้องจ่ายดอกเบียขึ้น และดอกเบียนั้นตกเป็นภาระแก่สถานประกอบการถาวรหรือฐานประกอบการประจำนั้น ดอกเบียเช่นนั้นให้ถือว่าเกิดขึ้นในรัฐซึ่งสถานประกอบการถาวรหรือฐานประกอบการประจำนั้นตั้งอยู่

ข้อสังเกตไทย : เหมือนกับแบบ OECD และ UN วรรคนี้ อธิบายว่าดอกเบียเกิดที่ใด หลักทั่วไปในการกำหนดรัฐแหล่งเงินได้ คือในกรณีนี้ ประเทศที่ผู้จ่ายมีถิ่นที่อยู่ เว้นแต่ในกรณีที่มีการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างเงินกู้และสถานประกอบการถาวร หรือฐานประกอบการประจำ

6. ในกรณีใดที่โดยเหตุผลแห่งความสัมพันธ์เป็นพิเศษระหว่างผู้จ่ายและเจ้าของผู้รับผลประโยชน์ หรือระหว่างบุคคลทั้งสองนั้น กับบุคคลอื่น ดอกเบียที่จ่ายให้กันนั้นเมื่อคำนึงถึงสิทธิเรียกร้องหนี้อันเป็นมูลเหตุแห่งการจ่ายดอกเบียแล้ว มีจำนวนเกินกว่าจำนวนเงินซึ่งควรจะได้ตกลงกันระหว่างผู้จ่ายกับเจ้าของผู้รับผลประโยชน์ หากไม่มีความสัมพันธ์เช่นนั้น บทบัญญัติข้อนี้ให้ใช้เฉพาะแก่เงินจำนวนหลัง ในกรณีเช่นนั้น ส่วนเกินของเงินที่ชำระนั้นให้คงเก็บภาษีได้ตามกฎหมายของรัฐผู้ทำอนุสัญญาแต่ละรัฐ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงบทบัญญัติอื่น ๆ แห่งอนุสัญญานี้ด้วย

ข้อสังเกตไทย : เหมือนกับแบบ OECD และ UN เป็นบทบัญญัติกันเสียงภาษีที่ใช้เงื่อนไขของความสัมพันธ์แบบอิสระชน (Arm's length) เป็นหลักในการทดสอบ

8.2 คำอธิบายแบบ OECD ในข้อบท เรื่องดอกเบีย

คำอธิบายอนุสัญญาแบบ OECD ข้อ 11 ดอกเบีย สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) ดอกเบียคือ ค่าตอบแทนเงินที่ให้ยืม อาจเป็นเงินได้จากสังหาริมทรัพย์ด้วยในขณะเดียวกัน

ดอกเบ็ญไม่มีภาษีซ้อนทางเศรษฐกิจอย่างเงินปันผล คือไม่เก็บภาษีจากลูกหนี้และเจ้าหนี้พร้อมกัน ผู้รับดอกเบ็ญจะเป็นผู้เสียภาษีจากดอกเบ็ญ เว้นแต่ได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น ถ้าลูกหนี้จ่ายภาษีแทนเจ้าหนี้ ย่อมเท่ากับลูกหนี้จ่ายดอกเบ็ญเพิ่มเท่ากับจำนวนภาษีนั่น

2) ดอกเบ็ญคล้ายกับเงินปันผลตรงที่มีการหักภาษี ณ ที่จ่ายจากดอกเบ็ญพันธบัตรหรือดอกเบ็ญเงินกู้ เมื่อจ่ายดอกเบ็ญ วิธีปฏิบัติในการหักภาษีนี้อาจมีผลเท่ากับผู้รับดอกเบ็ญต้องเสียภาษีล่วงหน้าบางส่วนจากเงินได้หรือกำไรทั้งหมด ในกรณีผู้รับดอกเบ็ญเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่หักภาษี ย่อมมีการเสียภาษีซ้อนโดยมาตรการภายใน แต่ถ้าผู้รับเป็นผู้ที่อยู่ในอีกประเทศหนึ่ง ย่อมจะถูกเก็บภาษีซ้ำ 2 ครั้งจากดอกเบ็ญ โดยรัฐแหล่งเงินได้ครั้งหนึ่ง และโดยรัฐถิ่นที่อยู่อีกครั้งหนึ่ง ภาษีซ้อนนี้ย่อมทำให้ผลประโยชน์จากการให้กู้ยืมลดน้อย และเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของเงินทุน และการพัฒนาการลงทุนระหว่างประเทศ

3) สูตรการแก้ไขปัญหาภาษีซ้อนโดยให้ประเทศเดียวเก็บภาษีนั้น อาจไม่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป ดังนั้นจึงมีการประนีประนอมหาทางออก โดยให้มีการเก็บภาษีในรัฐถิ่นที่อยู่ได้ แต่รัฐแหล่งเงินได้ก็มีสิทธิเก็บภาษีตามกฎหมายภายในด้วย โดยนัยนี้เท่ากับว่ารัฐแหล่งเงินได้มีเสรีที่จะยกเลิกการเก็บภาษีจากดอกเบ็ญที่จ่ายแก่ผู้ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศนั้นเท่าใดก็ได้โดยปริยาย การที่รัฐแหล่งเงินได้ยอมรับเช่นนั้น จะเป็นการสอดคล้องกับการเสียภาษีโดยรัฐถิ่นที่อยู่ ซึ่งจะพิจารณาถึงจำนวนภาษีที่เสียในรัฐแหล่งเงินได้ในการเก็บภาษีด้วย

4) บางประเทศไม่ให้หักดอกเบ็ญเป็นรายจ่ายในการคำนวณภาษี เว้นแต่ผู้รับจะมีถิ่นที่อยู่ในประเทศหรือต้องเสียภาษีในประเทศนั้น ปัญหาว่าควรให้หักเป็นรายจ่ายในการคำนวณภาษีได้หรือไม่ถ้าผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐคู่สัญญาจ่ายดอกเบ็ญให้ผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐคู่สัญญาอีกรัฐหนึ่งนั้น จะกล่าวถึงในข้อ 24 วรรค 4

5) วรรค 1 วางหลักว่าดอกเบ็ญที่เกิดในรัฐคู่สัญญาอีกรัฐหนึ่ง และจ่ายให้ผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐคู่สัญญาอีกรัฐหนึ่ง อาจเก็บภาษีในรัฐหลังได้ จึงเท่ากับว่าไม่ได้ให้สิทธิขาดแก่รัฐถิ่นที่อยู่เพียงลำพัง คำว่า “จ่าย” มีความหมายกว้างมาก เพราะมีแนวคิดว่าหมายถึงการปฏิบัติการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามวิธีที่ตกลงกันตามสัญญาหรือประเพณี

6) ข้อนี้ ไม่รวมกรณีดอกเบ็ญที่เกิดในรัฐที่ 3 หรือเกิดในรัฐคู่สัญญาผ่านสถานประกอบการถาวรที่มีในรัฐคู่สัญญาอีกรัฐหนึ่ง (กรณีเหล่านี้ ให้ดูวรรค 4 ถึง 6 ของคำอธิบายข้อ 21)

7) วรรค 2 สงวนสิทธิเก็บภาษีดอกเบ็ญในรัฐแหล่งเงินได้ แต่มีการจำกัดสิทธิโดยกำหนดอัตราเพดานสูงสุดของภาษีว่าต้องไม่เกินร้อยละ 10 การที่กำหนดอัตราเช่นนี้ พิจารณาได้ว่าเป็นอัตราขั้นสูงสุดที่รัฐแหล่งเงินได้มีสิทธิเก็บภาษีจากเงินได้หรือกำไรที่ผลิตขึ้นในเขตแดน โดยการลงทุนที่อาศัยการจัดหาเงินจากการกู้ยืมเงินทุน รัฐคู่สัญญาอาจตกลงกันแบบทวิภาคี ให้ลดอัตราภาษีลงอีกหรืออาจให้รัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับประโยชน์เป็นผู้เก็บภาษีฝ่ายเดียว

8) เงื่อนไขเกี่ยวกับเจ้าของผู้รับประโยชน์ที่ปรากฏในวรรค 2 ข้อ 11 นี้ มีขึ้นเพื่ออธิบายคำว่า “จ่ายแก่ผู้มีถิ่นที่อยู่” ในวรรค 1 ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผลคือรัฐแหล่งเงินได้ไม่ต้องสละสิทธิการเก็บภาษี จากดอกเบียเพียงเพราะผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐคู่สัญญาเป็นผู้รับเงินได้ ในทันทีทันใดนั้น คำว่า “เจ้าของผู้รับ ประโยชน์” ไม่ใช่ศัพท์เทคนิคที่มีความหมายอย่างแคบ เพราะต้องเข้าใจความหมายตามบริบท และความ ชัดแจ้งของเป้าหมายและวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญา รวมทั้งการจัดภาษีซ้อนและการป้องกันการหลีกเลี่ยง หรือการเลี่ยงภาษี

- รัฐแหล่งเงินได้อาจให้การลดหรือยกเว้นภาษีแก่เงินได้ที่เกิดจากรัฐแหล่งเงินได้ เพื่อเลี่ยงภาษีซ้อน บางส่วนหรือทั้งหมด อันเกิดจากการเก็บภาษีของรัฐถิ่นที่อยู่ ในขณะที่เดียวกัน ในกรณีที่ผู้มีถิ่น ที่อยู่ในรัฐหนึ่งได้รับเงิน หรือออกหน้ารับเงินได้แทนผู้มีถิ่นที่อยู่ในอีกรัฐหนึ่ง ย่อมไม่สอดคล้องกับ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาในการที่รัฐแหล่งเงินได้จะบรรเทาภาระหรือยกเว้น ภาษีให้ เพียงเพราะว่าสถานะของผู้รับในขณะนั้นเป็นตัวแทนเพื่อประโยชน์ของผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐ คู่สัญญาอีกรัฐหนึ่ง ผู้รับเงินได้ในขณะนั้น แม้มีคุณสมบัติผู้มีถิ่นที่อยู่ แต่ก็ไม่มีภาษีซ้อนเกิดขึ้น เพราะผู้รับไม่ใช่เจ้าของเงินได้ที่จะถูกเก็บภาษีตามกฎหมายในรัฐถิ่นที่อยู่ การบรรเทาภาระหรือ ยกเว้นภาษีให้ผู้มีถิ่นที่อยู่ที่ทำการเป็นผู้ส่งผ่านเงินได้ไปให้ผู้อื่นที่เป็นผู้รับเงินผลประโยชน์ แท้จริง ก็ไม่เป็นการสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้รายงานของคณะกรรมการทางการคลังเรื่อง “อนุสัญญาภาษีซ้อนและการใช้บริษัท ส่งผ่าน” จึงสรุปว่า โดยปกติบริษัทส่งผ่านไม่สามารถถือเป็นเจ้าของผู้รับประโยชน์ได้แม้เป็นเจ้าของ ในทางรูปแบบ แต่ในทางปฏิบัติบริษัทส่งผ่านมีอำนาจน้อยมากในการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับ เงินได้นั้น เพียงเป็นผู้ดูแลประโยชน์ หรือบริษัทเพื่อประโยชน์ของคู่อกรณี
- เว้นแต่จะมีเงื่อนไขกำหนดเป็นอย่างอื่น รัฐแหล่งเงินได้อาจถูกจำกัดอำนาจจัดเก็บภาษีได้ เมื่อ ตัวกลางทำการเป็นตัวแทนหรือผู้ออกหน้าและมีที่ตั้งอยู่ในรัฐคู่สัญญาหรือในรัฐที่สามเชื่อมโยง ผู้รับประโยชน์และผู้จ่าย โดยเจ้าของผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่ในรัฐคู่สัญญาอีกรัฐหนึ่ง(มีการแก้ไข ข้อความในแม่แบบปี 1995 เพื่อให้เกิดความชัดเจน ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของประเทศสมาชิก มาโดยตลอด) ประเทศใดต้องการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ย่อมสามารถทำได้ระหว่างการเจรจาทวิภาคี

9) วรรค 2 นี้ ไม่ได้กำหนดรูปแบบการเก็บภาษีของรัฐแหล่งเงินได้ ดังนั้นจึงอาจบังคับใช้ตาม กฎหมายของตนโดยอาจเก็บภาษีหัก ณ ที่จ่าย หรือให้ยื่นแบบประเมินตนเองก็ได้ ข้อนี้ไม่เกี่ยวกับปัญหา กรรมวิธีทางภาษี รัฐแต่ละรัฐสามารถใช้กรรมวิธีเก็บภาษีตามกฎหมายของตน (แต่ดูข้อ 1 คำอธิบายหัวข้อ 26.2) มีปัญหาบางประการเกี่ยวกับภาษี 3 เหลี่ยม (ดู ข้อ 24 คำอธิบายหัวข้อ 53)

10) ปัญหาว่าสิทธิประโยชน์ในรัฐแหล่งเงินได้จะขึ้นกับเงื่อนไขว่า มีการเก็บภาษีในรัฐถิ่นที่อยู่หรือไม่

นั้น ไม่มีการกล่าวขัดแย้ง ดังนั้นคู่สัญญาจึงอาจตกลงกันในปัญหานี้ได้

11) ข้อนี้ไม่ได้กล่าวถึงวิธีการที่รัฐถิ่นที่อยู่ของเจ้าของผู้รับประโยชน์ว่าจะบรรเทาหรือลดหย่อนภาษีจากดอกเบี้ยที่เสียไปในรัฐแหล่งเงินได้อย่างไรบ้าง ปัญหาต้องเป็นไปตามข้อ 23A และ 23B

12) กรณีที่น่าสนใจคือ เจ้าของผู้รับประโยชน์ในดอกเบี้ยที่เกิดในรัฐคู่สัญญาเป็นบริษัทที่มีถิ่นที่อยู่ในรัฐคู่สัญญาอีกรัฐหนึ่ง ทนทั้งหมดหรือบางส่วนถือครองโดยผู้ถือหุ้นที่มีถิ่นอยู่นอกอีกรัฐหนึ่งและในทางปฏิบัติจะไม่ปันกำไรในรูปเงินปันผล แต่จะเลือกรับสิทธิประโยชน์ทางภาษีแทน (เช่นบริษัทลงทุนเอกชน บริษัทรูาน) ปัญหาเกิดขึ้นว่า รัฐแหล่งเงินได้มีเหตุผลใดที่จะต้องจำกัดอำนาจเก็บภาษีตามที่กำหนดไว้ในวรรค 2 อาจเป็นการเหมาะสมที่คู่สัญญาจะตกลงยกเว้นหลักการข้อนี้เพื่อปรับเข้ามาตรรกการที่เหมาะสมกว่าสำหรับบริษัทจำพวกนี้

13) ควรสังเกตว่าแนวทางการให้ทั้งรัฐแหล่งเงินได้และรัฐถิ่นที่อยู่เก็บภาษีทั้งคู่ โดยรัฐถิ่นที่อยู่บรรเทาภาระภาษีที่เกิดในรัฐแหล่งเงินได้ให้แก่ผู้มีเงินได้นั้น ในบางกรณีอาจมีภาษีซ้อนบางส่วนแฝงอยู่และอาจมีผลทางเศรษฐกิจในทางตรงกันข้าม อันที่จริงถ้าเจ้าของผู้รับประโยชน์ในดอกเบี้ยต้องไปกู้เงินมาปล่อยกู้หาดอกเบี้ยต่อ กำไรจากการปล่อยกู้ต่อจะน้อยกว่าจำนวนดอกเบี้ยที่ได้รับอย่างมาก ถ้าจ่ายดอกเบี้ยไปเท่ากับดอกเบี้ยรับ ก็จะไม่มีการเลย ในกรณีเช่นนี้การบรรเทาภาษีซ้อนตามข้อ 23A วรรค 2 ข้อ 23B วรรค 1 จะเกิดข้อยุ่งยาก และบางครั้งมีปัญหาก็แก้ไขไม่ได้ เพราะข้อเท็จจริงที่ว่าภาษีที่เก็บในรัฐแหล่งเงินได้คิดจากฐานจำนวนรายรับ แต่จำนวนเงินดอกเบี้ยที่ผู้รับประโยชน์ได้รับในเชิงธุรกิจ คิดจากฐานจำนวนสุทธิเท่านั้น ผลกลายเป็นว่า จำนวนภาษีทั้งหมดหรือบางส่วนที่เก็บจากดอกเบี้ยโดยแหล่งเงินได้ไปแล้วนั้น อาจใช้เป็นเครดิตหักออกจากภาษีที่ต้องเสียในรัฐถิ่นที่อยู่ของเจ้าของผู้รับประโยชน์แท้จริงไม่ได้เลย จึงมีภาษีเสียเพิ่มและเดือดร้อนกับภาษีซ้ำซ้อนที่เกิดขึ้น ยิ่งกว่านั้น เพื่อหลีกเลี่ยงสภาพดังกล่าวข้างต้น จะมีการคิดดอกเบี้ยในอัตราสูงขึ้นจากลูกหนี้ ทำให้ลูกหนี้มีภาระทางการเงินเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นในบางกรณีภาษีหัก ณ ที่จ่ายจึงเป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ และถ้าผู้จ่ายดอกเบี้ยเป็นตัวรัฐเอง เป็นองค์การมหาชนหรือองค์การที่รัฐค้ำประกัน ผู้รับภาระภาษีจากดอกเบี้ยอย่างแท้จริงก็คือกระทรวงการคลังของรัฐลูกหนี้ ซึ่งไม่ได้รับประโยชน์ใดจากการเก็บภาษีของรัฐ

14) ข้อนี้ไม่ได้กล่าวถึงวิธีย่อยของรัฐถิ่นที่อยู่ของเจ้าของผู้รับประโยชน์ จึงใช้ข้อ 23A และ 23B

15) วรรค 3 ระบุความหมายที่ใช้คำว่า "ดอกเบี้ย" เพื่อบังคับใช้มาตรการทางภาษีตามข้อนี้ โดยทั่วไปจะนิยามว่าเป็นเงินได้จากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด ไม่ว่าจะมิประกันด้วยสินทรัพย์ หรือไม่ว่าจะมีส่วนร่วมในกำไรหรือไม่ คำว่าสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิดขัดแย้งว่ารวมเงินฝาก และหลักประกันในรูปแบบของเงินและพันธบัตรรัฐบาล หลักทรัพย์ หุ้นกู้ด้วย แม้ว่า 3 อย่างหลังจะระบุพิเศษ เพราะมีความสำคัญและพิเศษอย่างไรก็ดีดอกเบี้ยจากการจำนองเป็นประกันอาจอยู่ในส่วนเงินได้จากสังหาริมทรัพย์ หรือบางประเทศ

ยกเป็นเงินได้จากอสังหาริมทรัพย์ ในอีกทางหนึ่ง สิทธิในหนี้พันธบัตร หุ้นกู้ ที่ให้สิทธิมีส่วนร่วมในกำไรของ
ลูกหนี้ ยังคงถือเป็นเงินกู้ ถ้าลักษณะสัญญาโดยรวมเป็นหลักฐานชัดเจนว่าเป็นเงินกู้มีดอกเบี้ย

16) ดอกเบี้ยในพันธบัตรที่มีส่วนร่วมในกำไรของลูกหนี้ ปกติไม่ถือเป็นเงินปันผล เช่นเดียวกับดอกเบี้ย
หุ้นกู้แปลงสภาพก่อนมีการแปลงสภาพเป็นหุ้นอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ควรถือเป็นปันผล
ถ้าเงินกู้ต้องรับความเสี่ยงจากกิจการของเจ้าหนี้ ในกรณีเป็นการตั้งทุนต่ำ บางครั้งแยกภาระระหว่างดอกเบี้ย
และเงินปันผล เพื่อเลี่ยงปัญหาการเสื่อมซ้อนของเงินได้ดอกเบี้ยและเงินปันผล จึงควรระบุว่าเงินได้
ตามข้อ 11 ไม่รวมเงินได้ที่กล่าวในข้อ 10

17) กล่าวโดยเฉพาะ บริบทข้อนี้ชี้ว่า มูลค่าหรือส่วนเพิ่มที่ติดมากับพันธบัตรรัฐบาล หรือหุ้นกู้
ถือเป็นดอกเบี้ย กล่าวโดยทั่วไป ดอกเบี้ยจากการให้กู้ยืมที่อาจเก็บภาษีในรัฐแหล่งเงินได้ ได้แก่ ส่วนเกิน
จำนวนหนี้ทั้งหมดที่ผู้ให้กู้ได้รับจากการออกหุ้นกู้ จึงรวมดอกเบี้ยที่ถึงกำหนดชำระ และส่วนเกินที่จ่ายเมื่อ
ไถ่ถอนหรือตอนออกขาย ส่วนเกิน (premium) ที่ผู้ให้กู้จ่ายเกินจากจำนวนเงินต้นที่จะได้รับคืน ย่อมกลายเป็น
ดอกเบี้ยเชิงลบที่อาจหักออกจากดอกเบี้ยที่ต้องเสียภาษี ในทางตรงข้าม การรับรู้กำไรหรือขาดทุนของ
ผู้ถือหลักทรัพย์ เมื่อขายหลักทรัพย์ทั่วไปให้บุคคลอื่น ย่อมไม่รวมเป็นดอกเบี้ย กำไรขาดทุนขึ้นกับแต่ละ
กรณี จึงถือเป็นกำไรขาดทุนจากธุรกิจ ผลได้จากทุน ผลขาดทุน หรือเงินได้ตามข้อ 21

18) ยิ่งกว่านั้น คำว่าดอกเบี้ยในประโยคแรกของวรรค 3 โดยหลักการแล้ว มีความละเอียดถี่ถ้วน
ดูเหมือนว่าจะเป็นการดีกว่าถ้าไม่อ้างถึงกฎหมายท้องถิ่นไว้ในบริบท เพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

- a. คำนิยามครอบคลุมเงินได้ทุกชนิดที่ถือเป็นดอกเบี้ยในกฎหมายท้องถิ่นต่างๆ
- b. จากมุมมองทางกฎหมาย รูปแบบสูตรนี้มีความมั่นคงมากกว่าและแน่ใจได้ว่าอนุสัญญาจะไม่ได้
รับผลกระทบจากการแก้ไขกฎหมายท้องถิ่นของประเทศใดในอนาคต
- c. ในแบบอนุสัญญา ควรหลีกเลี่ยงการอ้างอิงกฎหมายท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เป็นที่
เข้าใจได้ว่าในสนธิสัญญาทวิภาคี อาจมีการขยายสูตรนี้ให้มีการเก็บภาษีในฐานะเป็นดอกเบี้ย
โดยรวมถึงเงินได้ใดๆ ที่ไม่รวมอยู่ในคำนิยามนี้ ซึ่งกรณีเช่นนี้จะเป็นประโยชน์กว่าถ้าจะอ้างอิง
กฎหมายท้องถิ่น

19) วรรค 5 วางหลักว่า รัฐแหล่งเงินได้ของดอกเบี้ยได้แก่รัฐที่ผู้จ่ายดอกเบี้ยมีถิ่นที่อยู่ อย่างไรก็ตาม
มีข้อยกเว้นหลักนี้ ในกรณีเงินกู้ที่ชดเชยดอกเบี้ยโดยมีการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนกับสถานประกอบการ
ถาวร (PE) ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้จ่ายดอกเบี้ยอยู่ในรัฐคู่สัญญาอีกรัฐหนึ่ง ถ้าสัญญาทำเพื่อและรับภาระ
โดย PE แล้ว วรรคนี้ชี้ว่า แหล่งเงินได้ดอกเบี้ยคือรัฐคู่สัญญาที่เป็นที่ตั้งของ PE โดยไม่พิจารณาว่า PE
มีถิ่นที่อยู่ในรัฐใดหรือแม้อยู่ในรัฐที่ 3 ก็ตาม

20) ถ้าขาดความเชื่อมโยงระหว่างเงินกู้อันเป็นฐานของดอกเบี้ยกับ PE ประเทศที่ PE ตั้งอยู่จะ อ้างว่า

ดอกเบี้ยเกิดขึ้นที่นั่นไม่ได้ จึงเก็บภาษีไม่ได้ และแม้แต่จะจัดเก็บอย่างจำกัดตามสัดส่วนความสำคัญของ PE ก็ไม่ได้ ทางปฏิบัติเช่นนั้นไม่เข้ากับวรรค 5 ยิ่งกว่านั้นการใช้กฎอื่นนอกจากวรรค 5 ประโยคแรกจะใช้ได้ ต่อเมื่อการเชื่อมโยงระหว่างเงินกู้กับ PE มีความชัดเจนเพียงพอ การเชื่อมโยงนี้มีกรณีที่เป็นไปได้ดังนี้

- a. การจัดการของ PE อาศัยเงินกู้เพื่อใช้ในเงื่อนไขพิเศษของ PE จึงมีความรับผิดชอบจ่ายดอกเบี้ยตรงต่อเจ้าหนี้
- b. สำนักงานใหญ่ของกิจการได้กู้เงินเพื่อใช้เฉพาะวัตถุประสงค์ของ PE ที่ตั้งอยู่ในประเทศอื่น สำนักงานใหญ่จ่ายดอกเบี้ย แต่ภาระตกกับ PE
- c. สำนักงานใหญ่ของกิจการกู้เงินมาใช้สำหรับ PE หลายแห่งในหลายประเทศ

กรณี a และ b เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในประโยคที่ 2 ของวรรค 5 รัฐที่ PE ตั้งอยู่จึงเป็นรัฐที่เกิดดอกเบี้ย กรณี c อยู่นอกเหนือข้อบ ททางแก้ดังกล่าวทำให้เกิดความยุ่งยากในการบริหารภาษี และทำให้ผู้กู้ไม่สามารถคำนวณภาระภาษีดอกเบี้ยก่อนทำสัญญา อย่างไรก็ตาม ภาษีที่รัฐคู่สัญญาอาจตกลงกันจำกัดการใช้จ่ายสูงสุดท้ายในวรรค 5 ให้อยู่แค่ a หรือขยายไปเป็น c ก็ได้

- 21) ถ้าผู้จ่ายและผู้รับประโยชน์มีถิ่นที่อยู่ในรัฐเดียวกัน แต่ได้มีการกู้เพื่อใช้สำหรับ PE ในรัฐที่ 3 ของผู้จ่ายดอกเบี้ย ตามวรรค 5 ทั้งสองรัฐเก็บภาษีได้ และอาจเลี่ยงภาษีซ้อนได้ แต่ถ้ารัฐที่ 3 เก็บภาษี เพราะ PE ที่ตั้งอยู่เป็นผู้รับภาระ ก็จะเลี่ยงภาษีซ้อนไม่ได้
- 22) อาจใช้ออนุสัญญาพหุภาคีมาช่วยแก้ปัญหา
- 23) อาจแก้โดยตกลงกันให้ใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม
- 24) ถ้าผู้จ่ายดอกเบี้ยมี PE ในรัฐที่ 3 และถูกรัฐที่ 3 เก็บภาษีเพราะเป็นผู้กู้ซึ่งรับภาระดอกเบี้ย วรรค 5 อาจไม่มีประโยชน์และอาจเลี่ยงภาษีซ้อนไม่หมด
- 25) วัตถุประสงค์จำกัดการใช้จ่าย 11 กรณีมีความสัมพันธ์พิเศษระหว่างผู้กู้และเจ้าของผู้รับประโยชน์ หรือระหว่างทั้ง 2 ฝ่ายกับฝ่ายอื่น ทำให้มีจำนวนดอกเบี้ยเกินกว่ากรณี เป็นอิสระชนปกติ หรือจำนวน ยุติธรรม จึงให้ใช้จำนวนยุติธรรมกับดอกเบี้ย ส่วนเกินย่อมถูกเก็บภาษีตามกฎหมายของ 2 รัฐ
- 26) มีตัวอย่างผู้รับดอกเบี้ยควบคุมหรือถูกควบคุมโดยผู้จ่าย หรือมีผลประโยชน์ร่วมในกลุ่มซึ่งคล้าย ข้อ 9
- 27) ความสัมพันธ์พิเศษมีแนวคิดรวมถึง ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต การสมรส และโดยทั่วไป รวมกลุ่มผลประโยชน์ที่ต่างจากความสัมพันธ์ในทางกฎหมายที่ก่อให้เกิดการจ่ายดอกเบี้ย
- 28) ดอกเบี้ยส่วนเกินจำเป็นต้องพิจารณาธรรมชาติของกรณี วรรคนี้กล่าวถึงอัตราแต่ไม่ได้กล่าวถึง จำนวนที่จะชี้ว่าเป็นหรือไม่เป็นดอกเบี้ย เว้นแต่ใช้ข้อความวรรค 6 ในแบบที่ต่างออกไป
- 29) อาจจำเป็นต้องใช้วิธีการเพื่อความตกลงร่วมกัน ในการแก้ปัญหาดอกเบี้ยส่วนเกิน

8.3 สิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนของไทยในข้อบทดอกเบีย

เงินได้ประเภทดอกเบียที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยได้รับจากผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย หรือที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับไทยได้รับจากผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย อาจได้รับการลดอัตราภาษี หรือยกเว้นได้ในบางกรณีตามที่กำหนดในอนุสัญญา

ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนของไทยในข้อบทดอกเบีย มีข้อสังเกต ดังนี้

1. หากเจ้าของผลประโยชน์จากดอกเบียมีสถานประกอบการถาวรในประเทศไทย จะไม่ใช่ข้อบทนี้บังคับ อย่างเช่นกรณีตามหนังสือที่ กค 0811(กม.15)/891 ลงวันที่ 27 มิ.ย. 2545 ซึ่งกรมสรรพากรวินิจฉัยว่า บริษัทฯ จ่ายดอกเบียกู้ยืมให้แก่ธนาคารญี่ปุ่นสาขาประเทศไทย เข้าลักษณะเป็นการจ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร ให้นิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศและประกอบกิจการในประเทศไทย บริษัทฯ ไม่ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย ตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป. 4/2528 ลงวันที่ 26 กันยายน 2528

2. ผู้รับดอกเบียตามข้อบทนี้จะต้องเป็นเจ้าของผลประโยชน์ของดอกเบียด้วย จึงจะได้รับผลประโยชน์จากข้อบทนี้ ตัวอย่างเช่นกรณีตามหนังสือที่ กค 0706/2083 ลงวันที่ 10 มี.ค. 2549 หนังสือที่ กค 0706/2210 ลงวันที่ 15 มี.ค. 2549 และหนังสือที่ กค 0706/3987 ลงวันที่ 9 พ.ค. 2549 ซึ่งกรมสรรพากรได้วินิจฉัยไว้ โดยกล่าวโดยสรุปได้ว่า การที่บริษัทไทยจ่ายดอกเบียหุ้นกู้ให้แก่ผู้ถือหุ้นกู้ โดยผ่านบริษัทที่ทำหน้าที่เป็นผู้รับฝากหุ้นกู้และตัวแทนหักบัญชี (DTC) ที่ตั้งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา DTC จะได้รับสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญา ก็ต่อเมื่อเป็นเจ้าของผลประโยชน์ของดอกเบียในตนเองเท่านั้น แม้ว่า DTC จะมีชื่อเป็นผู้ถือหุ้นกู้ตามทะเบียนผู้ถือหุ้นกู้ก็ตาม แต่หากเป็นเพียงการถือหุ้นแทนผู้ถือหุ้นกู้ที่แท้จริง DTC ก็จะไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญา จะต้องหักภาษีในอัตราร้อยละ 15 ของดอกเบียส่วนนั้นตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร เว้นแต่ผู้ถือหุ้นกู้ที่แท้จริง จะพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นสถาบันการเงิน หรือบริษัทประกันภัยที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นเจ้าของผลประโยชน์ จึงจะได้รับสิทธิประโยชน์ให้หักภาษีในอัตราร้อยละ 10 ของดอกเบียที่จ่าย

3. อนุสัญญา ส่วนใหญ่จะกำหนดยกเว้นภาษีจากดอกเบียในรัฐแหล่งเงินได้ให้กับผู้รับดอกเบียที่เป็นรัฐบาลของรัฐคู่สัญญา ซึ่งอาจรวมทั้งสถาบันการเงินที่รัฐคู่สัญญาเป็นเจ้าของด้วยตัวอย่างเช่น หนังสือที่ กค 0811/10930 ลงวันที่ 22 ต.ค. 2542 วินิจฉัยว่า ธนาคาร LBW มีฐานะเป็นสถาบันการเงินที่มีรัฐ (ลันด์) ฯลฯ เป็นเจ้าของทั้งหมดตามข้อ 11 วรรคสี่ (ก) แห่งอนุสัญญาภาษีซ้อนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเยอรมนี หากธนาคาร LBW ได้รับดอกเบียที่จ่ายจากหรือจ่ายในประเทศไทย ธนาคาร LBW ไม่ต้องถูกหักภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากรตามข้อ 11 วรรคสี่ (ก) ของอนุสัญญา และมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกา (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2505

สิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนของไทยในข้อบทดอกเบียดังกล่าวอาจสรุปและแสดงเป็นตารางแยกตามชื่อประเทศ และตารางแยกตามผลทางภาษีได้ ดังนี้

ตารางสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนสำหรับดอกเบี้ยหรือส่วนลดตราสารหนี้ (แยกตามชื่อประเทศ)

ประเทศ	ดอกเบี้ยหรือส่วนลดตราสารหนี้	
	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล
ประเทศที่ไม่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย	หักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของดอกเบี้ยส่วนลดที่ได้รับ และต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ตอนสิ้นปี	หักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของดอกเบี้ยหรือส่วนลด
เกาหลีใต้	บ.4/1	น.4/2
คูเวต	บ.1/1	น.1/1
แคนาดา	บ.3	น.3
จีน	บ.4	น.4
เชค	บ.4	น.4
เซเชลส์	บ.1	น.1
ไซปรัส	บ.1	น.1
ญี่ปุ่น	บ.2	น.2
เดนมาร์ก	บ.4/3	น.1/1
ตุรกี	บ.1	น.1
นอร์เวย์	บ.1/1	น.1/1
นิวซีแลนด์	บ.1	น.1
เนเธอร์แลนด์	บ.2	น.2/3
เนปาล	บ.4	น.1
บังคลาเทศ	บ.1	น.1
บัลแกเรีย	บ.1	น.1
บาเรนห์	บ.1	น.1
เบลเยียม	บ.2	น.2
ปากีสถาน	บ.2	น.2/2
โปแลนด์	บ.4	น.4
ฝรั่งเศส	บ.4	น.4/1
ฟินแลนด์	บ.2	น.2

ประเทศ	ดอกเบี้ยหรือส่วนลดตราสารหนี้	
	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล
ประเทศที่ไม่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย	หักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของดอกเบี้ย ส่วนลดที่ได้รับ และต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ตอนสิ้นปี	หักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของดอกเบี้ยหรือส่วนลด
ฟิลิปปินส์	บ.3/1	น.3/1
มอริเชียส	บ.1	น.1
มาเลเซีย	บ.3	น.3
เยอรมัน	บ.2/1	น.2/1
ยูเครน	บ.1/1	น.1/1
โรมาเนีย	บ.4	น.2
ลักเซมเบิร์ก	บ.1	น.1
ลาว	บ.1	น.1
เวียดนาม	บ.1	น.1
ศรีลังกา	บ.2	น.2
สเปน	บ.1	น.1
สโลวีเนีย	บ.1/1	น.1/1
สวิสเซอร์แลนด์	บ.1/1	น.1/1
สวีเดน	บ.2	น.2
สิงคโปร์	บ.2	น.2
อเมริกา	บ.1/1	น.1/1
ออสเตรเลีย	บ.2	น.2
ออสเตรเลีย	บ.2	น.2
อังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ	บ.2	น.2
อามะเนีย	บ.4	น.4
อิตาลี	บ.4/2	น.4/3
อินเดีย	บ.2	น.2
อินโดนีเซีย	บ.3	น.3

ประเทศ	ดอกเบียหรือส่วนลดตราสารหนี้	
	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล
ประเทศที่ไม่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย	หักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของดอกเบีย ส่วนลดที่ได้รับ และต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ตอนสิ้นปี	หักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของดอกเบียหรือส่วนลด
อิสราเอล	บ.1	น.1
อุซเบกิสถาน	บ.1	น.1
เอมิเรตส์	บ.1/1	น.1/1
แอฟริกาใต้	บ.4	น.1
โอมาน	บ.4	น.1
ฮ่องกง	บ.1	น.1
ฮังการี	บ.2	น.2

หมายเหตุ

- รายชื่อนี้ได้จัดเรียงตามลำดับอักษรต้นของชื่อประเทศที่เรียกกันโดยทั่วไป เพื่อความสะดวกในการค้นหา อนึ่ง มีอนุสัญญาภาษีซ้อนไทย-เยอรมันตะวันออก (1987) ด้วย แต่ยกเลิกไปเนื่องจากมีการรวบรวมเยอรมันเป็นประเทศเดียว จึงไม่ได้รวมไว้ในการจัดลำดับ
- ดูความหมายของแบบอ้างอิงจากตารางสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนสำหรับดอกเบียหรือส่วนลดตราสารหนี้ (แยกตามผลทางภาษี)

ตารางสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนสำหรับดอกเบียหรือส่วนลดตราสารหนี้(แยกตามผลทางภาษี) กรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ผลทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ประเทศ
บ.1 จัดเก็บโดยรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับดอกเบียหรือส่วนลด อย่างไรก็ตามอาจจัดเก็บโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ แต่จัดเก็บได้ไม่เกิน 15%	เซเชลส์,ไซปรัส, ตุรกี, นิวซีแลนด์, บังคลาเทศ, บัลแกเรีย, บาเรนห์,มอริเชียส, ลักเซมเบิร์ก, ลาว, เวียดนาม, สเปน, อิสราเอล, ฮ่องกง

ผลทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ประเทศ
บ.1/1 คล้ายคลึงกับ บ.1 แต่ถ้าเป็นดอกเบี้ยหรือ ส่วนลดที่เกิดขึ้นในรัฐแหล่งเงินได้ที่จ่ายเกี่ยวกับการให้ กู้ยืมเงินที่ค้ำประกันหรือให้ประกันความเสี่ยงโดย รัฐบาลของรัฐถิ่นที่อยู่จะได้รับยกเว้นภาษีในรัฐแหล่ง เงินได้	คูเวต, นอร์เวย์, สวิสเซอร์แลนด์, สโลวีเนีย, ยูเครน, อเมริกา, อุซเบกิสถาน,เอมิเรตส
บ.2 จัดเก็บโดยรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลด อย่างไรก็ตามอาจจัดเก็บโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ แต่จัดเก็บได้ไม่เกิน 25%	ญี่ปุ่น, เนเธอร์แลนด์, เบลเยียม, ปากีสถาน, ฟินแลนด์, ศรีลังกา, สวีเดน, สิงคโปร์, ออสเตรีย, ออสเตรเลีย, อังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ, อินเดีย, ซังการี
บ.2/1 คล้ายคลึงกับ บ.2 แต่ยกเว้นภาษีในกรณี ดอกเบี้ยหรือส่วนลดจากพันธบัตรรัฐบาล บ.3 จัดเก็บโดยรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลด อย่างไรก็ตามอาจจัดเก็บโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ แต่ จัดเก็บได้ไม่เกิน <ul style="list-style-type: none"> ● 25% ในกรณีประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ ● 15% ในกรณีประเทศคู่สัญญาเป็นรัฐแหล่งเงินได้ 	เยอรมัน แคนาดา, มาเลเซีย, อินโดนีเซีย
บ.3/1 คล้ายคลึงกับ บ.3 แต่ดอกเบี้ยหรือส่วนลดนั้น เกิดขึ้นในประเทศฟิลิปปินส์ในส่วนที่เกี่ยวกับการออก พันธบัตรหุ้นกู้หรือข้อผูกมัดอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันต่อ สาธารณะ ประเทศฟิลิปปินส์จัดเก็บได้ไม่เกิน 10%	ฟิลิปปินส์
บ.4 จัดเก็บโดยรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลด อย่างไรก็ตามอาจจัดเก็บโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ โดยไม่ได้จำกัดเขตแดนอัตราภาษีไว้จึงส่งผลให้ทั้ง รัฐแหล่งเงินได้ และรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับดอกเบี้ยหรือ ส่วนลดมีอำนาจจัดเก็บภาษีตามกฎหมายภายในของตน	จีน, เขต, เนปาล,โปแลนด์, ฝรั่งเศส, โรมานี, อาเมเนีย, โอมาน, แอฟริกาใต้
บ.4/1 ให้ผลเช่นเดียวกับ บ.4 เนื่องจากอนุสัญญา ไม่ได้จำกัดอำนาจการจัดเก็บภาษีของรัฐคู่สัญญาใดเลย	เกาหลี

ผลทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ประเทศ
บ.4/2 คล้ายคลึงกับ บ.4 แต่ยกเว้นภาษีในรัฐแหล่งเงินได้สำหรับดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล	อิตาลี
บ.4/3 คล้ายคลึงกับ บ. 4 แต่ถ้าเป็นดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่เกิดขึ้นในรัฐแหล่งเงินได้ที่จ่ายเกี่ยวกับการให้กู้ยืมเงินที่ค้ำประกันหรือให้ประกันความเสี่ยงโดยรัฐบาลของรัฐถิ่นที่อยู่จะได้รับยกเว้นภาษีในรัฐแหล่งเงินได้	เดนมาร์ก

ตารางสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนสำหรับดอกเบี้ยหรือส่วนลดตราสารหนี้ (แยกตามผลทางภาษี)
กรณีภาษีเงินได้นิติบุคคล

ผลทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ประเทศ
<p>น.1 จัดเก็บโดยรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับดอกเบี้ย อย่างไรก็ตามอาจจัดเก็บโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ แต่จัดเก็บได้ไม่เกิน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 15% ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยทั่วไป ● 10% ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นสถาบันการเงิน (รวมทั้งบริษัทประกันภัย) ● ยกเว้นภาษีในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นรัฐบาลฯ 	<p>เซเชลส์, ไชปรัส, ตุรกี, นิวซีแลนด์, เนปาล, บังคลาเทศ, บัลแกเรีย, บาเรนท์, มอริเชียส, ลักเซมเบิร์ก, ลาว, เวียดนาม, สเปน, อิสราเอล, แอฟริกาใต้</p> <p>โอมาน, ฮังการี</p>
<p>น.1/1 คล้ายคลึงกับ น.1 แต่นอกจากจะยกเว้นภาษีให้กับผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่เป็นรัฐบาลแล้ว ยังยกเว้นให้กับผู้ที่ได้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่จ่ายเกี่ยวกับการให้กู้ยืมเงินที่ค้ำประกันหรือให้ประกันความเสี่ยงโดยรัฐบาลฯ ของรัฐถิ่นที่อยู่อีกด้วย</p>	<p>คูเวต, เดนมาร์ก, นอร์เวย์, ยูเครน, สวิสเซอร์แลนด์, สโลวีเนีย, อเมริกา, อุซเบกิสถาน, เอมิเรตส์</p>

ผลทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ประเทศ
<p>น.2 จัดเก็บโดยรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับดอกเบี้ย อย่างไรก็ตามอาจจัดเก็บโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ แต่จัดเก็บได้ไม่เกิน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 25% ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยทั่วไป ● 10% ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นสถาบันการเงิน (รวมทั้งบริษัทประกันภัย) ● ยกเว้นภาษีในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นรัฐบาลฯ 	<p>ญี่ปุ่น, เบลเยียม, ฟินแลนด์, โรมานี, ศรีลังกา, สวีเดน, สิงคโปร์, ออสเตรีย, ออสเตรเลีย, อังกฤษและ ไอร์แลนด์เหนือ, อินเดีย, ฮังการี</p>
<p>น.2/1 คล้ายคลึงกับ น.2 แต่</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นสถาบันการเงิน จะ ได้รับการจำกัดเพดานอัตราภาษีไว้ 10% ก็ ต่อเมื่อผู้จ่ายดำเนินกิจการอุตสาหกรรม ● ยกเว้นภาษีในกรณีผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลด เป็นรัฐบาล หรือผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดจาก พันธมิตรซึ่งออกจำหน่ายโดยรัฐบาลฯ 	<p>เยอรมัน</p>
<p>น.2/2 คล้ายคลึงกับ น.2 แต่ในกรณีการยกเว้นภาษี ในรัฐแหล่งเงินได้นั้นจะยกเว้นภาษีให้แก่ผู้รับที่เป็นธนาคาร กลาง และผู้รับดอกเบี้ยหุ้นกู้ที่เป็นรัฐบาลฯ</p>	<p>ปากีสถาน</p>
<p>น.2/3 คล้ายคลึงกับ น.2 แต่ไม่มีการยกเว้นภาษี ให้แก่ผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่เป็นรัฐบาลฯ</p>	<p>เนเธอร์แลนด์</p>
<p>น.3 จัดเก็บโดยรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับดอกเบี้ย อย่างไรก็ตามอาจจัดเก็บโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ แต่จัดเก็บได้ไม่เกินประเทศไทย :</p> <ul style="list-style-type: none"> ● 25% ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยทั่วไป ● 10% ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นสถาบันการเงิน (รวมทั้งบริษัทประกันภัย) ● ยกเว้นภาษีในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นรัฐบาลฯ <p>ประเทศคู่สัญญา :</p>	<p>แคนาดา, มาเลเซีย, อินโดนีเซีย</p>

ผลทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ประเทศ
<ul style="list-style-type: none"> ● 15% สำหรับผู้รับดอกเบี้ยทุกกรณี ● ยกเว้นภาษีในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นรัฐบาล 	
<p>น.3/1 คล้ายคลึงกับ น.3 แต่ถ้าดอกเบี้ยนั้นเกิดขึ้นในประเทศฟิลิปปินส์ในส่วนที่เกี่ยวกับการออกพันธบัตรหุ้นกู้หรือข้อผูกมัดอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกันต่อสาธารณะ ประเทศฟิลิปปินส์จัดเก็บได้ไม่เกิน 10%</p>	ฟิลิปปินส์
<p>น.4 จัดเก็บโดยรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้รับดอกเบี้ย อย่างไรก็ตามอาจจัดเก็บโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ แต่จัดเก็บได้ไม่เกิน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ได้จำกัดเพดานอัตราภาษีไว้ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยทั่วไป ● 10% ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นสถาบันการเงิน (รวมทั้งบริษัทประกันภัย) ● ยกเว้นภาษีในกรณีผู้รับดอกเบี้ยเป็นรัฐบาลฯ 	จีน, เซด, โปแลนด์, อาเมเนีย
<p>น.4/1 คล้ายคลึงกับ น.4 แต่จำกัดเพดานอัตราภาษีไว้ไม่เกิน 3% สำหรับดอกเบี้ยที่จ่ายสำหรับเงินกู้หรือสินเชื่อซึ่งมีกำหนดเวลาสี่ปีหรือมากกว่านั้นในส่วนของสถาบันการเงินสาธารณะมีส่วนร่วมให้กู้แก่ส่วนราชการตามกฎหมายหรือแกวีสาทกิจของรัฐผู้ทำสัญญาอีกรัฐหนึ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายเครื่องจักรหรือการสำรวจ การติดตั้งหรือในการ จัดหาสถานที่เพื่อการอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือการวิทยาศาสตร์ และสาธารณูปการ</p>	ฝรั่งเศส
<p>น.4/2 คล้ายคลึงกับ น. 4 โดยอนุสัญญาไม่ได้จำกัดอำนาจของรัฐคู่สัญญาใดเลยสำหรับผู้รับดอกเบี้ยทั่วไป</p>	เกาหลี

ผลทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ประเทศ
น.4/3 คล้ายคลึงกับ น.4 แต่ <ul style="list-style-type: none"> ● ผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่เป็นสถาบันการเงิน (รวมทั้งบริษัทประกันภัย) จะได้ประโยชน์จากเพดานอัตราภาษี 10% ก็ต่อเมื่อผู้จ่ายดอกเบี้ยหรือส่วนลดดำเนินกิจการอุตสาหกรรม ● ยกเว้นภาษีในรัฐแหล่งเงินได้สำหรับดอกเบี้ยหรือส่วนลดจากพันธบัตรรัฐบาลฯ 	อิตาลี

หมายเหตุ

1. ในกรณีที่ประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ และอนุสัญญากำหนดให้จัดเก็บภาษีโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ โดยกำหนดเพดานอัตราภาษีไว้ ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดเป็นบุคคลธรรมดา ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% และต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่ต้องไม่เกินเพดานอัตราภาษีที่อนุสัญญาภาษีซ้อนกำหนดไว้ ส่วนในกรณีผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดเป็นนิติบุคคล ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15%
2. ในกรณีที่ประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ และอนุสัญญากำหนดให้จัดเก็บภาษีโดยรัฐแหล่งเงินได้ก็ได้ โดยไม่ได้กำหนดเพดานอัตราภาษีไว้ ในกรณีผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดเป็นบุคคลธรรมดา ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% และต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ส่วนในกรณีผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดเป็นนิติบุคคล ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15%
3. โปรดดูรายละเอียดผู้รับดอกเบี้ยหรือส่วนลดเป็นรัฐบาลในอนุสัญญาแต่ละฉบับ เนื่องจากอนุสัญญาแต่ละฉบับได้กำหนดเกี่ยวกับรายละเอียดเกี่ยวกับรัฐบาลของรัฐคู่สัญญาไว้แตกต่างกัน
4. ข้อมูลนี้รวบรวมจนถึงวันที่ 15 กันยายน 2550 ซึ่งมี 52 อนุสัญญา

8.4 เนื้อความข้อ 13 ผลได้จากทุน

ข้อ 13 ผลได้จากทุน

1. ผลได้ที่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่งได้รับ จากการจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ตามที่ระบุไว้ในข้อ 6 และตั้งอยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง อาจเก็บภาษีได้ในรัฐอีกรัฐหนึ่งนั้น
- ข้อสังเกตไทย : เหมือนกับแบบ OECD และ UN รัฐแหล่งเงินได้ยังคงมีสิทธิเก็บภาษีจากผลได้อันเกิดจากการจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์

2. ผลได้จากการจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์อันเป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สินในทางธุรกิจของสถานประกอบการ การถาวรซึ่งวิสาหกิจของรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง มีอยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง หรืออสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับฐานประกอบการประจำที่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง มีอยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง เพื่อความประสงค์ในการให้บริการส่วนบุคคลที่เป็นอิสระ รวมทั้งผลได้จากการจำหน่ายสถานประกอบการถาวรเช่นว่านั้น (โดยลำพังหรือรวมกับวิสาหกิจทั้งหมด) หรือฐานประกอบการประจำเช่นว่านั้น อาจเก็บภาษีได้ในรัฐอีกัฐหนึ่งนั้น

ข้อสังเกตไทย : เหมือนกับแบบ OECD และ UN ผลได้อันเกิดจากการโอนอสังหาริมทรัพย์ของสถานประกอบการถาวร หรือฐานประกอบการประจำจะถูกเก็บภาษีโดยรัฐที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ด้วย

3. ผลได้จากการจำหน่ายเรือเดินทะเลหรืออากาศยานที่ใช้ในการจราจรระหว่างประเทศ เรือที่ใช้ในการขนส่งทางน้ำภายในประเทศ หรืออสังหาริมทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือทะเล อากาศยานหรือเรือเช่นว่านั้นให้เก็บภาษีได้เฉพาะในรัฐผู้ทำอนุสัญญา ซึ่งสถานจัดการใหญ่ของวิสาหกิจตั้งอยู่

ข้อสังเกตไทย : แบบไทยใช้หลักสถานจดทะเบียน ไม่ใช่สถานจัดการใหญ่อย่างในแบบ OECD และ UN นอกจากนี้ มีการตัดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเดินเรือภายในประเทศออก (ดูข้อสังเกตท้าย ข้อ 8 ประกอบ)

4. ผลได้จากการจำหน่ายหุ้นทุนของบริษัท ซึ่งมีทรัพย์สินส่วนใหญ่ประกอบด้วยอสังหาริมทรัพย์ ที่ตั้งอยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่งไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม อาจถูกเก็บภาษีในรัฐนั้นได้

5. ผลได้จากการจำหน่ายหุ้นอย่างอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในวรรค 4 ซึ่งแสดงถึงการมีส่วนเท่ากับร้อยละ... (อัตราจะกำหนดโดยการเจรจาของทั้งสองฝ่าย) ในบริษัทซึ่งเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง อาจถูกเก็บภาษีในรัฐนั้นได้

6. ผลได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินใด ๆ นอกจากที่ระบุไว้ในวรรค 1, 2 (และ) 3, 4 และ 5 ให้เก็บภาษีได้เฉพาะในรัฐผู้ทำอนุสัญญา ซึ่งผู้จำหน่ายเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ใน

ข้อสังเกตไทย : ผลได้จากหุ้นที่เก็บภาษีได้เฉพาะในรัฐถิ่นที่อยู่นั้นไม่รวมถึงผลได้จากการขายหรือโอนไปซึ่งหุ้นหรือหลักทรัพย์อื่น

8.5 คำอธิบายอนุสัญญาแบบOECD ข้อ 13 การเก็บภาษีผลได้จากทุน

สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- 1) ผลได้จากทุนนี้ไม่รวมมรดก, ยกให้, หนี้
- 2) ถ้าเป็นเรื่องสินค้าจะเข้าเป็นเรื่องกำไรธุรกิจ
- 3) กำหนดให้รัฐที่อสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ทางธุรกิจตั้งอยู่มีอำนาจเก็บภาษีได้ตามข้อ 6

- 4) เรือเดินทะเล, อากาศยาน และเรือในประเทศ สำหรับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง จะเก็บภาษีเฉพาะในรัฐที่สถานจัดการใหญ่ตั้งอยู่
- 5) ทุนนอกจากที่กำหนดไว้ข้างต้น จะถูกเก็บภาษีเฉพาะในรัฐถิ่นที่อยู่ของเจ้าของ
- 6) อาจใช้วิธีการเพื่อความตกลงร่วมกันแก้ไขภาษีซ้ำซ้อน
- 7) ข้อนี้ไม่ได้กำหนดตกฏเกี่ยวกับการหักหนี้ กฎหมายประเทศสมาชิกต่างกันออกไป เกินจะหาทางออก ถ้าเจ้าหนี้และผู้เสียภาษีไม่ได้อยู่ในประเทศเดียวกัน อาจมีปัญหาการหักหนี้ ซึ่งจะใช้เวลา 24 วรรค 4

8.6 สิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนของไทยในข้อบทผลได้จากทุน

เงินได้ประเภทผลได้จากทุน เช่น กำไรจากการขายหุ้นกู้ หรือพันธบัตร ที่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ได้รับจากผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย หรือผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศที่มีอนุสัญญาภาษีซ้อนกับไทยได้รับจากผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย อาจได้รับการลดอัตราภาษี หรือยกเว้นได้ในบางกรณีตามที่กำหนดในอนุสัญญา

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรที่เกี่ยวข้องกับผลได้จากทุน

กรมสรรพากรได้เคยมีหนังสือที่ กค 0706/8706 ลงวันที่ 20 กันยายน 2547 วินิจฉัยว่า แม้เงินค่าซื้อหุ้นที่บริษัทซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยจ่ายให้แก่บริษัท A ที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายอังกฤษเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ข) ซึ่งผู้จ่ายเงินต้องหักภาษีไว้ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร แต่อย่างไรก็ตามข้อ 14 ของอนุสัญญาฯ กำหนดให้ประเทศถิ่นที่อยู่เท่านั้นมีอำนาจจัดเก็บจากผลได้จากทุน ดังนั้นบริษัทไทยผู้จ่ายเงินได้จึงไม่ต้องหักภาษีไว้แต่อย่างใด

สิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนของไทยในข้อบทผลได้จากทุนดังกล่าวอาจสรุปและแสดงเป็นตารางแยกตามชื่อประเทศ และตารางแยกตามผลทางภาษีได้ ดังนี้

ตารางสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนสำหรับกำไรจากการจำหน่ายตราสารหนี้ (แยกตามชื่อประเทศ)

ประเทศ	ดอกกำไรจากการขายตราสารหนี้	
	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล
ประเทศที่ไม่มีอนุสัญญาภาษีซ้อน	กรณีประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ ผู้จ่ายเงินได้ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของกำไร และต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนสิ้นปี	ในกรณีที่ประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ จะต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของกำไร
เกาหลีใต้	(A1)	
คูเวต	(B)	
แคนาดา	(B2)	(B)
จีน	(A)	
สาธารณรัฐเชค	(A)	
เซเชลส์	(A)	
ไต้หวัน	(B)	
ญี่ปุ่น	(A)	
เดนมาร์ก	(B)	
ตุรกี	(B3)	
นอร์เวย์	(B)	
นิวซีแลนด์	(A)	
เนเธอร์แลนด์	(B)	
เนปาล	(A)	
บังคลาเทศ	(B)	
บัลแกเรีย	(A)	
บาเรนห์	(A)	
เบลเยียม	(B)	
ปากีสถาน	(B)	
โปแลนด์	(A1)	
ฝรั่งเศส	(B)	
ฟินแลนด์	(A)	
ฟิลิปปินส์	(A)	

ประเทศ	ดอกกำไรจากการขายตราสารหนี้	
	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล
ประเทศที่ไม่มีอนุสัญญาภาษีซ้อน	กรณีประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ ผู้จ่ายเงินได้ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของกำไร และต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนสิ้นปี	ในกรณีที่ประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ จะต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของกำไร
มอริเชียส	(B)	
มาเลเซีย	(A)	
เยอรมัน	(B)	
ยูเครน	(A)	
โรมาเนีย	(A)	
ลักเซมเบิร์ก	(A)	
ลาว	(B)	
เวียดนาม	(A)	
ศรีลังกา	(A)	
สเปน	(B)	
สโลวีเนีย	(B)	
สวิสเซอร์แลนด์	(B)	
สวีเดน	(B)	
สิงคโปร์	(B)	
อเมริกา	(A2)	
ออสเตรีย	(A)	
ออสเตรเลีย	(A3)	
อังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ	(B1)	
อามะเนีย	(A)	
อิตาลี	(B)	
อินเดีย	(B)	
อินโดนีเซีย	(A)	
อิสราเอล	(B)	

ประเทศ	ดอกเบี้ยจากการขายตราสารหนี้	
	บุคคลธรรมดา	นิติบุคคล
ประเทศที่ไม่มีอนุสัญญาภาษีซ้อน	กรณีประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ ผู้จ่ายเงินได้ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของกำไร และต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนสิ้นปี	ในกรณีที่ประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ จะต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของกำไร
อุซเบกิสถาน	(A)	
เอมิเรตส์	(B)	
แอฟริกาใต้	(A)	
โอมาน	(B)	
ฮ่องกง	(B)	
ฮังการี	(A)	

หมายเหตุ :

1. รายชื่อนี้ได้จัดเรียงตามลำดับอักษรต้นของชื่อประเทศที่เรียกกันโดยทั่วไป เพื่อความสะดวกในการค้นหาหนังสืออนุสัญญาภาษีซ้อนไทย-เยอรมันตะวันออก (1987) ด้วย แต่ยกเลิกไปเนื่องจากมีการรวบรวมเยอรมันเป็นประเทศเดียว จึงไม่ได้รวมไว้ในการจัดลำดับ
2. ดูความหมายของแบบอ้างอิงตามตารางสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนสำหรับกำไรจากการจำหน่ายตราสารหนี้ (แยกตามผลทางภาษี)

ตารางสิทธิประโยชน์ตามอนุสัญญาภาษีซ้อนสำหรับกำไรจากการจำหน่ายตราสารหนี้ (แยกตามผลทางภาษี)

กำไรจากการขายตราสารหนี้	ประเทศ
A ไม่จำกัดอำนาจของรัฐแหล่งเงินได้ในการเก็บภาษีจากผลได้หรือเงินได้จากการจำหน่ายหรือการโอนหุ้นหรือหลักทรัพย์อื่น ดังนั้นทั้งรัฐถิ่นที่อยู่และรัฐแหล่งเงินได้จึงมีอำนาจจัดเก็บภาษีได้	จีน, เขต, ญี่ปุ่น, นิวซีแลนด์, เนปาล, บัลแกเรีย, บาเรนท์, ฟินแลนด์, ฟิลิปปินส์, มาเลเซีย, โรมานี, ลักเซมเบิร์ก, เวียดนาม, ศรีลังกา, ยูเครน, เซเชลส์, อาเมเนีย, อินโดนีเซีย, แอฟริกาใต้, อุซเบกิสถาน, ออสเตรเลีย*, ฮังการี
A1 ให้ผลเช่นเดียวกับ A เนื่องจากไม่ได้มีการตกลงกันในส่วนนี้	เกาหลี, โปแลนด์
A2 ให้ผลเช่นเดียวกับ A เนื่องจากรัฐคู่สัญญาตกลงกันให้แต่ละรัฐจัดเก็บภาษีจากการจำหน่ายทรัพย์สินทุกชนิดตามกฎหมายของตน	อเมริกา
A3 คล้ายคลึงกับ A โดยไม่จำกัดอำนาจการจัดเก็บภาษีของรัฐผู้ทำสัญญาใดเลยในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีผลได้ในรูปของทุนซึ่งได้รับจากการจำหน่ายทรัพย์สินนอกเหนือจากที่อนุสัญญากำหนดไว้เช่นผลได้จากการจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ สถานประกอบการถาวรหรือทรัพย์สินของสถานประกอบการถาวร เรือหรืออากาศยาน หรือหุ้นหรือประโยชน์ที่เทียบเคียงได้ในบริษัท เป็นต้น	ออสเตรเลีย
B จัดเก็บโดยรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้จำหน่ายเท่านั้น โดยกำหนดให้รัฐถิ่นที่อยู่ของผู้จำหน่ายเก็บภาษีจากผลได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินที่นอกเหนือจากที่อนุสัญญากำหนดไว้เช่นผลได้จากการจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ สถานประกอบการถาวรหรือทรัพย์สินของสถานประกอบการถาวร เรือหรืออากาศยาน หรือหุ้นหรือประโยชน์ที่เทียบเคียงได้ในบริษัท เป็นต้น ดังนั้นรัฐแหล่งเงินได้จึงไม่มีอำนาจจัดเก็บ	คูเวต, แคนาดา (กรณีภาษีเงินได้นิติบุคคล), ไชปรัส, เดนมาร์ก, นอร์เวย์, เนเธอร์แลนด์, บังกลาเทศ, เบลเยียม, ปากีสถาน, ฝรั่งเศส, มอริเชียส, เยอรมัน, ลาว, สเปน, สโลวีเนีย, สวิสเซอร์แลนด์, สวีเดน, สิงคโปร์, อิสราเอล, อิตาลี, อินเดีย, เอมิเรตส์, โอมาน, ฮองกง

กำไรจากการขายตราสารหนี้	ประเทศ
B1 คล้ายคลึงกับ B แต่ไม่จำกัดอำนาจรัฐแหล่งเงินได้ในการจัดเก็บภาษีจากผู้จำหน่ายที่เคยมีถิ่นที่อยู่ในรัฐแหล่งเงินได้ในช่วง 5 ปี ก่อนจำหน่ายตราสารหนี้	อังกฤษและไอร์แลนด์เหนือ
B2 คล้ายคลึงกับ B แต่ไม่จำกัดอำนาจรัฐแหล่งเงินได้ในการจัดเก็บภาษีจากผู้จำหน่ายที่เป็นบุคคลธรรมดา และเคยมีถิ่นที่อยู่ในรัฐแหล่งเงินได้ในช่วง 6 ปี ก่อนจำหน่ายตราสารหนี้	แคนาดา (กรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา)
B3 คล้ายคลึงกับ B แต่ไม่จำกัดอำนาจรัฐแหล่งเงินได้ในการจัดเก็บภาษีจากผลได้จากการจำหน่ายตราสารหนี้ที่ระยะเวลาระหว่างการได้มาและการจำหน่ายไม่เกินหนึ่งปีได้	ตุรกี

หมายเหตุ

1. ในกรณีที่ประเทศไทยเป็นรัฐแหล่งเงินได้ และอนุสัญญาไม่ได้จำกัดอำนาจรัฐแหล่งเงินได้ หากผู้จำหน่ายเป็นบุคคลธรรมดา ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของกำไร และต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หากผู้จำหน่ายเป็นนิติบุคคล ต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 15% ของกำไร
2. การจัดเก็บภาษีจากผลได้จากทุนตามอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำกับประเทศออสเตรเลียได้กำหนดไว้แตกต่างจากอนุสัญญาภาษีซ้อนฉบับอื่นๆ โดยกำหนดให้อาจเก็บภาษีได้ในรัฐผู้ทำสัญญาซึ่งผู้ออกหุ้นหรือลูกหนี้แห่งหลักทรัพย์มีถิ่นที่อยู่
3. ข้อมูลนี้รวบรวมจนถึงวันที่ 15 กันยายน 2550 ซึ่งมี 52 อนุสัญญา

8.7 เนื้อความข้อ 23 วิธีจัดการเก็บภาษีซ้อน

ข้อ 23. วิธีจัดการเก็บภาษีซ้อน

ข้อ 23 ก. วิธียกเว้น

1. ในกรณีที่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง ได้รับเงินได้หรือเป็นเจ้าของทุนซึ่งตามบังคับแห่งอนุสัญญานี้ ให้เก็บภาษีได้ในรัฐผู้ทำอนุสัญญาอีกรัฐหนึ่งนั้น รัฐแรกที่กำลังจะยกเว้นการเก็บภาษีจากเงินได้และทุนเช่นว่านั้น ทั้งนี้ภายใต้บังคับของบทบัญญัติในวรรค 2 และ 3
2. ในกรณีที่ผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง ได้รับเงินได้รายการต่างๆ ซึ่งตามบังคับของบทบัญญัติข้อ 10 (และ) 11 และ 12 ให้เก็บภาษีในรัฐผู้ทำอนุสัญญาอีกรัฐหนึ่งนั้น รัฐแรกที่กำลังจะยกเว้น

แล้วจะยอมให้นำจำนวนเงินเท่ากับภาษีที่จ่ายในรัฐอีกรัฐหนึ่งไปหักออกจากภาษีที่เก็บจากเงินได้ของผู้มีถิ่นที่อยู่ นั้น อย่างไรก็ตามจำนวนเงินที่หักออกนี้จะต้องไม่เกินส่วนของภาษีที่คำนวณไว้ก่อนหักจำนวนเงินนั้นออก ซึ่งเป็นภาษีที่พึงเก็บจากเงินได้ที่ได้รับจากรัฐอีกรัฐหนึ่งตามแต่กรณี

3. ในกรณีก็ตามบทบัญญัติใดๆ ในอนุสัญญานี้ เงินได้ที่ได้รับหรือทุนที่เป็นเจ้าของ ซึ่งผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่งได้รับยกเว้นภาษีในรัฐนั้น ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามในการคำนวณภาษีเก็บจากเงินได้ (หรือทุน) ส่วนที่เหลือของผู้มีถิ่นที่อยู่เช่นว่านั้น รัฐเช่นว่านั้นอาจคำนึงถึงเงินได้หรือทุน ที่ได้รับยกเว้นภาษีก็ได้

ข้อ 23 ข. วิธีเครดิต

1. ในกรณีที่มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง ได้รับเงินได้ หรือเป็นเจ้าของทุน ซึ่งตามบทบัญญัติในอนุสัญญานี้ ให้เก็บภาษีได้ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่งนั้น รัฐแรกที่กล่าวถึงไปแล้วจะยอมให้

ก. นำจำนวนเงินเท่ากับภาษีเงินได้ที่จ่ายในรัฐอีกรัฐหนึ่งไปหักออกจากภาษีที่เก็บจากเงินได้ของผู้มีถิ่นที่อยู่ นั้น และ

ข. นำจำนวนเงินเท่ากับภาษีทุนที่ได้จ่ายในรัฐอีกรัฐหนึ่งไปหักออกจากภาษีที่เก็บจากทุนของผู้มีถิ่นที่อยู่ นั้น

อย่างไรก็ตาม จำนวนเงินที่หักออกนี้จะต้องไม่เกินส่วนของภาษีที่เก็บจากเงินได้หรือทุน ที่คำนวณไว้ก่อนยอมให้นำจำนวนเงินนั้นไปหักออก โดยภาษีนั้นเป็นภาษีที่พึงเก็บจากเงินได้หรือทุนแล้วแต่กรณี ในรัฐอีกรัฐหนึ่ง

2. ในกรณีก็ตามบทบัญญัติใดในอนุสัญญานี้ เงินได้ที่ได้รับหรือทุนที่เป็นเจ้าของโดยผู้มีถิ่นที่อยู่ในรัฐผู้ทำอนุสัญญารัฐหนึ่ง ได้รับยกเว้นภาษีในรัฐนั้น ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามในการคำนวณภาษีเก็บจากเงินได้หรือทุนของผู้มีถิ่นที่อยู่เช่นว่านั้น รัฐเช่นว่านั้นอาจจะคำนึงถึงเงินได้หรือทุนที่ได้รับยกเว้นภาษีก็ได้

ข้อสังเกตไทย : แบบไทยนั้น วรรคแรกจะเป็นการยืนยันว่า กฎหมายภายในที่ไม่ขัดกับอนุสัญญาที่ทำขึ้นย่อมมีผลใช้บังคับอยู่ ส่วนวรรคต่อไปเป็นการกำหนดวิธีขจัดภาษีซ้อนของแต่ละประเทศ ซึ่งจะใช้วิธีที่เหมือนกัน ประเทศไทยยึดถือวิธีการยกเว้น แต่ถ้าตกลงกันให้ใช้วิธีเครดิต ก็จะต้องเคียงคู่ไปด้วยบทบัญญัติเกี่ยวกับเครดิตภาษีปันกำไร (underlying credit) และเครดิตภาษีสมมุติ (tax sparing credit)

ตัวอย่างคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเครดิต

หนังสือที่ กค 0811(กม.15)/859 ลงวันที่ 26 มิ.ย. 2545 วินิจฉัยว่า ตามอนุสัญญาฯ เมื่อผู้รับเงินได้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ได้รับเงินได้ที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น เมื่อเสียภาษีในประเทศญี่ปุ่นไปเท่าใดแล้วสามารถนำจำนวนภาษี

ที่เสียไปมาเครดิตต่อภาษีที่ต้องเสียในประเทศไทยได้ โดยนำมาเครดิตออกจากภาระภาษีทั้งหมดเพียงเท่ากับจำนวนภาษีที่นำมาคำนวณตามประมวลรัษฎากรแล้วได้เป็นจำนวนเท่าใด ถ้ามากกว่าภาษีที่ได้เสียไว้แล้วในประเทศญี่ปุ่นก็ยอมให้เครดิตเพียงเท่าที่ได้เสียไว้แล้ว แต่ถ้าเมื่อเมื่อคำนวณได้จำนวนน้อยกว่าก็ให้เครดิตเพียงเท่ากับจำนวนที่น้อยกว่านั้น

8.8 รูปแบบวิธีจัดภาษีซ้อนในอนุสัญญาภาษีซ้อนของไทย

วิธีการจัดการเก็บภาษีซ้ำซ้อนที่ปรากฏในอนุสัญญาภาษีซ้อนที่ประเทศไทยทำไว้กับประเทศต่างๆ มี 4 รูปแบบใหญ่ๆ คือ 1. การเพิกถอนสิทธิการเก็บภาษีของรัฐแหล่งเงินได้สำหรับเงินได้บางประเภท เช่น เงินได้จากการบินอากาศยาน 2. การเพิกถอนสิทธิการเก็บภาษีของรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้มีเงินได้ สำหรับเงินได้บางประเภท เช่น เงินได้จากอสังหาริมทรัพย์ 3. การยกเว้นภาษีในรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้มีเงินได้ กรณีเงินได้เข้าข่ายเสียภาษีในรัฐคู่สัญญาทั้ง 2 รัฐ และ 4. การเครดิตภาษีในรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้มีเงินได้ กรณีเงินได้เข้าข่ายเสียภาษีในรัฐคู่สัญญาทั้ง 2 รัฐ สำหรับเงินได้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมตราสารหนี้ (ดอกเบี้ยและผลได้จากทุน) นั้น ข้อบทที่ว่าด้วยการจัดภาษีซ้อนของอนุสัญญาภาษีซ้อนส่วนใหญ่จะใช้วิธีการจัดการเก็บภาษีซ้ำซ้อนโดยการเครดิตภาษีในรัฐถิ่นที่อยู่ของผู้มีเงินได้²²

²²โปรดดู รัตนถน(เพริศพิบูลย์) แก้วสฤติย์, คำอธิบายภาษีเงินได้ระหว่างประเทศและหลักการทั่วไปของอนุสัญญาภาษีซ้อน (ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2545).บทที่ 17 วิธีการจัดภาษีซ้ำซ้อน หน้า 462-490 และมีตารางสรุปข้อบทว่าด้วยการจัดภาษีซ้อน ในหน้า 576-597

29 อาคารวานิสสา ชั้น 21 ซอยชิดลม
ถนนเพลินจิต กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2252-3336 โทรสาร 0-2252-2763

www.thaibma.or.th , www.thaibond.com